

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Gallenga, Antonio.; skildret af Antonio Gallenga ; overs. efter Breve til "The Times". Krigen i Slesvig 1864

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : P. C. Philipsens Forlag, 1864

Fysiske størrelse | Physical extent:

VIII + 356 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

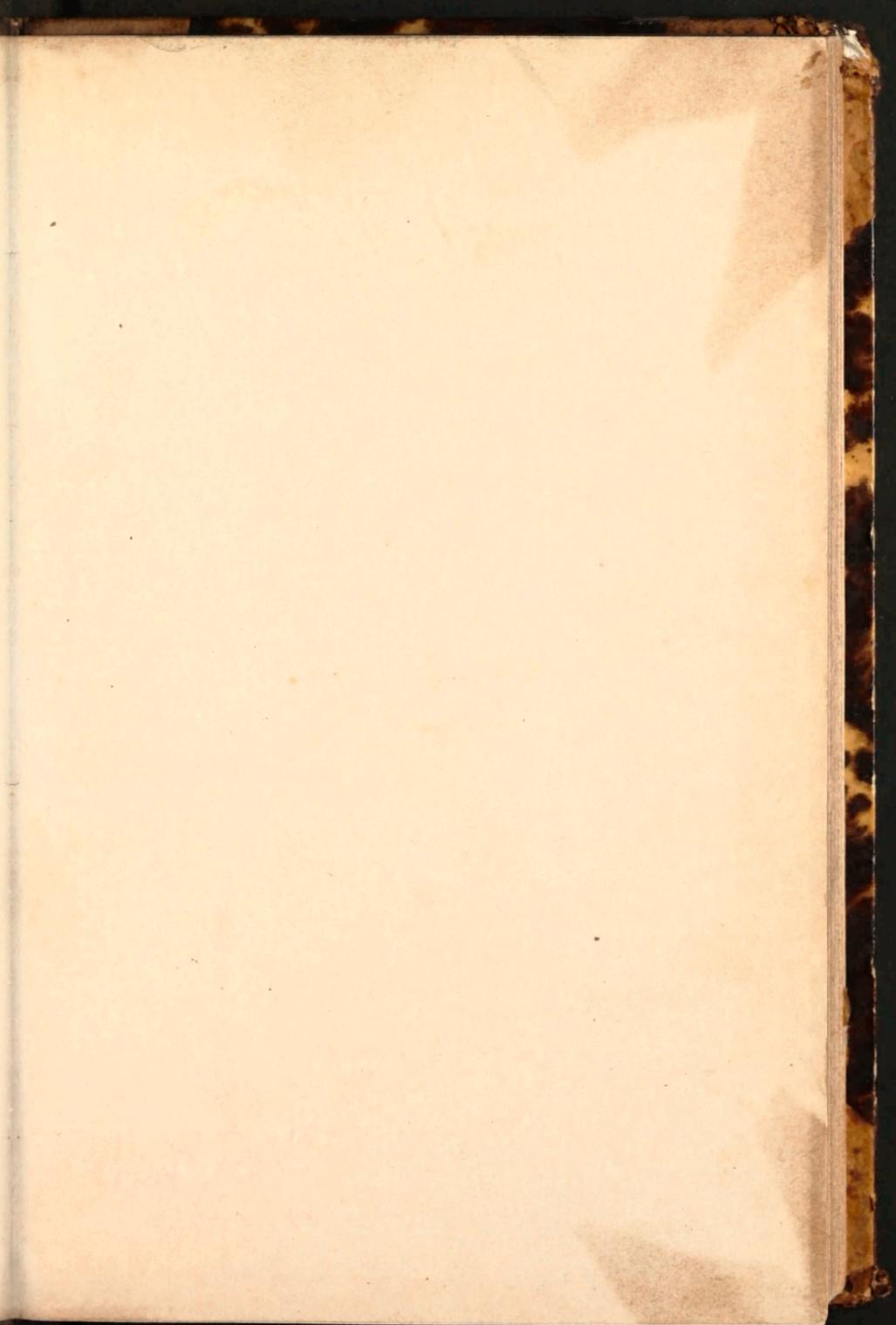
38. - 51. - 8°

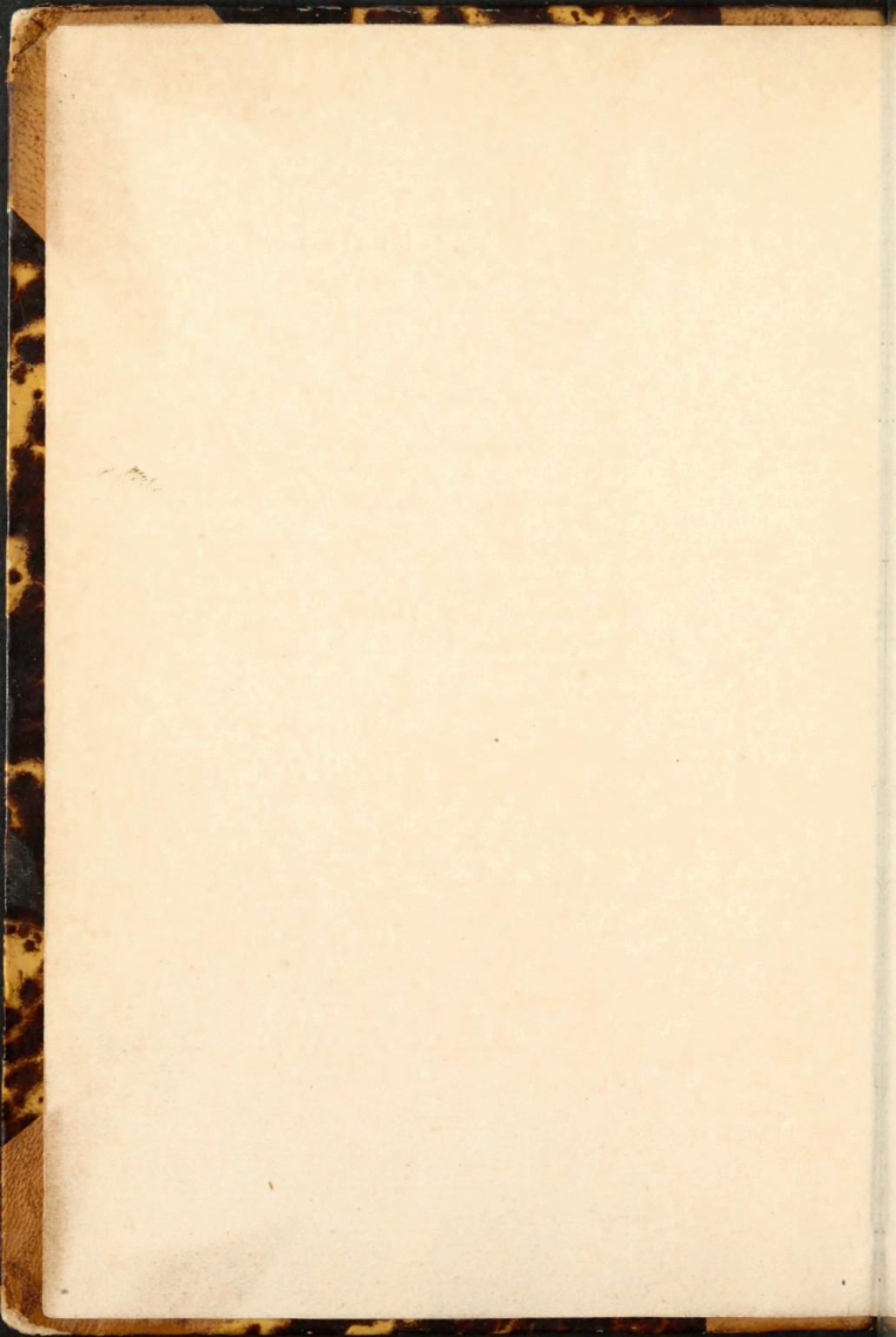
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130020103338

Krigen i Slesvig 1864.

Skildret

af

Antonio Gallenga,

Korrespondent for „The Times“.

Kjøbenhavn.

P. G. Philipsens Forlag.

Thiele's Bogtrykkeri.

1864.

Denne Skildring af Begivenhederne fra Dannevirke til Dybbøls Fald er oversat efter Mr. Gallengas Breve til »The Times«, med nogle faa Forfortæller og Forandringer, som forskjellige Hensyn gjorde nødvendige.

Rettelse.

S. 266 Lin. 6 fra oven: der læs: hvis Eier.

Indhold.

	Side.
I. Ankomst. — Dannevirkestillingens Udstrækning og Mangler. — De danske Soldaters Charakter og Udseende. — Østerrigernes Angreb paa Busstrup. — Slesvigs Beliggenhed	1
II. Gottorp. — Slien. — Østerrigernes og Preussernes Stilling. — De Danskes ringe Antal. — Veiret .	13
III. Dannevirkes Romning. — Stemningen i Hæren. — Tilbageøget. — Hærens Udholdenhed. — Kampen ved Bilskov Kro	20
IV. Als's Beliggenhed. — De Danskes Betragtning af Krigen. — Dybbøl-Skandserne. — Østerrigernes og Preussernes Stilling. — De danske Soldaters Udholdenhed og Charakter. — Forpleiningen. — En Præstegaard og en Landsby paa Als	32
V. Ronhave og Sandbjerg. — Kystens Befæstning. — Den danske Hærs Sammensætning. — Afgangene til Dybbølstillingen. — Kolf Krakes Expedition til Egersund. — Fægtningen ved Boffelkobbøl. — Den fremtidige Krigsførelse. — De Danskes Udsigter . .	57
VI. Stilheden. — Forandringer i Forpoststillingen. — De danske Meniges og Officerers Ydre. — Overfuldningen i Sønderborg. — De eensformige Beskjæftigelser. — Landets Charakter	79

	Side.
VII. Allarming d. 22de Februar. — De første Saarede. — De udrykkende Regimenters Holdning. — Resultatet af Kampen. — Tilbageblik paa Retraitten fra Dannevirke og Berigtigelse af de tydske Blades falske Beretninger.	88
VIII. Skjærmudslerne. — En militair Begravelse. — Hærens stærke Brevvevling. — Tilstanden i Holsteen og Slesvig.	96
IX. General de Mezas Afskedigelse og General Gerlachs Ansættelse som Overgeneral. — Preussernes Mangel paa Driftighed. — Værkernes Forbedring. — Kolfkræfte. — Anvendelse af det elektriske Lys i Krigsøiemed.	109
X. Udsigter til en Storm. — Omhugning af Ragebøl Skov. — Politiske Betragtninger over de Allieredes Kølighed. — Batterierne paa Als og Muligheden af en Overgang over Sundet. — General Gerlachs første Dagsbefaling. — En Forpagterfamilie. — Krænkelse af Gravfreden i Flensborg. — Den almindelige Belvære i Danmark. — Den forladte Dybbølby. — Valg til Rigsraadet	116
XI. Udsigterne til en Storm. — Klimaets Besværligheder. — Angrebet paa Fredericia.	134
XII. Fredericias militaire Beliggenhed. — Angrebet paa Gudsø og Havreballegaard-Bassene. — De Danskes Tab — Fremmede Korrespondenter. — Manglen paa Bekvemmeligheder i Sønderborg	141
XIII. Japansere i Besøg. — Svenske Sympathier. — Uddeling af Dekorationer i Anledning af Angrebet paa Mysunde	149
XIV. Afreise til Fyen. — Kongerigets Fremstrid i Sammenigning med Hertugdømmernes. — Middelfart og dets Omegn. — Østerrigernes Kølighed. — Fredericia.	157

	Side.
XIV. Fredericias Omgivelser. — Den befæstede Leir. — Batterier ved Middelfart.	171
XV. Tilbagerejse til Als. — Kampen den 17de Marts. — Landsbyen Dybbøls og Aunbjergs Betydning for Stillingen.	177
XVI. Preussernes Skjts. — Dybbøl Byes og Aunbjergs Betydning. — Sønderborgs Beskydning	183
XVII. Preussernes regelmæssige Kanonade. — Foraaret. — Preussernes Overlegenhed i Skjts. — Høruphav. — Stemningen i Sønderborg. — Fodgardens Ankomst. — Østerrigerne i Jylland	190
XVIII. Ilden fra Broager. — Stilheden paa Aunbjerg. — Arbejder paa Als. — Krigens Tillokkelser. — Dybbøl i Maaneskin. — Kong Kristians Ankomst. — Rygter om Vaabensfilstand. — Kongens Væsen og Udseende.	200
XIX. Engelske Amateurer. — Nedrivning af Huse i Sønderborg. — Gjestfrihed paa Als. — Pastor Meyer i Ulkebøl	215
XX. Den ringe Virkning af den preussiske Beskydning. — Tegn til større Virksomhed. — Fremmede Reisende. — Kanonaden første Paaskedag	225
XXI. Stormen paa Dybbøl den 28de Marts. — Kolf Krakes Deeltagelse. — De engelske Amateurer. — Indbringelsen af Saarede og Døde	233
XXII. Sagtning i Beskydningen. — Mr. Herberts Afreise. Soldaternes Ro og Fasthed	243
XXIII. Landskabets Skjønhed og Ro. — Fortsættelse af fredelige Beskæftigelser. — Preussernes første Parallel	247
XXIV. Begyndelsen af Enden. — Kanonadens Voldsomhed. — Sønderborgs Bombardement og Flugten derfra	251
XXV. Fortsættelsen af Sønderborgs Bombardement. — Preussernes barbariske Opførsel. — Beskydningen af Byerne paa Als	259

	Side.
XXVI. Sønderborg efter Bombardementet. — Udflytningen. — Manglen paa Huusrum. — Gjenoptagelsen af Bombardementet	264
XXVII. Forsøg paa en Overtumpling. — Fortsættelse af Beskydningen. — Skaden i Sønderborg. — Sønderborg Ladegaard	276
XXVIII. De Danskes Opfattelse af Stillingen. — Deres Bedømmelse af Østerrigerne og Preussere. — De preussiske Soldaters Uvillie til at gaae frem. — Konferencen og Vaabenstilstand	284
XXIX. Virkningen af den vedholdende preussiske Ild. — Chancerne for et heldigt Udfald af en Storm — De Danskes Udholdenhed.	292
XXX. Mit nuværende Opholdssted. — Sønderborgs Tilstand. — Et Mønster paa en Gentleman.	299
XXXI. Beskydningens voksende Styrke og Variethed. — Et svagt Angreb. — Armeens frøgtelige Lidelser. — Tabenes Størrelse. — Manglen paa Lazarethplads. — Kønnaves Idelæggelse	307
XXXII. Preussernes Angreb paa Skyttegravene. — Den preussiske Kanonade. — Kønnaves Brand. — Foranstaltninger til et eventuelt Tilbagetog. — Forøgelse af Hæren	322
XXXIII. Dybbøls Indtagelse	329
XXXIV. General Gerlachs Sygdom og Stabens Overanstrengelse. — Tabet ved Stormen. — Uvirkomheden paa Als. — Udplyndringen af de faldne Officerer. — Major Rosen. — Stilheden i Sønderborg. — De faldne Officerer i Ulkebøl Kirke. — Kolf Krates Tab	340
XXXV. Udsigterne til Als's Forsvar. — General du Plat's Fald. — Overbringelse af hans Lig	353

I.

Det danske Hovedkvarter, Slesvig, den 3. Februar.

Ankomst. — Dannevirkefællingens Udstrækning og Mangler. — De danske Soldaters Charakter og Udseende. — Østerrigernes Angreb paa Bustrup. — Slesvigs Beliggenhed.

Jeg forlod Kjøbenhavn Mandag Aften og ankom her- til efter en Reise paa 24 Timer, men jeg fandt, at jeg var kommen en Dag for silde til at være Vidne til Udbruddet af de første Fjendtligheder. Jeg modtoges ved Hovedkvarteret med en Høflighed og Hjertelighed, hvori der ganske vist under ingen Omstændigheder vilde være noget overraskende imellem Officerer, som høre til det danske Folk, men som for mit Vedkommende til en vis Grad forøgedes ved de Danskes Dnske om at vise Paaskjønnelse af den Sympathi for deres Sag, som de troe, at den største Deel af den engelske Na- tion nærer.

Kongen har været her siden Mandag Eftermiddag Kl. 3, og han residerer paa Gottorp Slot. Hans Pre- mierminister, Biskop Monrad, ledsager ham. Hoved- kvarteret er i Bjelkes Palais, som eies af Hertug Karl af Glücksborg. Den øverstkommanderende General, de Meza, boer tætved i det saakaldte Prindsens Palais.

Naturligviis vrimler ethvert Huus i Byen af Officerer, og Deres Korrespondent har i Sandhed meget ringe Haab om at komme til at sove paa anden Maade end indsvøbt i et Teppe, da den gode Madame Esfelbach, Bærtinden i Hotellet Stadt Hamburg — hvorfra jeg skriver — ikke selv har noget Sted, hvor hun kan hvile sit Hoved.

Den danske Armees Stilling er — endog efter de Kommanderendes eget Udsagn — meget langtfra at være betryggende. Mangfoldige sammenstødende Omstændigheder have bidraget til at bringe de Danske i Marken, førend de vare forberedte; de indrømme, at de ikke have 50,000 Mand i deres Linier; hvormeget de mangle i dette Antal, har jeg ikke spurgt om, og hvis man havde fortalt mig det, vilde jeg dog ikke have anseet mig berettiget til at meddele det. Den Linie, som de skulle forsvare, er dernæst altfor lang. Mene Dannevirkes Centrum er mere end 3 danske Mile lang; det indeholder over 25 Skandser. Dernæst er deres venstre Fløi langs med Elben over 5 Mile, og den høire Fløi mellem Dannevirke og Frederiksstad er fuldkommen ligesaa lang. Preusserne og Østerrigerne gjorde deres første Angreb (Tirsdag) ved Mysunde, og dette Punkt synes for Diebliffet at være det Sted, hvor de have isinde at angribe. De rykkede frem fra Kiel til Ekernförde, og de Danske trak sig tilbage for Fjenderne, efterhaanden som disse avancerede, hvorpaa de besatte Stillingerne ved Holm, Rosel, Ornum og andre Landsbyer, der danne et Slags Forværker til Mysunde. Mysunde behersker

Overgangen paa det snevreste Punkt af Slien og bestaaer af en Gruppe Skandsjer, 4 eller 5 i Tallet, som hæve sig paa begge Sider af Vandet. De Danskes Styrke udgjorde kun halvandet Regiment, eller omtrent 2000 Mand under Generallieutenant Gerlach, der kommanderer den første Division paa denne Side. Træfningen begyndte Kl. 10 om Morgen, de Danske, der overv lbedes af den Styrke, som blev sendt imod dem, bleve nødte til at opgive Stillingerne foran Værkerne og at søge Dækning under deres Skandsers Kanoner. Ilden fra disse Skandsjer hæmmede de Tydskes Fremtrængen, og de Danske bleve atter istand til at indtage deres Forpoststilling. F gtningen vedvarede indtil Kl. 4 Eftermiddag eller rettere til Aften, thi Dagen var ualmindelig mørk og dunkel.

Der var Sandsynlighed for, at der vilde finde en ny Træfning Sted, og Armeen var derfor idag færdig til Udmarsch Kl. 3 efter Midnat.

Jeg vil nu vende tilbage til de talrige Mangler ved de Danskes Stilling. For det Første staaer, som jeg alt har nævnt, deres Antal i et næsten urimeligt Forhold til det, som de behøve. Det er umuligt for dem at samle tilstrækkelig Styrke paa alle de Punkter, som kunne trues af deres talrige Hjender, og Kommunikationsmidlerne fra den ene Ende af Linien til den anden ere endnu meget langt tilbage. Jernbanen fra Flensborg benytttes udelukkende til Militairtjeneste og er lukket for den almindelige Trafik. Jeg var tvungen til at reise fra Sønderborg hertil i en Postkareth. Som jeg har nævnt, gaaer denne Jernbane fra Flensborg

til Husum og Tønning og med en kort Sidebane fra Wallsbüll, midt imellem Husum og Tønning, til Frederiksstad. Fra Orsted imellem Slesvig og Husum gaaer en Bane til Kendsborg og fra et Punkt paa denne, Klosterkro, gaaer en Bane paa en halv Miil atter op til Slesvig. Men denne vigtige Forbindelse ved Klosterkro ligger udenfor Dannevirkestillingen, og det er vanskeligt at sige, hvorlænge den kan holdes mod Fjenden. Hele Landet mellem Frederiksstad og Hollingsted til den vestre Ende af Dannevirke udgjør nu en Mose, der staaer under Vand. Bagved Dannevirke har man projekteret en ny Jernbane fra Slesvig til Hollingsted, men den Efterretning, som tidligere har været meddelt, at Anlægget fremmedes med en saadan Hurtighed, at de to Trediedele af Arbeidet vare færdige, viser sig nu forhastet; thi Banen har endnu langt tilbage, førend den bliver fuldbendt. Dersom den var færdig, vilde den have fordoblet de Danstes Kræfter, thi den vilde have sat dem istand til at samle større Masser paa ethvert Sted, der blev haardt trængt, men den langvarige Frost, som paa en saa uheldig Maade forsinkede alle de Danstes Befæstningsarbeider, forhindrede dem ligeledes i at lægge Skinner, og Armeens Bevægelser understøttes derfor aldeles ikke ved denne Plan. Jeg forlod Kjøbenhavn i et temmelig haardt Frostveir, men men da jeg kom til Sønderborg den følgende Morgen, var det Tøveir og Sneefog. Veiret har været stormfuldt, men ikke koldt hele Tirsdag, og det regnede eller rettere dryppede om Aftenen, da jeg ankom her, ligesom det endnu gjør. Det Tøveir, som vi have havt

i de sidste otte eller ti Dage, har ikke været til saa stor Hjælp for de Danske, som jeg først var tilbøielig til at troe. Isen paa de snevne eller lave Bænde har ikke faaet Tid til at bryde op, og den Regn, som er falden ovenpaa den, er igjen frosen og danner en kompakt Masse, over hvilken det paa mange Steder er muligt at marschere for Østerrigerne og Preusserne.

Armeringen af de danske Standsere langt fra af den bedste Slags. De Danske ere ikke i Besiddelse af en eneste riflet Kanon paa hele Linien, og imorges havde de i Birkeligheden ikke mere end 100 Skud til hver Kanon paa Mysundeværkerne. Man har gjort store Anstrengelser i det Dieblit, jeg skriver, for at sende betydelige Kvantiteter af Ammunition til denne Plads, saa at Besætningen kan være i Beredskab til det idag forventede Angreb.

Som om alle disse uheldige Forhold endnu ikke vare tilstrækkelige, have de Danske desuden at kæmpe med det flette Sindelag hos den tydske Befolkning i Sydslesvig, af hvilken Mange gjøre frivillig Tjeneste som Spioner for deres formeentlige østerrig-preussiske Befriere. Igaarmorges var en Flankebevægelse projekteret mod Angriberne af Mysunde, men den mislykkedes paa Grund af den nøiagtige Underretning, som Landboerne gave Tydskerne om de Danskes veludtænkte Bevægelse. Staden Slesvig, de Danskes Hovedkvarter, er aldeles tydsk i Henseende til Sproget, og den er, hvad man her kalder „deutsch=gesinnt“.

Imod alle disse mangfoldige Misligheder kunne de Danske ikke opstille noget andet end deres uforfærdede Tapperhed og deres Tro paa et endeligt Held. De

see, at de ere ladte alene i Kampen, og de vide, at Verden kun er tilbøielig til at hjælpe dem, saavidt de vise Evne til at hjælpe sig selv. Der udføres ingen ringe Heroisme for at opretholde det moralske Mod hos en Armee ligeoverfor Bevidstheden om en saa exempelløs Svaghed i Antal som 20 til 1, hvilket er Forholdet i det nærværende Dieblif.

Saa vidt jeg hidtil har havt Tid til at iagttage, ere alle de Tropper, jeg har seet paa min Marsch, dannede af det allerbedste Soldaterstof. Det er høie, stærktbyggede, alvorlige, noget phlegmatiske Mænd, der synes at være villige til at gjøre deres Pligt uden at vise nogen Begeistring eller Enthusiasme, men som fuldkommen ere i deres Hænder, der skulle føre dem. De ere vel bevæbnede, udmærket udrustede, godt beskyttede mod Vinterens Strengthed og forsynede med Alt, hvad der kan være nødvendigt til et Vinterfelttog. Der er en vis Tunghed, ja, jeg kan næsten sige Reitethed, i deres Bevægelser, sandsynligviis paa Grund af, at de for Størstedelen bestaae af Rekruter og Folk, der høre til Reserven, som nu ere kaldte bort fra deres fredelige Beskæftigelser. Mine Dine, der ere vante til de franske, italienske, preussiske og amerikanske Troppers Bevægelser, modtage sandsynligviis et mere ugunstigt Indtryk af den nordiske Skoleexercits, end det vilde være Tilfældet med en Anden, der kun havde seet engelske Tropper. De Danske have ikke lidet Lighed med de Engelske, saavel i deres physiske Egenstaber som i deres Holdning og Gang.

Den 4. Februar.

Jeg har ikke meget at tilføie til den korte Efterretning, som er meddeelt gennem Telegraphen om Angrebet igaar Estermiddags. En talrig Styrke af Tydsfere, hovedsagelig Østerrigere, angreb Forposterne ved Bustrup, der stode omtrent halvanden Fjerdingvei herfra. Efter Angrebet i Tirsdags ved Mysunde ventede de Danske et andet Angreb igaarmorges, og de rykkede derfor ud i deres Linier to fulde Timer før Dagens Frembrud i et koldt, uhyggeligt Regnveir. Hele den vaade, raa Morgenstund hengik ikke bestomindrevoligt, og just da nogle af de gennemblødte Officerer imellem Nr. 2 og 3 rede indad for at indtage et hastigt Maaltid, klarede Beiret op, og vøielikkelig begyndte Slagets Tummel. Og nu gif det hurtig afsted, Ordonanser galloperede frem og tilbage, Infanteriet marscherede udad, Dragonerne travede, Hjøretøjerne dundrede og raslede, kort, man hørte og saae al den Tummel og Forvirring, som er lutter Orden og Methode for det indviede Die. Da jeg gif i al Mag forbi Gottorp Slot henimod Forstaden Frederiksberg, kom en Gruppe af Officerer forbi mig, og den Forreste blev udpeget for mig som Kong Kristian IX., Kongen af Danmark, en smækker Skikkelse i Generalsuniform. Jeg saae ham kun fra Siden og kun et Dieblik. Det er en midaldrende Mand, lidt over Middelsørrelse, med brunt Haar, lyst Skjæg, et magert, noget skarpt, men dog velvilligt, distingveret Ansigt. Han havde tre eller fire Adjutanter med sig, en Hofmarschal, og bagefter ham tradskede Hans Excellence, Biskop Monrad, Konseilspræsidenten,

temmelig tungt afsted; han var den Eneſte, ſom var civilklædt. Det kongelige Selskab, vi og nogle ſaa Nyſgjerrige fra Byen, gif ud til et ophøiet Sted ved Enden af Frederiksberg, hvorfra man iøvrigt ikke kunde ſee noget. Kanon- og Kiffelſkuddene hørtes imidlertid meget tydeligt, ikke blot af os, men i hele Byen, ſom ryste de derved. Længs med hele Veien traf ſtarke Piketter af Infanteri op ſom Reſerve. Skarer af Ambulanceſoldater med lange Stave gif fremad i deres ſørgelige Grinde, ſyngende og glade „ſom Liggvognskudſke“, medens de virkelige Soldater vedligeholdte en taus, rolig Adfærd, der viſte, at de vare ligegyldige for Faren, ſkjøndt de ikke vare uopmærksomme ligeoverfor den. Soldater blive, ſom jeg troer, vænnede til at lade ſig ſkyde paa, men ſelv de Bedſte af dem holde ikke af det. Dagen var hurtig forbi, Ilden ſagtnede imellem Kl. 5 og 6 og endte med en gnaven Brummen, før vi naaede vort Nattekvarteer.

Alt hvad vi med nogenlunde Sikkerhed kunde erfare om Fægtningen var, at Øſtarrigerne meget driſtigt vare trængte frem mellem Forpoſterne ved Buſtrup, og at de Danſke tappert havde forſvaret deres Stillinger, indtil Natten adſilte de Fægtende. Affairen var ikke meget alvorlig. Sandsynligviis er det Øſtarrigernes og Preußernes Mening at vedligeholde en løbende Fægtning over hele Dannevirkelinien, ſnart paa det ene Punkt og ſnart paa det andet, idet de ſaaledes haabe at trætte de Danſkes Agtpaagivenhed og Udholdenhed, de vente tilſidſt at komme ind paa en ubevogtet Plet og da at kunne forcere deres Veie gjennem et Hul i den altfor vidt udſtrakte Linie af de danſke Standsere enten

ved Overrumpling eller ved Trykket af deres overveiende Antal. De danske, som kun udgjøre en lille Flot, maae vistnok tilsidst bukke under for de bestandige Anstrengelser, som de uophørlige Allarminger, det ugunstige Veirlig og de idelige Bevægelser paalægge dem. Østerrigerne og Preusserne have et udtømmeligt Forraad af Kampstof. De kunne hver Dag møde med friske Folk. De kjende deres uhyre Overlegenhed i Kræfter, og de vide sikkert, at de ved at holde ud i nogen Tid ville faae Magt over deres Modstandere. Endogsaa efter de danske Officerers Mening er Dannevirkens Fald kun et reent Tidsspørgsmaal.

Byen Slesvigs Beliggenhed er meget stærk; den danner Centrum og Røglen til hele den Linie, jeg her har beskrevet, som løber tværs over den jydskke Halvø mod Øst fra Mundingen af Elien til Frederiksstad og Eiderens Udløb mod Vest.

Eli=Hjorden danner fra sin Munding en bred Kanal, som blot indsnævres paa enkelte Steder, især ved Rabølsund, Kappel, Arnæs og Myfunde, men idet den forlader den sidstnævnte Plads, udvider den sig til en stor Vandflade ligesom en Sø, og spreder sig vidt og bredt op mod Byen Slesvig. Slesvig er en lang, vidt strakt By, der bestaaer af en Gade, som er bygget paa begge Sider af Elien langsmed Bredden af dennes vestre Ende. Gottorp Slot ligger midt i den vestlige Deel mellem Altstadt og den lange Forstad Frederiksberg; det er paa alle Sider omslydt af Elien og bagved det findes vidt=udstrakte Skovbækker. Fra den sydlige Side af Elien udsendes der en Green, som danner en anden Sø,

der kaldes Haddeby Nor, men imellem Frederiksberg og Haddeby kan man passere Søen paa en Bro, der, som jeg troer, er dannet af Pontoner. Fra Mysunde til Hadeby og til Enden af Hadeby Nor ved Dvre= og Nedre=Sell er Elien saaledes kun en vidtudstrakt Fæstningsgrav for Byen Slesvig og dens Forstæder. Kun vestfor Hadeby Nor findes tilgængelig fast Grund, og her kommer man strax til Udenværkerne ved Bustrup, som ere de første af den lange Linie af Bærker, hvoraf Dannevirke bestaaer. Dette Dannevirke, som deles i Store= og Lille=Dannevirke, og som strækker sig i forskjellige Linier under forskjellige Navne til Hollingsted, tæller, som jeg har sagt, 26 eller 27 Skandsler, der alle ligge saaledes, at de danne en lang Linie med Bastioner i kort Afstand fra hverandre, under Beskyttelse af hverandres Ild. Iastes angreb Fjenden kun Forposterne ved Bustrup. De Danske affloge, som jeg berettede, Angrebet alene med Infanteri og Feltartilleri, der var posteret paa Skandsler omtrent en halv Fjerdingvei fra Hovedfortet. Dersom Østerrigerne havde stormet disse Skandsler, ja havde de end taget selve Bustrup, vilde dog Slesvig ikke let være falden i deres Hænder. Omegnen af denne By er i flere Miles Omkreds gennemskaaen af bølgeformigt Land, og hist og her hæve sig Høie til 100 og 120 Fod. De vigtigste Stillinger paa disse Høie ere besatte med Bærker, og nogle af dem ved Frederiksberg og bagved Gottorp vilde afgive udmærkede Punkter til Modstand mod en Fjende, der maatte komme op fra Bustrup. Paa en lille Ø, der ligger midt i den brede Vandslade foran Byen, og som kaldes

Maageøen, er der ligeledes en Skandse, hvis Batterier ikke alene kunne bestryge denne Flade, men ogsaa alle Bredderne omkring den, og de faa Veie og Afgange, som føre derhen.

Jeg kan ikke bedømme, i hvilken Grad Østerrigernes Angreb paa Bustrup igaar Eftermiddags var alvorligt og forud beregnet, men efter hvad jeg har fortalt Dem om Slesvigs Beliggenhed, er det neppe troligt, at de have noget Haab om at bemægtige sig Byen ved et coup de main. Jeg troer, at Preusserne og Østerrigerne blot ville rekognoscere, skjærmydsle og føle sig for langs med hele Linien, idet de forbeholde sig det afgjørende Angreb til den Tid, da de bedre have lært de Danskes sande Styrke at kjende, og indtil de selv have havt tilstrækkelig Tid til at trække hele deres Styrke til sig, saa at de ere i Besiddelse af saadanne Masser, at de kunne tilintetgjøre Alt foran sig.

Jeg troer, at det er disse Grunde, der have bragt dem til atter idag at allarmere de Danske siden Dagens Frembrud paa forskjellige Punkter. Vi høre Kanontorden over hele Linien, men det voxer aldrig til det heftige, udbredte Bulder, med hvilket vi bleve opvartede igaar Eftermiddags. Man har fortalt mig, at Skandsen Nr. 12 i Vinkelen mellem Store- og Lille-Dannevirke har været Gjenstand for et heftigt Angreb, men som hidtil har været uden Resultat.

Det er aldeles sikkert, at de Danske ere paa deres Post mod et pludseligt Overfald. Den smukke Allee af Træer, der førte op til Gottorp Slot, er blevet omhugget for deraf at lave Barikader, og det Samme

har man igaar gjort paa den store Chaussee, der fører fra den gamle By til Frederiksberg, en Chaussee, der i flere hundrede Alens Længde er tæt flankeret af Søen paa begge Sider. Der er ingen Tvivl om, at hvis Østerrigerne og Preussjerne ved en eller anden Hændelse kunde tiltvinge sig Overgangen over Elisen eller komme igjennem et af Hullerne mellem Dannevirkes mange Skanser, vilde ei alene Byen Slesvig, men hele Stillingen og den danske Armees Tilbagetogslinie være i Fare. Den største Deel af Hertugdømmet vilde være tabt, og Kongens Tropper kunde da kun holde Stillingen paa den lille Halvø Sundeved ved Dybbøl ligeoverfor Den Als eller længere mod Nord ved Fredericia.

II.

Det danske Hovedbarteer, Slesvig, den 5. Februar.

Gottorp. — Slien. — Østerrigernes og Preussernes Stilling.
— De Danskes ringe Antal. — Veiret.

hvad vi her igaar vare Vidner til, kan kun regnes til en af Krigens Behageligheder, ikke til dens alvorligere Begivenheder. Saavidt som vi efter Lyden kunde dømme, fyredes der lige fra Morgenstunden af langs med hele Linien. Vi kunde høre Kanonerne fra Dannevirke, hvor der, som man fortalte os, blev gjort Angreb paa Forposterne ved Skandsen eller Fortet Nr. 12, som ligger paa det Sted, hvor Veiene til Store- og Lille-Dannevirke krydse hinanden. Fra Mulsunde hørtes ligeledes nogen Skydning, men det var en Ild uden Resultat, der sandsynligviis ikke havde noget bestemt Formaal. Den alvorligste Anstrengelse rettedes mod selve Byen Slesvig, men vi udsatte os ikke for synderlig Fare ved at være Tilskuere af hele Engagementet fra Begyndelsen til Enden. Fra de øverste Binduer i vort Hotel, Stadt Hamburg, og fra Chausseen, der fører fra dette til Gottorp Slot og Forstaden Frederiksberg, og især fra det Høieste af selve Slottet kunde vi følge enhver Bevægelse baade fra den danske og østerrigst-preussisf Side.

Gottorp Slot er en meget stor firkantet Gruppe af Bygninger, som er bygget i en moderne barokmæssig Stil og omgives af lavere Fløie eller Pavilloner, der ligesom den største Deel af Hovedbygningen benyttes af Tropperne. Inde i Gaarden ligge nogle faa smaa runde Taarne, sandsynligviis Levninger af den ældre oprindelige Bygning; foran i Centrum ved Hovedudgangen reiser der sig et firkantet Taarn, som maa have været Bagttaarn, og som rager meget høit i Veiret; fra dette saae vi hele Landet som et Landkort udstrakt foran os, saa langt som Diet kunde naae.

Foran os mod Ost havde vi Slesvig Fjord eller Eliens brede Vandflade samt Byen, der forgrener sig paa begge dens Bredder, paa vor venstre Haand Altstadt indtil Holm, paa vor høire Haand Forstaden Frederiksberg saa langt som til Pontonbroen ved Haddeby med den indre Deel af Haddeby Nor, der gaaer langt imod Syd, og som paa denne Side danner en uhyre Fæstningsgrav for Skandserne ved Frederiksberg og Store-Dannevirke. Bagved Haddeby gaaer Landeveien til Ekernfærde i en fuldkommen lige Linie skaarer gjennem de brede, bølgeformige Dphøininger i Omegnen. Tilvenstre for denne Bei er Bredden bedækket med Skovkrat, og her ligge Byerne Fartorp og Steksvig paa forskjellige Høider. Ved Foden af de Høie, hvorpaa begge disse to Byer ligge, tvinges Eliens brede Vandflade ved store Sandbanker paa begge Sider til at danne et snevert Sund kaldet Steksvig-Snævring, men den udvider sig strax efter atter til en endnu bredere Flade

og danner mod Syd en stor rund Bugt, der næsten gaaer op til den forannævnte Eternsørde Landevei, hvorpaa den mod Nordost trækker sig gradviis sammen, for at snoe sig igjennem det snevre Pas ved Mysunde. Nærmere ved os, i Centrum af hvad jeg har kaldt en Sø, mellem Altstadt og Frederiksberg Forstad og kun en halv Fjerdingvei fra Altstadtbredden, ligger den lille Ø Maageøen, en Strimmel Land, der er bedækket med Batterier til Vandskorpen.

Hele Landet sydfor Elven fra et lille Stykke forbi Haddeby indtil Mysunde er allerede besat af Østerrigerne og Preusserne, og derfra, hvor vi stode, kunde vi med Lethed see, at Preusserne i tre Linier vare posterede paa Høiderne ved Fartorp. Fra disse Høider aabnede deres Artilleri Ilden omtrent Kl. 10 om Morgenen mod Batterierne paa Maageøen, som sieblikkeligt svarede med passende Kraft. 3 to eller tre Timer faldt der paa begge Sider omtrent et Par hundrede Skud uden nogetsomhelst Tab af Liv og Lemmer paa de Danskes Side, men til Skade for Preusserne, som efter Sigende fik een eller to Kanoner demonterede. Jeg troer, at Fjenderne endnu kun have Felt-piecer i deres Stillinger. Et af deres Skud fra Fartorp fløi imidlertid over Maageøen og faldt paa Isen et Par Alen fra Dæmningen ved Altstadt til stor Fornøielse for nogle slesvigske Dreng, der løb til for at opsamle Brudstykkerne. Afstanden fra Fartorp til det nærmeste Punkt af Altstadt kan ikke være mindre end halvanden Fjerdingvei.

Saavidt man kan dømme om Preussernes Bevægelse, synes det, at de have isunde at gaae over Slien, og hertil benytte den snevre Kanal, der fører Navn af Steksvig = Snævring. Sliens Vandflade er endnu i hele sin Udstrækning bedækket med tyk Is, men fra Foden af Gottorp Slot, hvor vi stode, kunde vi see den Kende, som har været holdt aaben af de Danske ved en Hjuldamper, en blaa slangeagtig Linie, der følger Krumningerne af den dybe Kanal i Fjorden, som en Grav omgiver den lille Befæstning Maageøen og saa løber bort i Retningen af Myjsunde, hvorpaa den følger alle Sliens Krumninger, lige til denne falder ud i Østersøen. Tiden vil vise, hvorvidt det vil staae i Østerrigernes og Preussernes Magt at lade deres Pontoner slæbe over Isen til det aabne Vand og da kaste en Bro over Kanalen fra den ene Iskorpe til den anden. For at kunne udføre denne Operation maae de udholde Ilden fra Binding og Fysing, to Landsbyer der ligge paa den nordre Bred, og som bestrøge Sandbankerne ved Steksvig.

Derksom Østerrigerne og Preusserne skulde foretrække at prøve deres Artilleries Kræfter, er det meget sandsynligt, at de ved Hjælp af svært Skyts fra Fartorp kunde bringe Batterierne paa Maageøen til Taushed og lægge Slesvigs Altstadt i Ruiner, en Bedrift, der vil være til liden Fordeel for dem selv, men ingen Spøg for Indbyggerne, der saaledes vilde blive slet gjengjældte for deres formeentlige tydske Sympathier.

Derksom det er lykkedes mig at gjøre Forholdet klart for Læserne, kjende de nu de stridende

Magters Stilling i Slesvig, idetmindste paa denne Side, som jeg vil kalde Bandsiden. Længere inde, sydfor Frederiksberg Forstad og vestfor Haddeby Nor, gjøre Østerrigerne og Preusserne, der have deres Hovedkvarterer under Marschal Wrangel ved Krop, Front mod hele Dannevirkes Linie, og de rette deres Hovedstyrke mod den Klynge af Skandsler, der bærer Navn af Store-Dannevirke fra Nr. 1 ved Frederiksberg til Nr. 12, som var Gjenstand før deres Angreb igaar. Paa den modsatte Side af Bustrup og Bustrups Udenværker staae deres Poster paa Kongshøi og andre ophøiede Punkter, de ere kun en lille Fjerdingvei fra Bustrup og ikke engang en halv Miil fra Slesvigs Centrum og Gottorp Slot. Det var paa dette Punkt, ved Forposterne ved Bustrup, at Affairen var saa varm i Onsdags Eftermiddags. Østerrigerne trængte saa heftigt frem ved denne Leilighed, at der, hvis de havde taget deres Fordeel noget bedre iagt, eller hvis Dagen havde været længere, kunde have været nogen Grund til at troe paa det Rygte, der var udbredt i Slesvig, at Fjenden muligt vilde bemægtige sig Byen ved et coup de main samme Nat.

Den hurtige Barikadering af Afgangene til Slottet Gottorp og af Chausséen mellem den gamle og nye By viser, at man i Hovedkvarteret har begyndt at nære Frygt for Byens Sikkerhed, og et endnu stærkere Beviis herpaa er Kongens Afreise — man siger til Flensborg —, der fandt Sted inat eller imorges tidlig. Blandt Officererne hersker der nogen Utilfredshed med Kongens hurtige Afreise, men Kongens og hele Armeens Fare er ikke at spøge med. Dersom de allierede Tropper

ffulde bane sig Bei tværs over Elien paa et ubevogtet Punkt, kunde de falde over Flanken og Arrieregarden af den danske Armee, før denne kunde faae Tid til at iværksætte sin Retraite til sine sidste Forskandsninger ved Dybbøl og Den Als. En betimelig tilbagegaaende Bevægelse og Dannevirkens Opgivelse er en Begivenhed, der maaskee ikke er saa langt fjernet.

De tappreste danske Officerer kunne ikke lukke deres Dine for Mislighederne ved den overordentlig lange Linie, som de have at forsvare, og for Utilstrækkeligheden af det Antal Tropper, som de kunne anvende i dette Diemed. Hvad man end fortæller om den danske Armees Størrelse, har jeg dog Grund til at troe, at den ikke tæller mere end 30,000 Mand til at forsvare en Linie, for hvilken 150,000 Kombattanter ikke vilde være for mange. De Anstrengelser, der udkræves af en saa lille Styrke overfor de Allieredes Overlegenhed, lamme ikke alene det moralske Mod, men udtømme i Virkeligheden de Danskes physiske Kræfter. Om ogsaa Menneffene kunde udholde deres haarde Arbeide, ville Hestene dog snart blive overanstrengte, og de ere det allerede. Vinterfelttogets Besværighed begynder at vise sine Virkninger endog paa de Danskes kraftige Le-gemer. Man har beregnet, at 1000 Mand af deres hele Armee allerede ere hors de combat. Nogle Saa ere blevne dræbte, saarede eller tagne tilfange; men det overveiende største Antal er angrebet af Sygdomme, og de Fleste af disse ere Offere for Koldsfeberen, en Følge af at være udsat for dette strenge og ustadige Klima. I Onsdags havde vi en jevn Regn med mørke

lave Skyer, igaar var det klart Veir om Morgenens, men kolde Kæstevinde og Regnbyger indsandt sig om Aftenen. I dag falder der Sne, som smelter paa Jorden. Østerrigerne og Preusserne, der ere ringere klædte og have ringere Læ end de Danske, maae være udsatte for endnu større Besværigheder, men Mennekeliv ere billige for dem, og de kunne let erstatte alle Tab, uden at det skader dem. Deres Tab paa Balpladsen skildres som meget betydelige. Jeg har seet preussiske og østerrigske Fanger blive indbragte, men ikke i noget større Antal.

I dag fyres stærkt paa Haddeby-Nor Siden. Der som det skulde lede til noget vigtigere Resultat, skal jeg iende Dem Nyheder pr. Telegraph.

III.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg paa Den Als, d. 8. Febr.

Dannevirkes Komning. — Stemningen i Hæren. — Tilbagetoget.
— Hærens Udholdenhed. — Kampen ved Biskov Kro.

Nun en Uge er forløben, siden jeg landede her, da jeg kom fra Kjøbenhavn og Korsør paa min Bei til det danske Hovedkvarter i det Haab endnu i nogen Tid at være Bidne til nogle af Momenterne af Kampen foran Dannevirke, og her er jeg nu allerede tilbage igjen efter sex Dages Forløb, og efter kun at have seet Slutningen af denne Kamp.

Jeg opholdt mig i Slesvig i Fredags Aftes den 5te Februar og havde opgivet al Forventning om nogen-
sommelst betydeligere Affaire den Nat, endskjøndt man talte om et forberedt Angreb fra Fjendens Side, da en Artilleriofficeer, med hvem jeg var bleven nøiere be-
kjendt, og med hvem jeg havde spist til Middag og talt sammen, kom tilbage efter nogle Minuters Fra-
værelse, og fortalte mig med dirrende Stemme og under det strengeste Taushedsløfte, at „Krigsraadet, efter at have modtaget bestemt Underretning om, at Fjenden idag var bleven forstærket med 35,000 Mand, havde beslut-
tet strax at forlade Dannevirkestillingen og øieblikkelig

tiltræde Tilbagetoget til Flensborg og Als". Han fordrede mit Væresord paa, at jeg ikke i Mattens Løb vilde telegraphere den slemme Nyhed, men dette var en overslødig Forsigtighed; thi hele Telegraphkontoiret i Slesvig var brudt op med de retirerende Kolonner, og jeg fandt senere, at de samme Forsigtighedsregler vare blevne trufne i Flensborg og overalt paa Veien, indtil jeg kom hertil, hvor man har forsikret mig, at den hele telegraphiske Forbindelse med England er afbrudt, ikke blot fra Sønderborg, men fra selve Kjøbenhavn.

Jeg var ikke den Første, men visselig heller ikke den Sidste, der fik Underretning om den paatænkte tilbagegaaende Bevægelse af den danske Armee. En af Brigadekommandeurerne satte sig i Spidsen for sine Kolonner Kl. 10 om Aftenen med den faste Overbeviisning, at han var bestemt til at marschere ud til Forposterne ved Frederiksberg og Bustrup, da han netop modtog Ordre til at marschere til Flensborg. De danske Officerers Overraskelse, Ydmygelse og Kaseri kan bedrefattes, end beskrives. Jeg saa dem ikke brække deres Sabelllinger itu mod Jorden, saaledes som jeg saa de franske Officerer gjøre paa Marmorbordene i de mailandske Kaféer efter Vaabensstilstanden og Freden i Villafranca, men disse Nordboers Forbittrelse var, om end mindre udtrykfuld, dog ikke mindre dybtfølt og ægte. De sagde alle: „Hvorfor blev Dannevirke ikke opgivet paa Wrangels første Forlangende, hvis Danmark ikke var stærkt nok til at forsvare det med Væ, og dersom der var nogenjohelst Grund, der talte for en hæderlig, om end tilsidst uheldig Modstand, hvorfor blev

det os da ikke idetmindste tilladt at slaae et Slag for denne kostbare Række af Standsjer? hvorfor blive vi tvungne til at forlade Pladsen ligesom en Duellant, der afflaaer at give efter for nogensohmhelst Overtalelse indtil det Dieblit, da han seer Pladsen for Duellen, og som da flygter bort, netop som Tiden kommer, da han ikke kan trække sig tilbage uden Banære?" De tilstode imidlertid, at Linien var altfor lang, at den forsvarende Armeé var altfor lille og Misforholdet i Antal ligeoverfor Fjenden for stort, samt at den danske Armeé ved at blive i Stillingen vilde blive angreben i Ryggen af de allieerede Tropper, naar disse vare gaaede over Elven; men alle disse Banfseligheder burde og kunde have været forudsete fra Begyndelsen af for mere end 10 Dage siden. Siden Wrangels Opfordring blev imødegaaet med et saa kjæft Afflag, er der Intet hændt, som kunde forandre Situationen. Enten var Stillingen for svag til nogetsohmhelst Forsvar, eller et saadant Forsvar skulde have været fortsat saalænge, indtil Wrens klare Fordringer vare tilfredsstillende, uden Hensyn til Følgerne; Dannevirke skulde ikke have været opgivet uden idetmindste nogle Vaabenbedrifter, værdige den Agtelse, med hvilken Verden har lært at nævne disse Værker. Kejseringens og Overgeneralens Opførsel synes de Danske uforklarlig, og de troe, at deres Krigerære er bleven opoffret for en forsagt indre Politiks beklagelige Omvexlinger eller for et samvittighedsløst, fremmed Diplomatis troløse Intriger.

Jeg vilde aldeles ikke have havt noget at frygte for mit eget Bedkommende, hvis jeg roligt havde af-

ventet Østerrigernes og Preussernes Ankomst til Slesvig, men jeg var paa en vis Maade bunden som Korrespondent til den danske Armee, og jeg gjorde det derfor til en Vresfag for mig selv at følge dens Skjæbne, hvorledes den end maatte blive. Jeg er vis paa, at om jeg end havde været i Besiddelse af alle Potosi's Sølvminer, kunde disse dog ikke have hjulpet mig til at faae en Hest eller et Kjøretøi, men den venlige Kapitain, som jeg allerede skylder saameget, naar der har været Spørgsmaal om at faae en Stol at sove i eller et Bord at skrive ved i den Tid, jeg har opholdt mig ved Hovedkvarteret, tilbød mig et Sæde paa hans militaire Trainvogn, og siden den Tid har jeg stadigt reist med ham. Man havde givet ham en Hæderspost i Arrieregarden, og Klokken var derfor over 10, da vi med hans Batteri rykkede ud ad Veien til Flensborg.

Veiret havde været fugtigt og mildt i de sidste fem eller sex Dage af vort Ophold i Slesvig, men Sneen, som Fredag Morgen var falden i store, tunge Snokke, begyndte, før vi droge ud om Aftenen, at vinde Fasthed, en skarp og stærk Vind reiste sig fra Nordost, og ved dens første Pust forandrede Atmosfærens og Landets Udseende sig som ved et Trylleflag. Sneen paa Jorden blev tyk og fast; Veien blev glat og glindsede som Glas; Heste og Mænd snublede hvert Dieblit og faldt næsten ved hvert Trin. Ikke en eneste Hest i hele den danske Armee var skærpet i denne Nat; derimod vare baade Ride- og Kjørehestenes Sko blevne glatslidte ved de sidste fem eller sex Dages uophørlige Marsch paa den sølede Jordbund, og Armeen mødte frygtelige

Sindringer ved Fremrykningen. Binden var saa raa og stærk, Sneen, der smeltede i vore Ansigter, saa blændende, at jeg, til Trods for mine mange Overklæder, snart fandt mit Sæde i den aabne Vogn utaaeligt og steg af tilligemed den blandede Skare fra Tusinder af Rjoretoier (af hvilke ikke to vare sukkede), og tog Plads i de marscherende Rækker ved Siden af min brave Kaptein, der ligeledes havde forladt sin Sædel og gik langsmed sit Batteri, snart i Spidsen og snart bagefter det.

Det varede ikke længe, førend vor Marsch efter en mindre Maalestok begyndte at frembyde nogle af Rødslerne ved de Franskes bekjendte Tilbagetog fra Moskou. Natten var mørk, Kulden frygtelig; Thermometret stod maaskee ikke mere end fire eller fem Grader under Frysepunktet, men Kulden i vore Aarer fortalte noget ganske andet, og Veiens Glathed var forfærdelig. Sneen, der med hyppige Mellemrum faldt tykt og tæt, laa tre eller fire Tommer høit paa Marken, og kantede Træerne i Skovene med de meest pittoreske Figurer, men den blev nedtrampet til et tyndt Lag af den talrige Skares Fødder, Hove og Hjul, indtil den glindsede som Is i det blege Skin af nogle Stjerner, der af og til glimtede ned fra Himlen gjennem et eller andet Hul i de tætte Skyer, som dreves fremad af den lunefulde Blæst. Dragoner, Artillerister, kort sagt alle Hestfolk, vare stegne af, endog Haandhestene maatte anstrenge sig til det Yderste for at holde sig paa Benene; Trækhestene maatte holdes oppe, og Kanoner, Krudt- og Ammunitions- eller Bagagevogne maatte føres frem af Folk, som havde lige-

saa ondt ved at staae fast. Mændene og Dyrene faldt
 over hverandre, Hjulene og Axlerne knækkede. Det tog
 fulde ni Timer at komme de første halvanden danske
 Mile. Morgenen brød frem, længe førend vi vare
 halvveis mellem Slesvig og Flensborg, og vi naaede først
 den sidste By omtrent Kl. 4 Estermiddag om Tøverdagen,
 efter at have tilbagelagt noget over 5 Mile i 18 Timer.
 Vi gjorde kun Holdt i Flensborg i to Timer. Strax
 efterat det var blevet mørkt, begave vi os atter paa
 Veien fra Flensborg i Retningen af Krusaa og Graa-
 steen; vi naaede den sidste Plads omtrent Kl. 8 om
 Morgenen, efter for anden Gang at have udholdt alle
 den foregaaende Nats Nædsler i en forhøiet Stikelse,
 og vi endte først vor Reise hertil ved Solnedgang sidste
 Aften efter ikke mindre end 48 Timers uophørlige Li-
 delser. Den skjærende Blæst, den flygende Sne, Mørket,
 Veiens Glathed vare overalt eens. Endogsaa i Sønder-
 borg, endog paa Gaderne og de aabne Pladser i Byen
 og Omegnen, hvor Hestene overalt staae under aaben
 Himmel, bundne til Pæle, medens Soldaterne ligge ved
 deres Side, som de bedst kunne, maatte Menneffer og
 Dyr lide under det affhyelige Føre og kæmpe med
 den heftige Storm, som Himlen sendte dem, me-
 dens ikke Faa af dem i deres Hjerter forbandede
 Kongernes Taabelighed, som netop vilde føre Krig i
 Vinterens Hjerter.

Jeg har nu i saa Ord og uden den ringeste Over-
 drivelse berørt de Anstrengelser og Vanskeligheder, som
 den danske Armee havde at kæmpe med paa sit Tilbagetog,
 fordi jeg i det Hele taget troer, at dette Tilbagetog

blev iværksat med en saa beundringsværdig Orden, som man kunde vente under disse Omstændigheder, ligesom de tappre Tropper hele Tiden viste et dristigt Mod og en mandig Udholdenhed, som fortjener en høiere Roes, end min stakkels Pen formaaer at hde dem. Vi vare ikke marscherede en halv Miil fra Slesvig, førend vi fandt et meget svært Stykke Beleiringsffyt, som var efterladt paa Veien. De otte Heste havde paa Grund af Veiens Tilstand ligesaalidt været i Stand til at trække det som et tilsvarende Antal Katteskillinger, og alle Mændenes Anstrengelser for at udføre deres Arbeide havde været forgjæves. Efterhaanden som vi, der vare i Arrieregarden, rykkede frem paa vor bedrøvelige Marsch, traf vi Hjøretøier, der vare itu, og forladede Trainvogne, Heste, der vare faldne for aldrig mere at reise sig. Hindringerne for vor Fremrykken vare utallige. Vi bevægede os Tomme for Tomme fremad; det var kun et eller to Trin fremad og saa Holdt; især om Natten, naar vi naaede en Kro eller et Værtshuus, var det næsten umuligt ved Bold og Trudser eller gode Ord at komme frem mellem Skarerne af Hjøretøier, mellem Marketendere og andre Folk af den Slags, der vare bestemte paa at standse paa Landeveien for at fodre deres Dyr. Den menneffelige Egoisme, Ligegyldighed og Feighed viste selvfølgelig her sine hæsligste Træk ligesom under alle store Ulykker. Den anden Nat kom jeg forbi Stakler, der laae paa Stenene ved Siden af Veien, ligegyldige for den Sne, hvormed de vare bedækkede som med et Ligklæde. Jeg reiste nogle af dem op og forsøgte at vække deres Opmærksomhed for Faren, men

det var forgjæves, og jeg gif min Bei, idet jeg traf paa Skulderen, tænkende paa den Opvaagnen, som forestod eller ikke forestod dem næste Morgen. Jeg kan ikke berette, hvor mange der vel ere omkomne af Skulden, eller hvor mange Heste eller hvormeget Materiel der maatte lades tilbage, men jeg er vis paa, at der blev gjort Alt, hvad menneskelig Kraft og Udholdenhed kan udrette. Der herskede ikke ringe Forvirring om Natten, men om Morgenens skaffede man Orden tilveie. Infanteribataillonerne marscherede i faste og tætte Rækker, og Mændene, som midt under deres Lidelser ikke havde nogen Grund til at klage over Sult, slæbte sig modigt fremad, uden at lade sig forlede til noget unødvendigt Ophold, endskjøndt Husene ved Beien gjæstfrit stode aabne for dem. Naar der paa Beien stete et Ophold eller en Standsning, der varede usædvanligt længe, havde Synet af en Officeer eller Lyden f. Ex. af min Ven Artilleri-Kapitainens klare, skarpe, klingende Stemme den samme Virkning paa Rølerne som en Trompet. De stode da op, villige og parate, sieblikkelig rede til at gjøre deres Pligt med en Subordination, som overgif alle andre Troppers, med hvilke jeg nogensinde har marscheret. Jeg har nu seet det ene efter det andet Regiment ankomme, uden at have tabt ret meget efter 48 Timers skrækelige Slid og Slæb. De fleste af Feltpiecerne ere ligeledes blevne lykkelig til deres nye Stilling, medens man dog ikke kan sige det samme om nogle af de sværeste af Ammunitionsvognene. General Wilster, som kommanderede ved Frederiksstad, har været istand til at bringe hele sin Styrke til Sønder-

borg uden at tabe en eneste Mand eller Hest eller endog nogetsofhelst af sit svære Fæstningsfftyts.

Midt under hele dette Drama af Tilbagetoget fra Dannevirke mangler der ikke paa leilighedsvisse komiske Hændelser. Ulligheden i Hovedbedækningen, de mange Varieteter af Huer og Hætter, Dvertøi og Tepper, med hvilke Enhver paa bedste Maade søgte at beskytte sig mod Vinterkulden, eftersom hans Opfindelseserne indblæste ham det, eller hans Evner tillode ham, gav hele Toget et forunderligt og loierligt Udseende. De faa Menneffer, der indsvøbte og indhyllede laae udmattede i Bognene, bleve bedækkede med tykke Snefnokke, indtil de saae ud som Statuer eller „Sneemænd“, og i det Hele var der noget saa spøgelseagtigt og uvirkeligt ved alle disse Menneffer og Gjenstande, at min Indbildningskraft, forstyrret ved den lange Mangel paa Hvile, blandede det Nærværende sammen med det Forbigangne, og der var Dieblikke, da jeg indbildte mig, at jeg bevægede mig forbi en Skare af Mafferade-Kjøretøier paa en italiensk Corso, f. Ex. en faadan, som jeg saae i Turin netop for tolv Maaneder siden, kun med den Forskjel, at Processionen var taus og ikke lystig, saa at det snarere var et Gjenfærd af Tingen end den selv. Jeg saae korpulente Kavalleriofficerer ved et smukt Dragonregiment, Mænd, der ere lette som Fuglen, naar de sidde tilhest, men som ikke ere lettere tilfods, end Dronningen af Spanien skal være, tumlende og snublende langsmed Veien og undertiden faldende (jeg selv faldt to Gange tungt paa den falkste, haarde Vis) og bandende forfærdeligt over den for dem

uvante og utaalelige Maade at bevæge sig paa; men i Dag spiste de igjen glade og veltilmode til Middag og loe Alle ad den haarde Skjebne, som de havde været underkastede under deres 48 Timers Omflakken, og i Grunden lidt forsængelige over den Bedrift, som de halvt imod deres Villie havde været istand til at udføre.

Man har fortalt os, at Østerrigerne først rykkede ind i Slesvig Løvedag Morgen Kl. 4, men det varede ikke længe, før de begyndte at forfølge, og vi havde dem i Hælene paa vor Arrieregarde, førend vi vare komne to Mile frem. De maatte imidlertid kæmpe næsten med de samme Vanskeligheder, som vi maatte udholde, og endssjøndt vi hørte om forffjellige Skjærmydsler paa den lange og brede Retraitelinie, har jeg dog endnu ikke erfaret noget sikkert om noget alvorligere Engagement undtagen paa et Sted, der kaldes Bilstov Kro, omtrent $1\frac{1}{2}$ Mil fra Flensborg paa den samme Bei, som vi havde fulgt fra Slesvig, hvor to Infanteriregimenter, det 1ste og 11te med to Feltpiecer, under Oberst Müller, kom i Kamp med en langt overlegen Styrke af Østerrigere — der, som man berettede, havde 16 Kanoner med sig — og holdt Pladsen i nogen Tid; de Danske angrebe to Gange med Bajonetten, men tilsidst trak de sig tilbage efter at have lidt et betydeligt Tab, især af Officerer. Et af Kompagnierne af 1ste Regiment maatte efterlade alle sine Officerer paa den velforsvarede Balplads.

Hovedstyrken af den danske Armee er nu koncentreret her, stolende paa denne lille, havomfhydte Des

naturlige Styrke og paa Udenværkerne ved Dybbøl, som paa Fastlandet forsvare de eneste Afgange til det snevre Sund. Fjenden er tæt i Hælene paa os, og i det Dieblik, da jeg skriver, hører jeg Hurraraabene fra de forskjellige Detaschementer, som marschere ud paa Forpost i Forventning om en Dyst med Østerrigerne. Det er besynderligt, at man hører saa lidt om Preusserne. Med Undtagelse af deres første uheldige Angreb paa Mysłunde sidste Tirsdag, har man hverken seet eller hørt det Mindste til denne Nations Tropper i Fronten, og alt Arbeidet og Wren ved Felittoget synes at have været overladt til Østerrigerne, i hvilke de Danske tilstaae, at de have fundet værdige Modstandere, medens de omtale deres preussiske Fjender med Foragt.

I det Hele troer jeg ikke, at nogen anden Armeé i Verden kunde have opført sig mere hæderligt, end de Danske have gjort under en saa stor Mængde uheldige Omstændigheder, som dem de mødte paa dette ulykkelige Tilbagetog. Dersom der skulde tilbyde sig nogen Leilighed for dem til at gjenoprette deres Tab ved en Fægtning under lige Forhold, tvivler jeg ikke om, at de ville hævne sig i fuldeste Maal, og dersom Østerrigerne eller Preusserne vælge at anvende hele deres overvældende Styrke imod Altsstillingen, hvor deres uhyre Overlegenhed ikke vil hjælpe dem saameget, ville de finde, at de Danske ikke saa let opgive deres Stilling, som deres Anførere fandt for godt ved Rømningen af Dannevirke.

Hele Befolkningen langsmed Beien og i Flensborg viste Prøver paa den største Sympathi for de udmattede, lidende Tropper. Enhver Dør stod aaben; allevegne var der Føde og Hjelp af enhver Art tilstede, og dette viste dog, at de Danske enten ikke ere saa forfærdeligt forhadte af deres slesvigiske Undersaatter, som deres tyske Venner fortælle, eller at de blidere menneskelige Følelser havde fortrængt det politiske Fjendskab.

IV.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg paa Den Als, d. 10de Februar.

Als's Beliggenhed. — De Danskes Betragtning af Krigen. — Dybbøl=Skandsjerne. — Østerrigernes og Preussjernes Stilling. — De danske Soldaters Udholdenhed og Charakter. — Forpleiningen. — En Præstegaard og en Landsby paa Als.

Den danske Armee har nu naaet sit sikke Tilflugtssted i sin Stilling. De allierede Tropper ere ikke rykkede længere frem end til Ringenæs, sydvest for Graasteen, over 6 Timers Marsch herfra. Udsigten til et paa-tænkt Angreb fra deres Side er døet hen, og jeg griber det første Dieblik, da der forholdsviis er Sikkerhed og Ro, til at fremstille for Læseren den militaire og politiske Stilling af Sagerne, som vi for Dieblikket her see dem.

Efter det ulykkelige Tilbagetog fra Dannevirke blev Hovedstyrken af den danske Armee koncentreret paa dette Punkt, og hele Hertugdømmet Slesvig blev som et let Bytte overladt til de tæt efterfølgende, fremtrængende Tydsfere. Vi fandt Kongen her og en af hans Regerings første Handlinger var at bortfjerne Overgeneralen, de Meza, og Kauffmann, dennes Stabschef. Den Første blev afløst i sine Funktioner af Vüttichau,

forhen Kommandeur for Artilleriet, den Eneste, der i Krigsraadet i Slesvig stemte mod Opgivelsen af Dannevirke. Den nuværende Stabschef hedder Stjernholm, og havde tidligere samme Stilling ved første Divisions Stab.

Disse Herrer tilligemed de øvrige Mænd, hvem Kongen har betroet Bestyrelsen af de militaire Sager, indsaae, at Den Als var for lille til hele den danske Armees Operationer, og Overfyldningen og Forvirringen var i Sandhed i Begyndelsen ogsaa utaaelig. Endeel af Tropperne, 4000 Mand, bleve derfor hurtigt indfibe- det til Fredericia i Sylland, og Flere ville snart følge efter for at indtage en Stilling foran Fjenden i denne Provinds. Man anseer 12,000 Mand for tilstrækkelige til at forsvare Als, og det er Alt, hvad den lille Ø kan huse og rumme.

Derjom De vil lade Deres Øie løbe over Kortet over den jydsk Halvø, vil De mellem de mange smaa Bugter, Indløb og Fjorde, som findes paa hele Østkysten, opdage to næsten parallelle Vandslader, der paa de tydske Kort bære Navn af „Flensburger Meerbusen“ og „Apenrade Meerbusen“. Landet mellem disse to Fjorde ved Flensborg og Aabenraa indsnævres paa et Punkt mellem Graasteen og Barnæs og danner Halvøen Sundeved, fra hvis Hoveddeel igjen udgaaer en anden mindre Halvø, som tager sin Begyndelse mellem Nybøl og Bemmingbund. Adskilt fra Sundeved ved et Sund af ulige Bide ligger Den Als, befyldt mod Nord og Syd af Mundingerne af Fjordene ved Flensborg og Aabenraa og mod Øst af Lillebelt, som skiller det

fra den større Ø Fyen. Alsfund er bredt mod Nord mellem Kysten paa Sundevad og Als, men efter at være gaaet et kort Stykke mod Sydøst deler det sig i to Grene, hvoraf den ene trænger langt ind i Den og danner Bugten eller Fjorden ved Augustenborg, den anden, der indsnævres mellem Halvøen og Den, gaaer næsten lige i Syd indtil den lille By Sønderborg.

Als er Ø nok til at være sikker paa alle Sider paa een nær mod en Fjende, der ikke kan byde Danmark Spidsen paa Søen. Den udsatte Side er selvfølgelig Kysten ved Alsfund ligeoverfor Halvøen Sundevad og i Særdeleshed Strækningen ved den snevreste Deel af Sundet mellem Arnkilsøre ved Mundingen af Augustenborg Fjord og den sydlige Ende af Strædet, hvor der er lagt en Bro over til Sønderborg. Als's største Længde fra Nordvest til Sydøst i lige Linie er omtrent 4 danske Mile. Sundet er fra den ene Ende til den anden over 3 Mile langt, og dets snevrere Deel fra Arnkilsøre til Sønderborg kan omtrent være 5 Fjerdingvei lang. Sundets Brede i den nordre Ende er lidt over en halv dansk Mil, men det snevre Stræde, som danner det egentlige Sund trækker sig sammen mellem Kysterne til en Brede af omtrent en Fjerdedeel af en Fjerdingvei og paa de snevreste Punkter, som f. Ex. ved Sønderborg Bro, er det kun fra 150—200 Alen bredt.

En Magt, der som Danmark er Herre over Havet, kan saaledes beherske de snevre Blande, der omgive denne Ø, at det kan forhindre en Fjende, som kun raader over en Landarmée, fra at vinde Fodfæste. Imidlertid ere de Danske foran Sønderborg og dets Bro

paa Halvøen Sundeved i Besiddelse af den stærke Stilling ved Dybbøl, et Slags Brohoved, der bestaaer af en lang Linie af Skanser, ved Hjælp af hvilke de ikke alene kunde forsvare Broen ved Sønderborg men ogsaa gjøre Fjenden hans Fremtrængen paa Halvøen Sundeved stridig. Dersom Østerrigerne og Preusserne ville rykke frem fra deres nuværende Stilling ved Flensborg til Ringenæs eller Graasteen og gjøre et stærkt Angreb paa de danske Værker ved Dybbøl, kunne de maafee ved deres overlegne Antal bemægtige sig denne Stilling, skjøndt Terrainet her er aabent, og de Danske, som have benyttet sig af de gode naturlige Fordele, have indrettet sig saaledes, at de kunne beskytze Terrainet med Kanonerne fra deres Forter. Men om end Tybsterne vare heldige nok til at bemægtige sig Dybbøl og hele Fastlandet, vilde dog Sundet være imellem dem og Als, og de vilde være udsatte for den Ild, som vilde blive aabnet paa dem ikke alene fra Kysten af Den, men ogsaa fra de Skibe af alle Slags, som vilde blive sendte ned mod dem fra det aabne Vand i den bredere nordlige Deel af Sundet og fra Mundingen af Flensborg Fjord mod Syd.

Spillet, som før var altfor ulige mellem de to krigsførende Partier, saalænge som det foregik paa den 11 Miil lange Linie mellem Mundingen af Elien og Eideren ved Frederiksstad, bliver nu noget mindre ulige, da Operationslinien er indskrænket til en Længde af 4 Miil, især da de Danskes Overlegenhed tilføes gjør det nogenlunde muligt for dem at opveie deres

Fjenders uhyre Overlegenhed tillands. Omend den danske Styrke af 30—40,000 Mand ei var istand til tilstrækkelig at besætte alle Dannevirkes 27 Forter, vil den dog være mere end tilstrækkelig til Batterne ved Alsund, især da Forsvaret af Sundet vil komme til at hvile mere paa Marinen end paa Landarmeen.

Og nu da jeg efter bedste Evne har forsøgt paa at give en Skildring af den danske Armees nye Stilling paa Den Als, paatrænger Spørgsmaalet sig, hvilke Udsigter der er til, at dens Fasthed bliver sat paa Prøve. Det er en Sag, der maa betragtes fra et politisk Synspunkt. De allierede Tropper forlangte i de sidste Dage af Januar, at man skulde lade dem besætte hele Hertugdømmet Slesvig, og da de Danske affloge at rømme det, besluttede de, at de vilde okkupere det ved Vaabenmagt. Grunden, som angaves herfor, var den, at de to tyske Magter ønskede at tage Hertugdømmet i Pant for Opfyldelsen af visse Forpligtelser, som de paastaae, at Kongen af Danmark har paataget sig ifølge Indholdet af en Traktat af 1852. En Uges uheldige Felttog har nu bragt hele Hertugdømmet i de Tyskes Hænder med Undtagelse af den lille D Als, som snarere er et Tilbehør til end en integrerende Deel af det, og Dybbølstillingen paa Fastlandet, som blot er et Udenværk for Als, naar denne betragtes som en Fæstning. Den østerrig-preussiske Expeditionens Formaal er naaet, og der er ikke nogen Grund til, at Fjendtlighederne ikke strax skulde ophøre, medmindre de Allierede med den karakteristiske tyske Egenindighed

og Nøiagtighed ville vedblive at udgyde Strømme af Blod for at bemægtige sig denne ubetydelige Krog, eller medmindre de haabe at faae Magt med Kongen af Danmark ved at udstrække deres Operationer til Zylland, et Territorium, paa hvilket de aldrig have gjort nogen Fordring, og som aldeles Intet har at gjøre med det slesvigholsteenske Spørgsmaal.

Fra Tydsfernes Standpunkt burde Krigen nu være endt, og det omtvistede Spørgsmaal kunde fuldstændigt henvises til Diplomatiens Afgjørelse. Men det forholder sig anderledes med de Danske, som ville have lidet at haabe af Forhandlingerne, da de nu maae møde som den overvundne Part, medens de antage, at deres Fjenders Seir paa ingen Maade er sikket, og at deres egen Tid nu kommer til at gjenvinde Tykken og at bringe Gevinst og Tab til at veie op med hinanden. „Østerrigerne og Preussjerne kunne besætte hele Hertugdømmet, de kunne oversvømme hele Halvøen,“ sige de Danske, „men de ville ikke kunne have frie Bevægelser, medmindre de dække sig ligeoverfor vor faste Stilling ved Als ved at opstille en Observationsarmee paa 20,000 Mand paa Halvøen Sundeved ved Graasteen og indeslutte Fredericia i Zylland med 10,000 Mand til.“ De Danske smigre sig med, at de paa Grund af deres Herredømme over Havet altid ville have det i deres Magt ikke blot at gjøre Landgang med smaa Afdelinger paa 6 eller 7000 Mand og forurolige deres Fjender paa forffjellige Punkter, hvor Indløbene eller Fjordene (som f. Ex. ved Kiel, Ekernförde, Elien, Flensborg, Abenraa og Haderslev) tilbyde dem mange

Fordele, men ogsaa at vedligeholde en ødelæggende Sø-
 krig imod de tydske Havne i Østersøen og de tydske Skibe
 i hele Nordsøen. De danske Krigsere have allerede
 taget mere end een god Prise, og der er blevet lagt
 Embargo paa flere Skibe af Fjendens Koffardislaade i
 Helsingør. „Krigen,“ sige de Danske, „er paa en
 Maade til Ende for Tydskerne, men den begynder først
 nu for os.“ Endstjøndt Armeens Stemning for Die-
 bliffet er langtfra at være nedtrykt, og Ønsket om at
 fortsætte Krigen har fostret Haabet om, at den vil blive
 fortsat, troer jeg dog at have opdaget Symptomer paa
 mildere og mere forsonlige Anskuelser hos Rege-
 ringen. Kongen vil forlade os idag, og hans Pro-
 klamation, som igaar blev offentliggjort, og som vil
 have naaet England længe før dette Brev, indeholder,
 som De vil see, ikke nogen bestemt eller uigenkaldelig
 Beslutning om at udgyde Blod. Der er i Birkelig-
 heden ikke Faa her, der betragte hele Krigen i Sles-
 vig som en blot Farce, og som søge Bestyrkelse herfor
 i den Omstændighed, at Proklamationen fra Kongen til
 Hæren bleve forandret efter dens første Offenliggjørelse
 i Kjøbenhavn. Ordet „Forræderi“, som blev høit ud-
 raabt af den kjøbenhavnske Pøbel, mumles ogsaa her,
 men jeg troer ikke, at der har været noget Forræderi
 med i Spillet, men kun en stor Raadvildhed og Hjælpe-
 løshed. Den danske Regering troede, at den skyldte sin
 Ære at harnes over Feltmarschal Wrangels peremp-
 toriske Opfordring og at vise dette ved at give sig Udseende
 af, at den vilde forsvare Dannevirke. Den haabede ved
 denne modige Opførsel at vinde Europas Bisald, og

at bestemme de Allierede, der havde smigret den med et svagt Haab om Bistand, til at træde til. Men da de Danske for sildigt kom til den Overbeviisning, at der aldeles ingen fremmed Hjælp var at vente, at de stode alene i Kampen, og at deres lille Armee ikke blot ei var istand til at holde Dannevirke, men at den endog stod i stor Fare for at blive angreben i Ryggen og afskaaen fra sin Retraitevei, gaves der Ordre til et Tilbagetog, som foraarjagede dem ligesaa store Tab som et stærkt Slag, ikke at tale om den Plet, som det efterlod paa de Danskes Baabenære.

Armeens herlige Opførsel og den heroiske Maade, hvorpaa den udholdt Besværlighederne paa denne forfærdelige Marsch, frelste den fra de værste Følger, der kunde være opstaaede ved Generalernes Bommerter. Armeens Styrke og Mod er usvækket og ikke mere end 2000 Mand ere gjorte utjenstdygtige af de 30,000. Feltartilleriet og Størstedelen af det lettere Materiel er i god Behold ført til Als, men hele Slesvig, Frederiksstad og Dannevirkes Forter med deres Bestykning og Ammunition er gaaet tabt, og den danske Armee maa enten afvente Fjendens Angreb i dens sidste Fæstningsværker eller indskrænke sig til de usammenhængende Operationer, som man kalder la petite guerre.

Den 11te Februar.

Vi have næsten daglig Stjærmydsler ved Forposterne og i en noget skarpere Fægtning igaar Eftermiddags havde de Danske fem Mand dræbt og omtrent en Snees saarede, blandt hvilke Sidste der var

en Officeer. Da jeg antager, at Krigen vil vedvare, anseer jeg det for rigtigst at føie nogle specielle Træk til den Beskrivelse, som jeg gav i mit sidste Brev, af den Stilling, i hvilke de Danske nu afvente dets Fjendes Angreb. Dersom denne Egn skulde blive Skuepladsen for en Række af Vaabenbedrifter, vil Læseren være glad ved at have lært Navne kjende, som ville være knyttede ligesaa nøie til Aaret 1864's Historie, som til de krigsrige Episoder i 1848—49.

Som jeg før har fortalt, have de Danske taget Stilling paa Den Als og paa den Linie af Forter og Skanser, som de ere i Besiddelse af ligeoverfor Alsfund ved Dybbøl, tværsfor Broen eller rettere Broerne (thi der er før nylig bleven slaaet en anden Pontonbro over Sundet) ved Sønderborg. Strax naar man kommer over Broerne, hæver Terrainet sig temmelig stærkt, indtil det naaer sit høieste Punkt ved Dybbølhjerg eller Dybbølhøi en god halv Fjerdingvei fra Sønderborg. Paa dette Punkt tværs over Landet fra den lille Bugt, som bærer Navn af Bemmingbund, til den snevreste Deel af Alsfund have de Danske opkøstet en Linie af Forter og Skanser, som ere besatte med omtrent 100 svære Kanoner og strække sig mellem 1 Fjerdingvei og $\frac{1}{2}$ Miil i Længden. Denne de Danffes Stilling, som i Grunden kun er et Brohoved, indeslutter en trekantet Halvø, som til Basis har Linien af Fortifikationer ved Dybbøl og paa begge Sider Indløbene til Bemmingbund og Alsfund, medens Spidsen dannes af de to Broer ved Sønderborg.

De Danſke have deres Forpoſter paa den anden Side af Dybbøl i næſten tre Fjerdingveis Afſtand. Veien, ſom gaaer over Sønderborgs Broer til Faſtlandet, ſnoer ſig fiſt igjennem de ſnevre Defileer i Dybbølſbjerget, og deler ſig, hvor den naaer detteſ Top, i to Grene, af hvilke den ene gaaer lige gjennem Byen Dybbøl til Nybøl Nor, hvorefter den fører til Flensborg over Adſbøl, Graaſteen og Ringenæs; den anden Green vender ſig nordpaa til Sottrup og gaaer tværſover Halvøen Sundeved.

Øſterrigerne og Preuſſerne ere i Flensborg; de have ſtudet deres Forpoſter frem til Graaſteen og Adſbøl, og de have været ſete ved Nybøl paa den søndre og ved Sottrup paa den nordre Ve.

Som jeg tidligere har fortalt, tager Halvøen Sundeved ſin Begyndelſe mellem Adſbøl ved Nybøl Nor og Ballegaard ved den brede Deel af Alſund, og en anden mindre Halvø udgaaer fra den mod Syd, ſom kaldes Broagerland; denne begynder mellem Nybøl og Bemmingbund. Vandet, der omgiver denne mindre Halvø, er frit og aabent paa den øſtlige Side ved Bemmingbund og mod Syd og Veſt ved Flensborgfjord, men det indſnevres ved Egernſund, et meget ſnevert Stræde, der atter udvider ſig til et brede Vand, der kaldes Nybøl Nor, ſom omgiver Egnene ved Nybøl, Adſbøl og Graaſteen.

Derſom de Danſke havde været paa rede Haand med deres Flaade og Landmagt, kunde de have faſtholdt Beſiddelſen af det ſnevre Egernſund og herved ikke blot have forhindret deres Fjende i at trænge over paa

den mindre Halvø, Broagerland, men tillige ved at sende deres Skibe ind i Nybøl Nor foruroliget deres Fjende i hans Bevægelser, thi de vare fra Adsbøl til Nybøl nødte til at følge en Bei, der gaaer langs med Vandet. Men Fjenderne kom dem i Forkjøbet. Da de rykkede frem fra Ringenæs til Trappen, fandt de ved Alnor, før de naaede Graasteen, en Bei, der førte til Egernsund. De bemægtigede sig nu her Færgen, satte over det smalle Vand og gik over til den lille Halvø Broagerland, hvorfra de over Skodsbøl og Smøl kunne trænge frem mod de Danskes Bærker ved Dybbøl, og de vandt saaledes en tredie Afgang til denne Stilling foruden Hovedveiene fra Nybøl og den nordre Bei fra Sottrup.

Omdensfjøndt Tabet af Broagerhalvøen og Nybøl Nor er meget at beklage, sætter det paa den anden Side de Danske istand til at anvende alle deres maritime Kræfter til, i Forening med deres Landkræfter, at operere ved Dybbøllinien i Bemmingbund og Alsund. De Danskes Somagt er ingenlunde meget betydelig. De have kun eet pantsret Dampskib eller Batteri, Kolf Krake, men der ventes et Pantserskib fra England, og et tredie er under Bygning i Kjøbenhavn. De have dernæst to Pantserskonnerter, Absalon og Esbern Snare, men hvis Plader kun ere $2\frac{1}{2}$ Tomme tykke. Deres Kanonbaade her ere ikke talrige, og Flaaden er stationeret rundt omkring i Østersøen, hvor den enten gjør Jagt paa de tydske Koffardiskibe eller krydser foran de tydske Havne for at blokere dem. Men ved Hjælp af talrige Dampskibe staaer det imidlertid altid i de Danskes Magt at trans-

portere Afdelinger af deres Landtropper fra et Sted til et andet og at sætte dem iland, hvor de bedst kunne gjøre Tjeneste, i Flanken eller Ryggen paa Fjenden.

Der kan ikke være to Meninger om, at den danske Hær bestaaer af fortræffelige Soldater, udmærkede ved Styrke og Udholdenhed. De Fleste af dem ere høie og kraftige Ynglinge med hvid Hud, røde Kinder, stærk Haarvært; den kvindelige Ansigtssfarve er her forenet med mandig Evne til at udholde Besværligheder. Det barske Klima synes ikke at udøve nogen Indflydelse paa dem. Vi havde Storm og Sne paa hele vor Vej fra Slesvig og have haft uophørligt Sneefog, lige siden vi kom til Sønderborg. Inde i Landet ligger Sneen i store Driver paa Veiene, men Soldaterne vade uforsværet igjennem dem baade Dag og Nat, de staae paa Sneen og ligge i den, som om den var deres rette Element. De ere alle veltilfredse og ved godt Humour, holde meget af at synge og marschere i Takt efter deres Yndlingsang: „Den tappre Landsoldat“. Deres Beklædning er af god Kvalitet og overordentlig hensigtsmæssig for Klimaet. Deres varme Kapper kunne naae op til Ørerne og ned til Anklerne. Infanteriet er bevæbnet med udmærkede Rifler, som næsten alle ere fabrikerede i Belgien. Danmark har intet Skarpskytteregiment, intet der kan sammenlignes med de italienske Bersaglieri eller de franske Zuaver. Man har fortalt mig, at alle deres Fodfolk skyde sikkert med deres Rifler, imidlertid kunne de ikke maale sig med de steierske og tyrolske Skarpskytter, med hvem de have haft at gjøre, hvis hurtige Bevæ-

gelsjer de Danske have havt Leilighed til at beundre, og hvis Stud have anrettet en saa skrækkelig Virkning blandt deres Officerer. Det danske Kavalleri er ikke talrigt; den største Deel af det er marscheret over Land fra Slesvig til Jylland. Her have vi to Regimenter Dragoner og nogle faa Husarar. Feltartilleriet bestaaer af 13 Batterier, 8 Piecer for hvert Batteri. Baade Sadel- og Trækhestene ere gode, stærktbyggede, noget svære, men skikede til det strenge Arbeide.

De Danske længes meget efter at prøve deres Fjendes Styrke i en god ærlig Kamp, og Tanken om Baabentilstand er Galde og Malurt for dem. De ere overbeviste om, at Fordelene ved deres nuværende Stilling opveie den frygtelige Overlegenhed i Antal, af hvilken de saa let vilde være blevne overvældede ved Dannevirke. Den bestandige Marscheren, den uophørlige Forposttjeneste nede ved Slesvig udtømte deres Styrke og Mod, men her er Tjenesten fordeelt mellem de forskjellige Regimenter, som saaledes faae tilstrækkelig Hvile og under denne blive indkvarterede rundt omkring i Gaardene paa Den. Under disse Omstændigheder ere Soldaterne mere livlige og flinke og begjærlige efter Kampen. De nære en særdeles stærk Antipathi mod Preussjerne, i hvilke de have gjenseet de Fjender, som de besejrede i 1849, og som de tilskrive alle Danmarks Ulykker. To Husarar af det Ziethenske Regiment bleve igaar indbragte som Fanger, og den Tilfredsstillelse, med hvilken de danske

Soldater stirrede paa de preussiske Uniformer, talte tydeligere end hele Bind om deres Følelser.

Igaar var jeg ude ved Forposterne og besøgte nogle af Forterne og Skandserne paa Dybbøllinien. Nogle af dem vare fuldkommen færdige med Løbegrave og Pallisader og armerede med 16 84=pundige Kanoner. De vare forsynede med udmærket stærke Blokhuse til Soldaternes Bekvemmelighed og holdtes i den bedste Orden. Man har fortalt mig, at nogle af dem, som jeg ikke har seet, endnu ikke er fuldkommen færdige og mere end 2000 Mand arbeide uafsladeligt langs med hele Linien. Det danske Krigsministerium synes at være betaget af en vis Slaphed og Tilbøielighed til at forsømme betimelige Forsigtighedsregler samt til at slyde det nødvendige Arbeide tilside indtil den ellefte Time, og dette Træk gaaer igjennem alle Grene af Tjenesten. De Danske have en velbegrundet Tillid til deres Tapperhed og physiske Styrke, og de ere maaskee lidt vel tilbøielige til at troe, at Vægten af Thors Hammer er tilstrækkelig til at tilintetgjøre deres behændige Modstanders snue Fægtekunst.

Jeg har ligeledes tilhøst været ude paa adskillige Punkter af Sundet, og de Danske have allevegne langsmed den snevre Kanal indrettet Skanser og Bærker, som beherske den modsatte Kyst. Hele Landet rundt om er smukt bølgeformigt, og naar det nærmer sig til Vandet, hæver det sig til en temmelig betydelig Høide. Ved Sønderborg=Broerne er Fordelen af Høiden imidlertid paa den modsatte Side, hvor Dybbølsbjerg reiser sig med en Vindmølle paa Toppen lige ved

Sundet. Men tæt bagved Sønderborg paa den nordre Side henimod Ulkebøl er Terrainet atter saa ophøiet og bølget og Skraaningen ned til Vandfladen saa steil, at man ikke engang har prøvet paa at anlægge en Vei langsmed Kanten af Sundet, og selve Kommunikationen skeer ad Veiene inde i Landet.

Terrainet hjælper saaledes overalt de Danske til at gjøre det bedst mulige ud af deres Stilling. Staaende oppe paa en af Skandserne i Dybbøllinien kunde jeg overse Landet, som laae fladt og bredt udbredt foran mig. Jeg saae tydeligt Bemmingsbund tilvenstre, Alsfund tilhøire og Halvøen Sundeved indtil Nybøl og Sottrup, hvor de Allierede have deres Forposter. Saa langt som mit Øie kunde naae, var Landet næsten blottet for Træer og tætved Dybbøllinien have de Danske været og ere endnu ifærd med at bortfjerne Hegn og Gjærder og at fylde Grøfter for saaledes at have en jevn Mark, som de kunne bestrytte med Flden fra deres Artilleri, og paa hvilken deres Kavalleri kan gjøre Angreb.

Som jeg har nævnt, var det samme Terrain Skuepladsen for mange Træfninger i 1848 og 1849. Men dengang havde de Danske kun Stillingens naturlige Fordele at stole paa. Dybbøl og Nybølhøiene bleve tagne med megen Blodsudgydelse og atter tagne tilbage af det modsatte Parti. De Fleste af de nuværende Forstandsninger have de Danske anlagt i de senere Aar. Ved Hjælp af disse og Terrainets Fordele mene de Danske, at de her kunne forsvare deres Stilling længe og hæderligt. De antage, at det vil tage

megen Tid og koste meget Blod for Preusserne at tage Dybbøl, og om de end tage Høiderne paa hiin Side, saa kunne de vel fyre paa Sønderborg og lægge den i Aske, men de have aldeles ingen Udfigt til nogen=finde at kunne gaae over Sundet, medmindre de skulde have Binger som Fuglene eller ogsaa kunne tage den maritime Overlegenhed fra Danmark.

Man fortæller her, at de allierede Tropper ere marscherede igjennem Hertugdømmet til Aabenraa og Haderslev og have naaet Kolbing paa Jyllands Grændse. Det er ikke sandsynligt, at de ville tænke paa at gaae længere frem, men i alle Tilfælde have de Danske en betydelig Styrke ved Fredericia, og de ville gjøre al den Modstand, som de formaae. Preusserne have afskaaret Søfarten gjennem Lillebelt ved Middelfart, idet de have opplantet Batterier ved den snevreste Deel af Beltet paa Kysten ved Stenderup. De danske Transportfibe tvinges herved til at gaae rundt om Den Fyen paa deres Dei til Fredericia.

Den 12te Februar.

Vi have her Efterretninger fra Tønning, Husum og Tønder, som berette, at i disse og i flere Byer, der ei ere besatte af tyske Tropper, har en Deel af Befolkningen reist sig mod den danske Regering og jaget deres Embedsmænd bort. Nogle af de Flygtende have indfundet sig herved Hovedkvarteret. Hvor Østerrigerne og Preusserne ere indkvarterede, siges de ikke at tillade nogen revolutionair Bevægelse; dog har man fortalt, at Prinds Frederik af Augustenborg i Eternförde blev

proklameret til Hertug i Overværelse af Preussjerne og med deres Samtykke.

Den 13de Februar.

Krigen i Slesvig gaaer kun langsomt fremad. Tropperne vise kun liden Tilbøielighed til at fægte imod hinanden, thi de have nok at gjøre med at kæmpe med de fjendtlige Elementers Værkshed. Efter fem eller sex Dages uophørlige Sneestorme havde vi igaar en raa, bidende Østenvind. I dag have vi Tø og stærk Regn. Gaderne i Sønderborg og de befarede Veie rundt omkring Byen ere fulde af dybe Huller; Menneſker og Heste synke i til Knæerne, tilføles og overstænkes med Dynd og Mudder.

Igaar red jeg ud til Forposterne og saae en Infanteribataillon, der krøb sammen i det Læ, som en stor, nøgen, fort Skov kunde give; Folkene kogte deres Middagsmad i en Grøft ved Bivouakilden, medens deres Piketter stode i den ubarmhertige Storm, omtrent 2000 Skridt længere borte, hvor Sneen feg lige ind i Ansigtet paa dem, i en bidende Kulde. Disse Forposter stode paa Veien til Nybøl tre Fjerdingvei fra Sønderborg, og fra det Sted, hvor jeg opholdt mig, kunde jeg see gjennem de smukke Skove, som omgive Nybøl Nor, til det smukke hvide Slot Graasteen, som traadte tydeligt frem over dets stolte Bøgetræers nøgne Grene. Man fortalte mig, at de preussiske Forposter kun stode et Kvarteers Gang fra de Danſkes, men hvormegent jeg end anstrengte mine Dine, kunde jeg dog ikke opdage noget levende Væsen. Igaar

og idag har der ikke fundet Bevægelse Sted paa nogen af Siderne. Der hører i Sandhed heller ikke en ringe Grad af Blodtørst til for at foretage Bajonetangreb i et saadant Veir, og hvad det angaaer at fyre med Kanoner eller Geværer, da have de stakkels Folk nok at bestille med at holde deres Krudt tørt; de maae takke deres gode Stjerne, naar de blot kunne holde Ild i deres Tobakspiber i Sneen og Regnen.

Denne seige nordiske Races Udholdenhed overgaaer alle Forestillinger. Folkene ere ude, hvorledes Veiret end er, og udholde ligesaa godt Snee og Frost, som Regn og Tø. De ere værdige Efterkommere af de Cimbrer, der forbaufede Marius's Romere for saa mange Aarhundreder siden ved halvnøgne at gaae paa Jagt i Sneen og ved at lave Slæder af deres Skjolde, hvorpaa de glede ned af Alpernes Skraaninger, en Fornøjelse af de Slæder, som de vare vant til at nyde i deres nordiske Hjem. De, der om Natten ere blevne gennemvaade, lade sig i al Mag tørres om Dagen. Jeg har flere Gange roest Længden, Breden og Mageligheden af deres fortræffelige Kapper; de ere imidlertid forfærdigede af grovt, porøst Klæde, maae indsuge megen Fugtighed og ere længe om at tørres igjen. Jeg har ikke stor Tro til deres tykke Wellingtons Støvler, og jeg holder mere af at see Soldater forsynede med lette Skoe og Jouavernes tætte Gamascher. Intet Læder kan holde under mange Timers Marsch i dyb Snee, og Støvlerne, som desuden er altfor varme og haarde for Foden under anstrengt Marsch, blive Beholdere for Fugtigheden, naar de blive gennemvaade. De danske Soldater vise imidlertid

altid den samme Grad af mandig Udholdenhed, hvad enten de ere gennemblødt eller følesløse af Frost. De staae, ligge, marschere, hvorhen det bliver befaleet dem, uden, som det synes, at lægge Mærke til de Tugtelsler, som Himlen behager at sende dem. Deres Godmodighed og Samdrægtighed, deres Agtelse for deres Officerer, deres Belvillie og Høflighed mod alle Mennesker fornægte sig aldrig, enten de ere paa Marsch eller i Barakkerne, i Teltene eller i deres Kvarterer hos Indvaanerne. Jeg troer ikke, at der er forekommet nogenjomhelst Klage over dem. Sagen er, at de alle ere velopdragne, høit civiliserede Mennesker. De ere i Besiddelse af en Selvbagtelse og Bærdighed, der erstatter den strengeste Disciplin, og de behandles af deres Overordnede med en fortrolig Venlighed, som kun kan vises Mennesker, der kjende deres Stilling. Til daglig Brug ere de just ikke muntre, eller rettere støiende. Deres Marsch er fast og taus, altid i samlede Masser; jeg saae næsten ikke en eneste frivillig Marodeur eller Omstreifer paa den sørgelige Retraite fra Dannevirke. De synes at have et Slags naturligt Instinkt for Orden og holde deres Pladser i Geledderne saa sikkert, som det stete ifølge Tyngdens Lov. Jeg troer, at man endog under de haardeste Angreb kan stole paa, at de ville staae fast som Mure og vise en uroftet Kjærlighed. Derimod kan den Raffhed, den hidfige Iver, som Franskmændene kalde élan, saavidt jeg troer, ikke ventes hos dem. Der er imidlertid ingenlunde nogen vranten Gnavenhed eller arrig Tilbageholdenhed hos dem. De istemme af og til Sange, drive alle Slags Løier og snakke med hverandre

for at fordrive deres lange danske Mile, men i det Hele taget ere de rolige, alvorlige og uforstyrrelige. Det er et smukt og tillidvækkende Syn at see en af deres Dragonessadroner ride frem i roligt Skridt, medens Folkene sidde rankt i deres Sadler, alvorlige og taus, hver med en kort Pibe i Munden, af hvilke den ene ligner den anden, som om de vare en Deel af deres Uniform.

Hvor strengt Veiret end har været, saa synes det dog ikke at have gjort nogen synderlig Birkning paa disse robuste, nordiske Legemer. Efter den Erfaring, som jeg har indhøstet, vil jeg endog være tilbøielig til at troe, at Vintertiden med al dens Strengthed dog ikke er den værste, der udøver den skadeligste Indflydelse paa Helbredet. En Uges Ophold under Mantuas Volde eller paa Breddene af James River i Juli eller August Maaned vil visstelig anrette større Odelæggelse i en Armee end sex Ugers Ophold i denne snarvæde, smeltende Sne. Der er ikke nær saa mange Folk paa Syngelisten, som man skulde antage. Paa Lazarethet her ligger der nogle saa hundrede Syge og Saarede og omtrent ligesaa mange paa Augustenborg. Slottene paa begge disse Steder ere tildeels indrettede til Lazarethet, og de ere endnu ikke fulde. Jeg besøgte Augustenborg for saa Dage siden og af 400 Senge vare 100 endnu ikke belagte. Patienterne paa Lazarethet nyde en meget god Behandling, og den hele Bestyrelse af Ambulancen og Intendanturen er overordentlig god. De Danske ere uden Sammenligning de Soldater paa Europas Fastland, der faae den bedste Føde. Det er intet

Under, at jeg seer saamange svære Skikkelser og rosenfarvede Ansigter omkring mig. Jeg troer, at jeg har fortalt Dem, at midt iblandt de Trængsler og den Forvirring, der betegnede Tilbagetoget fra Dannevirke, var Sult dog ikke mellem de Under, som Soldaterne vare udsatte for. Endssjøndt Størstedelen af Armeen nu er samlet paa denne lille Ø, er der dog draget Omsoarg for, at den Intet savner. Derimod er der Mangel paa Huusly; et Regiment er indkvarteret i hver Landsby; enhver Gaard og Hytte er belagt, og Soldaterne paa Den ere langt talrigere end Indvaanerne. Da Kongen var her, rømmede han sine Værelser for at gjøre Plads for Soldaterne og sendte sit hele Følge ombord paa Dampskibet „Slesvig“ i Havnen for at optage saa liden Plads som muligt for dem og sig selv. Men trods alt dette ere vi forsærdeligt tæt pakkede sammen, og Trængselen paa Gaderne og Hovedveiene af Mennesker, Heste og Kjøretøier er saa stærk, at det aldeles ikke er usædvanligt, at Færdslen undertiden ganske standser i en eller to Timer.

I dag var det Rygte udbredt ved Hovedkvarteret, at Fjenden i stort Antal havde viist sig ved Sandbjerg, ved et snevert Sted af Sundet ligeoverfor Nønhave, og at det syntes at være hans Bestemmelse at kaste en Bro tværs over Sundet for at faae Fodfæste paa Den. Ved Sandbjerg er der betydelige Skove ligesom længere oppe ved Storrsfoven, som kunne hjælpe dem ved deres Operationer. Fra de Danskes Side vilde Modstanden mod et saadant Foretagende blive meget stærk.

d. 14de Februar.

Igjen en rolig Dag. Jeg red idag henimod 2 Miil østeraa for at besøge en Artillerikapitain, en Ven af mig, der er indkvarteret i en Præstegaard hos en Sognepræst i en af Landsbhyerne næsten paa den anden Side af Den. Morgenen var klar, Solen skinnede, og Landet, der nu er halvt frit for den Sne, der før har bedækket det, saae saa godt ud, som det overhovedet paa denne Tid af Aaret kan see ud. Der findes ingen aldeles flad Strækning af større Udstrækning paa hele Landet, medens der paa den anden Side ikke eksisterer nogen Bakke eller Ophøjning i Terrainet, der er saa steil, at en Hest ikke kan gallopere over den uden mindste Skade. Den er ligesom hele Østkysten af den danske Halvø en bred kølgende Slette, som er afdeelt i store indhegnede Marker, afbrudte hist og her i betydelige Mellemrum af stolte Skove og prydede i endnu større Mellemrum med Landsbhyer, der som oftest ligge paa Kammene af Jordbølgerne. Hver Landsbby bestaaer af en Klynge af større Gaarde, som ligge udbredte paa et temmelig stort Areal, og har sædvanligviis en net, hvidmalet Kirke paa det høieste Punkt og undertiden i en rivaliserende Høide en Veirmølle med Bingerne spredte ud i Luften.

Præstegaarden, Kirken og den lille Menighed, blandt hvilken jeg tilbragte denne Dag, maa ikke antages for at være et af Phantasien skabt Mønster paa en arkadiff eller utopisk dansk Landsbby. Den meest

fangvinffe Philantrop kan ikke ønske at see større Velvære end den, der findes paa den danske Halvø og især paa de danske Øer. Jeg har nu i næsten sex Uger reist omkring i Hans Majestæt Kong Kristian IX.'s Besiddelser og hverken i Byerne eller paa Landet har Synet af en Tigger gjort mit Die mørkt. Den Præstegaard, der idag gjæstfrit modtog mig, var en saa rolig og yndig Bolig, som Kirken, der altid opslaaer sine Pauluner i Landenes Fedme, kunde ønske sig. Præsten havde reist i forskjellige Lande, og da han var en Mand med Danelse og Smag, havde han omgivet sig i sit Hjem med Erindringer om de Lande, som han havde besøgt; paa hans Bægge hang gode Kopier af Oliemalerier, værdifulde gamle Kobberstik, yndede Prospekter af Bjerge, Søer, Bygninger eller Scener af Folkelivet. Hans Kone kunde læse Engelsk og talte udmærket Fransk uden at tale om Dansk og Tydsk, som begge til en vis Grad vare Modersmaal for hende. Omforgen for Huusholdningen, Opdragelsen af sex sunde Børn, Bestyrelsen af den betydelige Aoling, de geistlige og kommunale Pligter, Opsyntet med Skolen beskæftigede ikke dette værdige Ægtepars Tid og Opmærksomhed i den Grad, at de gjorde dem ufølsomme for Livets intellektuelle Nydelser og Goder, thi de vare i Besiddelse af et udvalgt Bibliothek i forskjellige Sprog, Blomster og et Pianoforte, paa hvilket den smukke Frue i Huset spillede ikke blot med Færdighed, men med en meget usædvanlig Dygtighed.

Fra Præstegaarden gik vi ud for at see nogle af Bøndergaardene. Disse bestaae af fire Bygninger, der indeslutte en firkantet Plads, og ere i en Stiil, som er fælles for Hertugdømmerne og for de reent danske Provindsler. I Henseende til Orden, Nethed og Menneskenes saabelsom Dyrenes Velvære staae de ikke synderlig under Præstegaarden. Vi besøgte Hesteg og Kostaldene, Meierierne og Badstuehusene, og jeg saa her, hvor langt Landmændenes Leveviis endnu er tilbage i mange Distrikter i England, naar man sammenligner dem med de solide Bekvemmeligheder, der findes hos dette ædruelige og uholdende nordiske Folk. En videnskabelig Væser af „Gardener's Chronicle“ vilde maaskee savne nogle nyopdagede Maskiner blandt de landlige Huusgeraad eller osse Indførelsen af de „Korthornede“ eller andre forbedrede eller forbederlige Racar. Men jeg, som er en reen Gothe med Hensyn til Landhuusholdningsforhold, blev slaaet ved Synet af denne Velstand og denne Overflodighed, og jeg beundrede det Instinkt for det Smukke, som hos en Bønde fremadler Kjærlighed til Bøger og Planter og skaffer ham Midler til at fyldestgjøre denne.

Den Als er ganske og aldeles dansk, og det Samme er Tilfældet med hele Fastlandet op til Flensborg og Aabenraa. Jeg har her talt med midaldrende Fruentimmer, der vare blevne opdragede i strengt danske Familier og som ikke forstode et Ord Tydsk, da de bleve sendte i Skoler, hvor hele Underviisningen foregik i dette Sprog, medens deres Moders-

maal blev aldeles forsømt. Denne Tingenes Orden er tildeels bleven forandret siden 1848, og nu er det den saakaldte tydske Befolkning i visse blandede Distrikter, der beklager sig over, at det danske Sprog paa-
 tvinges dem i Kirken og Skolen. Jeg har imidlertid Grund til at troe, at Sandheden er den, at den danske Regjering var fuldkommen villig til at øve Retfærdighed imod begge Nationaliteter, men næsten nødt til at mishage begge. Germanisme og Danisme have i Aarhundreder angrebet og mishandlet hinanden i intellektuel, moralsk og fysisk Henseende. Civilisationens Ebbe og Flod er snart gaaet fra Nord til Syd og snart fra Syd til Nord med en vrelende Strøm, som har været saa meget mere uimodstaaelig, som den var fredelig og umærkelig. De to Racer er voxede ind i hinanden ved deres Grændser, og det vil nu være ligesaa vanskeligt at fastsætte en Demarkationslinie midt i Slesvig mellem Tydsk og Dansk, som at adskille Fersk- og Saltvand i Mundingen af Amazon- eller Orinoco-floden, hvor den brede Strøm fra de langt bortfjernede Andesbjergene blander sig med det tropiske Havs Bølge.

V.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg den 17de Februar.

Rønhave og Sandbjerg. — Rystens Befæstning. — Den danske Hærs Sammensætning. — Afgangene til Dybbøllstillingen. — Rolf Krakes Expedition til Egernsund. — Fægtningen ved Bøffelkobbøl. — Den fremtidige Krigsførelse. — De Danskes Udsigter.

For Diebliffet have vi faktisk Vaabenstilstand, men vi vente hver Dag en Fornyelse af Fjendtlighederne. Igaar var jeg nysgjerrig efter at see, om det var sandt, hvad der er den almindelige Mening her, at Østerrigerne og Preussjerne under deres nuværende Uvirk= somhed tænke paa et dristigt Foretagende, nemlig intet mindre end at kaste en Bro over Sundet fra Sand= bjerg eller Storekø. Jeg red derfor ud gennem den vestlige Deel af Ulkebøl og Kjør indtil Rønhave og Arntilsøre. Denne lille trekantede Strækning ligger mellem Sundet og Augustenborg Fjord og har sin Grundlinie mellem Sønderborg og Ulkebøl og sit Top= punkt ved Arntilsøre. Den er bakket eller i det Mindste meget bølgeformig indtil Kjør, men derefter falder den sladt ned mod Rønhave. Efterhaanden som jeg nærmede mig det sidste Sted, forsvandt de beboede Steder, der allerede i hvad man kalder Ulkebøl Bester=

mark og Kjær Vestermark ei ere hyppige. Kønhabes Grund ud til det yderste Punkt af Triangelen ved Arnkilsøre, hører til een stor Landeiendom, og den Gaard, hvorpaa Eieren boer, er næsten det sidste Huus, som her findes. Landbefolkningen er i disse Egne kun ringe trods Jordbundens store Frugtbarhed. Der synes ingen smaa Jordbrug at findes i Danmark, en Omstændighed, som i Forening med den forsynlige municipale Bestyrelse samt den overalt gjennemgaaende gode Opdragelse er Aarsag i, at Diggere eller idetmindste den skidne Fattigdom aldeles mangler, hvilket jeg omtalte i mit sidste Brev.

Naar jeg stod paa Dørtærskelen i Kønhavegaard eller ved Kanten af Skovene ved Arnkilsøre, kunde jeg tydeligt paa den anden Side af Vandet see nogle faa Preussere, der gik omkring i Skovene ved Sandbjerg og Storeflov. Disse Skove høre til en stor, smuk Landeiendom, der tilhører en af den Reventlovske Families mange Grene, og det smukke Sandbjerg Slot ligger tæt ved Vandet paa den modsatte Bred omtrent en halv Fjerdingvei fra det Sted, hvorpaa jeg stod. Preusserne og Østerrigerne havde leiret sig i Lysskovene ved Sandbjerg, og jeg kunde tælle omtrent 100 af dem. Det var lutter preussiske Infanterister, og Forposterne paa vor Side samt Bønderne forsikrede mig, at der hverken kunde sees Artilleri, Ponton- eller Brotrain nogetsteds. Imidlertid kunne hverken deres eller mine Dine afgive et paalideligt Vidnesbyrd, thi man kan skjule meget udstrakte Foretagender i de nøgne men tætte Skove. Som jeg har fortalt, er Sundet

kun noget over 200 Alen bredt ved Sønderborg, men det er her vel mindst to Gange saa bredt paa det snevreste Sted ligeoverfor Storeffov. Kun kompetente Folk kunne bedømme, hvilke Midler den moderne Ingenieurkonst har til at slaae Bro over et Vand, der næsten er en Trediedeel af en Fjerdingvei bredt, men saameget er i alle Tilfælde sikkert, at ethvert Forsøg paa at gaae over, vil møde alvorlig Modstand fra de Danstes Side. Allevegne hvor jeg gik langsmed Sundet, havde man i Hast opkastet Skandser paa Kanten af Bakkerne, og ved Vandkanten var der indrettet Løbegrave til Forposternes Afbenyttelse. De Danste havde før ingen egenlige Skandser ved Sundet, fordi de stolede og endnu stole i høi Grad paa Hjælpen fra deres Kanonbaade, men deres Feltbatterier ere opstillede i den bedste Orden ved Bøndergaardene og kunne i ikke mange Minuter bringes til at rette deres Ild paa det truede Punkt.

Ikke alene langsmed Sundet, men ogsaa paa Fastlandet langsmed hele Dybbøllinien have de Danste travlt med at føie kunstige Forstærkningsmidler til denne Stilling, som allerede af Naturen er meget stærk. Ikke færre end 6000 Mand arbeide stadigt her. Hver Gang jeg rider ud til Forposterne, og det er næsten dagligt, seer jeg nye Skandser opkastede, nye Marker jevnede, Pallisader reiste og Barakker indrettede til Troppernes Bekvemmelighed. Skjøndt de Danste ere tappre i aaben Mark, synes de at have lært at indsee, at deres Styrke snarere maa ligge i Forsvar end i Angreb, og derfor ere de

nu ivrigt beffjæstigede med i Bolde og Forfskandsninger at søge en Bistand, der kan hjælpe dem til at opveie deres Modstanderes uhyre numeriske Overlegenhed. Maaskee blive alle disse udstrakte og ivrige Forberedelser gjorte forgjæves, og maaskee bliver der affluttet Vaabenstilstand eller Fred, førend „de Danskes Virke“ er fuldkommen færdig til Afbenyttelse, men de danske Officere og Soldater ville Intet høre om Fjendtlighedernes Dphør. De længes efter at prøve Styrke med Tydskerne og ere særdeles begjærlige efter en Dyst med Preusserne. Mæest yndet efter „den tappre Landsoldat“ er en anden Sang, nemlig „Nu skal vi da atter med Preusserne slaes“, en Sang, som der synges med meget Liv og saa høit, at Forposterne paa den anden Side kunne høre det.

Hele den tredie Division af den danske Armee har forladt os; en Deel af den har indskibet sig direkte til Fredericia i Jylland, og den øvrige Deel er gaaet til Fyen for at marschere tværs igjennem denne Over Middelfart til det samme Sted. Befalingsmanden for denne Division, General Wilster, var her endnu igaar, men inat har han sandsynligviis fulgt sine Tropper. Den danske Armee er saaledes i Virkeligheden deelt i to Dele. Om endog Kommunikationsmidlerne mellem General Wilsters Stab i Fredericia og Hovedkvarteret her ere nok saa livlige, saa maa denne Officeers Operationer dog for en stor Deel være overladte til hans eget Ansvar og Klogskab.

Den danske Hær bestaaer af tre Divisioner, som kommanderes af Generalerne Gerlach, du Plat og

Wilsler. Hver Division bestaaer af tre Infanteribrigader, hver Brigade af to Regimenter med to Batailloner i hvert Regiment. En dansk Bataillon tæller 800 Mand, et Regiment sølgelig 1,600, en Brigade 3,200, og en Division 9,600. Desuden har hver Division to Feltbatterier, omtrent 400 Mand, og et halvt Regiment Dragoner, der tæller omtrent 300. Naar altsaa en Division er fuldtallig, bestaaer den af 10,300 Mand. De tre Divisioner tilsammen udgjøre ialt 30,900.

Desuden er der endnu en fjerde Division, der ubelukkende bestaaer af Kavalleri under Befaling af General Hegermann-Lindencrone; denne tæller tre Kavalleribrigader og hver Brigade to Kavalleriregimenter, hvert Regiment 6 Eskadroner med 120 Mand i hver Eskadron. Dette udgjør en Styrke af 720 Mand for hvert Regiment, 1440 for hver Brigade og 4320 for hele Divisionen.

Som jeg før har meddelt, have de Danske kun Linieinfanteri; de have Intet, der ligner Riffelskytter, Skarpskytter, Zouaver eller Bersaglieri. Alle deres Fodfolk ere bevæbnede med udmærkede Rifler, og man siger, at de alle ere gode Skytter. Imidlertid gives der særegne Evolutioner for let Infanteri, til hvilke alle Fodfolk ikke ere lige godt skikkede, og som fordrer en betydelig speciel Øvelse. I Italien har man f. Ex. Bersaglierkorpset, der tidligere kun bestod af en Bataillon, men nu tæller 23 Regimenter, saa nyttigt har det vilst sig i de sidste Felttog. Dette Korps rekruterer sig for Størstedelen blandt Bjerghoerne fra Piemont, Lom-

bardiet, Ligurien o. s. v., da Sletteboerne mangle den Haardsførehed, Lethed og Hurtighed, der kræves til al denne Kenden, Løben, Kryben og Kravlen, der er uundgaaelig i Tirailleursfægtninger. Endog mange af Bjergboerne, der først have staaet i Bersaglierkorpset, ere senere blevne forsatte til Linieinfanteriet, da de ikke have kunnet udholde den strenge Tjeneste i det førstnævnte Korps. Omendkjøndt de Danske ere stærke, vilde de dog maaskee ikke være tilstrækkelig lette og smidige til dette Slags Arbeide.

I denne Styrke er ikke indbefattet en Reserve af fire Infanteri = Regimenter foruden Artillerireserven. Naar man regner de Tab, som Armeen har lidt af Døde, Saarede og Fangne under en Uges Fjendtligheder ved Dannevirke, de faa Efternølere, de mistede paa Tilbagetoget, og de Syge paa Lazaretherne, kan man omtrent anslaae Antallet af virkelige Kom-battanter til imellem 25= og 30,000 Mand. Da Noget af Reserven er kommen herover fra Kjøbenhavn, er jeg tilbøielig til at troe, at det sidste Tal er nærmest Sandheden, men som Enhver veed, ere Armeer i Virkeligheden aldrig saa stærke, som de paa Papiret synes at være, og jeg vil ikke indestaae for, at Kadreerne i enhver Bataillon, Regiment, Brigade eller Division i den danske Armee ere fuldstændigt udfyldte. En meget smuk Grenadeerbataillon, der danner Kongens Garde, og en Eskadron af 120 kæmpemæssige Gardekyrasserer, som jeg saae i Kjøbenhavn, ere aldrig blevne sendte over til Slesvig, ikke engang da Kongen

opholdt sig ved Hovedkvarteret paa Gottorp Slot eller var her i Sønderborg.

Efter de Beretninger, der naae til os fra de okkuperede Dele af Hertugdømmet Slesvig, skulde det synes, som om de allierede Tropper have Befaling til at undertrykke alle revolutionaire Bevægelser og saakaldte patriotiske Demonstrationer, saalangt som Okkupationen strækker sig. Det var kun ved den første Ankomst til Ekernsørde, Slesvig og andre Byer, at Kommandeurerne for de to okkuperende Armeer tillode Demagogerne at gjøre sig saa lystige, som de vilde, og dette skete kun paa Grund af den Enthusiasme, som det tyske Parti havde skaffet tilveie til Modtagelsen af deres tyske Brødre, samt fordi de vare saa ivrigt beffjæstigede med deres egen Forretning, nemlig Angrebet paa Dannevirke. Men nu synes det, som om de samme Befalingsmænd, der have faaet god Tid til at besatte sig med Sagerne, meget tydeligt have givet Slesvigerne at forstaae, at de ikke ville tage Deel i politiske Forandringer, og at de ville overlade Hertugdømmets fremtidige Skjæbne i deres Hænder, som dette vedkommer, medens de foreløbigt ville bestyre Landet saavidt muligt overeensstemmende med dets gamle Love og Institutioner. For min egen Part har jeg den stærkeste Overbeviisning om, at Slesvigerne og Holstenerne aldrig vilde have foretaget sig nogensomhelst revolutionair Handling, naar de ikke vare blevne stærkt ansporede af fremmede Agitatorer. Derjom Danmark var bleven ladet alene med sine Undersaatter, er jeg vis paa, at Slesvigholstenerne,

hvilke nationale Følelser der end maae have været tilstede hos Nogle af dem, aldrig vilde have yttret syn-
 derlig alvorlige Tegn paa Misfornøielse; thi det er
 paa den ene Side ubestrideligt, at de aldrig under en
 tydsff Kegering vilde have opnaaet en saa høi Grad af
 Velvære, Kultur og sand Frihed, som de have glædet
 sig ved under det danske Regimente, medens de paa den
 anden Side fuldkommen vel vidste, hvor godt de havde
 det, ligesom endelig deres Tilfredshed stod i god Over-
 eensstemmelse med deres medfødte Lojalitet og Erbo-
 dighed, deres Kjærlighed til Orden og Respekt for de-
 res lovmæssige Dyrighed.

Det er tom Snak at sige, at de ere blevne holdte
 rolige ved Anvendelse af Vaabenmagt. Man maa ikke
 glemme, at de to Hertugdømmer udgjøre to Femte-
 dele af det danske Monarki, og en saa stor Befolkning,
 der vilde blive understøttet af hele det nationale Parti
 i Tydsffland, vilde have været fuldkommen istand til at
 begynde en Strid med den danske Krone, dersom denne
 havde udøvet Tyranni imod dem, og dersom Misfor-
 nøielsen havde været saa stærk, som de tydsffe Aviser
 have berettet.

Dette er imidlertid politiske Betragtninger, og de
 kunne kun komme i Betragtning, hvis de krigeriske
 Operationer skulde blive afløste af diplomatiske For-
 handlinger.

Den 18de Februar.

Jeg haaber, at de af Læserne, der have havt
 Taalmodighed nok til at gjennemlæse mine foregaaende

Breve, ville have vundet et tilstrækkeligt tydeligt Begreb om de to krigsførende Partiers respektive Stilling til at være istand til at følge de Tildragelser, som idag have fundet Sted og vurdere deres Vigtighed.

Som jeg før har nævnt, ere Østerrigerne og Preusserne rykkede frem fra Flensborg og Aabenraa gennem Halvøen Sundeved mellem de to Fjorde, der bære Navn efter disse to Byer; idet de rettede Marschen imod Den Als, ere de marscherede deels ad den søndre Bei fra Flensborg gennem Ringenæs, Graasteen og Adsbøl til Nybøl og deels ad den nordre Bei fra Aabenraa gennem Ullerup til Sottrup; de have skudt deres Forposter frem indtil Sandbjerg Skov ved Alsfund. Foruden disse to Beie, der begge føre til den danske Dybbølstilling, have Tydskerne tillige besat Sideveien til Alnor mellem Ringenæs og Graasteen og have herfra bemægtiget sig Egernsfund, kastet en Pontonbro over dette snevre Vand og ere saaledes rykkede frem i den mindre Halvø Broagerland til Skodsbøl og Smøl, hvorved de have faaet en tredie Afgang til Dybbølstillingen. I Dvergaars hørte vi, at Marschal Wrangel havde flyttet sit Hovedkvarter til Ringenæs, og at nogle af de preussiske Forposter vare skudte frem saa langt som til Smøl. Igaar saae man omtrent 100 af dem i Skovene ved Sandbjerg og Storfskov ved Alsfund, hvorfra de fyrede over paa de danske Forposter paa den anden Side af Sundet men uden noget Resultat, ligesom sandsynligviis uden noget bestemt Maal.

Imidlertid viste alle disse Bevægelser, at det var Fjendernes Dnske at afbryde den eensformige Stilhed, til hvilken de have fordømt sig selv, siden de første Gang fik Dybbølstillingen ifigte, og vi gik alle tilsæns forrige Aften med den Forventning at vaagne ved Støien af et Angreb imorges.

Man vil maaskee erindre, at dengang jeg først forsøgte at forklare Læserne de Danskes Stilling, udtrykte jeg min Overraskelse over, at de havde tilladt Fjenden at skaffe sig en fri og let Udgang til Broager Halvøen, da jeg meente, at de ved deres Herredømme til Søes kunde have forsynet Egernsund med en saadan Styrke, at de ikke blot kunde have forsvaret dette Stræde mod ethvert Angreb men ogsaa været istand til at sende deres Kanonbaade ind i Nybøl Nor og forurolige Fjenden under hans Fremrykning ad Veien langs med Vandet fra Udsbøl til Nybøl. Man tog ikke denne Forsigtighedsregel; man lod Østerrigerne og Preussenerne uhindrede sætte over Egernsund og gaae ind i Broager Halvøen eller, som det nu synes, man loffede dem til at gaae frem til Skodsbøl og Smøl, fordi man haabede at fange dem i en Fælde.

Vi ere ikke istand til med Sikkerhed at bedømme, hvormange af dem der i Birkeligheden er rykket ind i Broager Halvøen. Vi vidste imidlertid meget vel, at de vare rykkede frem indtil Smøl, og da de Danske nu troede, at Nettet var fuldt, syntes de, at det var paa den høie Tid at trække det op. Man hørte meget tidligt Kanontorden imorges. Det var den danske Monitor, Rolf Krake, som var dampet

op til Egernsund om Natten og ved Dagens Frembrud aabnede Ilden paa den Bro, som Thydskerne havde kastet tværs over Sundet. Det synes, som om Monitoren formedelst grundt Vand ikke kunde komme langt nok frem til fuldkommen at naae sit Formaal; idetmindste veed vi intet bestemt om Virkningen af dens Ald paa Broen. Den fyrede 72 Skud, og disse bleve besvarede med 150 Skud fra de tydske Batterier paa Bredderne af Alnor og Holdnæs (det sidste Punkt ligger paa den anden Side af Flensborgsfjord). Man fortæller, at et af Sjendens Skud gik igjennem dens Skorsteen men uden at gjøre den videre Skade; en af Officererne fik en Kontusion, og to Matroser bleve let saarede.

Det synes imidlertid, som om Østerrigerne og Preusserne, der vare uvisse med Hensyn til Udfaldet af denne Kamp, som sandsynligviis vilde ødelægge Broen over Egernsund og fuldstændig affjære dem Tilbage-toget ad den Bei, ad hvilken de vare komne, antog, at det vilde være det Rigtigste at sikke sig en Bei tillands til Broager Halvøen ved et Angreb paa Forposterne ved Dybbølstillingen. Naar Læserne ville kaste et Blik paa Kortet, og erindre, at de Danskes Forposter ere ved Dybbøl og de allierede Troppers ved Nybøl, vil dette være tilstrækkeligt til at gjøre dem bekendt med, at Terrainet mellem Dybbøl og Nybøl, som netop danner Begyndelsen af Broager Halvøen, er en bestridt Grund, som okkuperes af begge Partiers Piletter, men ikke er i noget enkelt Besiddelse. Den største Deel af dette Terrain er bedækket med store Skove, som Nord for Beien kaldes Stenderup Skov og Syd for Beien

Bøffelkobbel. Henimod Kl. 11 imorges marscherede Preusserne ud fra Nybøl med en betydelig Styrke, og efter en kort Stjærmydsel dreve de de danffe Forposter tilbage og satte sig fast i Stenderup Skov og Bøffelkobbel. Ved denne Bevægelse vandt de fuldkommen Herredømme over Afdgangen til Broager Halvøen og sikrede sig en let Retraitevei for deres Tropper ved Smøl, dersom disse bleve faagne i den Fælde, der var lagt for dem af de Danffe, derved at deres Tilbagetog over Egernsund blev dem afflaaret ved Broens Odelæggelse. Besiddelsen af Stenderupskov og Bøffelkobbel blev ikke opgivet af de Danffe uden en haard Kamp. Omtrent Kl. 12 om Middagen blev der blæst Allarm gjennem Gaderne i Sønderborg. Det er en Særegenhed for den danffe Armee, at intet Korps med Undtagelse af Livgarden, som endnu ikke har naaet Kamppladsen, benytter Trommer; Allarmeringen skete derfor ved Trompete og Horn, og efter faa Minuters Forløb rykkede tre Infanteriregimenter frem over Broen til Skuepladsen for Handlingen. Da de nærmede sig Skovene, gif Fjenden imidlertid tilbage uden at slaae et Slag, og førend Klokken var 3, havde de danffe Forposter atter indtaget den Stilling, som de vare bleve drevne tilbage fra om Morgenens. Denne Stjærmydsel havde kostet de Danffe fem eller sex Døde og tredive Saarede; blandt de let Saarede var en Officeer.

Saaledes sluttede idag denne Fægtning, som ikke har synderlig Betydning med Hensyn til sine umiddelbare Følger, men som har en alvorlig Charakteer, naar vi

betragte de Planer som hidførte den, og de fjernere Følger, som den har havt eller kunde have havt. Vi ere endnu ikke istand til at dømme om, hvorvidt Rolf Krake har naaet sit Diemed, at ødelægge Tydskernes Bro over Egersund, og saaledes indelukke dem, der vare komne ind paa Broager Halvøen, og vi ere ligeledes i Uvisshed om, hvorvidt Preussjerne have benyttet de to eller tre Timer, i hvilke de havde forjaget de danske Forposter fra Stenderup og Bøffelkobbøl og vare i Besiddelse af disse, til at trække sig bort fra Halvøen. Maa skee have vi mere bestemte Efterretninger, førend dette Brev afgaaer med Posten. Men denne Træfning har imidlertid givet en sikker Prøve paa, at Tydskerne endnu ere langt fra at være istand til at drive de Danske tilbage ind i Dybbølstillingen, og at disse endnu have Dygtighed og Kræfter nok til at forstyre deres Fjenders Planer paa et Terrain, som de allerede syntes at have opgivet, men som deres Herredømme over Søen sætter dem istand til at tage igjen, naar det behager dem.

Den 18de Februar, Eftermiddag.

Posten slutter om faa Minutter, og vi have ingen nyere Efterretninger. Det synes imidlertid sikkert, at Broen over Egersund ikke er ødelagt, og at Tydskernes Stilling paa Broager Halvøen er som forhen. Imidlertid vil Forsøget blive fornyet.

Den 20de Februar.

Igaar Aftes var det 14 Dage, siden den danske Armee marscherede ud af Slesvig og begyndte sit be-

sværlige og sørgelige Tilbagetog fra Dannevirke. Imorgen Aften vil det være fjorten Dage, siden den naaede sit sikkre Tilflugtssted paa Als og de stærke Skandser ved Dybbøl, der danne Udenværkerne til dens havomfhydte Fæstning. De allierede Tropper forfulgte de Danske med stor Hidsighed, og de have siden den Tid staaet Ansigt til Ansigt med deres Forposter ved enhver af de Udgange, der fra Vest, Nord og Syd føre til denne Plads. De to fjendtlige Magter have dog i den sidste Tid holdt sig næsten fuldkommen rolige, og den sidste blodige Affaire var Sammenstødet ved Bilstov Kro eller Dversø for 14 Dage siden mellem de Danskes Arrieregarde og den forfølgende Armees Fortrop. Herved maa jeg dog bemærke, at jeg selvfølgelig ikke medregner enkelte tilfældige, uundgaaelige og næsten ufrivillige Udvevlinger af Skud mellem Forposterne og ikke heller den Skjærmydsel, der fandt Sted forrige Torsdag, om hvilken jeg gav en Beretning i mit forrige Brev, og som de Danske selv gave Anledning til. Det var de Danskes Forsøg paa ved Hjælp af Rolf Krake at afbryde Pontonbroen over Egernsund for saaledes at affjære Preussenerne Tilbagetoget fra Broager Halvøen, der bragte Tydskerne til at rykke frem fra Nybøl og at besætte Stenderup Skov og Bøffelkobbøl. Rolf Krakens Angreb lykkedes ikke paa Grund af, at Broen var aldeles dækket af et rundt Næs, der findes ved Sundets Udlob paa den østlige Bred, Vandet paa den vestlige Bred var altfor grundt til, at Kanonerne herfra kunde naae Maalet. Da Østerrigerne og Preussenerne saae, at Broen var sikker, havde

de ikke længere nogen Anledning til at rykke frem i Skovene, og de gik derfor tilbage til deres Linie ved Nybøl, idet de undgik enhver Kamp.

Man undersøger naturligtviis her med megen Iver, hvorfor de holde sig saa rolige, og hvorfor Angrebet paa Hertugdømmet Slesvig, der begyndte med saa megen Hidfighed og Kraft, nu standser foran Dybbøl.

Det er en afgjort Sag, at Dybbølstillingen er meget stærk, og dette vide Tydskerne ret vel, thi i 1849 maatte de anvende store Anstrengelser paa at tage den, og de bleve endda gjentagne Gange atter drevne bort fra den, og dengang var den dog kun i Besiddelse af den Styrke, hvormed Naturen havde udrustet den. Det er meget rigtigt af dem, at de ønske at opsætte deres Angreb, indtil de have samlet alt det svære Materiel, som de ere i Besiddelse af, men 14 Dage ere ogsaa et langt Tidsrum, naar man tager Hensyn til de Befordringsmidler, som de for Tiden have til deres Disposition, de samme Midler, der i en saa kort Tid satte dem istand til at fuldende Forberedelserne til at storme Dannevirke. Paa den anden Side maae de vide, at de Danske heller ikke ere ledige, men at de søie Skandse til Skandse og Grav til Grav for at styrke deres Sikkerhed. Alt, hvad Ingenieurerne her forlangte, var netop kun fjorten Dages Pusterum, og i denne Tid have nye Bærker reist sig som ved et Trylleslag; naar Fjenderne ere færdige, ville de finde deres Modstandere fuldkommen parate til at tage imod dem.

Efter som den ene Dag gaaer efter den anden og intet Nytt passerer, begynde vi næsten at troe, at det

forventede Angreb aldrig vil finde Sted, og vi have i denne Tid søøvet mellem Haab og Frygt for en Vaabenstilstand, indtil nu de diplomatiske Erklæringer fra forskjellige Lande have beroliget os i saa Henseende. Tydsferne ville ikke ophøre med Fjendlighederne, endskjøndt de dog endnu ikke ville rende Panden mod Dybbøl. Muligt ønske de at forflytte Krigen til et gunstigere Terrain andetsteds, thi vi have faaet bestemt Efterretning om, at de for to Dage siden ere gaaede over Grændsen mellem Slesvig og Jylland, og vi vente saa afgjort at høre om Sammenstød deroppe, at jeg flere Gange har været fristet til at tage Køieplads i et af de Dampskibe, der regelmæssigt mere end een Gang daglig afgaae til Fredericia.

De Allieredes Indfald i den nordlige Deel af Halvoen forekommer Alle her at være et altfor stort Brud paa alle Love, til at det kan retfærdiggjøres endog ved den voldsomste Krigs Krav, thi denne reent danske Provinds er hverken som Holsteen et Lem af det tydske Forbund eller som Slesvig et Territorium, der er „uadskilleligt forbundet med Holsteen“, som Tydsferne sige, og den er ikke engang i Forbigaaende nævnt i de Overenskomster af 1851—52, som Østerrig og Preussen have paataget sig at tvinge igjennem. Det kan være muligt, at de to tydske Magter, som nu ere i Besiddelse af hele Slesvig med Undtagelse af denne lille D og den Smule Land, der hører til den paa Fastlandet, ikke troe at have fuldført deres store Op-gave, før de bogstaveligt have enhver Tomme Fod af Slesvig i deres Hænder, og at Krigen vil vedblive,

indtil hele den Armee, der har søgt Ly paa Als, er tilintetgjort. Men saa utroligt det end er, synes det at Preusserne — efterat de have seet, at de trods deres uhyre Overlegenhed i Antal ikke ere istand til at indtage Als og Dybbøl — ville søge lettere Erobringer andetsteds uden saameget som at gjøre et Forsøg paa en Storm her, at de ville prøve paa at faare Danmark paa et føleligere Sted uden at vige tilbage fra noget uædelt Middel, der kan benyttes, og at de ville stræbe at faae Magt med det ved alle de Midler, som de besidde, og saa hurtigt, som det er dem muligt.

Danmark er visseligt ikke stærkt nok, til at det kan beskytte hele Sylland, og de allierede Tropper ville finde det ligesaa let at okkupere hele Halvøen, som det var dem at bemægtige sig Slesvig efter Dannevirkens Fald. Men ved Fredericia paa Grændsen af denne Provinds have de Danske en Stilling, som kan trods deres Angreb ligesaa længe, som Als og Dybbøl sandsynligviis standse dem i Slesvig. Fæstningen Fredericia tilligemed den lille Halvø, hvorpaa den ligger, omgives ligeledes af Indsfjæringer af Søen, hvorved den begunstiger de Danskes Operationer tilvands, og danner saaledes et tredie Dannevirke, der ikke frembyder nogen større Fristelse til et Forsøg af en Fjende der sparer paa sit Blod, end den Plads, fra hvilken Tydserne nu skulde bort med langt mere Forsigtighed end Mod.

De Danske vente oien synligt større Sammenstød i Sylland, og de anstrænge sig af al Magt for at kaste det Bedste af deres Styrke ind i Fredericia. Jeg har

tidligere berettet, at den største Deel af deres Kavalleri efter Tilbagetogtet fra Dannevirke ikke kom hertil men marscherede fra Flensborg gjennem Aabenraa og Haderslev til Jylland. Senere ere først 4000 Mand og dernæst hele tredie Division blivne indskibede fra Sønderborg til Fredericia, og jeg saae imorges et smukt Dragonregiment, næsten alt det Kavalleri, som vi havde tilbage her, blive indskibet til samme Bestemelsessted. Als og Dybbøls Besætning er nu reduceret saaledes, at den ikke er istand til offensive Forsøg, og endskjøndt de 12000 Mand Infanteri og Artilleri, som vi endnu have her, ere fuldkommen tilstrækkelige til at holde Fjenden ude, er det dog beklageligt nok, at man, dersom Fjenden skulde angribe og blive slaaet tilbage, ikke har Styrke nok til en energisk Forfølgelse. Sandsynligviis tyder den hurtige Afsendelse af alle disse Tropper mod Nord hen paa, at de Danske ville forsøge paa at operere i aaben Mark i Jylland. Man skulde synes, at Uligheden i Antal og deres ringere Vaaben, især med Hensyn til Risler og Kanoner, maatte affjære dem ethvert Haab om at føre Krigen efter en større Maalestok. Det vil neppe paa Jyllands flade Sletter lykkes dem at udføre det, som de ei kunde udføre bag Dannevirkes Skanser og Eliens Bænde. De kunne vel forurolige Tydskerne ved nogle faa Ugers petite guerre, men deres noget tunge Infanteri og deres svære Kavalleri synes ikke velegnet til dette Diemed. Tidligere eller sildigere vil Fredericia med dets Halvø blive indesluttet ligesaa tæt, som Dybbøl og Als nu ere, og naar dette er skeet, er det uvis,

om de allierede Tropper ville anvende deres Styrke med mere Iver mod Fredericia end imod denne Plads, eller om de ikke snarere ville holde begge Pladser i Skak, og umuliggjøre enhver Kamp, medens de ville bemægtige sig hele Halvøen fra Kiel til Aarhus.

Jeg troer ikke, at der kan være nogen Tvivl om, at Tydsferne have Magt nok til at drive de Danske ganske bort fra Halvøen, hvis de finde for godt at fremskyde tilstrækkelige Kræfter til dette Diemed, endsskjønt de Danske troe, at dette vil være Tvivl underkastet. Ligesaa gunstige som Dybbølstillingen og Halvøen ved Fredericia ere for Forsvar, ligesaa lidet egne de sig til offensive Foretagender. Garnisonen er indesluttet i en Krog, som om den var fanget i en Fælde, og den kan kun gjøre Udfald i een Retning, hvor Hjenden venter den paa en Strimmel Jord, der er ligesaa snevret som Afdgangen til selve Fæstningen. De allierede Tropper have, naar de indtage Stilling paa Halvøen Sundeved mellem Adsbøl og Ballegaard eller endnu nærmere mellem Nybøl og Sandbjerg, kun en Linie af noget over 1 Miil eller i sidste Tilfælde kun af tre Fjerdingvei at bevogte mod de Danske. Selv om man antager, at Tydsferne ikke her have mere end 20,000 Mand, ville de altid være 2 imod 1 imod den Styrke, der kunde forsøge et Angreb fra Als og Dybbøl, og foran Fredericia vil der være endnu snevrere Plads for en Garnison til at prøve et Udfald paa. Dersom 20,000 Mand skulde være utilstrækkelige til at indeslutte Fæstningerne med, kunne Tydsferne med Lethed anvende 40—50,000 Mand til hver

af dem, og de vilde dog endnu have 50,000 tilovers til at tvinge den ubevæbnede Befolkning til Underkastelse. De Danske synes at være tilbøielige til at fæste deres Lid til Skibene, og de mene, at de kunne efterlade et tilstrækkeligt Antal Forsvarere i deres to faste Stillinger, og derefter lande med mindre Afdelinger paa forskjellige Steder, forurolige Fjenden samt trætte ham ved uophørlige, flygtige Skærmydsler. Dette vil imidlertid ikke føre til en lykkelig Slutning paa Krigen eller gjøre Ende paa den fremmede Okkupation af hele Fastlandet. Europa vil i de første 5 à 6 Maaneder eller maaskee i et Aar kun faae at høre om Beleiringen af de to Fæstninger og om en Række af Guerillafægtninger. Ved denne Periodes Slutning ville de Danske endnu være ligesaa vidt som for fjorten Dage siden. De ville endnu være nødte til at købe deres eget Land tilbage eller idetmindste den Deel af det, som Tydskerne ville behage at sælge dem, og de maae modtage de Betingelser, som Seierherrerne ville tilbyde dem. Østerrigerne og Preusserne ville ligesuldt have fuldstændigt opnaaet deres Formaal, uden at fuldende deres Seier ved at indtage Als og Fredericia. Det er ikke nødvendigt for dem, og det ligger aldeles ikke i deres Interesse at udgyde en Blodsdraabe ved selv at angribe, og den Skade, som de Danske endnu kunne tilføie dem, kan ikke udøve nogen større Indflydelse paa den uhyre Mængde af Tropper end en Loppes Stik paa en Elephant. De Danske gjøre endnu og med Grund Regning paa Fremtidens Tilfældigheder. De troe, at Indfaldet i

Jylland har fyldt Bøgeret af deres Fjenders Uretfærdigheder. Det indignerede Europa kan ikke ret længe vedblive at være en passiv Tilskuer ved en saa aabenbar Krænkelſe af al Ret. Intet kan være stærkere end den Overbeviisning, disse stakkels Danſke nære om, at der maa komme Hjælp til dem enten fra det ene eller det andet Sted. Det gjør mig ubeskriveligt ondt at høre Officererne og Soldater — naar de troe at have udfundet, at jeg er en Engleſkmand — fremkomme med ſaadanne Ytringer ſom: „Hvorfor ſkulde England tillade at vi gaae under“? „Hvorfor kommer England os ikke tilhjælp?“

Smidlertid have de Danſke Noget at ſee hen til, der er mere lovende for deres Sag end Hjælpen fra fremmede Nationer, og det er Udsigten til, at Tydſkerne ſelv ſnart ville blive uenige. Jalouſien mellem Preuſſen og Øſterrig, Forbundets Stilling, de mindre Fyrſters Optræden, de revolutionaire Tendentſer hos det tydſke Folk, Alt styrker den Tro, at deres Fjender ikke længe kunne i Enighed vedblive at føre Krigen mod dem, naar de blot kunne holde ud indtil Enden; og med diſſe Udsigter for Die er der ingen Tvivl om, at de Danſke ville vedblive at fægte og lide. Deres Stilling ſynes dem ikke mere haabløs end i 1849, da Alt var tabt, og til Slutning Alt igjen blev vundet.

Der har ſom ſædvanlig idag været nogle ſmaa Sammenſtød mellem Patrouiller, og vi havde 1 Mand ſaaret og 1 dræbt. Igaar bleve 3 ſaarede; ingen dræbte.

Man har fortalt, at Tydferne havde samlet et stort Antal Vaade i Bugten ved Gjelting paa den anden Side af Flensborg Fjord, i den Hensigt at gjøre Forsøg paa en Landgang paa Als, medens der samtidig blev gjort Angreb paa Dybbøl. Et danff Krigsskib er imidlertid idag affeilet til denne Bugt, og det vil uden tvivl snart tilintetgjøre de Vaade, der ere samlede, hvis Underretningen ellers er rigtig.

VI.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg, d. 21de Februar.

Stilheden. — Forandringer i Forpoststillingen. — De danske Meniges og Officerers Ydre. — Overskyldningen i Sønderborg. — De eensformige Veskjæftigelser. — Landets Charakter.

Der er Intet mere kjedeligt for en Mand, der skal beskrive Begivenheder, end stadigt at maatte vente paa disse. Det er haardt for en Korrespondent at maatte skrive: „Intet Nyt“. Han føler sig paa en Maade ydmyget og brodefuld, ligesom om det var hans Pligt at lave Nyheder, og som om han med Rette paa Grund af sit tomme Budget kunde besyldes for Dovenskab og Pligtforsømmelse.

Men der er nogen Plet paa denne Side af det Atlantiske Hav, paa hvilken for Diebliffet Europas Dine ere fæstede med større Opmærksomhed, end paa denne lille DAls? Vi have temmelig sikker Grund til at troe, at den allierede Armee, der opererer mod Sønderborg og Dybbøl, ikke bestaaer af mindre end 42,000 Mand. De stridende Partier have nu staaet ligeoverfor hinanden i næsten 20 Dage, og dog er der intet Andet hændet, som kunde gjøre den ene Dag forskjellig fra den anden, end nogle faa ubetydelige og aldeles uafgjørende Forpostfægtninger,

der ligesaa lidt komme i Betragtning i Krigens Historie som Afsløsningen af Skildvagterne og Mønstringen af Tropperne.

De nydske Blade fortælle, at Fjenden endnu venter paa sit svære Artilleri, og at han ikke vil blive færdig til et afgjørende Angreb paa Dødbølskandserne før den 26de. Maaskee vil der om faa Dage indtræffe noget af Bigtighed, men indtil dette skeer, vil man muligt undfskylde os, om vi forsøge paa at overføre en Deel af vor Kjedsomhed paa Læseren ved at fortælle ham, hvorledes vi for Diebliffet tilbringe vore Dage.

Trods de glade Tidender, som de ovenfor nævnte Blade have givet, ere vi dog ingenlunde sikkre paa, at de Allierede ville faae Mod til at forsøge en Storm eller et Bombardement af Dybbølsstillingen. Hidtil har deres Hensigt øiensynligt været at trætte de Danste ved uophørlige Allarmeringer og smaa Skjærmydsler, hvorved de gjøre det bedst mulige Brug af deres Overlegenhed i Antal, som sætter dem istand til altid at sende friske Tropper frem mod den svagere Modstanders færre og overanstrengte Detaschementer. I alle de ikke sjeldne Sammenstød, som jeg før har omtalt, have de Danste altid vundet, hvilket kraftigt, ægte Stof de ere gjorte af, og de have udrettet Alt, hvad man kan vente sig af Mennecker. De have altid enten forsvaret Terrainet eller ogsaa rask taget det tilbage, og de kunne derfor ikke siges at være blevne overvundne ved nogen af disse Leiligheder. Men de have lidt flemme Tab, og maaskee større end deres Fjender, Tab, som ganske vist ere mere beklagelige og mere uoprettelige

for en Armee, der allerede i Forveien var ude af Stand til at udføre det Hverv, der var paalagt den. 200 Døde og Saarede og 300 Fanger ere et slemt Beløb at trække fra den Styrke, som man tidligere havde.

De Danske ere kjække Folk, og som saadanne ere de tilbøielige til at lade det mangle paa Narvaagenhed, Forsigtighed og Snuhed. De have at gjøre med en snedig Fjende, hvilket især gjælder om Østerrigerne, som ere bekendte for den Dygtighed, hvormed de forhøie Angrebets Boldsomhed ved pludselig Overraskelse. De Danske have nu indseet, men temmelig seent, at de have skudt deres Forposter for langt frem, at de have posteret dem altfor uforsigtigt, snart ved Kanten af en Skov, snart hvor to Veie mødes og snart paa andre Steder, der begunstige Fjendens hemmelige Angreb. Man er nu bleven mere forsigtig. Forposterne ere tildeels blevene trukne længere ind, og man har omhyggeligt undersøgt Terrainet, saa at man har benyttet de Steder, hvorfra man kan see længere bort, Markerne ere blevene rensede for alle Hegn, der er blevet reist Barrikader, Forhugninger, Palisader, indrettet Løbegrave, kort Alt, hvad der kan hindre Overfald og Krigslist. Herester ville de Danske ikke blive opsnappede, og der vil enten ikke blive flere Fægtninger, eller de ville blive mere alvorlige og sandsynligviis mere afgjørende.

Det er imidlertid et trættende Arbeide at forberede sig til og vente efter saadanne Begivenheder, og de stakkels Soldater, der ere lutter Fyr og Flamme, saasnart der bliver blæst Allarm, ere kjede og bedrøvede over, at

det ikke bliver til noget med Fægtningerne. Det besværlige Arbeide, Forposttjenesten og de Lidelser, som det barste Veir tilføier, ere de samme, enten man slaaes eller ikke slaaes, men Fornøielsen ved Sagen ligger i Fægtningen selv, i Udsigten til at faae fat i de forhadte Fjender, til at prygle en „uforskammet Preusser, der er kommen herop, hvor han slet ingen Ting har at gjøre“ eller „at banke en dum Østerriger, der blander sig i Sager, som endnu mindre angaae ham“. De danske Soldater ere ikke støiende lystige, men de see heller ikke gnavne eller misfornøiede ud. De udføre deres Arbeide med Taalmodighed og Udholdenhed, oftest tause, som Mennesker, der aldrig ville svigte deres Pligter, men som hellerikke ere overmaade glade ved at skulle opfylde dem. Man maa erindre, at mange af dem ere middelaldrende „Reservefolk“, som nyligt ere kaldte under Vaaben, og som neppe ere afvante fra deres fredelige Beskjæftigelser og Hjemmets Behageligheder og Bekvemmeligheder. Men ogsaa blandt de Yngre vil man sjeldent see den frie Holdning, det livlige Blik, den bestemte Mine, der karakteriserer den ægte Soldat. Man falder uvilkaarlig paa den Tanke, at de alle ere Bønder, der nylig ere komne fra Plougen. Kraftige Stikkelser ere de ganske vist, de ere over Middelhøide, have svære Lemmer og brede, runde Skuldre, og ere velnærede som Følge af deres gode Levemaade. Man finder sjeldent hos vogne Folk saadanne runde Kinder og en saa rød Ansigtssfarve, især hos Folk, der ovenikjøbet have været udsatte for alle et Felttogs Besværligheder i det meest uheldige Veir. De ere af samme Race og Blod som Engells-

mændene. Hvis man tog ligesaa mange tusinde Rekruter fra de engelske Agerdyrkningsdistrikter og underkastede dem en tre eller fire Maaneders Dressur, vilde man see den danske Armee, saaledes som den er. Naar Folkene ikke ere beskæftigede med Skjærmydslerne eller med at kaste Løbegrave, have de ondt ved at faae Ende paa Tiden, hvad enten de ere indkvarterede i Bøndergaardene, adspredte over hele Den, eller det er tilladt dem at drive omkring i Byens Gader.

Men der noget andet Sted i Verden findes en saadan By som Sønderborg? en By med omtrent 2000 Indbyggere, en uformelig Masse af smaa Muursteenshuse, klemte ind mellem Bakkerne og Sundet, med en halv Snees klappende Veirmøller paa Toppen af Bakkerne, samt Skibe og Skibsværfter ved Foden af dem; med en lang, snever Hovedgade og endnu snevrere Dvergader, som falde ned imod Vandet, med gammeldags Huse med firlige Gable og høie staae Tage; med nogle faa smaa Boutiker, der handle med alle Slags Varer, med en haard Brolægning af skarpe Flintesteen, der enten ere glatte som Iis eller skjulte af Snees eller ogsaa, og det hyppigst, bedækkede med Snee, som paa eengang baade er glat og snavset.

Men dersom Pladsen kun tilbyder faa Hjælpekilder for de menige Soldater, hvad skulle vi faa sige om Officererne eller os faa Civile, der have det Privilegium at leve sammen med dem. Jeg sagde, at den danske Menige ikke er ulig en Engelskmand af saarligt Blod. Officererne, der for det meste ere Sønner af de høiere Klasser, bringe En til at tænke paa de stolte Normanner,

hvis Efterkommere bragte Mod og Fyrighed i Sep-
 tarkiets Thaners og Frankliners Blod. Smukt lysebrunt
 eller kastaniebrunt, ikke sjældent ravnsort, Haar, klar bron-
 ceret Hud og ørneagtige Ansigtstræk ere hyppigere imel-
 lem dem, end jeg havde troet. De Danske ere selvfølgelig af
 en blandet Race, og man vil blandt dem finde ligesaa
 store Varieteter, som hvis man vilde gaae over paa hiin
 Side af Dybbøl. Det tydske Element er tydeligt kjende-
 ligt blandt disse Tydskehadere, der fordom have forgudet
 Tydskerne. Men der findes her en Typus, som jeg er til-
 bøielig til at ansee for den virkelige skandinaviske
 Prototypus, og som udmærker sig ved langt Ansigt,
 ved fintmeislede Træk, befallende Holdning, en skarp,
 klangfuld Stemme, en smækker, men elegant og vel-
 proportioneret Figur; disse Mænd maae regnes blandt
 Descendenterne af Normannernes Adelsmænd, og saadanne
 Skikkelser kan man finde i de tre nordiske Kongeriger, paa de
 brittiske Der, i Normandiet, blandt Akadierne i Nord-
 amerika eller endog i nogle af Neapels ældste Baron-
 familier. Men enten disse danske Gentlemen ere bred-
 skuldbrede eller smekke, mørke eller lyse, ere de alle velop-
 dragne og høflige, og det er høist behageligt at underholde
 sig med dem. Der er kun meget Faa af dem, som ikke kunne
 føre en Samtale paa Fransk eller Engelsk, uden at tale om
 Tydsk, der er den sidste Tilflugt for en Fremmed, som
 er ubekjendt med deres eget Sprog. Vi faa Civile,
 der have Forretninger i Sønderborg, ere som hjemme
 blandt Officererne, hvis vi ville være det; vi ere vel-
 komne, naar vi ville tage Deel i den Kost og de Be-
 kvemmeligheder, som de ere i Besiddelse af, og dele de

Behageligheder, som kunne skaffes tilveie under Krigsforhold og en halv Beleiringstilstand. Vi dele med dem deres overfyldte Bærelser paa Hotellet, hvor vi maae hjælpe os med thdske Senge og franske Badsteindretninger, dampende Fjerdynner, i hvilke den midterste Deel af Legemet sveder, medens Extremiteterne fryse, Badsteindretninger snarere med Kopper end med Fæde og knapforsnyede med Vand, smaa, halv gjennemsigtige Haandklæder, Bærelser uden Opvartning, fulde af Snavs og Uorden. Vi sætte os tilbords med vore militaire Benner ved deres Messe, hvor vi faae Suppe og Kjød, af hvilke Retter det sidste ikke hver Dag er stegt, til stor Uergrelse for de Danske, der ikke holde af kogt Kjød, og blandt hvilke en saadan Ret er aldeles upopular. Een gang om Ugen faae vi Sødsuppe, en Sammensætning af kogte Svedsker, Riis og Fedt, der kunde gjøre En syg for sin hele Levetid, hvis man smagte paa den. Til Slutning deeltage vi i Fornøielserne i Kaffeværrelserne, hvor Officererne slaae Tiden ihjel med en meget langvarig Whist, Ol og Tobak, hvorved de gjøre Atmosfæren i de lave, varme Bærelser ligesaa tyk og tung, som den er udenfor i den tætte Taage, der regelmæssig gjæster os som en af de mange Phaser af Østenvinden tilligemed Sneefog, heftig Regn og andre Behageligheder ved dette Vinterklima.

Livet udenfor Huset burde være en Trøst, og om Sommeren maa Landet være saa smukt, som den næsten uophørlige Afvexling af Land og Vand kan gjøre det, thi der findes i Reglen Vand ved enhver lille Landsby og Bondegaard, enten i Skikkelse af en Fjord, et Sund,

et Nor, en Vig, eller som rindende Vand, stillestaaende Vand, med smukke, gamle Træer lige ved Kanden af det og et hvidt Landsted eller en Herregaard, der speiler sig i dets Flade. Landet er veldyrket og frugtbart, det svulmer op i lave, runde Bølger, intetsteds skarpt afbrudt, men dog hellerikke nogetsteds eensformigt eller umaleriff; et Land, der, som det synes, er skabt for Jordeiere og Jorddyrkere, thi der findes her alle Tegn paa Fred og Overflodighed, paa Behagelighed og Tilfredshed, men tillige et Land, hvor Beboeren er underkastet en lang, melankolsk Vinters Ubehageligheder, men for denne Priis synes han at have løstjagt sig for alle de Under, Kjødet er Arving til. Paa denne Tid af Aaret byder Landet kun ringe Veilighed til legemlig Bevægelse, thi selv Skøiteløbning bliver hver anden eller tredie Dag enten fordærvet ved Snee eller ved Tøveir. Det er vore militaire Benneres eneste Arbeide at gaae ud om Morgenen og om Eftermiddagen for at fhyde og lade sig fhyde paa, og vi følge med for at see derpaa. Iovrigt er en halv Times Ridt paa en haard, frossen Jordbund en farlig Fornoieelse, og en Spadseretour i dyb Snee eller Snavs temmelig besværlig. Vi kunne bære os ad, hvordan vi ville, saa have vi kun Balget mellem at øve vor Kraft paa en besværlig, ja heroiff Maade ude eller øve vor Taalmodighed inde. Vor Philosphi bestaaer i skifteviis at prøve Alt, og jeg maa sige, at Hypochondri og slet Humeur paa ingen Maade trives hos os. Men det er dog i det Hele et kjedeligt Liv, og det er derfor ikke

faa underligt, paa den ene Side, at de Danske længes efter en alvorlig afgjørende Kamp, som kan afløse den nuherskende Stilhed, og paa den anden Side, at Tydskerne foretrække at holde deres Modstandere i en lang Uvirkfomhedstilstand, som kan opslide dem og gjøre dem trætte og kjede af, hvad der sandsynligviis vil vise sig at være et ufordeelagtigt, som det nu ganske vist seer ud som et haabløst Epil.

VII.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg den 22de Februar.

Allarmring den 22de Februar. — De første Saarede. — De udrykkende Regimenters Holdning. — Resultatet af Kampen. — Tilbageblif paa Retraitten fra Dannevirke og Berigtigelse af de tydske Blades falske Beretninger.

Der blev gjort Allarm her imorges Klokken halvti. Intet kunde paa en mere velkommen Maade bryde Stilheden i vort Garnisonsliv. Der var ingen „Dundren af Allarmtrommen“, thi Kalveskindene ere, som jeg har fortalt, banlyste fra den danske Armee, men nogle faa Stød i Trompeter og Horn fortalte os, at Fjenden var paa Benene, og at det var paa Tide ogsaa for de Danske at rykke ud. Kolonne efter Kolonne marscherede forbi vore Vinduer, uden at vi næsten kunde høre dem paa Grund af det tykke Lag nysfaldne Snee, paa hvilket de traadte. Nu galloperede Ordonnantser frem og tilbage, man hørte Kanonerens og Vognenes dæmpede Rullen, man saae Tusinder af Mennesker lydlost bevæge sig fremad.

Vi gik ned igjennem Byen til Broerne, derfra over til Brohovedet, og slæbte os opad den glatte Skraaning, som fører til Toppen af Dybbøllhøiene.

Nogle Sneise saarede Officerer og Menige kom forbi os paa deres Bei til Byens Hospital eller Lazaret, liggende enten paa Baarer eller i simple Bøndervogne, der stødte dem forfærdeligt. Jeg veed ikke, hvilket Indtryk deres blege Ansigter og deres vilde eller halvbrusne Dine, de sammenpressede Hænder, som tryktes mod deres blødende Bryst, udøvede paa de raske Folk, der kjæft og stolt rykkede udad med os, men for os Ikke-Kombattanter var Synet hjertestjærende. Tropperne bevægede sig fremad med deres sædvanlige rolige Udseende, Krigsfangen svulmede op til de høieste Toner, og Rækkerne bleve kun for et Dieblit brudte, naar nogle af Soldaterne standsede og tiltalte denne eller hiin af de Lidende i Vognene, i hvilke de gjenkjendte Venner eller Bekjendte eller maaskee Kjære, der vare bundne til dem med endnu stærkere Baand, men de gik strax tilbage til Geledderne efter et Haandtryk og Udvevling af nogle faa, opmuntrende Ord. Vi vare imidlertid neppe komne ud i det aabne Land foran Palissaderne, førend Kanontordenen drev alle vore melankolske Tanker paa Flugten.

Vi opdagede snart, at Preusserne med en stor Styrke vare rykkede frem fra deres Stillinger ved Nybøl; de havde gjort et heftigt Angreb paa de danske Forposter, og idet de med stort Tab dreve disse foran sig, havde de bemægtiget sig Byen Dybbøl. Som det er Læseren bekjendt, ligger Dybbøl Veirmølle i omtrent en halv Fjerdingveis Afstand ved Veien fra Sønderborg; 7—800 Alen længere borte kommer man til Toppen af Dybbølbakken og tværs

over Toppen af denne Høi fra Bemmingbund til Als-
sund ligger Dybbølstillingen, ti Skandser, der ere
armede med omtrent 100 Kanoner, og danne en Linie,
der er noget over en Fjerdingvei lang. Naar man
begynder at gaae nedad Høien mod Vest, kommer man
omtrent en halv Fjerdingvei længere borte til Lands-
byen Dybbøl, af hvilken imidlertid Hovedparten ikke
ligger ved Veien, men lidt tilhøre; det er en vidt
spredt Landsby med en Kirke, Præstegaard og en Skole,
der see ud som andre Bygninger af samme Art paa
andre Steder i Landet, en Alynge af store Bønder-
huse med Lader, og alle Slags Landvæsenbygninger,
gjennemskaaren af forskjellige Byveie og Stier, en fuld-
kommen Labyrinth, som det ikke er let at finde Rede
i for en ukjerdt Veisfarende. Mellem Landsbyerne
Dybbøl og Nybøl er der en Afstand af omtrent
halvanden Fjerdingvei, paa begge Sider ligger der
næsten hele Veien Skove, som tilhøre bære Navn af
Stenderupskov og tilvenstre af Bøffelkobbel. Paa venstre
Haand ligger ligeledes Landtangen til Broager Halvøen,
som nu er i de allierede Troppers Hænder.

Indtil idag have de Danske havt Byen Dybbøl
besat uden dog at have befæstet den, og de have studt
deres Forposter frem igjennem Skovene tilhøre og
tilvenstre, saaledes at de tydeligt kunde see og sees af
de preussiske Piketter paa Hovedveien tætved Nybøl og
paa Landtangen til den smalle Halvø paa Bredden af
Bemmingbund. Indbyggerne i Dybbøl have naturlig-
viis for lang Tid siden forladt deres Huse, af
hvilke en stor Mængde alt ere blevne demolerede og

enten med eller uden Villie afbrændte, en Skjæbne, der ligeledes har ramt et stort Antal af de adspredte Bønderhuse i flere Miles Omkreds. Da jeg efter et langt Ridt kom hjem Klokken 7 igaar Aftes, saae jeg med Bedrøvelse et rødt Skjær, der altfor tydeligt fortalte os om en stærk Ildbrand netop i Retningen af Byen Dybbøl.

Preussjerne havde, som ovenfor nævnt, bemægtiget sig Landsbyen Dybbøl, og de danske Forposter vare blevne drevne tilbage, da vi noget over Kl. 9 $\frac{1}{2}$ naaede Toppen af Dybbølskøien. Men nu aabnede Skandserne Nr. 6 og 8, der ligge i en halv Fjerdingsvejs Afstand fra de første Huse, en saa velrettet Ild paa Preussjerne, at disse, efter svagt at have besvaret Ilden med deres Feltartilleri, begyndte at trække sig tilbage til Skovene og snart vare skjulte bag disse. Imidlertid var hele den danske Armee marscheret ud; Regiment efter Regiment rykkede i tætsluttede Masser fremad, men da de naaede Skovene, fandt de, at Fjenden havde forladt dem og under Dækning af dem trukket sig tilbage til sine egne Linier ved Dybbøl. Begge Armeer have saaledes indtaget deres forrige Stillinger.

Affairen var ikke af Betydning i Henseende til dens Resultater; den var mere en stærk Rekognoscering fra Preussjernes Side. De Danske havde kun to Regimenter engagerede i Begyndelsen af Kampen, men det ene af dem, det 22de, tabte ikke mindre end 100 Officerer og Menige som Døde og Saarede. Det andet, det 18de, Regiments Tab var neppe mindre, og man har fortalt mig, at en Deel af Forposterne

(man siger 300 Mand) faldt i Fjendens Hænder. Paa den anden Side efterlode Preusserne mange Døde og Saarede paa Pladsen. De Danske fægtede med stor Bravour; en ung Officeer af 22de Regiment angreb i Spidsen for sit Kompagni Fjenden med Bajonetten med en saadan dristig Kjækhed, at det endnu er Gjenstand for alle Folks Lootaler. Den lille danske Armee gik frem og trak sig tilbage igjen besjælet af begeistret Mod, og den glæder sig til en ny Affaire imorgen med en saadan Iver, som jeg endnu ikke har seet mellem disse stakkels overanstrengte Mænd, der kæmpe mod en saadan Overmagt, hverken ved Slesvig eller her.

Da jeg nu har opfyldt min Pligt ved at berette Dagens Nyheder, haaber jeg, at man vil tillade mig at anføre nogle Bemærkninger om Tilbage-
toget fra Dannevirke. Da jeg i lang Tid var den eneste engelske Korrespondent paa denne Side af de krigsførende Partier, og nogle af mine Telegrammer ere blevne misforstaaede, medens mine Breve kun meget seent eller endog slet ikke have naaet deres Bestem-
melsessted, har jeg hidtil ikke været istand til at rette adskillige Paaastande, der have fundet Vej fra den tydske til den engelske Presse, og som nødvendigviis maae have vildledt den offentlige Mening i nogle Punkter af den største Vigtighed.

For det Første er det ikke sandt, at det var Prinds Friedrich Karl, som ved at kaste en Bro tværs over Elben, bevægede de Danske til at trække sig tilbage fra Dannevirke. De Danstes Tilbagetog blev

iværksat Fredag Aften den 5te Kl. 11, og der blev først begyndt paa Broen over Elien Kloffen 5 den følgende Morgen, da der ikke paa den danske Side var en eneste Mand tilbage til at forhindre Overgangen over Fjorden. De sande Motiver, der bevægede de Danske til at gaae tilbage, ere endnu og ville maaskee for bestandigt blive indhyllede i Hemmelighed.

En anden Paastand, hvis Rigtighed jeg reent ud maa benægte, er den, at de Danske bade om og fik tre Timers Vaabenhvile under det Foregivende, at de vilde bringe deres Saarede bort, og at de benyttede sig heraf til at stjæle sig bort fra Slesvig. Østerrigerne lode to Nætter deres Saarede blive tilbage paa Pladsen ved Busstrup og syrede paa de Danske, som af Mennesselighedshensyn gif frem for at hjælpe de stakkels Lidende. Det er imidlertid muligt, at Officererne ved Forposterne have underhandlet med hverandre om denne Sag, endstjøndt vi intet her vide desangaaende, men hvad der er ganske vist, er, at jeg forlod Slesvig med de sidste Tropper i Arrieregarden omtrent Kl. 11 Fredag Aften, og at det først var Kl. 4 Løverdag Morgen, at Østerrigerne, som længe ikke vilde troe nogle Slesvigeres Fortællinger om, at deres By var forladt, lode sig bevæge til at vove sig ind. Det var omtrent paa denne Tid, at den preussiske Prinds, der ogsaa vidste, at han ikke vilde finde nogen Modstand, slog sin Bro over Elien ved Kappel.

Det er sandt, at Østerrigerne, saasnart de havde taget Slesvig i Besiddelse, begyndte at forfølge de langsomt retirerende Danske og naaede dem ved Dagens

Frembrud, men det er imidlertid ikke sandt, saaledes som det er blevet udbasunet i alle de tydske Blade, at de allerede leverede de Danske et Slag ved Isted, og at de med et stort Blodbad sloge dem paa Flugt. Der var ikke noget alvorligt Sammenstød mellem de to Armeer, førend de kom i Nærheden af Bilskov Kro eller Oversø, Løverdags Aften den 6te, og det er endnu mindre sandt, hvad der ovenikjøbet er blevet tilføiet, at „de Danske her laae i Baghold mod deres Modstandere“. Den simple Kjendsgjerning er, at Østerrigerne noget pludselig naaede den danske Armees Bagtropper, og at disse, som et vildt Dyr, naar det bringes til at staae, vendte sig om mod deres Forsølgere, og sloges med dem med en Tapperhed, der kostede dem meget Blod, men som bedækkede dem med Hæder. Man maa erindre, at Isted ligger over 2 Mile fra Oversø, og det er umuligt, at den urigtige Meddelelse skulde hidrøre fra en Forvevling af Navnene.

Det Samme gjælder om andre Slag, som, hvis vi kunne tro Telegraphens frugtbare Indbildningskraft, skulde have overstrøet hele Linien mellem Slesvig og Dybbøl med Døde og Saarede. Den virkelige Sandhed er, at de Danske trak sig tilbage i en beundringsværdig Orden, naar man betænker, hvilke skrækelige Besværligheder de havde at kæmpe med, og da Tydskerne ogsaa havde deres egen Deel af Banffeligheder at overvinde, var Forsølgelsen ikke saa rig paa Trophæer for deres Vaaben, som Folk ere blevne forledede til at troe. Det er sandt, at en stor Deel af den danske Armees Materiel faldt i deres Hænder,

men det blev ikke taget ved Kamp. Veiens Glathed, Hindringerne paa Veien, Dyrenes og Menneffenes forfærdelige Udmattelse nødte de Danske til at efterlade ikke faa af deres sværeste Kanoner, blandt hvilke vare de 84pundigere, der med saa stor Pomp paraderede gjennem Hamborgs Gader. Men alt Feltartilleriet blev bragt i Sikkerhed hertil, og General Wilster, der i nogle faa Timer havde kunnet benytte den Fordeel, som en Bei uden Forhindringer gav ham, førte alt sit svære Artilleri og den Ammunition, som han fandt brugelig, fra Frederikstad til Sønderborg.

Hvilken Dom man end vil fælde over den danske Regerings Forhold og over General de Mezas Forsvar af Dannevirke, er der dog ingen Tvivl om, at Armeens Opførsel baade i de faa Dage under Sammenstødene ved Dannevirke og under det 48 Timers forfærdelige Tilbagetog, var en saadan, som man kunde vente sig af en af Europas meest krigeriske og meest udholdende Racer.

VIII.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg, d. 26. Februar.

Skjærmydslerne. — En militair Begravelse. — Hærens stærke Brevvevling. — Tilstanden i Holsteen og Slesvig.

Det Spil, som vi see paa her, er just ikke meget spændende eller opmuntrende, men det savner dog ikke aldeles en vis barsk og sørgelig Interessesfe. Det er ingen virkelig, regelmæssig Krig, men man kan heller ikke sige, at det ligner en bona fide Waabenstilstand. Vi staae mellem Preusserne, der ere bange for at slaaes, og de Danske, som ikke ere istand til at fægte; de Sidste ere reducerede til et altfor ubetydeligt Antal til, at de kunne rykke langt frem fra deres Ferstlandsninger, de Første ere altfor tilbøielige til at følge Forsigtighedens Indskyddelser, til at de skulde vove et kjæft Angreb paa en Stilling, som, om den end er stærk, dog ligger aaben for et Stormangreb og ingenlunde kan gjøre Paastand paa at være uindtagelig. Endssjøndt vi ikke kunne fortælle om Noget, der ligner et almindeligt, vel overveiet Angreb, og maaskee heller ikke kunne vente et saadant, endssjøndt Tiden og de bedre Raad, den pleier at bringe, samt Manglen af frygt Mod paa den ene Side og den haarde Nød=

vendighed paa den anden Side useilbarligt senere eller tidligere vil standse Fjendtlighederne og føre Striden over paa de diplomatiske Intrigers og Chikaners Mark, fra hvilken begge Parter endnu holde sig borte med teutonisk og skandinavisk Haardnakthed, see vi dog endnu saameget af Krigens Rædsler, at vor menneskelige Følelse holdes i stedsevarende Spænding. Der er Skjærmydsler ved Forposterne, idet der fyres paa Piketterne, og man stjæler hverandres kostbare Liv, hvad der forresten ikke ganske stemmer med Reglerne for den moderne Krigsførelse, hvor ikke en Draabe Blod skulde opoffres, og ikke et Skud Krudt brændes af, uden ifølge en velovertænt Plan, i et rimeligt Formaal og med et virkeligt Resultat. Jeg haaber, at jeg ikke overdriver Antallet af de Døde og Saarede paa de Danskes Side, naar jeg anslaaer det til omtrent 3 a 400, siden deres retirerende Hær blev koncentreret i sit sidste Tilflugtssted paa Als og ved Dybbøl for nitten Dage siden. Kun Faa af disse ligge paa de forskjellige Hospitaler, som i en Hast ere blevne indrettede til dem i Sønderborg, Augustenborg og andre Steder, hvor jeg hyppigt besøger dem. Den aller største Deel af dem, der kunne taale at flyttes, ere sendte til roligere Steder i Fyen, Sjælland eller til selve Kjøbenhavn. Man kan ikke nægte, at der tilkommer den danske Hærs Sundhedsbestyrelse Noes for stor Dygtighed og Omhu med Hensyn til de Syges og Saaredes Behandling. Næsten alle de stakkels Lidende, jeg har seet, give Prøver paa den rolige og taale Taalmod, der er karakteristisk for alle de nordiske Folkelag. 3 Særde-

leshed ere de Saarede altid oprømte og forhaabningsfulde. De reise sig op i deres Senge, naar Fremmede gaae forbi, indlade sig villigt paa Detaillerne ved de Saar, der have ført dem herhen, anmode, naar de ikke selv kunne holde en Pen, medlidende Personer om at skrive for dem til deres Venner i Hjemmet, og ere forøvrigt stolte, ja! jeg kan gjerne sige glade over at have udgydt deres Blod for Fædrelandet, de længes kun efter igjen at blive raffe, for atter at indtræde i Geledderne og atter at vove Liv og Lemmer for hvad der uimodsigeligt for dem er den helligste Sag. De staae paa deres egen Grund, de kæmpe og falde for deres Huus og Hjem. Himlen velsigne dem, og deres Blod komme over Hovedet paa dem — hvem de end maae være — der fremkaldte denne uretfærdige eller idetmindste unødvendige Krig!

Disse Tanker faldt mig ind igaar, da jeg for første Gang siden vor Ankomst hertil fandt Leilighed til at overvære den Ceremoni, som regelmæssigt finder Sted to Gange om Ugen, Mandag og Torsdag, nemlig de Dødes Begravelse paa Sønderborg Kirkegaard. Sønderborg Kirke er en stor Bygning uden Prydselser, der har nogen Lighed med en Lade, den er bygget efter de sædvanlige Regler for den kirkelige Bygningsmaade hertillands, har et høit, skraat Tag, et lille Træspiir, og ligger paa et fremragende Punkt af Bakken; kun nogle Høider, paa hvilke Veirmøller ere byggede, samt en Skandse eller et Batteri, der kaldes Kirkebatteriet, som er bestemt til at bevogte den snevreste Passage i

Sundet, i det Tilfælde, at Dybbølstillingen skulde falde i Fjendens Hænder, rage op over den. Udsigten fra Pladsen foran Kirken er meget vid og endog paa denne kolde og sørgelige Aarstid henrivende. Den behersker et langt Stykke af Sundet mod Nord; mod Sydvest og Syd seer man den brede Vandflade, der kaldes Bemmingbund, samt den aabne Sø begrændset af Broager-Halvøen og den Strimmel Land, der indeslutter Hørup Hav. Foran, mod Vest, stændser Diet ved de bølgende Høie i Dybbølstillingen, af hvilke de fleste ere krandsede med Batterier, og bagved kan man opdage det vidtudstrakte, aabne Land. Landskabet var igaar tildeels bedækket med hvid Sne, men hist og her dvælede Diet ved tætte Skove, hvis nøgne, mørke Stammer bragte Liv i den trøstesløse Vinterscenes Gensformighed. Sønderborg Kirkegaard maa om Sommeren være en henrivende Plet, det er en stor Strækning fladt Land, som er beplantet med frodige, høie og kegleformige Bøgetræer; den ligner mere moderne Tidens parkagtige Kirkegaarde end den snevre „Guds Ager“, som i gamle Dage klemtes ind mellem Kirken og Præstegaarden. Der var samlet omtrent en Bataillon Soldater paa Pladsen, et militært Musikkorps, der først nyligt er kommen herover fra Kjøbenhavn for at opmuntre Gensformigheden i vor Existens, endvidere den fungerende Præst, nogle faa Officerer og endnu færre ledige Tilskuere. Soldaterne synes at sætte Priis paa at bevise de Døde den sidste Ære en familie. De havde kastet Graven, deres Tømrere havde lavet Kisterne, deres egne Hænder bare de kjære Kammerater til deres sidste Hvilested,

de satte dem ned i Graven og fastede Jorden i den igjen. De Lig, der bleve begravede, vare 22 i Tallet. Kisterne bleve een for een tagne ud af Lighuset, hvor de havde staaet i de sidste tre Dage, det var raa og plumpe Kister, malede med en smudsig sort Farve, men det var dog Lighuser, og jeg kunde ikke andet end beundre den Fromhed og Kjærlighed, der midt under Trængslerne og Bekymringerne ved en uheldig Krig og midt under de uophørlige og udmattende Arbejder i Løbegravene, i Barakkerne og paa Balpladsen havde fundet Veilighed til at skaffe et Par Bræder og en Snees Søm, for at tilveiebringe en efter nordiske Anskuelser sømmelig Begravelse, idet man vilde ansee det for modbydeligt, om Støv gaves til Støv uden en Bæg mellem hvad der før var Kjød og den sorte Jord, med hvilken det saa snart maa blande sig; en Anskuelse, som jeg vel kan respektere, men ikke forstaae.

Kisterne kom frem fra Lighuset een for een, hver baaren af sex velvorne Mænd, hvis Styrke netop syntes at være tilstrækkelig til den Kraftanvendelse, som Bægten af den Døde krævede af dem; een for een bares de op ad Alleen, der førte til Kirkegaarden, indtil det hele sørgelige Tog var passeret ind under den Port, som førte til Marken, hvor deres Byrde skulde nedlægges. Medens vi gik bagefter den langsomt fremadskridende Procession, medens de skurrende Toner af Hornene rungede i vore Øren, kom vi forbi mere end et Monument, der var opreist til Erindring om de Danske, som omkom paa Balpladsen under Krigen 1849—50, Mænd, der havde fægtet og lidt i den samme

flesvigholsteenske Strid, som de smigrede sig med for bestandigt at have gjort Ende paa med deres Blod, og som nu paany er aabnet, tørstende efter nyt Blod, uden nogen Udsigt til at endes paa en mere tilfredsstillende eller varig Maade.

Et Monument af samme Art blev senere opreist ved Flensborg og fremstiller Danmarks Løve, udført i kolossal Bronceskikkelse, som en Trophæ til Ære for de mange Døde, der ligge under det. Man beretter i alle de holsteenske Blade, at Preusserne have revet dette uskyldige Mindesmærke ned eller idetmindste prøvet paa at gjøre det, men de Danske her have en altfor god Mening om deres Fjender til at troe, at de ville gjøre sig skyldige i en Handling, der røbede en saadan kaad Bandalisme.

Nedens vi af Ærefrygt for den simple Høitidelighed talte sagte herom, havde Processionen naaet Maalet for sin korte Reise; Ligkisterne vare een for een med stor Omhyggelighed satte ned i den vide Grav, ikke ovenpaa hinanden, saaledes som det skeer med de Fattige i Bethnal-green eller Hackney, men alle Side om Side i flere Rader, ligesom Cellerne i en Vikube, indtil hver stod paa sin bestemte Plads efter sit Nummer. En Preussers Ligkiste stod midt imellem hans ved Døden forsonede Fjenders, og den sidste af Ligbærerne steg nu ved Hjælp af Kammeraternes Hænder op af den dybe Grav, som snart skulde jevnes over de Døde. Præsten stod ved Randen af Graven, og hans Bønner og Tale lode meget høitideligt og imponerende; han velsignede de Brave, der vare døde for Fædrelandets Sag, og

hans passende Hentydninger til den Ene, der var død for hele Menneffeslægten's Sag, bleve hørte med dyb Taushed og synlig Bevægelse af de forsamlede Soldater, en Samling af ærlige, ufordærvede Mænd, hvis Tapperhed er Resultatet af en Pligt og Loyalitetsfølelse, som fostres og næres af Religionen. Nu vare de sidste Bønner endte, den første Skovfuld Jord raslede ned paa Liglisterne, tre Musketfalver skraldede gennem Luf-ten, Musikkorpsen spillede en livligere Melodi, og de Levende vendte sig bort fra de Døde, idet de søgte at jage deres Tanker bort fra den angribende Scene, som de forlode, ved at give sig ifærd med de Pligter, der kaldte dem fremad.

Igaar ankom der to Poster fra Kjøbenhavn med et Dampffib; det bragte 12,000 Breve, 2000 Pakker og 2000 Pengeanviisninger til Armeen. Man har udregnet, at i de 18 Dage, siden Armeen kom over til Als, har hver Mand i Gjennemsnit modtaget sex Breve, samt idetmindste eet Pengebrev og en Pakke, der har indeholdt Linned, Fodtøi, Flonel, Spise- og Drikkevarer eller hvad andet de hjemmeværende Benner's Kjærlighed har anseet for gavnligt eller glædeligt for ham. Dette er en interessant Kjendsgjerning, som beviser, at enhver af disse bondesødte Soldater saavel som af deres Benner og Slægtinge kan læse og skrive, og det er et Vidnesbyrd om den ængstelige Kjærlighed og alvorlige Omfarg, med hvilken Forældre, Brødre, Koner, Søstre eller Kjæresten følge Landets Forsvarere. Der er neppe nogen voksen Person i hele Danmark, som

ikke kan læse, og Soldaterne ere for Størstedelen enten blevne indøvede eller kaldte til Fanerne for saa kort Tid siden, at de ikke ere blevne fremmede for de hjemlige Følelser, som ere voxede saa fast ind i Nordboens Hjerte. Det er smukt, det er overordentlig roesværdigt! Desværre er Byens og Feltpostens Personale derved bleven i den Grad overanstrengt, at der paa begge Steder fra først af har hersket den meest bedrøvelige Uorden, og man synes neppe at være istand til at gjenoprette den. De sidste ankomne Sager fra England bære Dato fra den 15de i denne Maaned — 11 Dage gamle! Det er næsten, som om de vare komne fra Amerika.

Den 28de Februar.

„Hvor længe skulle vi ligge ørkesløse her!“ dette er et Spørgsmaal, som altid bliver fulgt af et andet: „Hvad foregaaer der paa hiin Side Linierne?“ Det synes ikke, som om man her veed noget om Tjendens Bevægelser, og det synes heller ikke, som om Noget bryder sig om at kjende dem. Maaſkee Preussenerne for Diebliffet trække Forstærkninger til sig for at vove en stor almindelig Storm, eller maaſkee de kun samle deres svære Artilleri, for at gjøre det rede til et skrækkeligt Bombardement. Vi svæve her i en fuldkommen Uvisshed, og vi have nu allerede henslidt tre Uger i Forventning om Tildragelser, som aldrig ere foregaaede, medens vi dog ere bange for at reise herfra, af Frygt for, at det store Drama skal blive spillet, medens vi ere borte og have forladt vore Tilskuerpladser.

Men endsskjøndt vi næsten intet kjende til den militaire Stilling udenfor de forreste Linier ved Dybbøl, høre vi ikke lidet angaaende Hertugdømmet Slesvigs politiske Stilling, siden det for Størstedelen er bleven overgivet til de triumpherende Voldsmand. Det synes, som om der er mange Folk til at give Ordre og diktere Love fra Kendsborg til Haderslev, men det er et stort Spørgsmaal, om der er Nogen, som er istand til at udfinde, hvad der forlanges af ham, eller som er villig til at underkaste sig den Befalendes Villie, om denne endog er bleven ham klar. Der er nemlig tre nominelt anerkjendte Magter i Slesvig, og der er en Masse hemmelige Agenter, som alle søge at bringe dem i Kollision med hverandre, at faae den ene til at handle imod den anden og at underminere deres Autoritet. Her understøtte Preusserne en Proklamation af Frederik af Augustenborg, hist forbyde Østerrigerne den. I dag rives det slesvigholsteenske Flag ned, imorgen er det de tydske sort=rød=ghldne Faner, som man finder særligt strafværdige. Marschal Wrangel afviser en Deputation fra Nationalforeningen, og Prinds Friedrich Karl, hans kongelige Herres Fætter, klinker med den. En preussisk General erklærer, at ikke en eneste af de danske Embedsmænd skal blive fjernet fra deres Poster. En østerrigsk Befalingsmand ophidser Føbelen til at bryde ind i en ulykkelig Embedsmands Huus, og den jager ham ud i Nattens Mørke ad den med dyb Snee bedækkede Wei, medens hans hjælpeløse Kone og Familie maa løbe bagefter ham. Slesvigholstenerne vare begjærlige efter at blive forenede med Tydskland, men de ere

ikke lidet forbausede over at have faaet tre Slags Tydskland paa Halsen. Det har altid været et besværligt Arbeide at tjene to Herrer, men her er et Tilfælde, hvor tre Mestere skulle adlydes, og hver Enkelts Befalinger staae i stik Modfætning til de Andres.

Som jeg forhen har fortalt, blev Holsteen under de Danske regeret ved Hjælp af indfødte Embedsmænd. Da det blev overladt til sig selv ved den danske Armees Bortmarsch, vedblev dette Hertugdømme at være i en ligesaa sammensluttet og velorganiseret Tilstand, som det forhen var, og fuldkommen istand til at regere sig selv. I Slesvig vare Embedsmændene ikke udelukkende Danske, men dog for det Meste de danske Interesser meget hengivne, og, som jeg ventede, kunde det ikke slaae feil, at Ankomsten af de tydske „Befriere“ vilde drive dem bort fra deres Pladser, og saaledes gribe ind i den sociale Ordens Grundvold og styrte Landet ned i et haabløst Anarchi. General Gablenz, til hvem Borgerne, der vare begjærlige efter at „høre og lyde“, henvendte sig baade i Slesvig, Flensberg og paa andre Steder, svarede, „at han var Soldat og ikke Statsmand“. Senere ere Statsmændene fulgte i Soldaternes Fodspor. Stormagternes Kommissairer have overtaget Bestyrelsen af Provindsen, men disse Kommissairer vide intet om deres kongelige og keiserlige Herrer's Meninger, af den gode Grund, at de nævnte Herrer ikke selv kjende deres egen Mening. Derfor er Alt provisorisk, vilkaarligt og modsigende; man kan være vis paa, at hvad der blev gjort igaar, bliver gjort om idag, og det, der skeer idag, bliver forbudt imor-

gen paa Grund af en ny Bestemmelse. En Sværm af Eventyrere, saakaldte Patrioter, enten fra selve Hertugdømmerne eller fra nogle af Forbundsstaterne i det sympathiserende Tydsskland, beleire Kommisfairernes Døre, Alle ivrige efter de gode Ting, der maatte blive bortskjænkede til dem. For hver af disse hungrige Hunde, til hvem der kastes et Been, blive Hundrede viste bort, og de gaae ikke raff tilbage til det Hundehuus, hvorfra de ere komne, men de vedblive at gjøe og snærre og kalde Forbundet, deres store og lille Fædreland, Himlen og Jorden til Vidner imod den østerrig-preussiske Hund, som ikke skynder sig med at sluge Slesvig og dog ikke vil overlade det til Andre.

Selv om Slesvigholstenernes Begjærlighed efter at blive forenede med det, de kalde deres Fædreland, kan have været naturlig eller maaskee fornustig, er det usandsynligt, at de nogensinde under en tydsk Regering ville faae en saa god, omhyggelig og liberal Regering som under deres danske Herrer. Som jeg allerede oftere har havt Leilighed til at vise, have de Danske drevet deres Lemfældighed mod deres misfornøiede Undersaatter saavidt, at den blev en Feil. Der er neppe noget andet Land i Verden, hvor Tale- og Handlefriheden var mindre indskrænket end her. Man luffede ikke blot Dine for hemmelige Sammensværgelser og Foræninger, men for aabenbart Forræderi. Jeg har seet med mine egne Dine, at flensborgske Patrioter ere reiste ned til Kiel for at sværge Prindsen af Augustenborg Trofskab baade i deres eget og i deres Bymænds Navn, og de kom tilbage igjen til deres Hjem,

uden at blive molesterede eller tiltalte. De danske Soldater, der vare indkvarterede hos Landboerne, vare saa beskedne, saa ærbødige, ja saa ligegyldige og indifferente mod deres Værters sure Miner, saa taalmodige mod slet dulgte Fornærmelser og slet Behandling som ligesaa mange Engle. Efter alle Bevægelserne fra 1848—50 fandt der neppe nogenjomhelst politisk Proces Sted i Danmark. Nogle af de Personer, der frivilligt havde banlyst sig, skede deres Fædreland, men Danmark havde intet Spielberg eller Nisida, Amnestien blev næsten udstrakt til alle dem, der vilde modtage den.

Det gaar derimod ikke de Mænd saaledes, der med eller uden Ret besyldes for danske Sympathier, og som ere blevne tilbage i Hertugdømmerne. De saakaldte patriotiske Ledere jage dem uden Barmhertighed, de forfølge dem som gale Hunde, og de østerrig-preussiske Ledere, som burde sørge for, at der skete alle Parter Retfærdighed, ere kun altfor villige til at understøtte disse Skurke i deres Færd. Et Blad i Haderslev er blevet voldeligt undertrykt, „fordi det udgik i det danske Sprog“, og Flensburger Zeitung har faaet Befaling til at offentliggjøre kjøbenhavnste Nyheder som „udenlandske Efterretninger“ under Rubriken „Udlandet“. Antallet af de Borgere, Kontoirembetsmænd, Skolelærere og Geistlige, der ere blevne nødte til at søge Skjul enten her eller i Sylland eller endog i Fjendens Land — i Hamborg eller Lübeck, er daglig i Tiltagende. Slesvigholstenerne vare kjede af deres danske Kong Klods, men de have endnu kun liden Grund til at være fornøiede med deres østerrig-preussiske Kong Stork. De ere blevne

stuffedede, forbittrede og ærgerlige, og de lade det gaae ud over dem, der ikke tør gjøre Modstand, da de ikke tør udstrække deres Unaade til deres nye Herrer, som de havde en saa stor Hast med at faae ind. Det nationale tydske Parti er fremfor Alt begjærligt efter, at Hertugdømmerne skulle revolutioneres fuldstændigt og radikalt. Det stemmer med deres Plan at ophidse Folkets Ildesindethed mod de Danske og at opirre dem til alle Slags Boldshandlinger og Ulykker. Det er heller ikke de to Stormagters, og mindst Preussens, Kommissairers alvorlige Mening at standse Folkets Bold. Der er ikke een Mand i Slesvigholsteen, ikke een i Preussen, Østerrig eller de mindre tydske Stater, som klart veed, hvorhen han bliver drevet, eller hvad der bedst vil fremme hans Planer. Et ubestemt Instinkt tilskynder næsten alle Partier til at give Uordenen fuld Toile, for at Tiden kan vise, hvad der vil komme ud af det Hele, og hvilken Udsigt Enhver vil faae til at fiske i det Vand, som de Alle have bidraget til at røre.

Man taler om Personalunion, om nye Forfatninger, der paa en billig Maade skulle afhjælpe de rivaliserende Nationaliteters Klager. Dersom Slesvigholsteen nogensinde kommer tilbage under Danmark, ville dets nuværende Besiddere have draget Omsorg for, at det vil være saa fuldkommen desorganiseret og ruineret, at Danmark selv neppe vil finde, at det er værdt at eie.

IX.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg, den 1. Marts.

General de Mezas Afstedigelse og General Gerlachs Ansættelse som Overgeneral. — Preussernes Mangel paa Dristighed. — Bærernes Forbedring. — Rolf Krake. — Anvendelse af det elektriske Lys i Krigssoiemed.

Geheimestatsraadet i Kjøbenhavn har holdt et langt, og noget stormende Møde, som, efter hvad man har fortalt her, nær havde ledet til en Ministerkrise. Gjenstanden for Forhandlingen var General de Mezas endelige Afstedigelse og Udnævnelsen af hans Efterfølger. Som man vil erindre, var de Meza i Begyndelsen Overgeneral for den danske Armee, og han gav Ordre til Tilbagetoget fra Dannevirke. Strax efter Armeens Ankomst til Sønderborg blev de Meza kaldt tilbage fra sin Kommando, og hans Plads indtoges af General Lüttichau, den forrige Chef for Artilleriet. Paa samme Tid blev Kauffmann afløst som Stabschef af Stjernholm. Det var imidlertid kun et midlertidigt Arrangement, og det var paa den høie Tid, at Regeringen i Kjøbenhavn tog en definitiv Bestemmelse. Trods Anstrengelser i modsat Retning har Konseilspræsidenten sat de Mezas Afstedigelse igjennem,

og han er nu ophørt at være Chef for den danske Hær. Paa samme Tid er General Lüttichau bleven afløst fra Overkommandoen, som han kun havde overtaget midlertidigt, og er vendt tilbage til sin forrige Plads i Spidsen for Artilleriet. Vor nye Overgeneral er Gerlach, der hidtil kun kommanderede første Division; Stjernholm beholder sin Plads som Stabschef, og hans Formand, Kauffmann, vil, som det siges, faae Kommandoen over en Brigade. Det eneste Offer i Sagen er de Meza, og det er værdt at lægge Mærke til, at i den første Forbittrelse og Forvirring valgte man Lüttichau, fordi han var den Eneste i Krigsraadet, der bestemt havde voteret imod Tilbagetoget fra Dannevirke. Men nu, da Hidsigeheden har lagt sig, og man begynder at indsee, at dette Tilbagetog var en haard Nødvendighed, trækker man Gerlach frem, alene fordi han var borte fra Krigsraadet og der ikke havde nogen Leilighed til at afgive sin Mening om denne sørgelige, men uundgaaelige Forholdsregel. Man har hverken hørt eller seet noget til Preusserne, og det er kun med en vis Anstrengelse, vi erindre, at vi føre Krig og blive beleirede. Mine danske Venner finde Sjendens Opsørsel aldeles uforklarlig. De tydske Blade berette alle, at Preussernes have besluttet ved forskjellige vidunderlige Bedrifter mod Dybbøllstillingen at tage Revanche for den underordnede Rolle, som de spillede ved Dannevirke. Østerrigerne, der ved Bustrup, Oversø og andre Steder høstede de Laurbær, der have været at opnaae i dette usle Felttog, hvor Fire staae mod Een, ere rykkede tilbage i anden Række og have overladt Hæders-

posten til deres preussiske Allierede. Som de samme Blade berette, ville Skandserne paa Dybbølhøiderne strax blive stormede, og selv Den Als vil ikke kunne holde sig mod Prinds Friedrich Karls dristige Snildhed, der ligesaa let kan kaste en Bro over Alsund, som han gjorde det ved Elisen mellem Arnæs og Kappel.

Imidlertid have Tildragelserne her ikke retsfærdiggjort disse høitlyvende Forventninger. Preusserne kom, saae, men seirede ikke. Deres smaa Stjærmydsler ved Forposterne have ikke bragt dem synderlig nærmere til Maalet: Erobringen af Dybbølskandserne med Bajonetten. Da bleve vi underrettede om, at Preusserne vare i Begreb med „at forberede sig“, deres svære Artilleri var ikke ankommen; de ventede paa deres Pontoner. En skrækkelig Kanonade skulde være Forspillet til det vilde Angreb. Intet skulde begynde, førend Alt med det samme kunde fuldendes. Skandsernes Bestormelse, Overgangen over Sundet, de Danskes Tilintetgjørelse skulde fuldendes med et eneste Slag. Alle Forholdsregler til et fuldstændigt, øieblikkeligt og afgjørende Slag bleve tagne. Den 22de forrige Maaned, senere den 26de, vare bestemte til den store Daad. Men alle disse Dage gif, selv Maaneden forløb, og Preussernes Uvirksomhed blev hver Dag fuldkommere og fuldstændigere.

„Hvad er Meningen med alt dette?“ spørge mine danske Venner. „Har Preussen besluttet at trætte os ved Rjedsomhed, og viger det, uden at tilbyde eller modtage en Vaabensstilstand, tilbage fra en Kamp, der ikke vil have noget politisk Resultat?“ „Er denne Krig kun et Blændværk, og skulle de Liv,

der ere blevne og ville blive opoffrede, betragtes som Regnepenge i det Spil, som Politikerne spille bag Soldaternes Nygge? Dersom Preusserne vare saa opsatte paa at fuldføre Slesvigs Okkupation, dersom det synes dem, at denne ikke er fuldført, førend Dybbøl og Als ere indtagne, hvorfor komme de da ikke frem? deres Tour er kommen, deres østerrigiske Allierede have gjort Plads for dem. Man har tilbudt dem de allerbedste Udsigter til at gjøre deres uhæderlige For- tid god. De staae Ansigt til Ansigt med os, ere dobbelte eller tredobbelte i Antal, stærke ved Nutidens Artilleries frygteligste Opfindelser. Hvorfor ere de da bange for at gaae paa?"

Ordet „bange“ anvendt paa Armeer, hørende til den Nation, hvis Fremtid den store Churfyrste og Frederik II. skabte paa Grundlag af en fortrinlig, militair Organisation, synes rigtignok at være aldeles upassende. Men den preussiske Armee er ung og uerfaren. Den har kun sjældent havt Veilighed til at udmærke sig siden 1815. Dens første Forsøg ved Myszunde var ikke meget opmuntrende; ja Folk skildre endog dette Sammenstød som et positivt Nederlag for Preusserne. Det tager Tid at faae uprøvede Regimenter til at gaae frem, især naar deres Officerer ligesaa lidt have prøvet Ilden som Soldaterne. Jeg er ingenlunde tilbøielig til at troe Alt, hvad jeg hører, men nogle af de Danske, der vare langt fremme ved Forposterne den 22de (den Dag, da Preusserne gjorde en fremadgaaende Bevægelse mod Landsbyen Dybbøl, og da de havde fire Infanteribrigader med Kavalleri og Artilleri mod to danske Regimenter),

forsikre mig, at de kunde see de preussiske Officerer drive deres Tropper frem med Fladen af deres Sabler, idet de skjældte dem ud for „feige Hunde“ og brugte alle andre Slags Skjældsord, men uden at de kunde indgyde dem tilstrækkeligt Mod eller bringe dem frem mod de svære Kanoner, der begyndte at aabne Ilden paa dem fra Skandserne paa Dybbølsøiene.

Jeg gjentager, at det vil være latterligt at troe, at Preussernes længe ventede og ofte bekjendtgjorte Angreb skulde blive opsat Dag for Dag alene paa Grund af Soldaternes Utilbøielighed til at slaaes. Men jeg kan forsikre, at dette er den Udtydning, som de Danske begynde at føle Tilbøielighed til at give af Modstandernes dovne Bevægelser. Men det staaer altid i Preussernes Magt at gjøre en saadan vanærende Mistanke til Usandhed, idet de ved kjæk Handling vise, at de ere berettigede til at være stolte.

Dersom Preusserne virkelig ville forsøge deres Styrke imod Dybbøl, er det ubegribeligt, at de have anseet det for rigtigt at spille saamegen kostbar Tid, i hvilken de have ladet de Danske faae god Leilighed til at fuldende de Fæstningsværker, der ved vor første Ankomst for tre eller fire Uger siden endnu vare i en saa ufuldkommen Stand. Hvad der først i Februar kunde have været udført med 40,000 Mand, kan nu i Marts maaskee ikke opnaaes med det tredobbelte Antal. Hele Linien er nu færdig, og de Danske have viist samme Iver med at reise Batterier langsmed Sundet paa Alsiden fra Sønderborg Kirke og Slot ned til Skjær og Rønhave og til det yderste Punkt af Arnkilsøre.

Derfom de Danſke i Begyndelſen af Krigen have gjort ſig ſkyldige i nogen Forſømmelſe, give deres Modſtanderes endnu ſtørre Langſomhed og overordentlige Lædhed dem rigelig Leilighed til at gjenoprette deres Feil. Det ſynes at være Preuſſernes Beſlutning, at hvis der overhovedet ſkal være nogen Kamp, da ſkal den opſættes, indtil de Danſkes deſenſive Foranſtaltninger kunne bidrage til at gjøre Kampen hyderſt voldsom og fortvilet.

Den 1. Martſ, Aften.

Jeg har idag været ombord paa Rolf Krake. Det er et kraftigt jernklædt Skib med to Taarne eller Kupler, hver bevæbnede med to 64-Pundigere. Dets Længde er 120 Fod, og det er idetmindſte 34 Fod bredt. Dets Maſſine har nominelt 230 Heſtes Kraft, men den kan taale et langt ſtærkere Damptryk. Det kan i ſmukt Banded løbe ni Knob i Timen, men dets Officerer have ikke nogen høi Mening om det ſom Søſkib. De mene nemlig, at Forſøget paa at kombinere Evnen til at ſeile med en Monitors Kraft kun er blevet kronet med et tvivlsomt Held. I haardt Veir vil Skibet ikke være heldigt ſtillet i Øſterſøen eller Nordſøen. Paa den anden Side ſtilker det altfor dybt til at være af ſynderlig Nytte i de grundede Banded inde i Landet. Det kunde godt gaae gjennem Egernſund, men det kunde ikke komme ret langt op i Nyhøl Nor. Det ligger nu i Sundet, tætved Mundingen af Bemmingbund, i hvis ſnevre men dybe Banded det overalt kan gaae. Det har altid Damp oppe, og med 20 Minuters Varsel er det færdigt til et Togt. For Diebliffet er det beordret til

at observere Preussernes Bevægelser paa Broager-Halvøen og at agere mod deres høire Flanke i Tilfælde af et Angreb paa Dybbølstillingen. Det led mere Skade ved sit modige Angreb paa Pontonbroen ved Egernsund i Torsdags fjorten Dage, end de første Beretninger have ladet os troe. Det er nu imidlertid blevet fuldstændigt repareret, og vi overværede Øvelser med dets Taarne og Kanoner, som udførtes med stor Færdighed og Præcision. Alle Officererne og de Fleste af Besætningen ere fortrolige med det engelske Sprog, og vi bleve modtagne ombord med saa stor Hjertelighed, som om vi havde været Landsmænd.

Man har her gjort Forsøg om Aftenen med det elektriske Lys i den Hensigt at anvende det i krigeriske Niemed for at bevogte Fjendens Bevægelser om Natten og at sætte Skandsernes Artilleri istand til at fyre i det mørkeste Veir. Vi ville snart lære at kjende, hvilke praktiske Resultater der er blevet opnaaet ved saadanne Forsøg. I Mellemtiden tjene Experimenterne til nogen Udspreddelse for Folk her, som undertiden ikke vide, hvorledes de skulle faae Ende paa de lange Aftener, uagtet der spilles Komædie og udføres Dands af et Selskab, der har fulgt os hele Veien fra Slesvig.

X.

Udsigter til en Storm. — Omhugning af Rugebøl Skov. — Politiske Betragtninger over de Allieredes Kolighed. — Batterierne paa Als og Muligheden af en Overgang over Sundet. — General Serlachs første Dagsbefaling. — En Forpagterfamilie. — Krænkelse af Gravfreden i Flensborg. — Det almindelige Velvære i Danmark. — Den forladte Dybbølby. — Valg til Rigsraadet.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg, d. 3. Marts.

Derjom vi kunne stole paa de Efterretninger, der have naaet os fra Thydskland, er den 11te i denne Maaned den store Dag, som Preusserne have bestemt til et kraftigt Angreb paa Dybbøl. De arbeide nu, isølge samme Efterretninger, ivrigt paa deres egne Løbegrave og oplaste Batterier, som skulle sætte dem istand til at bringe de Danstes Ild til Taushed. Imidlertid ere otte Dage en lang Tid at vente i for Folk, der dagligt næsten i en Maaned have ventet et Angreb, og som ikke have glemt, at først den 20de og derpaa den 26de Februar med den samme Bestemthed af de samme thydske Aviser nævnedes som de Dage, der skulde indlede Begyndelsen af Enden, og at begge disse Dage tilligemed de følgende gif hen, uden at der blev af=

brændt en Unze Krudt, undtagen ved Skjærmydslerne mellem Forposterne, og ved den hensynsløse Skydning paa Skildvagterne fra Baghold, Foretagender, der maaffee høre til Krigens uundgaaelige Onder, men vissefelig ikke fremme dens Formaal eller fremskynde dens Ende.

For at undgaae disse jammerlige Skjærmydsler have de Danske trukket deres Forposter betydeligt tilbage indenfor Stenderupskov og Bøffelkobbøl, og de ere især mod Syd blevne posterede tæt inde under Dyhbøllinien. Imod Nord holde de imidlertid endnu Landsbhyerne Dyhbøl og Rugebøl besatte. Igaar marscherede en stor Infanterikolonne med to Feltpiecer fra det sidste Sted mod den lille Skov, der bærer Navn af Rugebølskov, drev Preusserne frem af deres Skjul og satte sig fast i Skoven i den Hensigt at hugge denne om, hvilket man nu er i Begreb med. Angrebet paa Skoven kostede de Danske fire Saarede, hvoriblandt en Officeer. Naar de Danske faae jevnet Skoven med Jorden, ville de sandsynligviis igjen trække sig tilbage til Landsbhyerne Dyhbøl og Rugebøl, der ligge tæt ved hinanden, og de ville saaledes faae et aabent Terrain foran alle deres Forposter.

Intet er mere naturligt for Folk, der ere sendte ud for at slaaes, og som hindres i at udføre dette, end at gruble over, hvorfor de ikke kunne komme til at slaaes. Der findes blandt de Officerer, som jeg daglig seer, nogle, der bestandig have været meget i Tvivl, om deres egen Regering paa den ene Side og Østerrigs og Preussens paa den anden Side virkelig have meent det alvorligt med de Fjendtligheder, til

hvilke Omstændighedernes Magt og deres Undersaatters Utaalmodighed have tvunget dem. De mene, „at der var en Magt i Tydskland og en Magt i Danmark, som vare langt større end Regeringernes. Det slesvigholsteenske Spørgsmaal var en Vressag, der maatte afgjøres ved en Duel paa Liv og Død mellem de to Nationaliteter. Tydskerne meente, at Hertugdømmerne vilde være det Punkt, paa hvilket de kunde bringe al deres Attraa efter Enighed, Frihed og Udvidelse til praktisk Gjennemførelse; de søgte ved at gjøre Krav gjældende, som vare grundede paa skimlede Privilegier og pedantiske Spidsfindigheder, at finde Leilighed til at handle i Forening. De Danske klyngede sig, om end ikke til Holsteen, saa dog idetmindste til Slesvig med Fortvivlelsens Udholdenhed og troede, at selve deres Tilværelse var afhængig af Besiddelsen af Eidergrandsen. Den forbittede Strid kunde ikke bringes til Ende ved de respektive Regeringers moralske Autoritet eller materielle Styrke. De to Nationer rustede sig til Krigen med eller uden deres Lederes Samtykke. For at undgaae at blive slæbte med overtog de sidste eller syntes idetmindste at overtage Styrelsen af de krigeriske Bevægelser. Ved at sætte sig selv i Spidsen for de tydske Armeer narrede Østerrig og Preussen Forbundet, fik de nationale Foreninger til at tie og gjorde Ende paa deres augustenborgske Afgudsbillede. Paa sin Side føiede Danmark sit tappre Folks dristige Følelser, antog en stolt Tone og forkyndte lydeligt sin Beslutning at nagle sit Flag fast til Skandserne ved Dannevirke, men det var altsammen lutter Blændværk. Dannevirke blev

opgivet efter tre Dages Skjærmydsel, en ulykkelig General blev gjort til Syndebuk, og nu blev der opstillet et nyt Blændværk, et fortvivlet Forsvar af Boldene ved Fredericia og Dybbøl. Preussjerne rykkede frem mod disse Volde, sværgende blodig Hævn; nu er der gaaet en Maaned, og de stridende Parter staae Ansigt til Ansigt, ligesom fortryllede, uden at udveyle et eneste Slag. Dette er et Spil, som Ingen klart forstaaer, men af hvilket Enhver troer sig berettiget til at uddrage den værste Slutning. Det synes afgjort, at der et eller andet Sted eksisterer en Utilbøielighed til eller rettere en Beslutning om ikke at slaaes. Dette er ingenlunde efter Troppernes Hoved paa nogen af Siderne, thi de Danske brænde af Begjærlighed efter at udvidsse den Plet, som Tabet af Dannevirke kan have sat paa deres blanke Skjold, og Preussjerne lide under den bittere Bevidsthed, at Kampen foran Dannevirke ikke vandt deres Vaaben nogen Hæder, og at de maae gjenoprette deres Ære. Det, der binder Hænderne paa de stridende Parter, er de langsomme Forhandlinger i Wien, Berlin og Kjøbenhavn, hvor de listige Statsmænd, der smigre sig med, at deres Tour nu er kommen, og at de have gjenvundet deres Herredømme over de oprørske Partier, som næsten havde taget Tømmerne ud af Hænderne paa dem, nu udtænke Kompromisser og sammenslikke Arrangementer, ved hvilke de kunne berolige sig selv, deres Folk og de europæiske Magter, og imidlertid have de besluttet, at den ulykkelige Krig ikke skal fortsættes, og at den Vaabenstilstand, som de

ikke vove at proklamere i Ord, de facto skal træde i Kraft fra begge Sider“.

Jeg har anseet det for min Pligt at fremstille de mørke og noget ufjærlige Formodninger, som denne Suspension af Fjendtlighederne giver Anledning til, og som maa fremavle den Tro, at den slesvigholsteenske Krig var et Blændværk fra Begyndelsen til Enden. For min egen Part skal jeg ikke udtale nogen Mening om, hvorvidt Nøglen til Hemmeligheden snarest maa søges i de interesserede Parters Kabinetter eller Armeernes Hovedkvarterer, og jeg skal kun gjøre den ene Kjendsgjerning gjældende, at dersom de stærke Dybbøllinier nogensinde skulde blive Pladsen for en afgjørende Strid, vil denne blive blodigere og mere fortvilet, jo længere den udsættes. Igaar red jeg langsmed den hele Linie af de ti Skandsøer, der sprede sig ligesom en Biste paa det trekantede Stykke Jord, der ligger foran Broerne over til Sønderborg. Jeg havde en engelsk Officeer af høi Rang med mig, der har gjort Studiet af den militaire Ingenieurvidenskab til sit Livs Formaal, og som kom herover for at undersøge Forsskandiningerne som Amateur; efter en omhyggelig Undersøgelse er han kommen til den Slutning, at Dybbøllinien er uhyre stærk, ja! som han udtrykte sig, saa stærk, at „de Danske kun behøve at lukke Døren og tage Nøglen med, saa kunne de være sikre paa, at deres Skandsøer ville forsvare sig selv ved Terrainets Fordele“. De Danskes Virksomhed i at forstærke disse Bærker er overordenlig stor, I de sidste faa Dage have de foruden Skandsøer og Fæstningsværker reist et Antal

Træbaracker, der ere store nok til at sætte to eller flere Regimenter istand til at leire sig udenfor Byen, og tilhøre i Centrum af Stillingen ved Dybbøl Mølle, saaledes at de i paakommende Tilfælde kunne være færdige til at understøtte Regimenterne i at gjøre deres Pligt ved Forposterne. De Danske have viist den samme utrættelige Ivrighed i at opkaste Batterier bagved langs med Sundet. Her findes allerede ikke færre end 11, der ere i god Forsvarstilstand, og som strække sig fra Sønderborg Kirke og Slot til det yderste Punkt ved Arnkilsøre. Jeg besøgte de fleste af dem idag med den ovennævnte engelske Officcer, og vi undersøgte især længe de Bærker, der ligge ved Rønhave og Skovfogedhuset, som ere de to Pletter, hvor det er meest sandsynligt, at Tybsterne ville prøve paa at kaste en Bro over fra den modsatte Bred ved Sandbjerg og Storskov. Min intelligente, engelske militaire Ven meente, at der var meget ringe Sandsynlighed for, at de vilde gjøre et saadant Forsøg, og hvad der er af større Vigtighed, hvis de prøvede paa det, vilde det neppe faae et heldigt Udfald for dem. Paa de ovennævnte snevreste Punkter er Sundets Brede ikke mindre end 800 Alen, og Vandet er midt i Kanalen, hvor Strømmen er meget stærk, 72 Fod dybt. Førend Preusserne kunne tænke paa at slaae en Bro, maae de bringe alle Batterierne paa de Danskes Side samt alle de Kanonbaade, som ville angribe dem fra det nordre Indløb til Sundet ved Arnkilsøre, til Taushed. Det vil være et meget besværligt Foretagende for dem at slaae en Bro, medmindre de ved deres Kanoners Overlegenhed kunne

opnaae mindst tolv Timers uafbrudte Rolighed. Ved denne Ende ere Bredderne paa begge Sider af Sundet meget flade, og Preusserne ville være nødte til at lægge deres Batterier paa et lavt Terrain, som ikke vil byde dem nogen materiel Fordeel over deres Modstandere. Man har forsikkret mig, at man til Dato hverken har hørt eller seet noget, som paa nogen Maade kan tyde hen paa, at Preusserne forberede et Angreb her. Imidlertid sees deres Patrouiller hver Dag i Sandbjergs Skov og Storekov, fra hvis sikke Skjul de more sig med stadigt at fyre paa de danske Forposter og paa de Arbeidere, der ere beskæftigede med at opkaste Batterier. Deres Riffelkugler have dog endnu ikke tilføiet de danske Soldater nogen Skade, og disse have af deres Officerer faaet Ordre til ikke at bryde sig om denne unyttige Plassen og aldeles ikke at besvare deres Fjenders Ild. Det er i Sandhed beundringsværdigt, med hvilken Koldblodighed og Taalmodighed disse gode Danske adlyde denne Ordre og staae for Stud uden at blive urolige.

Den 4. Marts.

General Gerlach, den nylig udnævnte Overgeneral, har idag udstedt sin første Dagsbefaling til den danske Hær. Ligesom Kongens egen Udtalelse i samme Stiil, der blev offentliggjort den 8de Februar, synes den omhyggeligt at undgaae al Hentydning til nogen umiddelbar Kamp. Generalen fortæller sine Soldater, at „Hans Majestæt Kongen har betroet ham Kommandoen over den aktive Armee“. Han meddeler dem, at

da han har færdebes imellem dem i 50 Aar, saa veed han, at han kan stole paa dem, og at de uforsagte ville følge deres Fører. I Krigen fra 1848—50 har aldrig nogen Mand under hans Kommando svigtet sin Fane eller sin Pligt; han vil nu som deres gamle General freidigt indestaae for dem. „I ville“ — siger han — „som tro og tappre danske Mænd vise Eder den Tillid værdige, som Kongen og Nationen sætter til Eder“. Det skal være hans Opgave efter bedste Evne at sørge for Soldaternes Vel, og til Gjengjæld forlanger han uskromtet Tillid. „Uforsagte ville vi gaae Faren imøde, med Gud, for Konge og Fædreland“.

Jo længere jeg lever mellem de Danske, desto stærkere Tilbøielighed føler jeg til at tilkjende dem Palmen som det blandt alle Jordens Folkeslag, blandt hvilke simple patriarkalske Sæder i høieste Grad ere forenede med den fuldstændigste Civilisation og det fineste Væsen. Igaar spiste vi til Middag med et stort Selskab af Officerer, omtrent en Snees, paa en Gaard udenfor Byen, hvor de fleste af dem ere indkvarterede. Forpagteren er Fader til tolv Døttre og tre Sønner. De fleste af Pigerne (jeg maa vel sige af de unge Damer, thi de ere i en Alder fra 4 til 19 Aar) opvartede Selskabet ved Bordet. Ved Enden af det lange og store Bord sad Eieren selv, hans anden Kone, der saae ud som en Søster til hendes ældste Steddøttre, og de nævnte Døttres Lærerinde. Alle Damerne bare dyb, men elegant Sorg til Vre for den afdøde Konge, og med fuldstændig Tilfidsættelse af den nuværende Konges Befaling, som har kundgjort, at Sørgetiden er

forbi. Netheden og Smagfuldheden i de skjøne Hebers forte Dragt, den smukke Maade, hvorpaa de bære deres Haar, hele deres Holdning og Bevægelser vidnede om god Smag og god Opdragelse. Deres Bæsen vare uden Feil. Nogle af Damerne vare høie, slanke Skjønheder, de fleste af dem havde mørkt Haar og lshsegraa Dine, de bevægede sig med en Elegance, som holdt deres militaire Gjæsters Dine beundrende, men dog ærbødigt fæstede paa dem. Disse unge Piger, deres Moder og deres Læreriinde ere vante til Landlivets Tensomhed; de ere ikke meget tungesærdige, og en dyb Rødme udbredte sig over deres Kinder, hvergang en af Selskabet henvendte sig til dem. De besørge dog deres huuslige og gjæsteventlige Pligter med sikker Taft og medfødt Ynde. Dersom man havde tilstræffeligg Tid til at faae Isen brudt og berolige deres bly Uro, vilde man snart blive vaer, at de kunne føre en god og forstandigg Konversation om mange Gjenstande. De Bøger, der ligge paa Bordene i Dagligstuen, de smukke Tegninger paa Væggene, Pianoet i Krogen og de exotiske Planter, der med Omhu ere opelskede i Binduerne, bevise det. Franssk eller Engellsk, i hvilke de ikke vove at svare, ere paa ingen Maade ubekjendte for dem. Deres Gouvernante er udgaet fra en af Kjøbenhavnss første Dannelsesanstalter og er en fuldendt Sprogkyndigg.

Jeg har i et af mine forrige Breve meddelt, at man frygtede for, at Østerrigerne og Preussierne vilde vanhelligge de Dødes Boligg i Flensborg ved at bortfjerne den Bronceløve, der blev opreist

til et Minde paa de danske Soldaters Grave, som faldt i Krigen fra 1848—50, og som ligge begravede paa denne Byes Kirkegaard. De Danske her nægtede haardnakket at troe, at deres Fjender kunde gjøre sig skyldige i en saa usfel og kaad Vandalisme. Imidlertid er den vanærende Gjerning virkelig bleven begaaet, den er bleven endnu mere forargelig ved den Maade, hvorpaa den er bleven udført. Nogle af de gode Borgere i Flensborg, som vare blevene underrettede om Tydsfernes Forehavende, sendte en Deputation til Civilkommisfairsen Jedlitz, for at give ham et Bink om, at dersom Monumentet var en Torn i Diet paa Preussjerne, skulde det øieblikkeligt blive bortfjernet af dem selv og blive sat et Sted, hvor det var ude af Syne. De bleve imidlertid ikke hønhørte; den ulykkelige Løve blev kastet ned fra sit Fodstykke, den blev slæbt i Skarnet, slaaet istykker og lemlæstet. Man har berettet os her, at dens Hoved og Hale triumpherende ere førte gjennem Hamborgs og Altonas Gader. Hele Europa vil sikkert ønske Tydsferne til Lykke med disse hæderlige Trephæer!

Landet er nu næsten frit for for Snee, men Luf-ten er endnu raa, og vi have i 10 Dage ikke seet Solen. Lærernes Sang indgyder os imidlertid Haab om, at Foraaret snart vil komme.

Den 5. Marts.

To østerrigiske Regimenter, der udgjøre en Styrke paa omtrent 4000 Mand, ere blevene føiede til de 42,000 Preussjere, som i de sidste fire Uger have staaet

foran den lille danske Armeé ved Dybbøl. De nylig ankomne Tropper have taget Post ved Sandbjerg. De Danske her ere aldeles visse paa, at deres preussiske Modstandere, som ere to Gange saa stærke som de selv, aldrig ville faae Mod nok til at trodse de svære Kanoner i Dybbølskandjerne, førend deres østerrigske Allierede have indgydt dem lidt af den Dristighed og det Mod, der udmærkede dem ved Bustrup. Østerrigernes Ankomst betragtes derfor her som Forløberen for det længe ventede og længe projekterede Angreb, som de Danske saa inderligt ønske, og ifølge nogle Rygter om en stor Bevægelse i Fjendens Leir, som iaften have cirkuleret i Hovedkvarteret, venter man idag, at Felttogets store Begivenhed skal foregaae imorgen. Imidlertid ere vi saa ofte gaaede tilfængs med lignende Forventninger, og ere saa ofte vaagnede om Morgenen med skuffede Forhaabninger, at jeg troer, at vi ville sove godt baade inat og mange følgende Nætter. Naar vi betragte den Omhu, med hvilken Dybbølstillingens store naturlige Styrke er bleven forøget, og de uhyre Kræfter, som nu ere rettede mod den, maa et Angreb paa dem blive et saa stort og betydeligt Foretagende, at det vil fortjene en fremragende Plads i de militaire Annaler. Men jeg nærer Tvivl om, at et saadant Slagteri, som nødvendigt maa blive Følgen deraf, vil blive tilladt i vor Tidsalder. Den bedste Leilighed til at handle er allerede gaaet hen, Nætterne have i den sidste Uge eller to været usædvanlig mørke, og Veiret er endogsaa om Dagen dunkelt og tykt nok til, at en Stormkolonne ubemærket kan krybe næsten op til

Kanonernes Munding. Siden vi fra Dannevirke kom hertil, har Krigen været et Blandværk, og det er umuligt at lade være at troe, at Diplomatiets, medens de krigsførende Magter synes at forkaste alle Forslag om en Vaabenstilstand og at bifalde de unyttige Blodsudgydelser ved Forposterne, arbejder fremad bagved Scenen, og at Protokollerne allerede ere færdige til Underskrift.

Vi have næsten daglig Blodsudgydelser i smaa Portioner. Forposterne blive næsten aldrig afløste fra deres Post, uden at der udveksles Riffelskud som Affskedshilsen. Undertiden faaer imidlertid det medfødt gode Sindelag Overhaand over de blodtørstige Tanker, med hvilke Fjenderne bevogte hinandens Bevægelser, og jeg er glad ved at kunne fortælle, at de Danske og Preussere igaar, istedetfor at knalde løs med deres Rifler, overdængede hverandre med Sneeboldte med samme Glæde som Kollinger, der ere slupne ud af Skolen.

Den 6. Marts.

Derfor Nogen skulde ønske at see et godt Exempel paa det, som man kalder „Krigens Rædsler“, skal han, som jeg igaar gjorde for tyvende Gang, ride igjennem Landsbhyen Dybbøl, der nu i en Maaned har været forladt af Beboerne. Naar man kan slutte fra dens Udseende midt om Vinteren, maa Dybbøl have været et Slags dansk »Sweet Auburn«*). To eller tre Snefe af gode og velbyggede Bøndergaarde, som ligge spredte

*) Landsbhyen i Goldsmiths Digt: »Deserted Village«.

paa det frugtbarreste Land, paa den brede, bølgeformige Skraaning af en omtrent 120 Fod høi Bakke med Udsigt til de glimrende Vandflader ved Sundet og Nybøl Nor, danne et Landskab, som ikke maa sættes mindre høit, fordi det er af samme Beskaffenhed som de fleste andre Lokalteter paa Østkysten af den lykkelige cimbriske Halvø. Endog de ringeste Bønderhuses Bygningsmaade vækker Jagttagerens beundrende Opmærksomhed. Folkenes Kjærlighed til Straa, som efter deres Mening afgiver det bedste Ly baade om Sommeren og om Vinteren, deres Forkjærlighed for skraa, høie Tage, sirlige Gavle, Fløie og Skorsteenspiber formindste ikke Muurværkets Soliditet, Netheden og Elegancen endog i de ringeste Huses Døre. Der findes ikke i hele Landet en saadan Ting som en Hytte eller Kønne, ikke en sletpassende eller itubrudt Dør, ikke en knækket Glasrude i de lave, smalle Bindueskarme. Nethed og Bekvemmelighed, den fuldstændigste Keenlighed i Lader, Stalde og Meierier, Blomsterpotter i Binduerne og Fuglebure hængende under Gipsloftet, kort Alt hvad der kan gjøre et Huus til et behageligt Hjem, fandtes forenet her. Det strenge Klimas tvingende Magt synes at udøve en mildnende Virkning paa Mennesker og Dyr. Der er neppe en Hest her, uden at den synes at være født tam. Der hersker en Venlighed, Godmodighed og oprigtig Ærlighed og Redelighed, som forbinder alle levende Skabninger og gjør dem billige og findige, lykkelige og velforsøiede med hverandre. Det taler ikke lidet til Danmarks Gunst, at Krigen her kan føres uden Marodeurer, Dmstreifere eller andre flette Subjekter, og uden at Prisen

paa en eneste Artikel er bleven dreven i Veiret ved det pludselige og stærke Forbrug. Min Sympathi med denne simple og beskedne, men sikke og velbestede danske Civilisation vover stadigt, i jo nærmere Berørelse jeg kommer med den, og jo mere jeg bliver bekendt med Forholdene. Man vil neppe her finde et eneste Menneſke, uden at han er tilfreds og fortjener at være det, og han vil, ſaavidt det ſtaaer til ham, ønske at bidrage til Alles Velbefindende. Hvad der end kan ſiges om Klimaets Magt, og hvormeget jeg endog er tilbøielig til at tilſkrive dette, er det dog klart, at meget af dette almindelige Velvære ſkyldes den vidt udbredte gode Opdragelse og Underviisning ſamt en god, forſynlig og liberal Regering. Hvad end Hamlet ſiger om den danske Nation paa hans Tid, ſaa er det dog en Kjendsgjerning, at jeg aldrig i diſſe Uger har ſeet en eneste beruſet Soldat i den danske Armee. Værtshuſene eller Kroerne paa Als og i Sundeved, ja i hele Slesvig, findes alle anførte paa Kortet, hvilket godtgjør, hvor ſaa der findes af dem. De af dem, ſom jeg har beſøgt, ere mere Logiſteder for Reifende end Opholdssteder for Lediggængere. Det danske Ol er tyndt og ſundt, og deres Snapſeglas ere ikke meget ſtørre end et Fingervøl. Den danske Bonde holder meget af ſit Hjem, og i Midten af ſin læſende Familie finder han tilſtrækkelige Midler til at udholde de lange Vinterafteners Kjedsommelighed. Den lutherſke Religion paſſer let og naturligt for

dette alvorlige og ufordærvede Folk, der har ingen splidagtige Meninger dannet sig, hver Landsby udgjør een Forsamling og een Menighed. Kirken er Samlingspunktet, Præsten er Alles Fader, Lærer og Ven. Præstegaarden er Mønstergaarden. Præsten staaer kun een Grad høiere end Medlemmerne af sin Hjord. Der er ingen Tvivl om, at disse Institutioner ere udsprungne af de ældre Tiders faderlige Despotisme, men saadanne Resultater ere ikke mindre glædelige for Nutiden, ikke mindre overensstemmende med den moderne Friheds Fornødenheder og det bestandige Fremfrit. Og et ikke ubetydeligt Beviis for disse Danstkes sande Lykke ligger i deres fuldkomne Ubekjendtskab om dens uskatterlige Værdi, i deres Nedebønhed til at ansee det for afgjort, at de ikke ere bedre stillede end andre Folk, deres Villighed til at troe, at deres rolige Nydelse af Livet er en fælles Lod for alle Dødelige.

Men jeg opdager, at jeg har tabt min Gjenstand af Synne, medens jeg saaledes er bleven forledt til at give en idyllisk Skildring af Livet i en levende dansk Landsby, idet jeg nemlig vilde skrive en Elegi over en uddød By. Dybbøl var indtil den 8de Februar alt det, som jeg har beskrevet, men Dybbøl er ikke mere til. Indbyggerne ere udvandrede i Masse; hvorhen, veed jeg ikke. Døren til hvert Huus er vidt aaben, Husene staae tildeels endnu, Straataget har i mange Tilfælde undgaaet den Ild, der forsætlig eller hændelsesviis er opkommen hist og her. Men Tausheden og Dødet er meest veltalende, hvor der ikke findes

Spor, der tyde paa Odelæggelse ved Bold eller naturligt Forfald. De danske Soldater have hverken ødelagt eller vanhelliget de simple Boliger ved Raadhed, Preussjerne, der kun i faa Timer have været i Besiddelse af Pladsen, have ikke havt Tid tilovers til at gjøre nogen Fortræd, men Kulde og Smuds synes strax at drage ind i det Hjem, fra hvilket Menneſket, dets Sjæl, er gaaet bort. Et Ridt gjennem den døde Landshyses Gader og Veie førte mig til Kirken, der nu ligesom mange andre paa Als og i Sundeved er indrettet til Barakker, og jeg gik ind paa Kirkegaarden, hvor Soldaterne vare travlt beskæftigede med at grave Skyttegrave og smaa Løbegrave i de Høie, under hvilke deres Forfædre sove. Dybbøl Kirke er en stor, svær Bygning, og dens Kirkegaard behersker Terrainet foran den; den danner et udmærket Udenværk for Dybbølskandsjerne. Der vil visstelig blive en haard Strid om denne Plet, og de tappre Mænd, der vendte Græstørvene, tilberedte maaſkee kun de Grave, i hvilke de selv skulde falde for aldrig mere at reise sig. Jeg havde aldrig saasnart sat min Fod paa denne vanhelligede „Guds Ager“, før en vred Stemme advarede mig om, at Preussjerne lurede neppe 300 Skridt fra Pladsen, og at Ingen kunde staae opret paa Grønsværet, uden at blive gjort til Skive for deres fordømte Riffelkugler. Scenen udenfor Byen er endnu sørgeligere end inde mellem Boligerne. Ikke et Træ er bleven staaende, ikke et Hegn, ingen Have eller Mark er undgaaet de nedtrampende Hove, de dybt nedsynkende Hjulspor, den ubarmhertige, samvittigheds-

løse Krigs Fordærvelse og Ødelæggelse. En kort Maanedes Okkupation, selv af venstkabeligtindede Tropper har gjort Dybbøl til et Bildnis, og det vil kræve mange Aars uafbrudte Velvære, før den vil blomstre igjen som tidligere. Saaledes gaaer det dem, som vælge deres Hjem paa en Valplads.

Igaar var det Valgdag for Danmark og ligeledes for alt det af Slesvig, som endnu hører til Danmark. Vi have to Valgkredse her; den ene bestaaer af de to Kjøbstæder Nordborg og Sønderborg og har sit Valgsted paa det sidste Sted; for den anden, der omfatter alle Bælgerne fra Landet, er Valgstedet i Augustenborg. Da Alfingerne befinde sig midt under en Krigs Trængsler, der skal afgjøre deres Skjæbne, og have travlt med at finde Plads til en Armee, der er talrigere end Befolkningen, samt da de neppe tør vende sig bort fra Huus og Hjem uden Bekymring for dettes Sikkerhed, maa jeg tilstaae, at de ikke røbede nogen videre stærk Interesse ved Valget af Repræsentanter til det kjøbenhavnske Rigsraad. Omtrent 60 eller 70 Bælgere mødte Kl. 11 om Formiddagen paa Sønderborg Raadhuus. Byens Borgemester blev anbefalet af en af Byens Borgere som velegnet til at varetage Kredsens Interessser. En Advokat Gudveedhvad blev anmeldt fra en anden Side som en ikke mindre „vel kvalificeret“ Kandidat. De to Medbeilere tilhørte begge det samme politiske Parti og vilde være villige til at stemme paa hinanden. Begge tiltalte Forsamlingen, Borgemesteren med nogle faa, mandige Ord. Advokaten med en Tale

af utaaelig Længde. Der blev nu stemt ved Haandsoprækning, og med Undtagelse af fire stemte Alle for Borgemesteren. Advokaten gjorde ingen Indvendinger, og den seirende Kandidat blev erklæret for lovlig valgt. I Augustenborg fremstillede sig kun een Kandidat, og han blev valgt uden Opposition.

XI.

Udsigterne til en Storm. — Klimaets Besværligheder. — Angrebet paa Fredericia.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg, den 7de Mars.

De diplomatiske Forhandlinger synes at stride ligesaa langsomt frem som de militaire Operationer, og det slesvigholstenske Spørgsmaal er ligesaa vanskeligt at gjøre Ende paa ved Protokoller som ved Bajonetter. Vi vide Intet eller næsten Intet om, hvad der foregaaer udenfor de saa Kvadratmile, der danne vor lille Verden, og vi ere henviste til Bladene for at udfinde de forskjellige Phaser, igjennem hvilke Konferencen siges at passere. Her nærer man imidlertid den Overbeviisning, at Krigen ikke er tilende og ikke vil blive endt, uden at idetmindste et Slagteri en gros har fundet Sted rundt om Dybbøls Skanser. Man siger, at ingen Argumenter, ingen Traktater eller Løfter, ingen Modgang eller Udmattelse nogensinde vil bringe Danmark til at gjøre nye Koncessioner. De velmenende, men lunkne Allieredes Raad have allerede kostet Danmark for meget. Ifølge deres Opfordringer trak man sig tilbage for Forbundssekretionen i Holsteen, opgav Rendsborg og Frederiksstad, og forlod Dannevirke

uden næsten at vexe et Slag. Man vil ikke længere lade sig lokke eller true ud af Dybbøl, Fredericia eller Femern. Den meest heroiske Modstand kan ikke sætte Danmark istand til at frelse mere end sin Vre, men man er fuldt bestemt paa, at dets Fald i værste Tilfælde skal blive ligesaa hæderligt, som dets Løbebane har været ligesaa dets tidligste Periode til den Dag idag.

Paa den anden Side sige de Danske, at deres Sjender ere gaaede altfor vidt, til at de kunne trække sig tilbage uden Banære. Preusserne maae tage Hensyn til deres Ry som en krigerisk Nation. De kunne ikke vende tilbage med de Laurbær, som de indtil nu have høstet i Felttoget. Prinds Friedrich Karls stortalende Proklamation, hans bombastiske Forsikkring til sine Soldater, „at enhver Mand, der har hørt til Artilleriet ved Mysłunde, derved har erhvervet sig et Tapperheds-Tegn for sin hele Levetid, vil længe blive spottende anvendt imod ham og hans Soldater, medmindre nogle Vaabenbedrifter, værdige de gamle Traditioner fra Syvaarskrigen, give Erstatning for den Langsomhed og Esterladenhed, med hvilken Preusserne hidtil have opført sig. Det er ikke med en Armee, der har samtykket i at spille anden Rolle ved Siden af Østerrig, at Preussen kan understøtte sine Fordringer paa det tydske Hegemoni eller bevare sin Stilling ved Rhinen som Stormagt af første Rang, særdis til i paakommende Tilfælde at modstaae Frankrigs Angreb. Det har mødt paa Pladsen, og det maa sægte. Det kan ikke byde sine Tropper velkomne i Berlin, naar den Plet hviler paa dem, at de have viist sig afmægtige

ligeoverfor en saa svag Fjende som Danmark er i numerisk Henseende. Det maa idetmindste have denne Krog ved Dybbøl og Als at broute af som en Erobring; som Erstatning for den hensynsløse Opoffrelse af Mennesker og Penge og for det utaaalelige Praleri og Skryderi, hvormed det i de sidste to Maaneder har udtrompetet sin Storhed.

Paa Grund af disse Omstændigheder vil Ingen af os, der ere interesserede i Udfaldet af disse danske Stridigheder, forlade denne Plads. Dagene hendrives i Lediggang og Kjedsomhed, Uger følge paa Uger uden nogen Hændelse, som er værdt at optegne, men Striden vil sikkert engang ende, og det vil blive en Strid, som det er værdt at være Vidne til og at fortælle om, en Strid, som vil hæve sig til en sublim Høide, der staaer i Forhold til den lange Tid, som de krigsførende Magter have anvendt paa at gjøre sig rede til den.

Vi ere ikke istand til nøiagtigt at afgjøre, hvorledes Preusserne benytte deres Tid. Man kommer imidlertid naturligt til den Slutning, at de efter en heel Maanedes Overveielse ere naaede til den Overbeviisning, at Dybbølstillingen ikke kan tages ved Storm. Marschal Wrangel har allerede prøvet dette Arbeide for flere Aar siden, da Dybbølliniens Styrke næsten ganske be- roede paa dens naturlige Fordele, og han maa vide, at et Angreb nu vilde koste ti Gange saa meget Blod, som der i 1848—49 blev udgydt uden Resultat. Dybbøl maa derfor ikke angribes med Bajonetten, men med Kanoner, og Terrainet vil maaskee fremtidigt kun vindes

ved langsom Fremstydning af Paralleler. Den Mængde Artilleri, hvormed Preusserne forberede sig til at aabne Ilden paa Dybbøl Batterierne, maa være enorm. I det mindste ere alle Beretninger enige i at søge at forfærde os med det Antal svære Stykker, som hele Maaneden igjennem ere transporterede over Hamborg, Rendsborg, Slesvig og Flensborg. Der er heller ingen Tvivl om, at Preusserne ligesaavel som Østerrigerne omhyggeligt have fulgt ethvert Fremskridt i vor Tids Artillerikonst, at de have draget Fordeel af den franske, engelske og amerikanske Opfindsomhed, og bidraget Deres til Forøgelsen af Forraadet af ødelæggende Midler. Deres Vaabens Overlegenhed over de Danskes er ligesaa aabenbar som deres Overlegenhed i Antal. Ikke heller mangle de Midler til at transportere alt dette svære Materiel. Jernbanen blev strax taget i Brug til Flensborg efter Dannevirkens Fald, og fra Flensborg til Forposterne ved Nybøl er der kun en Afstand af omtrent 5 Mile. I de sidste ti eller tolv Dage have vi havt temmelig vaadt Veir, og Toveiret, som gradviis har opblødt Grunden, er nu blevet understøttet af en tæt Regn, som har gjort hele Landet, Veie og Marker til en stor dyb Sump. De Batailloner, der marschere ud til Forposterne eller vende tilbage derfra, maae vade i Mudder op indtil Knæerne og have vaade Fodder baade om Dagen og om Natten. Foraaret har i dette Klima ligesaavel sine Ubehageligheder som Vinteren, og Overgangen fra den ene Årstid til den anden forener og forhøier begge Ubehageligheder. Jeg maa sige, at de Danske synes meget vel at udholde alle de atmo-

sphæriske Indvirkningers Barstthed, og de lide endog mindre under det stadige Regnveir end under den bestandige Kulde. Det danske Klima er en Mellemting imellem Ruslands Kulde og Englands Fugtighed, men Folkene ere vante ikke alene til begge Dele, men hvad der vil sige endnu mere, til den bestandige Afvegling og hurtige Overgang fra det ene til det andet.

Om Preusserne ville befinde sig ligesaavel under disse Omstændigheder, vil man sandsynligviis faae at vide fra andre Kilder. Men det er af Betydning for de nuværende Forhold, at Jordbunden ved det stadige Tøveir bliver optøet, thi derved blive Ingenieurerne paa begge Sider istand til at fuldende og udvide deres Jorदारbejder med større Hurtighed. Hidtil have de Danske gjort Vidundere, endstjøndt de have havt at kæmpe med en Jord, der ved Frostens Strengthed var bleven saa haard som Granit. Skanderne og Løbegravene ville nu blive gjorte færdige, og Skyttegravene fuldendes med Lethed og Hurtighed, og da vi høre, at Preusserne ville være rede til at aabne deres Ild den 11te, og at de have valgt den 23de (deres Konges Fødselsdag) til at forsøge et afgjørende Angreb, maae vi vel tilsidst troe, at der ikke vil indtræde nogen væsentlig Hindring, der vil bringe dem til at svigte deres Ord. Preusserne ville imidlertid lære, at de trods deres Overlegenhed i Henseende til Vaaben og i Antal ville have en haard Nød at knække, hvis de virkelig angribe Dybbøl.

Den 8de Marts.

Vi have idag faaet Nyheder fra Sylland, der kun ere lidet opmuntrende. Østerrigerne ere med store Kræfter rykkede frem mod Fredericia og have bemægtiget sig Terrainet indtil Erritsø og en anden Landsby, som begge ligge omtrent en halv Miil fra Fredericias Fæstningsværker; den første Plads ligger ved Vandet og sætter Østerrigerne istand til ikke blot at bombardere Fæstningen, men ogsaa at beherske Passagen over Beltet til Middelfart i Fyen. Efterretningen derom kom til Hovedkvarteret omtrent ved Middagstid, Telegrammet var affattet saa lakonisk og dunkelt, at det var umuligt at bedømme dets egenlige Betydning, og de Danskes virkelige Tab er derfor maaskee i Realiteten mindre. Der tilføiedes, at baade General Wilster, den Øverstkommanderende over den danske Styrke i Sylland, og Kapitain Hoffmann, hans Stabschef, ere saarede. Man kjender endnu Intet til Beskaffenheden af deres Saar, og man veed heller ikke, om de ere faldne under et almindeligt Angreb, eller om de have vovet sig for nær til Fjenden under en eller anden ubetydelig Skjærmydsel ved Forposterne. Baade Generalen og hans Stabschef regnedes til den danske Armees tappreste Officerer, og da de dagligt spiste til Middag ved vor Messe i Hotel Reimuth for ti eller tolv Dage siden og havde ligesaa mange Venner som Bekjendte, vil deres Tab blive følt meget smerteligt her baade af Høie og Lave. I Tilfælde af at General Wilster paa Grund af sit Saar bliver ude af Stand til at føre Kom-

mandoen i Jylland, vil denne efter den naturlige Orden tilfalde Oberst Neergaard, som ogsaa har Ord for at besidde stor Dydighed og Mod. Nyhederne fra Fredericia have imidlertid gjort et nedslaaende Indtryk i Sønderborg. To andre Officerer bleve ogsaa faarede. Det synes, at kun eet dansk Regiment var i Kamp.

XII.

Fredericias militaire Beliggenhed. — Angrebet paa Gudsø og Havreballegaard = Pæssene. — De Danskes Tab. — Fremmede Korrespondenter. — Manglen paa Befvemmeligheder i Sønderborg.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg, den 9de Marts.

Endelig begynde vi at see nogle Tegne paa Virksomhed fra Preussernes Side. Jeg red idag ud til Forposterne paa Toppen af Aunbjerg, en Høi, der ligger tilvenstre for Beien, omtrent en Fjerdingsvei fra Dybbøllskandserne. De Danske have til Dato stærkt besat Terrainet, og ville neppe opgive det uden en Kamp. Medens jeg stod tæt ved de danske Forposter paa Toppen af denne Høi, kunde jeg tydeligt see tværs over Bemmingbund, at en Mængde Preussere langs med hele Kanten af Broager-Halvøen vare ivrigt beskjæftigede med at kaste Jord op, sandsynligviis for at bringe deres Batterier i Stilling. Paa samme Tid have de gjort store Anstrengelser for at reise nogle Skanser ved Rugebøl, tilhøre for de Danskes Stilling. Sandsynligviis paa-tænke de et Angreb paa de danske Liniers to Fløie, idet de vel vide, at de ikke ville have nogen Udsigt til Seir ligeoverfor det frygtelige Centrum.

Medens Preusserne efter mere end en Maanedes Forløb kun ere begyndte at gjøre sig færdige til at

handle, have Østerrigerne i Jylland imidlertid udført deres Deel af Arbeidet med den samme Hurtighed og Livlighed, som de udviklede i deres Operationer ved Dannevirke. Vi have nu faaet mere bestemte Efterretninger om Skjærmydslerne foran Fredericia, som jeg omtalte i Slutningen af mit sidste Brev, og hvad vi høre idag, er aldeles ikke egnet til at formindske den Frygt, som vi igaar nærede med Hensyn til Sikkerheden af denne jydskke Fæstning.

Fredericia ligger ved Munden af det Sund, som adskiller Jylland fra Fyen. Det udvider sig mod Syd og danner det saakaldte Lillebelt, en Green af Havet, der fyller Den Fyen fra Slesvigs Fastland og Den Als. Fra Fredericia af snoer Beltet sig til Erritsø, der ligger til Høire paa Fastlandet, og Middelfart, som ligger paa Fyen, og fortsætter derfra sit krumme Løb mellem Landene, indtil det naaer den lille Ø Fænsø, hvor det sender en Green mod Vest, som danner en Fjord, der kaldes Koldingfjord, og som fra sin Munding i Nærheden af Fænsø op indtil Byen Kolding danner Grændsen mellem Jylland og Slesvig. Fredericia, der er bleven bygget i den Hensigt at forsvare Afdgangen til Lillebelt, ligger paa den sydlige Kyst af en lille Halvø, der paa den ene Side befyldes af Sundet, mod Øst af Kattegattet og mod Nord af Veilefjord og en lille Green af denne, der kaldes „Kandsfjord“ eller „Lillestrand“. Byen selv eller Fæstningen har en vifteformig eller triangulair Form med et Kastel eller Citadel paa Toppunktet, der vender imod Søen og ud imod Landet en lang, rund, sammen-

hængende Linie af ti Bastioner, der ere byggede tæt ved hverandre; de to Sider af Triangelen mod Søen ere ligeledes tildeels forsynede med Bolde og forstærkede ved Bastioner. Umiddelbart paa hiin Side af Bastionerne, paa den vestlige Side, er Byen omgivet af et lavt Terrain, som i en betydelig Strækning kan sættes under Vand, hvilket nu er sseet. Denne Oversvømmelse strækker sig over en Fjerdingvei ind i Landet forbi Fæstningen, som den berører som en Tangent og beskytter paa den Side, der vender mod Erritsø og Stoustrup.

Indløbet til Sundet beskyttes ikke blot af Batterierne paa Fredericia Kastel, men ogsaa paa den syenske Side af to Batterier ved Strib, et Punkt, der ligger næsten lige sydfør Kastellet paa den modsatte Side i mindre end en Fjerdingveis Afstand; længere oppe, hvor Sundet bliver endnu smallere, og hvor Færgesarten sseer fra Middelfart til Snoghøi, er der endelig en lang Række Batterier ved Middelfart paa den syenske Side, som ere byggede saaledes, at de ikke blot bevogte Strædet, men ogsaa kunne bestrøge Landet lige overfor ved Snoghøi.

Sidtil havde Østerrigerne taget Stilling i en betydelig Afstand fra Fredericia, og de Danske havde med den Uforsigtighed, der synes at være dem egen, og som allerede har foraarsaget dem betydelige Tab af Fanger ved Dybbøl, spredt deres Forposter flere Mile udenfor Byen, fra Gudsø mod Syd tæt ved Roldingsfjord til henimod Veilefjord mod Nord, idet de saaledes okkuperede Afdgangen til hele Halvøen. Østerrigerne lode

fig igaar see med meget stor Styrke, deels rykkede de frem mod Nord ved Veile, deels mod Vest gjennem Bredstrup og ad en Bivei, som fra Havreballegaard løber imod Landsbyerne Stoustrup og Erritsø. De Danske opdagede strax, at de havde at gjøre med langt overlegne Kræfter, og de trak sig tilbage i den bedste Orden under smaa Fægtninger, efterhaanden som de opgave Terrainet. Østerrigerne rykkede frem indtil Stoustrup og Erritsø, og satte sig fast i mindre end en halv Miils Afstand fra Fredericia. Denne Forpostfægtning kostede de Danske omtrent 150 Døde og Saarede, iblandt de sidste var General Wilster og Kapitain Hoffmann, hans Stabschef. En Granat faldt tæt ved det Sted, hvor Generalen holdt, dræbte hans Hest og tilføiede ham to Saar; den strakte tillige Kapitain Hoffmann til Jorden, han fik et Saar i Laaret, som vil gjøre en Amputation nødvendig, der, som jeg frygter for, vil koste denne tappre Officeer hans Liv. Medens Hovedstyrken af den tredie danske Division saaledes iværksatte sin Retraite, stod Kapitain Daue med sit Compagni ved Gudsø; da han ikke itide modtog nogen Underretning om Fjendens Bevægelser, forblev han paa Pladsen, indtil Østerrigerne havde bemægtiget sig Stoustrup og Erritsø og saaledes afflaaret ham Tilbagetoget. Da han opdagede sin kritiske Stilling, rykkede han frem paa Hovedlandeveien i Retningen af Snoghøi, hvorfra han haabede at komme over til Middelfart, men han blev snart indhentet og overvældet af Fjenden, og efter en tapper Modstand maatte han overgive sig med sit Kompagni, omtrent 200 Mand.

Paa denne Maade have de Danffe, uden dog endnu at have leveret et afgjørende Slag, i denne ulykkelige Krig lidt Tab, som deres ringe Antal næsten gjør uerstattelige for dem. Man har beregnet, at idetmindste 500 Mand bleve satte hors de combat ved Mysunde, Bustrup og de andre Fægtninger ved Dannevirke; omtrent 1000 dræbtes, saaredes eller savnedes under Tilbagetoget, og ikke mindre end 5 à 600 ere siden den Tid enten faldne eller tagne tilfange under Forsvaret af Dybbøl og Fredericia. I det Hele er den danffe Armee vistnok 2000 Mand mindre end den var ved Krigens Begyndelse, da den ikke talte mere end 30,000. Der er ingen Tvivl om, at Østerrigerne og Preussjerne have tabt fuldt saa mange Folk, men de kunne bedre taale det. Friske Troppemasser og et uhyre Materiel ankomme dagligt. Tydsjerne, der have saa gode Grunde til at være visse paa Seieren, spare ingen Umage for at sikkre sig den endnu mere, og de haabe ved Fordobbling af deres Magt at ende deres Forehavende dobbelt saa hurtigt.

Ifølge de sidste Efterretninger fra Jylland synes det, som om Østerrigerne, tilfredse med deres Held, atter ere rykkede tilbage fra den Stilling, som de havde indtaget ved Stoustrup og Erritsø. Ogsaa Affairen ved Fredericia maa altsaa kun betragtes som en større Rekognoscering.

Den 10. Marts.

Det officielle kjøbenhavnske Blad indeholder en detailleret Beretning om de Tab, som de forskjellige

Armeekorpsjer have lidt fra den 1ste til den 22de Februar. Heraf fremgaaer det, at det Overslag, som mit Brev igaar indeholdt, snarere var for lavt end for høit. Efter de officielle Autoriteters ovennævnte Beretning beløbe Tabene sig til: 43 Officerer og 2 militaire Læger døde eller saarede og 1936 Underofficerer og Menige døde, saarede eller savnede. Dette Antal gaaer følgelig kun til den 22de i forrige Maaned, en Dag, som var noget uheldig for de Danske, da de foruden Døde og Saarede mistede 200 Mand, der bleve tagne tilfange af Fjenden. Siden den Dag har Alt været forholdsvis roligt ved Dybbøl; men den usle Methode, som Preusserne anvende, idet de fyre paa Skildvagter og Piketter, er Skyld i, at der sjældent hengaaer en Dag, uden at der søies fire eller fem Mand til Listen. Nogle Forpostfægtninger i Sylland og den sidste Rekognoscering af Østerrigerne maae idetmindste have tilføiet de Danske et Tab af 400 Mand, af hvilke Halvdelen ere gjorte tilfange.

Fra den 1ste til den 20de Februar har den engelske og den fremmede Presse ved det danske Hovedkvarter alene været repræsenteret ved Deres egen Korrespondent. Jeg og to af de Herrer, der høre til de kjøbenhavnske Dagblade, udgjorde hele Referentstaben ved Slesvig og under den sørgelige Marsch derfra hertil. Siden den sidstnævnte Dato ere en Masse Korrespondenter ankomne hertil, som ikke blot repræsenterer Londonerpressen, men ogsaa livlige Feuilletonister fra Paris, Mænd, som kom hertil i den Forventning at see en Kamp, men som snart fandt, at det var dem selv, der vilde have at kæmpe med flette Bekvemmeligheder, daarlig Koft og

uovervindelig Kjedsomhed. Der er ikke Faa af dem, som snart vende Ryggen til disse frygtelige Modstandere og forlade Sønderborg kun to eller tre Dage efter deres Ankomst. En Fremmed maa være ualmindelig heldig, hvis han kan finde saa meget som en Seng eller en Sopha i et af Byens Hoteller eller private Huse. Og om end den Ulykkelige faaer fat i et Bærelse, kan han holde tve mod een paa, at han vil blive drevet ud af det ved Støi og Ubehageligheder og navnlig ved det Alt gjennemtrængende, ildelugtende, vederstyggelige Snavs. Nogle af disse Fremmede, der meente, at de vare i Besiddelse af større Driftighed eller praktiff Sands, troede at have fundet en heldig Udvei ved at tage Bopæl indenfor Trævægge, idet de nemlig opsløge deres Kvarter i de Dampskibe, af hvilke nogle altid ligge for Anker langsmed Bolværkerne, og som ere ligesaa bekvemme for alle Slags Forretninger i Sønderborg som de bedste Huse midt i Byen, men da det engang hændtes En af dem, der kom hjem fra et muntert Selskab seent om Natten, at hans Bopæl havde sat Dampen op og var seilet bort for flere Timer siden, medtagende hans Natsæk og Kuffert og overladende ham at tilbringe Natten i de smudsige Gader, som han bedst kunde, kom man til det Resultat, at en Damper var et meget slet Bytte, og man vurderer dem kun efter det Princip, som bestemte Dr. Johnsons Forkjærlighed for „den bedste Ting i Skotland“, det vil sige, som et Middel til at komme bort.

Derfom vi ikke havde bedre Udsigter til en aktiv Krigsførelse, end vi have havt i den sidste Maaned,

eller end vi have nu, vilde denne forfærdeligt kjedelige Plads trætte den meest heroiske Udholdenhed, og jeg betvivler høilig, at enten Pligt paa den ikke-danske Presses eller endog Patriotisme paa den danske Presses Side vilde skaffe Noget af os tilstrækkelig Taalmodighed til at blive her en Uge endnu. Det er i Sandhed dræbende, og vi nære den Mening, at det læsende Publikum intet vil vinde ved vor fuldkomne Tilintetgjørelse.

XIII.

Japanesere i Besøg. — Svenske Sympathier. — Uddeling af Dekorationer i Anledning af Angrebet paa Mysunde.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg, den 11te Martz.

Hver Dag have vi den Behagelighed at see fremmede Besøgere ankomme, af og til engelske Tourister, der haabe at finde Udspredelse, og idag have vi endog to af Asiens Englændere, nemlig to japanesiske Gentlemen, Søofficerer af Betydning, der, som det fortælles, gjøre en Reise rundt omkring i Europa for at uddanne sig og blive bekjendte med Civilisationens Fremskridt i alle Grene, og som ere komne hertil for at see den praktiske Anvendelse af de Methoder, ved Hjælp af hvilke man slaar ihjel, en Kunst, som, trods alle Fredsforeningernes Anstrengelser, altid vil blive anseet for at være den ædleste af de menneskelige Bestræbelser og fremkalde de største Anstrengelser af alle Tidsaldres og Landes Skarpsindighed. Jeg har seet disse to interessante Vandrerere, to smaa Mænd med træagtig Ansigtssfarve og Ubeansigter, men høflige, intelligente, bukkende og smilende til enhver, som hædrer dem med en Tiltale, halvvalte af Røgen i et lille Bærelse i „Holsteinisches Haus“, medens de søge at optage en

Konversation med hele Verden trods det sørgelige Uheld, at de ikke kjende noget andet Sprog end deres eget, hvorfor de maae stole paa Hjælpen af en Tolk, som de have støvet op i Holland, og som hverken forstaaer eller taler noget andet end Hollandsk. Trods alle disse Banskkeligheder have disse vise Mænd fra det fjerne Osten imidlertid dog allerede været istand til at besee alle de danske Udenværker og Skandsjer mellem The og Frokost, og nu ere de tagne ud for at besøge Kolf Krake, som ligger for Anker i Sundet i omtrent en halv Fjerdingveis Afstand.

De meest Interessante af alle de Fremmede ere imidlertid Svenskerne og Nordmændene, især Land- og Søofficerer, som ere ivrige efter at vise deres Sympathi for den almindelige skandinaviske Nationalitet ved at drage deres Sværd og, hvis det er nødvendigt, offre deres Liv i Danmarks Tjeneste. De Oversibefalende i Hovedkvarteret, der ere gjennemtrængte af Taknemmelighedsfølelse over dette smukke Beviis paa broderlig Hengivenhed, ere i stor Forlegenhed med, hvorledes de skulle drage meest praktisk Nytte af disse naturlige Allierede, eller endog hvorledes de skulle disponere over dem. De ere tildeels Officerer af høiere Rang, de maae behandles som hædrede Gjester, forsynes med gode Kvarterer, Senge og Føde, hvilke Behageligheder her næsten ikke for nogen Priis ere til at opdrive; der maa leveres gode Heste til dem, og de maa vises rundt omkring i hele Stillingen, men de bringe ikke den danske Sag noget andet end deres Epauletter og deres gode Sværd.

Det er ikke en eller to Snes af Majorer og Oberster, som Danmark trænger til. Ingen Officerer, der har mere end Lieutenants Rang, kan for Diebliffet anvendes med nogen Nytte, thi han er og maa være uvidende med Hensyn til Enkelthederne ved Excercitsen, Disciplinen og tildeels ubekjendt med de Soldaters Sprog, som han skal have under sin Kommando. Det er ikke Officerer, men Soldater, som Sverig skulde sende, og det ikke Snes eller Hundreder, men mange flere Tusinder, end den hele store skandinaviske Halvø kan præstere. Der har været en Tid, da ikke blot Sverig, men mange andre europæiske Magter ved blot at løfte deres lille Finger kunde ikke alene have frelst Danmark, men ogsaa have forhindret en Krig, af hvilken vi have seet Begyndelsen, men hvis Slutning det ikke er let at forudsæe. „Havde en stor Sømagts Flaade vilst sig foran Kiøls Havn for kun to Maaneder siden, eller havde den krydset foran Elbens eller Oderens Munding“, sige de Danske, „er det et stort Spørgsmaal, om Østerrigerne og Preusserne nogensinde vilde have drømt om at gaae over Eideren, og dersom 20,000 eller 25,000 Mand havde forenet sig med den lille Armee, som vi kunde mønstre bagved Dannevirkes Skanser, der dannede den gamle Grændse for det romerske eller thidske Keiserdømme, vilde de have været glade ved at vende hjem igjen, kastede tilbage og udmyggede foran denne frygtelige Stranke. Nu ville 25,000 Mand eller endog det Dobbelte heraf ikke sætte de Danske istand til at rykke i Marken med noget Haab om at vinde deres Terrain tilbage imod den

uhyre overlegne Styrke, som det forenede Tydskland
 altid har i sin Magt at koncentrere imod dem. Kun
 en Stormagt af første Rang vil kunne gjenoptage Of=
 fensiven paa den cimbriske Halvø, og Sverigs Sym=
 pathi vil ikke kunne frembringe nogen almindelig eller
 permanent Virkning, om det endog sendte det største
 Kontingent, som det var istand til. Da de Danske for
 Diebliffet Intet have at vente fra Svenskerne, er deres
 Enthusiasme for deres naturlige Hjælpere meget af=
 tagen, og det saakaldte skandinaviske Parties Drømme
 ere for en stor Deel bortjagede af den nøgne Virkelig=
 hed. Det er afgjort, at endssjøndt mange af de høieste
 Klasser i begge Lande se battent les flancs pour se
 donner de l'enthousiasme, eller med andre Ord tale
 en heel Deel om den Tilbøielighed til Union, der findes
 hos Folket i de nordiske Kongeriger, synes der kun
 at være liden attraktiv Tendents hos Masserne og
 liden gjensidig Kjærlighed. Beretningerne om de sæd=
 vanlige Forurettelser og Misgjerninger, Grindringerne
 om grusomme tyranniske Handlinger, som ere udøvede
 af Danmark i Sverig, og atter igjen flette Prøver
 paa Raboskab, viste af Sverig mod Danmark, ere
 endnu tilstede hos de laveste Klasser i hvert Land, og
 dybt rodfæstede Fordomme, illiberale Antipathier, disse
 flette Følelser, som især forgifte Forholdet mellem Na=
 boer og altfor nære Slægtninge, ville, som det fore=
 kommer mig, opstille meget betydelige Hindringer mod Pla=
 nen til et stort skandinavisk Rige hvorpaa man sætter
 saa høi Priis. Danmark føler, at det i sin nuværende
 Nød kun kan vente meget ringe Hjælp fra Sverig,

og dette erkjende saavel de, der antage, at det har den største Tilbøielighed dertil, dersom det blot turde, som de, der hævde dets ridderlige Konges Mod til Skyerne, og ere aldeles sikke paa, at baade Karl XV og hele hans Folk vilde være rede til at udgyde den sidste Blodsdraabe for de Danske, naar de ikke bleve hindrede af et egoistisk, konservativt Parti hjemme og af et koldhjertet Diplomatiens Rænker ude.

De Danske nære heller ikke længere nogen fast eller sangvinisk Tillid til de mægtige Stater, som i Birkeligheden kunde bringe dem Hjælp. Ligesom de mene, at Sverig holdes tilbage af Frankrig, saaledes troe de, at England hæmmes i sine Bevæggelser ved sin Mistro til Frankrig. De troe, at deres egen og hele Verdens Skjæbne afhænger af den tause, uudgrundelige Potentats Godtbefindende, der er saa langsom til at fatte en Beslutning og saa hurtig til at forandre den, og de føle, at dersom Vorherre ikke vil fatte Medlidenhed med dem og vække Uenighed i deres tydske Fjenders Raad, saa at de begynde at kæmpe indbyrdes og gjøre hverandre til et let Bytte for Frankrig, vil længere Modstand, hvor nødvendig den end er for deres Værelse, dog neppe fremme deres Interesser, ligesom det er afgjort, at de da ikke blot tilsidst ville bukke under, men ogsaa ville blive ruinerede og ødelagte i deres Fald. Følelsen af at de ere isolerede, og at deres Sag er forladt af alle de Mægtige paa Jordkloden, Bevidstheden om deres forfærdelige Underlegenhed i Antal begynder, som jeg troer, at udøve sine nedtrykkende Indvirkninger paa de menige Soldater af

denne tappre, taalmodige, men haardt prøvede danske Armee. Uvirkfsomhed eller idetmindste kjedeligt, anstrengende og, som det synes, forgjæves Arbeide trætter en Soldats Mod mere end nok saa stor Møie og Fare, naar den rammer ham under en aktiv Krigsførelse. De danske Soldater ere lydige, ved uforandret Mod og endog muntre paa deres Viis; de tradske ud hver Morgen i Mudder op til deres Knæer uden Tromme, Trompet eller nogen anden Musik, end at de af og til synge en af deres egne Krigsfange i Chor; de komme tilbage om Aftenen gjennemvaade, trætte og trevne, som Mænd, der for enhver Priis ville gjøre deres Pligt, men som finde, at Pligten, dens uforandrede Udøvelse, dens skrækelige Censformighed og selve Livet er en Byrde.

Idag tildrog der sig noget, som tjente til Adspredelse i denne uvirkfsomme Tilværelse. To eller tre Regimenter bleve opstillede paa det høie Terrain ved Dybbøl Mølle for at være Bidne til Uddelingen af Medailler og Kors, som vare tilkjendte Soldater og Officerer af 3die og 18de Regiment og af et Artillerikompagni, der havde udmærket sig i Affairen ved Myszunde. Veiret var ugunstigt, som det altid er i dette ulykkelige Klima; Folk sige, at det er „værre iaar, end de ældste Indbyggere kunne huske, at det nogensinde har været“. Men jeg er bleven vant til Bemærkninger af den Slags i alle Lande og til alle Aarstider, naar Elementerne vare slupne løs, og jeg har derfor lært at mistroe disse „ældste Indbyggers“ Husommelse. Veiret var, som jeg bemærkede, ugunstigt; Regnen strømmede

ned i stærke Byger, som ved en heftig Blæst dreves lige ind i Ansigtet paa os, og Landet, paa hvilket Solens Døie i 14 Dage ikke havde smilet, var blevet til en stor Sump af uigjennemtrængeligt Mudder. Pladsen var imidlertid vel valgt. Dybbøl Veirmølle er Centrum for den store Dybbølstilling. Imod Vest indskrænkedes Udsigten allevegne ved Skandserne. Men mod Nord, Syd og Ost kunde man see Sundet, det aabne Hav, Bemmingbund, den simple, men ingenlunde umaleriske By Sønderborg, og næsten hele Den Als, en bølgende Flade af brune Marker, pyntede hist og her med nogle hvide Streger, Resterne af de aftagende Sneedriver, med store Strækninger af mørke Skove, der klæde de høieste Toppe og med et sirligt Sving sakraane ned imod Bandkanten. Tropperne, der vare opstillede i lange Linier paa den ujevne Kam af Dybbølhøien, saae godt ud. Soldaterne vare indhyllede i deres store høikravede Kapper med deres stærke, lyse Haar hængende langt nedad Nakken (en Vane, der ikke er soldatermæssig, men som den skandinaviske Forfængelighed ikke vil aflægge) og med deres sædvanlige alvorlige og taalmodige resignerede Udseende, oplivede lidt ved denne Feilighed paa Grund af Forventningen om den Ceremoni, som de vare komne for at overvære.

Nu red den Øverstkommanderende, General Gerlach, frem i Epidjen for en talrig, velbereden Stab; vort eneste Musikkorps spillede nogle faa Toner, som imidlertid bortveiredes af den heftige Blæst, og Generalen sagde nogle faa uhorlige Ord, der ligeledes døde bort, hvorpaa han begyndte Dagens Forretninger. Enhver

af Kandidaterne til Udmærkelsen traadte frem for ham i Spidsen for det Kompagni, til hvilket han hørte, og som paa en vis Maade tog Deel i den Hædersbeviisning, der ydedes Individet, og Ceremonien ledsagedes i alle Tilfælde af venlige og opmuntrende Ord. Tilfaldt de-
filerede Tropperne forbi deres Chef, Musikken spillede muntert op, der blev raabt kraftige Hurraer, man istemte i Chor „den tappre Landsoldat“, og fire Mænd gik tilbage til Byen med deres Hjerter bankende under det dyrebare Dannebrog, medens deres Kammerater vakktes til Esterligning af deres Gjerning ved Haabet om en Belønning, som det synes, at Danmark er for flog til at forringe ved en altfor ødsel Brug af den.

XIV.

Afreise til Fyen. — Kongerigets Fremskridt i Sammenligning med Hertugdømmernes. — Middelfart og dets Omegn. — Østerrigernes Kølighed. — Fredericia.

Alsens, Den Fyen, den 12te Marts.

Jeg har nu virkelig vendt Ryggen til Sønderborg og er paa Veien til Fredericia i Haabet om mere bevægede Tider og mere interessante Forhold. Da jeg forlod Als imorges, havde jeg Grund til at være vis paa, at Preusserne ikke kunde eller vilde foretage nogen fremadgaaende Bevægelse idetmindste i de første fjorten Dage. Dersom jeg skulde finde Østerrigerne i Jylland ligesaa ængstelige for at gaae frem, tror jeg, at jeg vil lade Krigen i Danmark løse sig, som den bedst kan, thi jeg er aldeles fortvivlet over, at jeg stadig skal bebyrde de engelske Læsere med en bestandig Gjentagelse af: „Intet er foregaaet, der er værdt at skrive om.“

Middelfart, Fyen, den 13de Marts.

Alle mine Felttog have været ublodige; de beghyndte med det fjerde Korpses bekjendte „diplomatiske“ Expedition, da jeg ankom med Prinds Napoleon tre Dage efter Solferinoslaget, og med Garibaldis Itog gjennem Calabrien, da jeg hjalp til at storme et Kongerige med Posthaisers og Jernbanetogs; de ende med

denne Krig i Danmark, hvor der tabes og vindes Provindser, næsten uden at der affyres et Skud. I Italien maatte vi kæmpe med den stegende Sol og det kvælende Støv, paa den cimbriske Halvø maae vi udholde den blændende Sne og den bidende Frost, men blodige Balpladse, tordnende Kanonsalver og tappre Baabenbedrifter findes ikke, hvor jeg er Korrespondent. Jeg forlod Sønderborg igaar efter fem Ugers trættende Uvirksomhed. I dag fik jeg Fredericia isyne og fandt alting saa stille og roligt som i et Munkeløster.

Efter at have dampet i 5 Timer mod en haard Storm kom jeg igaar over fra Sønderborg paa Als til Assens i Fyen. Jeg sov her forrige Nat og reiste i Formiddags til Strib ligeoverfor Fredericia. Efterat jeg havde spadseret tre Fjerdingvei langs med Bredden af Lillebelts Munding, kom jeg henimod Aften til Middelfart. Rjoretouren fra Assens til Strib langsmed Fyens Vestkyst var meget adspredende. Det Udseende af almindeligt Velvære, der møder den Reisende ved ethvert Trin paa det danske Fastland, bliver endnu mere gennemgaaende og tiltalende paa Derne. Hvor bittert endog de rene Tydske og Danmarks Krones blandede Undersaatter klage over, at de skulle gaae op i og indlemmes i den skandinaviske Nationalitet, kunne de dog ikke nægte, at Civilisationen gjør de raske Fremskridt, hvor de danske Institutioner have faaet størst Udvikling, og at den Grad af Selvregering, som har været tilstaaet Hertugdømmerne, kun har bevirket, at de ere blevne langt tilbage i næsten enhver Green af materiel Fremgang. Beiene i Fyen og Sjælland saavel som i Jylland ere i

bedre Stand, og dernæst er man her fri for disse tiggende Bomme, som standse den Veisfærende hver halve Miil, overalt hvor der tales Tydsff. Broslægningen i den lille By Middelfart er langt jevnere og renere end enten i Kiel eller Flensborg, Bøndergaardene ere hyggeligere og nettere, Hegnene ere bedre passede, med eet Ord, de reent Danske ere omtrent et halvt Aarhundrede forud for deres dansff-tydsffe Medundersaatte i næsten alt, hvad der danner det moderne Samsunds Stoltthed.

Vi saae nogle Glimt af Solen imorges, en sjelden Glæde, for hvilken vi kunne takke den larmende Nordenvind, som blæste meget haardt, og Spadeseretouren langsmed Beltet paa tørt Sand og Tang var en stor Bedervægelse efter de mange Mile, som jeg havde travet i Snavset paa Als og i Sundeved. Men saasnart Vinden lagde sig iasten, indhyllede Himlen sig i sit sædvanlige Mørke, Sneen faldt atter, og Vinteren begyndte igjen. De danske Lærker bekymrede sig imidlertid ikke herom, og Fuglene i Hækkerne kviddre med deres nyvalgte Egetemager, som om de hellere vilde rette sig efter Kalenderen end raadspørge et nordiff Thermometer. Valentins Dag*) er for længesiden forbi, og dersom de skulde vente paa bedre Veir, vilde de maaskee aldrig opnaae saadanne Ting som varme Keder, huuslig Lykke og Haab om Fortsættelse af deres Slægt.

Før jeg gif over til Fredericia, havde jeg Lykt til at see Bredderne af dette Belt for at undersøge,

*) Den 14de Februar.

om der var Udsigt til, at Østerrigerne og Preusserne kunde slaae Bro over Lillebelt og overføre Krigen fra Fastlandet til de danske Der. De bedste Kort og de nøiagtigste Beskrivelser give ikke nogen bestemt Oplysning om Lokaliteterne. Man maa see dem med sine egne Øine, maale Terrainet med sine egne Trin for at overbevise sig om Vandets virkelige Brede, om Høiden af Bakkerne og Breddernes mere eller mindre tilgængelige Natur. Som jeg bemærkede, havde vi en klar Dag, og da vi kjørte til Strib, opdagede vort Øie fra Toppen af Høiene den flere Mile lange krumme Vandflade, der blinkede i Solen, og laae blaa og klar trods den Storm, der oprørte dens Overflade og pidskede den til stærk Skum. Fra Høien ovenfor Strib og fra Broen, hvormed den slutter, kunde vi see Fæstningen og Byen Fredericia, en Masse af røde Muursteen. Beltet er her 2000 Alen bredt. Paa vor høire Haand udvidede det sig, indtil man aldeles tabte Landet af Sigte, paa vor venstre Haand blev Beltet lidt bredere, men trak sig efterhaanden umærkeligt sammen, indtil det i en smuk Bue krummede sig imellem den runde Lyngsodde paa Jyllands Kyst og Skjerbæk Mølle paa Veien til Middelfart. Fyens Bred trækker sig tilbage, efterhaanden som man nærmer sig til denne lille By. Ligesom de fleste danske Stæder af denne Art bestaaer Middelfart af een lang, krum Gade med Huse tæt ned til Vandfladen. Paa hiin Side Byen hæver Terrainet sig og danner en Bakke, som er bevoxet med tætte Skove, en smuk Plet, der er benyttet til et Lystanlæg for en temmelig stor Herregaard, som ligger lige tæt

ved de sidste Huse i Middelfart. Fra Kanten af disse Skove indtil den modsatte Bred ved Snoghøi er Beltet snevrest, og her gaaer i Fredstid den Færge, der har givet Middelfart sit Navn og sin Vigtighed. Dette er det Punkt, hvor den danske Konges Fastland og hans Obeidelse nærme sig hverandre meest, det eneste Mittel til uafbrudt Kommunikation mellem hans Provindser, naar Isen lukker Havnene og gjør Ende paa Dampskibsfarten. Paa dette Sted er Beltet kun omtrent 2000 Fod bredt, hvilket er det Halve af dets Brede der, hvor det skiller Strid fra Fredericias Citadel. Paa den anden Side af Snoghøi paa den jydsk Side og af Hindsgavl paa Fyens Side vige Bredderne igjen fra hverandre, og Lillebelt bliver intet andet Sted atter saa snevert. De danske Ingeniører ere visse paa, at det vil være aldeles umuligt paa noget Sted at kaste en Bro over Beltet paa Grund af Afstanden mellem Bredderne, Vandets Dybde og den rivende Strøm. Man maa erindre, at Alsund ved Sønderborgbroerne kun er fra 190—220 Alen bredt og ved Rønhave og Storeflov, hvor Preusserne maaskee nære Planer om at gaae over ved Hjælp af deres Pontoner, synes Bredden ikke engang at være halv saa stor, som paa det snevreste Punkt mellem disse Kyster.

Sidste Tirsdag rykkede Østerrigerne frem imod Fredericia med overvældende Kræfter og dreve de Danske tilbage ved Gudsø, Taarup, Bredstrup, Satterup og de andre Steder, som ligge paatvers over Landtangen til Halsøen ved Fredericia; de omringede Fæstningen, idet de bemægtigede sig Byerne Stoustrup

og Erritsø, der ligge henved en halv Miil fra Byens Fæstningsværker, og spredte sig langs med Kysten, hvor de forsøgte deres riflede Kanoners Skudvide ved at kaste Granater fra Snoghøi til Middelfart og fra Kysten ved Erritsø til Strib. De gjorde imidlertid ikke stor Ulykke paa noget af Stederne; Middelfart synes man slet ikke at have naaet, og af de 14 Granater, der bleve kastede mod Strib, faldt kun nogle faa paa den Bro, der slutter sig til den lange Landtunge, hvorpaa Landsbyen er bygget. Ikke destomindre var Indvaanernes Skræk meget stor, og begge Byer bleve forladte i faa Minutter. Østerrigerne syntes imidlertid foreløbigt at være tilfredsstillede med denne Fordeel. De trak sig tilbage fra Erritsø til Stoustrup, og Indvaanerne i Strib og Middelfart bleve saa hurtigt beroligede, at jeg idag ikke blot fandt alle Huse beboede, og Gaderne fulde af Folk, der vare pyntede i deres bedste Søndagsklæder, men mange af dem samlede sig paa Broerne og anstrengte sig for at see over til den modsatte Bred, hvor de østerrigske Patrouiller dovent flentrede tæt ned til Vandet, efter al Udseende ligesaa fredeligtstundede som Preusserne, der kunde opdages i den samme doovne Stilling fra Dybbølhøiene eller fra Kønnaves Skove paa den anden Side af Alsund og Bemmingbund.

Der har ganske vist ikke været ført saa forunderlig en Krig som denne, siden Menneffene gravede Jernet ud af Jordens Indvolde for at omforme det til dræbende Vaaben, som de kunde rette imod hverandres Bryst. De Danske ere saa forbausede over deres Modstanderes Uvirkomhed, at de ikke drage saa megen Nytte,

som de skulde, af denne Opsættelse, der tillader dem at fuldende deres Forberedelser, og de bryde deres Hjerner med at søge at finde Grunde til dette besynderlige Phænomen; de troe, — hvilket er rimeligt nok — at det hidrører fra de tydske Magters forskjellige Formaal og Duffer, fra Uro paa Preussens Side med Hensyn til Frankrigs Holdning, fra Frygt paa Østerriigs Side med Hensyn til et Angreb fra Italien eller endelig fra Diplomatiets Indskydelse, der ikke vil tillade, at der slaaes et afgjørende Slag, førend det danske Rigsraad har udtalt sin Mening om Novemberforfatningen, og der er givet den kongelige Regering Leilighed til paa antagelige Vilkaar at komme overeens med sine Modstandere, som maaskee ikke ville vise sig ubarmhertige.

Hvad der imidlertid er klart, er, at Krigen staaer stille, og det gjør ikke stort til Sagen, af hvad Aarsag eller i hvilke Hensigter dette skeer. Dersom Hemmeligheden ved de Allieredes Uvirksomhed maa søges deri, at de to faste Stillinger, som de indeslutte, besidde en saa stor materiel Styrke, at der til Erobringen føres Forberedelser, som i denne Vintertid kræve dobbelt saa megen Tid, som ellers, dersom man altsaa opgiver Løsningen af Problemet ad krigeriff Bei af den Grund, da vil man snart finde, at de diplomatiffe Forhandlinger ikke ville medføre færre Vanskeligheder. De Danskes Balgsprog er: Ingen Overgivelse! De ville ikke vige en Tomme længere, end den absolut overvældende Magt kan trænge dem tilbage.

Fredericia i Jylland, den 15de Marts.

I 24 Timer have vi maatte nøies med at see det forjættede Land, Jylland, thi Vinden var i Mandags og hele Dagen igaar altfor heftig til, at nogen Færgebaad eller Dampfskib kunde gaae over det 4000 Fod brede Vand, der skiller Strib i Fyen fra Broen ved Fredericia. Vi kom først over iafte, netop før det blev mørkt, og ere nu vendte tilbage fra vor første Ekursion til Fæstningens Citadel og Skanser næsten en Heltegjerning, thi den er kun bleven udført ved at vade i Snavs til Knæerne og ved at kæmpe med Blæst og Regn, saa at vi maatte holde os fast ved Træer, Stolper og Kanoner for at redde os fra at blive blæste bort.

Fredericia blev grundlagt i det 17de Aarhundrede, saavidt jeg veed, af den danske Konge, Frederik III, en dygtig og ærgjerrig Fyrste, som vilde være en dansk Konstantin, og troede, at han ved Indseilingen til Lillebelt kunde bygge en stor By, der kunde rivalisere med Bosphorus og det gyldne Horn, og blive et Slags Centralpunkt for hans Kongerige, der overgik Koeskilde og Helsingør eller endog det mere moderne Kjøbenhavn som Regeringsføde. Pladsen var ikke saa ilde valgt, forsaavidt som den nye By anlagdes paa det Punkt, hvor Danmarks Krones Obesiddelser ligge nærmest Fastlandet og paa det Sted, hvor Forbindelsen tilvands bedst kan vedligeholdes under den lange nordiske Vinters meest uheldige Phafer. Men til Trods for de tusind og een Grunde, der talte til Gunst for Kongens Plan, synes Valget af den fremtidige Hovedstad at være falden paa en utaknemmelig Plet, saa at Fredericia

ligesom Washington, Karlsruhe, Haag og mange andre Residentser vidner om, hvor liden Magt Monarkerne have til at samle deres Undersaatter rundtom sig paa en bestemt Plads og giver et nyt Beviis paa, at Byer maae fødes og ikke kunne fremtvinges. Hvor øde Byen er, lader sig neppe beskrive, og Tomheden afhjælpes ikke engang nu af de Tusinder af Soldater, som flakke om i dens tauske Gader, rari nantes i dens skidne Sumpe. Som en By, der skulder en Befaling sin Tilblivelse, er Fredericia naturligviis retlinet og retvinklet. Husene ere spredte over to Trediedele af Areallet; de ere lave og simple og see endnu lavere og simplere ud paa Grund af de sletbrolagte Gaders store Brede. Meget af Pladsen optages af Marker, haver, og endog Lunde; det seer ud, som om Halvdelen af Husene var spadseret ud af Byen, medens de faa Tilbageblivende, der smægte efter Luft og længes efter at følge de andre, havde faaet Tøring og vare skrumpede ind til rene Mumier, eller som om hele Byen var bygget af Sne, og dens Huse vare smeltede bort, der hvor Solen havde skinnet, medens de, der havde ligget i Skyggen, vare svundne ind til snavsede Hytter, som vilde forsvinde med de øvrige ved det første Tøveir.

Om end Fredericia er en aldeles forfeilet Tanke, betragtet som By, saa har den dog Betydning som Fæstning. Her og ved Dybbøl søgte Danmarks synkende Lykke et Ly imod de overlegne fjendtlige Kræfter i 1849 og herfra gjordes et feirrigt Udfald. Under den første Slesvig-holsteenske Strid standsedes Fjendens voldsomme Anfald af dens Fæstningsværker. Der vil

atter kunne slaaes et Slag herfra, naar Slesvig og Holsteen igjen ere i Fjendens Besiddelse, og Plynndring og Udelæggelse udbrede sig over det forsvarslose Jyllands Sletter.

Jeg har allerede givet en kort Skizze af Fredericias Beliggenhed, og jeg maa søge at undgaae Gjen-tagelser. Pladsen blev grundlagt paa en Tid, da By og Fæstning var omtrent det samme Ord, og Fyrsten, som haabede at skabe en stor By, bar derfor Omhu for at lægge Grund til mægtige Fæstningsværker. Byen ligger heelt ude ved Søen i en ligesidet Triangel med to af Siderne mod Vandet og den tredie mod Landet. Den sidstnævnte Linie danner en Bue med en uafbrudt Række af Bastioner armerede, som man siger, med ikke mindre end 200 Kanoner. Længden af hver af de tre Sider er omtrent den samme, som Afstanden tværs over Beltet til Strib, det vil sige 4000 Fod, lidt mere end to Trediedele af en engelsk Miil. Paa det yderste Punkt, hvor de to Sider mødes i en Vinkel, ligger det saakaldte Kastel, der egenlig kun er en raa Skizze til et Citadel. Her er bygget Arsenaler og Barakker, og her findes et stærkt Batteri tætved Vandkanten, som behersker Beltet; iøvrigt er Citadellet kun en uordnet Masse af ufuldendt Jordarbejde, besættet alene paa den vestlige Side indtil lidt ovenfor den saakaldte Østerbro, hvor et godt Batteri vender sine Kanoner mod Nord og kan bestrøge Terrainet langsmed Kysten. Naar man gaaer fra Citadellet henimod de Skanser, der omgive Byen fra Nordost til Sydvest, vil det sees, at man har benyttet Fordelen af alle Strandbreddens

Bøininger og Krumninger til at spærre Veien med Løbegrave og Palisader. Selve Skandserne bestaae af Jordmasser med Fæstningsgrave og Glacier, konstruerede med en Soliditet, til hvilken jeg aldrig har seet Mage, og de Kanoner, der monterede Boldene ere af den Sort, der for kun ti Aar siden var af det sværeste og meest virksomme Slags. Forsaauidt som det første overfladiske Syn tillod mig at dømme, ere Forsvarsmidlerne især koncentrerede paa den østlige Side af Fæstningen, fordi den naturligviis her er lettest at faare, og Angrebet herpaa var nærved at blive skjæbnesvangert for den Garnison, der forsvarede Pladsen i 1849. Foruden den Linie af Bastioner, Batterier, Løbegrave, Grave og Palisader, der er beregnet paa at forsvare Terrainet Tomme for Tomme, selv inde i Byen indtil det længst bortliggende Punkt af Citadellet, have de Danske desuden opført en af Grave omgivet Leir langsmed Kysten udenfor Byen paa den østlige Side, der strækker sig saa langt som til Trelde=Besterflov og er flankeret paa Landsiden af fem Skandser. I 1849 snege Tydskerne sig langs med Strandbredden fra Trelde, de bemægtigede sig den danske Excercerplads, byggede der Skandser og opkastede Paralleler, og for at bringe Byen i Knibe rettede de deres Batterier mod Beltet og generede høilig de Danskes frie Samsærdsel tilsjøs. For at sikke sig imod Gjen-tagelsen af disse Bevægelser, have de Danske befæstet sig langsmed Strandbredden udenfor Byen, paa deres gamle Excercerplads, idet de stole paa, at deres befæstede Leir baade vil afværge et altfor nært Angreb

paa deres Hovedlinie og tillige sikke den frie Søfart i Beltet. Paa den nordvestlige og vestlige Side beskyttes Fredericia først af det sumpige Terrain, der strækker sig næsten ligefra Koldingporten til Byerne Erritsø og Stoustrup, og dernæst af en Linie af Indsænkninger, afbrudte af smaa Søer og store Mojer, der fra Egnen ved Gudstø løbe tværs over Udgangen til Halvøen indtil den lille Fjord, Randsfjord eller Lillestrand, en Green af Veilefjord. Denne ydre Linie tabtes sidste Tirsdag, da Østerrigerne listede sig ind gennem den mindre omhyggeligt bevogtede Defilee ved Havreballegaard og gjorde et almindeligt Angreb paa hele Halvøen, hvorpaa de med deres overlegne Kræfter dreve de Danske heelt tilbage til deres befæstede Leir mod Nord og til og forbi Landsbyerne Erritsø og Stoustrup mod Vest. Som jeg har fortalt, kastede deres Artilleri derpaa nogle faa Granater fra Snoghøi over paa den modsatte Strandbred ved Middelfart i Fyen og fra Sanddal til Strib. Tilfredse med dets Held trak Østerrigerne sig tilligemed nogle faa Preussere, der i hele dette Felttog syntes bestemte til at spille Hønens Rolle ved Siden af Løven, tilbage fra den Stilling, som de havde bemægtiget sig, og man seer kun af og til deres Patrouiller paa Terrainet ved Stoustrup og Erritsø. Paa denne Side har Fredericia imidlertid, som jeg har fortalt, kun lidet at frygte af en Fjendes Angreb. Landet imellem de sidstnævnte Landsbyer og Fyen er overalt sumpet, og naar man kommer nær til Fyen, kommer man til en lille Na uden nogen stor Betydning, men

som, naar dens Udmunding er opdæmmet, frembringer en Oversvømmelse, der som en stor Fæstningsgrav forsvarer den hele Linie af de vestlige Skandser. Nord for dette oversvømmede Terrain er Landet hart og fladt og danner et Terrain, der let kan bestryges af hele Linien's Kanoner, og mod Nordvest, hvor der atter kan være Fare for Byen, have de Danste, som jeg omtalte, anlagt et Udenværk i den befæstede Leir.

Trods Terrainets sumpede Bessaffenhed paa den vestlige og nordvestlige Side af Hovedlinien af Bastionerne rykkede Tydskerne i 1849 frem fra Stoustrup og Satterup, idet de benyttede sig af, at Sommeren havde udtørret det, de opfæstede Batterier og førte Paralleler i en lille halv Sjerdingveis Afstand næsten rundt om hele Pladsen. Paa den Tid var Fredericia i størst Fare, og da var det, at de Danste med Fortvivlelsens Mod gjorde det berømmelige Udfald, som ikke alene tilintgjorde Angribernes Forsøg paa Byens Indtagelse, men tilføiede dem det bekjendte Nederlag den 6te Juli.

Endskjøndt den nuværende Aarstid er særdeles gunstig for de naturlige Forsvarsmidler, der bestaae i Vand og Mose, og skjøndt Artilleriet paa Bastionerne er langt stærkere end i 1849, ere de Danste meget uvillige til at lade deres Modstandere komme sig saa nær som forrige Gang, og ligesom de have skudt deres Udenværker frem paa den nordøstlige Side ved Hjælp af den befæstede Leir, saaledes have de paa den Side, der vender mod Erritsø og Stoustrup, indtaget de samme Stillinger, der for 14 Aar siden vare Basis for Fjendens Operationer.

Jeg har endnu ikke havt Tid til at besøge disse Punkter, men efter hvad jeg har seet af selve Byen, skulde jeg antage, at faa Pladser ere bedre skikkede til at yde en haardnakked Modstand mod overlegne Kræfter, end Fredericia nu kan. Og skjøndt dette Ønske maa klinge noget vildt og umenneskeligt i en neutral Mands Mund, kan jeg neppe afholde mig fra at sympathisere med de Danske, naar de ivrigt ønske, at Østerrigerne eller deres preussiske Allierede ville prøve paa at rende deres Hoveder imod disse Volde, og det Eneste, der mangler for at gjøre Festen komplet, er, at de preussiske og østerrigiske Majestæter skulde tage Deel i Arbeidet med deres Soldater og paa egen Bekostning lære, hvad der vindes ved at flytte en Naboes Grændse skjel og risikere en almindelig europæisk Krig for at forfølge ærgjærrige Formaal, der ikke kunne skjules under Paaskud af det Nationalitetsprincip, som disse Souveræner ere de Første til at træde under Fødder i deres egne Stater, og af Traktater, som de have krænket i hundrede Tilfælde, naar de stode i Strid med deres Interesser eller Planer.

XIV.

Fredericias Omgivelser. — Den befæstede Leir. — Batterier ved Middelfart.

Middelfart, Den Byen, den 16. Marts.

Jeg har kun været lidt over 24 Timer i Fredericia, men jeg troer, at jeg er færdig dermed. Den aldrig ophørende Artighed hos Officererne i Hovedkvarteret hidrog meget til at sætte mig istand til hurtigt at faae mit Erinde tilendebragt. De vare mine utrættelige ledsagere paa mine Vandringer tilfods, og naar jeg vilde ride, forsynede de mig med Hest og fulgte mig som Vejledere. 3 Mandagsaftes præsenterede jeg mig selv ved Hovedkvarteret og blev meget høfligt modtaget af Stabschefen, Oberst Reich, der ikke blot i den Overstkommanderendes Navn gav mig fuldstændig Tilladelse til at besee Pladsen baade ind- og udvendig, men personlig anbefalede mig til en Artilleriofficeer af høi Rang, der, som ovenfor nævnt, stillede sig selv og sine Heste aldeles til min Tjeneste. Jeg har fortalt alt dette blot i det Dnske at give det engelske Folk en Idée om den store Agtelse og Velvillie, med hvilken Repræsentanterne for dets Presse behandles af de Danske. Dette Folks Kjærlighed til England og Alt, hvad der er engelsk,

har overlevet alle de uheldige Begivenheder i 1801 og 1807 og vil ikke falde bort trods de Ulykker, som den engelske Regering efter deres Mening ved sin Holdning har bragt over dem i denne Sorgens og Bedrøvelsens Tid.

Da vi igaar vare passerede Koldingporten, kom vi snart til den Oversvømmelse, der, som jeg har nævnt, danner en stor udvendig Fæstningsgrav for den vestlige Linie af Standserne og er en impassabel Stranke for enhver Fjende, der vil angribe Fæstningen fra denne Side. Denne store Grav er omtrent en Fjerdingvei lang, og dens Brede er paa nogle Steder over 1000 Fod. Den er for dyb til, at Noget enten tilfods eller tilhest kan forsøge at vade igjennem den, og da dens opdæmmede Banded næres ved en stedsevarende Strøm, som med en rivende Hurtighed løber igjennem den, ud-tørres den neppe endog under den længste Sommer-tørke. Paa de Steder, hvor der er flaaet Bro over Graven for Chausseens Skyld, bevogtes Afdgangen af Batterier, der beskyttes af gode Løbegrave. Kun en halv Fjerdingvei paa hiin Side det oversvømmede Terrain kom vi forbi de yderste danske Forposter, og der var nu ingen Beskyttelse mellem os og de Allieredes Forposter, som i dette Dieblik intetsteds vare synlige, men som, efter hvad man fortalte os, altid lurede i Skovene ved Stoustrup og Erritsø; Forposterne adskilles saaledes kun ved et smalt Stykke Land, over hvilket der hyppigt udvegles Riffelkugler fra begge Sider. Naar man forlader Byen gjennem Kongeporten eller den nordre Port, kommer man til den befæstede Veir,

som ligger lige tæt ved Fæstningsværkerne, og som indtager den Plads, der forhen blev benyttet som Exerceerplads; den strækker sig lidt over en Fjerdingvei mellem Byens Port og Trelde Vesterklov. Denne Skov er ligeledes besat, om ikke af noget fjendtligt Korps, saa dog af Patroniller, som tilbringe deres Tid med omhyggeligt at bevogte de Danskes Arbeider, som de forgjæves søge at forstyrre. Den Plads, som de Danske her kalde deres befæstede Leir, maa betragtes som et Slags Dannevirke Nr. 2, og den blev meget forstærket efter dette store nationale Boldværks Fald, da dets Forsvarere trak sig tilbage til de mindre Skuepladse for aktiv Virksomhed, som tilbødes dem ved Dybbøls og Fredericias Skanser og Bastioner. Leiren er mod Landsiden befæstet ved Jordarbeider eller Batterier, som ere forsynede med Grave og Palissader og armerede med Kanoner af en god, stor Kaliber. Et Brystværn for Infanteriet løber ligeledes langs med hele Linien. De fem Skanser eller Bastioner ere saaledes indrettede, at Udgangen kun er vanskeliggjort forfra. De ere ikke blot fuldkommen aabne bagtil, men de ere ogsaa saaledes indrettede, at de ere fuldstændigt udsatte for Ilden fra Byens Bastioner, saa at selv om det lykkes Fjenden at sætte sig i Besiddelse af een af dem eller dem alle, vil han ikke være istand til at holde dem.

Endskjøndt Fredericias nuværende tilbagetrukne Linie er meget stærk, saa er det dog sikkert, at den er bleven betydeligt svækket i Tirsdags ved Tabet af den anden udvendige Linie, som fra Gudsø fulgte en Ind-

sænkning tværs over hele Halsøen indtil Randsfjord eller Lillestrand. De Allierede have ved at bemægtige sig Erritsø og Stoustrup ikke blot skudt deres Forposter frem paa den vestlige Side indtil lidt over en halv Fjerdingvei fra Byens Port, men de have ogsaa sat sig fast ved Snoghøi og Sanddaluus, hvorfra deres Artilleri behersker Beltet over til Middelfart og Strib, og enten have de gjort, eller ogsaa ville de kunne gjøre en Ende paa hele de Danske Trafik og Forbindelsen mellem Jyllands og Fyens Kyster paa denne Kant. Dersom de Allierede nu vare istand til at gjøre, hvad de gjorde i 1849, nemlig bemægtige sig det Terrain, der nu indtages af de Danske befæstede Leir, vilde Fredericia have været fuldstændigt indesluttet baade tilsøes og tillands, og de samme fjendtlige Batterier, som havde Magt til at bombardere den fra Nord og Vest, vilde ligeledes være istand til at flyde ethvert Skib isænk, der vilde gaae ind i Havnen enten fra den anden Side af Beltet eller fra den aabne Sø.

Endsfjøndt den nordlige Side er sikker og vil være det, saalænge som de Danske holde deres befæstede Leir, er det dog til stor Skade baade for Byen og for de Pladser, der ligge ligeoverfor paa hiin Side Beltet, at Fjenden har bemægtiget sig Snoghøi og Sanddaluus. Jeg har fortalt, at nogle faa Granater, der vel kun bleve kastede som et første Experiment over paa Middelfart og Strib, satte disse to Steders Befolkning i stor Uengstelse, saa at de flygtede bort. Mange af dem have nu tabt deres Frygt ved den paafølgende Kølighed og ere atter vendte tilbage til deres forladte Hjem, men

de leve alle som Menneſker, der boe i Nærheden af en ubarmhjerdig Modſtander, hvert Dieblig beredte til at ſøge Tilflugt paa et ſikkert Sted, til hvilket de klogeſte af dem allerede have flyttet deres Familier, Gods, rørlige Eiendomme og Alt, hvad de have kjært i Verden.

De Danſke ere imidlertid ikke Folk, ſom frygte deres Modſtandere paa Grund af deres Tal, eller ſom lade ſig ſkrælle ved ubestemte Gisninger eller endog ved velbegrundede Formodninger. De ere ikke blinde for Farens Størrelſe og de undervurdere ikke deres Fjender. De ſee Faren lige i Anſigtet. De gjøre deres Bedſte ſom Mænd, der vel vide, at der ikke kan ventes mere af dem.

I Eſtermiddag kom jeg tilbage hertil, da jeg havde Lyſt til endnu engang at ſee Beltet paa ſit ſnevreſte Punkt for at forſøge at opdage et Glimt af Øſterri-gerne og Preuſſerne, hvis Patrouiller, ſom man fortalte mig, dagligt viſte ſig langs med Bredden paa den anden Side. Jeg ſpadserede fra Middelfart til Kongebroen, det Sted, hvor Færgen gaaer over fra Fyen til Jylland, naar Søen er for stærk til at tillade den ſædvanlige Trafik ved Strib eller Middelfart. Jeg ſteg op paa en Høi, der ſtrækker ſig endnu et lille Stykke ud i Beltet, og hvis Top vidt og bredt behærſker den modſatte Bred, og derfor nu er bleven armeret med velindrettede Batterier. Jeg havde neppe ſat min Fod paa Toppen af Høien, førend jeg ſaae en Snees preuſſiſke Huſarer paa den lave Strandbred, deres Sabler glimrede i den klare Aftenſol, medens deres lette Heſte ſprang omkring og gjorde Kaprioler i den bidende kolde Luſt, der ſpaaede Froſt til Natten.

De efforterede nogle tunge Kjøretøier, der vel førte svært Artilleri eller Ammunition. De Danske saae efter dem bagved Skandserne gennem deres Kikkertøier, og jeg spurgte dem for Spøg, „om de ikke troede, at deres Kanoner kunde strække nogle af disse Herrer ned.“ Men de svarede temmelig alvorligt, „at de vare Soldater og ikke Mordere, og at de overlode til deres uciviliserede Fjender at skyde Forposter og Skildvagter, en Gjerning, som disse synes at finde Fornøielse i og at være stolte af.“

Jeg havde just skrevet dette og var gaaet hen for at spise tilaften, da en venlig Officeer bragte mig den Nyhed, at der igaar var begyndt en frisk Kanonade ved Dybbøl, og at den havde vedvaret til idag. Endssjøndt jeg ikke har været i Seng i to Nætter i Fredericia af den gode Grund, at jeg ingen Seng kunde faae, vil jeg dog om faa Minutter tage bort herfra, idet jeg haaber at naae Sønderborg imorgen eller dog i det seneste paa Fredag, da et Dampskib forlader Afsens for at gaae til Als.

XV.

Tilbagerejse til Als. — Kampen den 17de Marts. — Landsbyen
Dybbøls og Aunbjergs Betydning for Stillingen.

Sønderborg, den 17de Marts.

Jeg forlod Middelfart i aften Kl. 10 og skyndte mig saaledes, at jeg naaede Alsens Kl. 2 om Natten; jeg fortsatte min Rejse til Faaborg, hvor jeg ankom Kl. 8, idet jeg saaledes var reist tværs igjennem hele Jyens Længde i Nattens Løb. Jeg fik at vide, at intet Dampskib vilde forlade Alsens før imorgen, men jeg haabede at naae Sønderborg idag ved at leie en Fiskerbaad i Faaborg til at sætte mig tværs over Lillebelt til Nummark paa Als, et Punkt, der kun ligger 2 Miil fra Sønderborg paa den anden Side af den lille D. Natten var bitterlig kold, og Veiene vare ligesaa tilfrosne som midt under den strengeste Vinter. Morgenen var overordenlig klar og fuldkommen stille, og jeg tilbragte ikke mindre end otte Timer med at komme over en Green af Søen, som neppe er mere end to Mile fra den ene Strandbred til den anden. Als's Skyt var, om end svagt og dunkelt, dog fuldkommen synlig fra min Indskibningsplads. Da den Vind, vi havde, blæste fra Vest lige stik imod os, medens vi

frydsede og roede os besværligt fremad, rullede Kanon-
 tordenen uophørligt henover Bølgerne, medens den lette
 Krudtrøg og Granaternes hølgende Spor saaes oppe over
 Toppen af de lave Bakker, som danne Kanten af den
 lille Ø, og fortalte os, at Ødelæggelsesværket skred fremad.
 For en Mand, der stadigt er bleven stuffet i sit Ønske
 om at være Vidne til krigeriske Scener af virkelig Be-
 tydning, og hvis Forretning det desuden var at være
 nærværende ved saadanne Tildragelser for at kunne af-
 give Beretning om dem, var min Stilling som Tilskuer
 i Afstand overordenlig ærgerlig. Der var imidlertid
 intet Andet at gjøre, end med Taalmodighed at finde
 sig i Stillingen, og jeg sad ved Roret paa den et Kar
 lignende Baad, der førte mig over, med saa stor Re-
 signation, som jeg kunde opbyde, idet jeg tænkte paa,
 hvor taabeligt jeg havde handlet i at tage bort fra
 Sønderborg den eneste Gang, da Leiligheden var gun-
 stig for mig, efterat jeg forgjæves havde ventet paa den
 i mere end sex Uger; jeg takkede de gode Venner, der
 havde sendt mig som en Nar over til Jylland i det
 forsængelige Haab, at jeg der skulde see Noget, som
 lignede en virkelig Krig, hvad jeg forgjæves havde ven-
 tet paa ved Dybbøl.

Tilslidst var Himlen mig saa naadig, at jeg kom
 iland ved Mummark, men her havde Rhytterne natur-
 ligviis høilig overdrevet Rædslerne ved den Strid, der
 nu foregik; frygtelige Historier bleve fortalte om
 Granaterne, der faldt som Regnbygger i Sønderborg,
 og hverken Bønner eller Trudsler kunde skaffe mig Heste
 eller Bogn til at komme over de to Miil, som adskilte

mig fra den Skueplads, som jeg saa ivrigt længtes efter at betræde. Men imidlertid hvor der findes en fast Villie, gives der ogsaa en Udvei, og hos mig var i dette Tilfælde Villien saa ualmindelig stærk, at det i mindre end en halv Time lykkedes mig at komme bort. Kanontordenen tiltog i Hestighed, alt som Solen sank ned i Horizonten, og hvergang vi kom op paa Toppen af en Bakke — ved Tandslet, Hørup, Vollerup og Ulkebøl — kunde vi baade see Glimtene, høre Knaldene og følge Røgen af ethvert Skud, efterhaanden som den tungt og langsomt udbredte sig i den stille Luft, der var saa reen og gjennemsigtig som nogensinde ved en kold nordisk Solnedgang. Andre Røgsoiler hævede sig hist og her tæt og uheldvarslende over det vidtudstrakte Landskab, og gennem dem glintede Flammer, som fortærede de fredelige Bønders Hjem. Efterhaanden som jeg kom fremad, afflørede Kampen sig for mig i al sin ophøiede, barske Majestæt, og jeg var neppe stegen af Bognen, førend nogle af Enkelthederne ved dens Odelæggelser i de sidste tre Dage fremstillede sig for mig.

Den frygtelige Storm, der havde ledsaget mig til Fyen og Sylland, havde udført sit Værk paa Als og i Sundeved, og ved at tørre Jordbunden i de preussiske Linier havde den sat Tropperne istand til at fuldende deres Arbejder, saa at de Tirsdag Morgen vare færdige til at demaskere deres Batterier, og fra den vestlige Side af Halvøen Broagerland samt fra Høiderne ved Rugebøl aabnede de Ilden tilhøire og venstre paa den danske Stilling. Deres Hovedangreb var rettet mod Dybbølsfæstningerne, men de fandt Leilighed til at

kaste omtrent en Snees Granater over i Byen Sønder-
 borg, af hvilke nogle faldt paa Slottet og nogle paa
 Husene og i Gaderne, men, som man fortalte mig,
 gjorde de ikke Indbyggerne nogen Skade. Preusserne
 affyrede i Tirsdags omtrent 350 Skud, igaar 500 og
 sandsynligviis et større Antal idag. Skandserne i
 Dybbølstillingen lede ingen Skade eller idetmindste ikke
 større Skade, end at den øieblikkeligt kunde istandsættes.
 Tabet af Liv var imidlertid stort paa de Danskes Side;
 en Granat fandt Veien ind i et af Blokhufene i overgaars
 og en anden igaar. Ved den første bleve nogle faa
 Officerer og Soldater dræbte og saarede, ved den anden
 ikke mindre end 40. Idag fandt der en almindelig
 Fægtning Sted tilligemed Kanonaden, under hvilken
 Preusserne rykkede frem til Landsbyen Dybbøl og til
 Høiderne ved Aunbjerg. De Væsere, som have havt
 Taalmodighed nok til at gjennemløbe de foregaaende
 Breve, maae være tilstræffeligt kjendte med Navnene
 paa disse Steder. Landsbyen Dybbøl ligger tilhøire
 for Veien omtrent en halv Hjerdingvei paa hiin Side
 Skandserne paa Dybbølhøiene. Preusserne havde for-
 søgt at tage Landsbyen Dybbøl den 22de i forrige
 Maaned, men de vare rykkede tilbage paa Grund af
 Alden fra de danske Batterier, og de Danske havde
 senere optaget en Stilling i Husene og forskandset sig
 paa dets høitliggende Kirkegaard. Forsvaret var lige-
 faa haardnakket, som Angrebet var voldsomt, og de
 Danske tilbageerobrede tre Gange det tabte Terrain.
 De maatte imidlertid vige for de overlegne Kræfter,
 og da Dagen var tilende, forbleve Preusserne i Be-

siddelse af Stillingen. Det Samme blev Tilfældet paa Aonbjerg, en Høi, der hæver sig tilvenstre for Beien, omtrent i samme Afstand fra de danske Skandser som Landsbyen Dybbøl, nemlig en halv Fjerdingvei; den toges og toges atter tilbage gjentagne Gange fra begge Sider, men forblev tilsidst i Preussernes Magt; det vilde være urigtigt at benægte Vigtigheden af denne Erobring; thi dersom Preusserne ere istand til at holde sig her trods den Ild, der naturligviis vil blive rettet mod dem fra Skandserne, og hvis de kunne opfaae Batterier paa Høiderne, kunne de utvivlsomt aabne en frygtelig Ild paa de danske Skandser med en skrækkelig Virkning. Man vil erindre, at Dybbølstillingsens svageste Side er den venstre, hvor den fra Begyndelsen af har ligget aaben for Preussernes Ild fra Broagerland. Dette Land hæver sig imidlertid i en betydelig Afstand, og endssjøndt Preussernes Kanoner herfra kunne naae indtil den danske Skandse Nr. 7, tre Fjerdingvei langt, kunne de dog ikke gjøre stor Skade, idetmindste ikke en saadan Skade, som man kan vente, at de ville kunne tilføie den danske Stilling fra en Høide i en saa farlig Nærhed som Aonbjerg. Natten gjorde Ende paa Striden idag trods det klare Måanesskin, men det kan neppe flaae feil, at Kampen vil begynde imorgen igjen ved Dagens Frembrud, og Ingen kan forudsee, hvad Enden vil blive. De Danskes Tab har idag været meget stort. Da jeg telegrapherede, vare kun 70 Saarede indbragte, men, som man fortæller, er deres Antal senere steget til 250, hvoriblandt adskillige Officerer. Oberst Sveberg af 8de Regiment er iblandt de Dræbte. Just nu da

jeg skriver — Kl. 2 om Morgenens — hører jeg en Støi, der synes at lyde, som om en Granat var sprungen i Byen. Mange af Indbyggerne ere flygtede, og jeg har paa Veien fra Mummark mødt over hundrede Kjøretøier, der vare belæssede med Personer og Meubler. Men det største Antal er dog blevet tilbage, deriblandt Kvinder og Børn. De danske Soldater synes at være henrykte ved Udsigten til Begyndelsen af den virkelige Krig, og de synge:

„Saa skal vi da atter med Preusserne slaes.“

XVI.

Preussernes Skæts. — Dybbøl Byes og Aonbjergs Betydning.
— Sønderborgs Beskydning.

Sønderborg, den 18de Marts.

Imorges underholdt Preusserne en svag og langsom Ild fra deres Batterier paa Broagerland. Kanonaden begyndte lidt før Kl. 10, og Alt var stille igjen Kl. 2 Eftermiddag. Alle det preussiske Artilleries Anstrengelser vare rettede mod Skandserne i Dybbølstillingen, men saavidt jeg veed, have de endnu ikke gjort stor Skade paa de danske Værker. Skuddenes Antal har omtrent været 200, Kugler og Granater tilfammen. Dybbølskandserne besvarede ikke Ilden med nogen stor Iver, som om de forjmaaede at bortødsle deres Krudt uden Nytte.

Jeg gif ud til Dybbøl Mølle i det Haab at see et almindeligt Engagement, men da denne Veirmølle er en af de meest tydelige Gjenstande i Landskabet, og det er velbekendt, at Forpostkommandoen og mange af de Tropper, som ere bestemte til at rykke ud, i Almindelighed ere koncentrerede her, er Pladsen naturligviis en Skive for Hjendens Artilleri. Jeg fandt en sikkrere og næsten bedre Udsigt fra den Kyststrækning, der fører

til Sønderborg Ladegaard, en Stilling, fra hvilken jeg kunde see langt ud i det smukke Bemmingsbund og til de preussiske Batterier, der ere posterede paa de Bakker, der hænge ud over Vandet. Vi have alle taget feil, idet vi have troet, at Tydskerne havde gjort deres Forberedelser paa den vestlige Side af Broagerland. Da deres Batterier bleve demaskerede fandt vi, at de ikke laae paa Toppen af Bakkerne, men ved Kanten af den noget ujevne og bakkede Kyst saa nær ved de danske Skanser ligeoverfor som muligt. Kun tre Batterier vedligeholdte Ilden imorges. Men hvor hensigtsmæssigt Batterierne endog ere placerede, og hvor mægtigt end det nye Artilleri er, med hvilket de ere armerede, ville Preusserne dog snart opdage, at deres Ild i en Afstand af omtrent $1\frac{1}{2}$ Fjerdingvei ikke kan have nogen permanent Virkning paa Jordværkerne, som altid ville kunne sættes istand igjen. Dette er sandsynligviis Aarsagen til, at de anvendte saa stor Kraft paa at tage Landsbyen Dybbøl og Toppen af Aalbjerget, to Punkter, der bleve i deres Hænder efter Gaarsdagens voldsomme Fægtning, og af hvilke de Danske idag ikke have forsøgt at gjøre dem Besiddelsen stridig.

Skanserne ved Dybbøl anlagdes af Ingenieurer, der ikke kjendte den nyeste Tids Opfindelser og beregnede Afstanden efter det gammeldags Skyfjes Rækkekræfter. Halvøen Broager blev slet ikke taget med i Betragtning, fordi den laae aldeles udenfor Skudvide og slet ingen Skade kunde gjøre. Man kan derfor tænke sig deres Overraskelse, da de saae de preussiske 24pundige Kugler og Granater fra denne Halvø ikke alene fare tværs

over Bemningbund, men ogsaa over den hele Række af Forstlandsninger, og det med et saa bestemt Sigte, at de vare istand til med Sikkerhed at træffe Skandsen Nr. 10, der ligger næsten lige ved Kysten af Alsund og tre Fjerdingvei fra det Sted, hvor der blev skudt fra. Man maa endvidere betænke, at henved 200 Skud, der affyredes mod Skandsen Nr. 5, alle naaede deres Maal med en Noiagtighed, som det gamle danske Artilleri ikke engang kan drømme om at kappes med (mange Kugler trængte ind i Blokhuset, dog uden ulykkelige Følger, da det var blevet rømmet). Saalænge der kun skydes fra Broagerland, kan Resultatet ikke være af nogen særdeles stor Betydning, men hvorledes ville Sagerne stille sig, naar Preusserne om tre eller fire Dage opfaste deres Batterier paa Awnbjerg og voxle Skud med Skandserne paa Dybbølbjerg i en Afstand af omtrent to Trediedele af en Fjerdingvei? Det var saadanne Betragtninger, der ledede de Danske til, saasnart de fik Kundskab om Storrelsen af deres Tab, at rette deres Anstrengelser paa igjen at sætte sig i Besiddelse af Awnbjerg, og de begyndte deres Operationer med et Angreb paa Dybbøl By, efter hvis Erobring de vilde have været istand til at gaae løs paa Awnbjerg baade i Fronten og i Flanken; Forsøget mislykkedes imidlertid, uagtet de Troppr, som vare i Flden, sloges tappert. Det Regiment, som først sendtes mod Dybbøl By, løb tre Gange Storm, men blev hver Gang kastet tilbage af Preusserne, der igaar udholdt en Kamp imellem Mand og Mand med en Tapperhed, som de Danske ere villige til at yde Retfærdighed.

Men skjøndt Angrebet paa Dybbøl By var uhel-
 digt igaar, gif dog neppe Noget af os tilsæns om
 Aftenen, uden den sikke Overbeviisning, at Forsøget
 vilde blive gjentaget om Morgen. Jeg stod op Kl. 6
 og var allerede ganske vis paa, at Kanonerne paa
 Dybbølbjerg vilde aabne deres Ild paa Dybbøl By
 ganske tidligt i Dagbrækningen. Alt var imidlertid
 roligt indtil Kl. 10, og da var det, som jeg allerede
 har fortalt, Preusserne, der begyndte Kanonaden. Næsten
 alle de danske Tropper vare ikkebestomindre rykkede ud
 tidligt om Morgen, og de Fleste her nærede, ligesom
 jeg, den Tro, da de danske Batterier til vor Forbau-
 selse vedbleve at være tause, at Byen snarere skulde
 tages med Bajonetten end med Artilleriet; men da
 Dagen skred frem, uden at der foretoges nogen Be-
 vægelse, begyndte man lydeligt at udtale den forfærdel-
 lige Sandhed, at der ikke skulde gjøres noget nyt Forsøg
 paa at tage den tabte Stilling i Dybbøl By og paa
 Aonbjerg tilbage. Dersom deite virkelig skulde være
 Tilfældet, og dersom Preusserne virkelig skulle forblive
 i Besiddelse af den sidstnævnte Høi, saa at de i No-
 og Mag kunne opkaste deres Batterier her, er det ikke
 let tænkeligt, at de Danskes gammeldags glatløbede
 Kanoner med nogen Udsigt til Held skulde kunne maale
 sig med Preussernes rislede Skjts. De tappreste Mænd
 i den danske Armee see alvorlige ud, naar de tale herom.
 De kunne blot sige saa meget, at de ville holde Stil-
 lingen til deres sidste Blodsdraabe; men de driste sig
 neppe til at angive, hvorslænge deres heltmodige Be-
 slutning vil blive af nogen Nytte.

Da jeg fra Begyndelsen af ikke tog i Betænkning at udtale, at Overladelsen af Broagerland til Fjenden efter Tilbagetoget fra Dannevirke vilde have ulykkelige Følger for Dybbøls Forsvarere, vil jeg heller ikke nu lægge Skjul paa min Overbeviisning om, at Besiddelsen af Avnbjerg giver Preusserne en væsenlig Fordeel over deres Modstandere i den blodige Kamp.

Gaarsdagens Affaire var meget kostbar for de Danske. 270 Saarede indbragtes, men mange af dem vare dog kun let saarede. Jeg troer ikke, at det er for høit at anslaae det hele Antal af Soldater, der bleve satte hors de combat, til 400. Kun 6 eller 7 Officerer ere saarede. Preusserne have neppe tabt mindre; thi Kl. 2 idag forlangte de nogle faa Timers Vaabenhvile for at opsamle deres Døde og Saarede, der endnu henlaae overalt paa Pladsen.

Kolf Krake har ikke taget nogen Deel i de sidste Fægtninger, og den har nu trukket sig tilbage fra sin Stilling i Mundingen af Bemmingsbund til den modsatte Kyst ved Indløbet til Hørup Hav. Pantserbatteriet har Ordre til ikke at udsætte sig for nogen alvorlig Skade fra Fjendens frygtelige Artilleri, men at indskrænke sin Virksomhed til at forhindre Preusserne i at forsøge paa at gaae over Sundet. De Danske ere kun i Besiddelse af dette ene Pantsereskib, og de ere derfor bange for, at de skulle blive berøvede dets Hjælp, naar de meest trænge til det, hvis de vilde lade det foretage sig Ting, som ganske vist vilde overstige dets Kræfter. Jeg har allerede omtalt, at Affairen ved Egersund

tilføiede det større Skade, end Tilhængerne af Jernsider mod svære Kanoner ville være villige til at indrømme.

De saa Granater, som Preusserne i Tirsdags kastede i Sønderborg, have gjort betydelig Skade paa flere Huse, men de have dog ikke beskadiget nogen levende Skabning. Siden denne første Fare ere Byens Indbyggere bleve saa forskrækkede, at de ikke have følt sig sikke trods den Kolighed, som Byen siden har kunnet glæde sig ved. Næsten Alle, der ere istand der- til, fremskynde deres Afreise; Husenes og Butikkernes Indhold tommes hurtigt, og belæssede Vogne med Flytte- gods fylde alle Gader og Veie. Nogle af disse Kjøretøier ere belæssede med usle, gamle Ting, der neppe ere saa meget værd som det Krudt og de Granater, som maatte anvendes til at ødelægge dem, og visfelig ikke den Boguleie, som maa betales for at frelse dem, men Huusholdningsfager vurderes ikke efter den Priis, som de vilde opnaae paa en Auktion. Seg opdagede, at gamle Lænestole og Vornevugger udgjorde Hovedparten af ethvert Læs. Alle Fartøierne i Sønderborg Havn forlode deres Ankerplads ved Bombardementets Begyndelse og ere ikke senere komne tilbage. De Dampskibe, der føre Posterne over til Korsør og Alsens, lande nu i Hørup Hav. Folk spørge, hvad det er for et faad Indfald, der bevægede Preusserne til at bombardere den aabne By, som aldrig har fornærmet dem, medens deres virkelige Modstandere alle ere borte herfra for at besætte Dybbølstillingen. Preusserne kunne kun svare, at i Krigen er Alt tilladt, men de synes at have angret og fortrudt deres unyttige Barbari; thi

siden den første Dag have de ikke kastet flere Granater herind.

De Danske beklage sig meget bittert over de røveragtige Udpresninger og Rekvitioner, som de tydske Ockupationstropper anvende i Jylland. Tydskerne paa-
staae, at disse Skatter udskrives som Erstatning for det Beslag, som den danske Regering har lagt paa deres Skibe. Det er den gamle Fabel om Ulven og Lammet, der her gjentager sig.

XVII.

Preussernes regelmæssige Kanonade. — Foraaret. — Preussernes Overlegenhed i Skyts. — Høruphav. — Stemningen i Sønderborg. — Fodgardens Ankomst. — Zierrigerne i Jylland.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg, d. 20de Marts.

Den preussiske Kanonade vedbliver hver Dag og med en saa eensformig Regelmæssighed, at vi vilde savne den, hvis den pludselig ophørte. Der er Methode og Routine i den tydske Maade at arbejde paa. Programmet for den ene Dag udføres punktligt paa samme Maade næste Dag, og med saa Afvigelse lyder det, som følger: Om Morgenen ved Dagens Frembrud affyre de gode Preussere to eller tre af deres sværeste Kanoner. Dette er en Slags Reveille og kun „um die Kanonen ausblasen zu lassen“, og for at befrie dem for den Ladning, de have modtaget Aftenen iforveien, der maaskee er bleven fugtig. Nu tænder Artilleristen fredeligt sin Pibe og gjør Sld paa til sin Kasse. Derpaa gaaer der et Par Timer med at see alle Ting efter, og ved Hjælp af Afhyngningen af Professor Arndts Sang: „Was ist des Deutschen Vaterland?“ at udfinde, om ikke Holsteen, Slesvig og maaskee endog Jylland ere indesluttede indenfor dets sthyggeagtige Grændser. Naar Tiden er gaaet dermed

til Kl. 10, begynder Korporalen efterhaanden at kalde sine Soldater tilbage fra Drømmenes Land, og Arbejdet begynder for Alvor. Tiden er nu kommen til at vække det hundredfoldige Echo fra den havomgivne Kyst og at faae alle vore Binduesrunder til at klirre. Det lyder Bum, Bum, Bum, omtrent præcis tre Skud i hver fem Minuter. Luften er og har, siden Spillet begyndte, været overordentlig reen og klar. Det fryser nok haardt om Natten, men Dagens ere lange og Solfinnet er varmt og lifligt. Et fuldstændigt Bindstille er fulgt paa de tre eller fire Dages heftige Blæst, som rasede saa stærkt i forrige Uge. Den svage Luftning, der reiser sig, kommer vesterfra, og ethvert Pust fra Skuepladsen tilfører os Musikken fra det svære Artilleri, der bæver hen i den elastiske Luft med en Bellid, som ingen Koncert eller Kapelmusik kan opvise Magen til. Udenfor paa Markerne, langsmed Søen, i Skovene er Alt Liv, Fred og Kjærlighed. Lærkerne hæve sig lette og glade op i Luften og kunne høres, længe efterat de ere blevne usynlige. Der kviddres i hver Busk, synges i hver Hække, endstjøndt der intetsteds sees Spor af Grønt, ja ikke engang en Knop, der er i Begreb med at aabne sig eller en Blomst paa et Piletræ, som vil udfolde sig. Foraaret er i Færd med at fødes af Naturens Skjød, men stjøndt det er rede, er det dog endnu bange for at vove sig frem mod det nordiske Klimas voldsomme Barfthed, da det paa Grund af sin Tilværelses Korthed er nødt til at udvikle sig med rivende Hurtighed. Midt under al denne rolige, men dog kraftige Fremspiren af Liv rundt omkring os, bryder pludselig

hist og her en Røg frem fra Bakkerne paa Broagerland og en dyb Torden følger mere end et Minut efter Glimtet; selv den hvæsende og hvislende Støi af Granaterne forekommer os neppe at være i Harmoni med den yndige Scene, og vi ere nærved at betragte det som en Leg eller et Skuespil, der kun tjener til at forhøie Scenens Skjønhed. Vi see og høre fuldstændigt henrevne.

Nu har Solen naaet Midten af Himlen, og Preusseren standser med Dagens Forretning. Der hersker Fred og Tausshed paa de Tider, han spiser, nemlig medens han indtager sin Middagsmad og Vesperkost. Men naar han har spiiist, bliver han doven. Fordoielsesarbeidet sætter ham i god Forstaaelse med hele Verden. Hans Pibe er friffstoppet og tændt, og om endog Kanonerne ere friffkladte, er Ilden langsom og doven; man kan tydeligt mærke, at Kanoneren er søvnig, og at han blunder lidt mellem hver Ladning, som han affyrer.

Kort sagt, siden i Torsdags er der næsten Intet blevet udført. Den Skade, som er bleven tilføiet de danske Skandsjer, har været ubetydelig, og Tabet af Døde har været ringe; men igaar dræbte dog en Granat en Infanterikapitain og hans Lieutenant. De Danske forsøge ikke paa at besvare Ilden fra Broagerland, da Fjendens Batterier her ligge næsten udenfor deres gammeldags Kanoners Skudvide, men de anvende alle deres Kræfter paa Aunbjerg og Byen Dybbøl for, om muligt, at forstyre Fjendens Arbejder her, hvor han har sat sig fast siden den ulykkelige Affaire sidste

Torsdag. Thi — det vil være forgjæves at skjule det — vor nuværende Ro og Stilhed vil tilsidst vise sig be-
dragerisk, og efter den uheldige Affaire i Torsdags synes
vor Stilling at være mindre sikker, end den forekom os,
førend vi opdagede det preussiske Artilleries frygtelige
Styrke. Der er Ingen, som tvivler om, at det Ter-
rain, der sidst tabtes ved Aonbjerg og Landsbyen Dybbøl,
snart vil blive en Basis for Fjendens Operationer, og
nu ere Batterier hurtigt blevne opkastede paa begge
disse Punkter og paa de storbevorede Kanter af Ruge-
bøl-Høiene. Dersom disse Arbeider blive fuldendte,
som de naturligviis ville blive, medmindre de Danske
ville vove ved et fortvivlet Angreb at fordrive Fjenden,
vil Ilden fra disse nye Afdange have en vidt forstjæl-
lig Virkning fra Kanonaden fra Broagerland, som
Preusserne næsten kun vedligeholde for at afholde deres
Fjender fra at falde i Søvn. En Kanon fra Broager-
høiene skal kun kaste sine Projektiler omtrent 2½ Tjer-
dingvei, og den vil da stryge over hele Rækken af de
danske Skandser fra Nr. 1 til 10. Den behøver kun
at sigte efter Beirmøller, Kirken og Slottet i Sønder-
borg, og den vil da kaste sine Granater over paa os
i en Afstand af 1½ Tjerdingvei. Dog yde disse Af-
stande endnu Beskyttelse, men hvorledes vil det gaae,
naar Kanontordenen brøler mod den danske Linie fra
Aonbjerg, som kun ligger Totrediedele af en Tjerdingvei
fra Batterierne paa Dybbølhøiene, eller fra Rugebøl,
som næsten ligger ligesaa tæt ved dem? I Sandhed!
i en saadan Nærhed ville de danske glatløbende Kanoner
snart bringes til Taushed af Preussernes riflede Skjts,

og de sidste ville desuden være hine langt overlegne i Sikkerhed og Styrke. Naar Kanonaden begynder, kunne de Danske kun vedligeholde deres Ild ved den yderste Anstrengelse af deres heroiske Mod og Udholdenhed.

De fleste Officerer her paastaae imidlertid, at om det end kan være muligt, at Fjenden tager Dybbølstillingen, vil det dog altid være muligt og endog let at forsvare Den i lang Tid. For min egen Part ønsker jeg af mit ganske Hjerte, at Tingen forholder sig saaledes, som de paastaae, men det synes at være umuligt at troe, at Fjenden, naar han først engang er i Besiddelse af Dybbølhøiene, Dybbøl Veirmølle og hele Linien, skulde længe kunne holdes borte fra Den ved Brohovedets Batterier og Palisader. Fra Høiene ved Dybbøl Mølle ville Preusserne voxle Skud med Kirkebatteriet, Slotsbatteriet og de andre Bærker rundt omkring Sønderborg i en Afstand af omtrent en halv Fjerdingvei, og det er slet ikke umuligt, at de kunne bestryge enhver Gjenstand foran dem saaledes, at der ikke vil være Andet i Veien for deres Overgang over Sundet end 180 eller 200 Alen Vand, hvorover der nu gaaer to Pontonbroer. Disse Broer ville selvfølgelig ikke blive liggende til Fjendens bekvemme Afbenyttelse, men Tydskerne ville maaskee let kunne erstatte dem ved nye. Det vil være et Spørgsmaal, hvorvidt de Danske kunne forsvare sig paa selve Den, men i Tilfælde af, at de skulde blive overvældede, ville de let kunne sikke deres Retraite tilføes. Som jeg fortalte i mit sidste Brev, ere alle Skibene blevne bortfjernede fra Sønderborgs lille Havn, saasnart det viste sig ved Bombardementet sidste Tirsdag,

at der kunde være Fare for dem. Havnen saavel som Byen er i den Grad udsat for det preussiske Artilleries Godtbefindende, at endog Postdampskibet ikke længere kan vove sig i Nærheden af Landet, men bagved Sønderborg, langt udenfor de preussiske Kanoners Skudvidde have de Danske en ganske udmærket Havn, der kaldes Høruphav, som dannes af en lang Fjord eller en Indsfjæring af Havet, er noget over to Mile lang og lidt mindre end en Hjerdingvei bred paa sit snevreste Punkt, med en Dybde paa sine Steder af over 100 Fod Vand, stor og sikker nok til at rumme hele den danske Flaade. Denne Fjord dannes paa Den Als's sydlige Kyst af den lille Halvø Regenæs, der bestaaer af en meget smal, sandig Strimmel Land, hvorpaa Regenæs Fyr ligger. Munden vender mod Vest og ligger omtrent ligeoverfor Munden af Bemmingbund og Kysten af Broagerland, men den ligger i over en Miils Afstand fra den sidste, og folgelig udenfor det frygtelige preussiske Artilleries Skudvide.

Igaar red jeg første Gang ud for at see denne vidunderlig smukke Vandslade, der af Naturen synes at være dannet til en af de bedste Søhavne i Verden. Jeg saae en meget livlig Brimmel af Skibe og Gods paa den Plads, som bærer Navn af Høruphav, hvor to eller tre udmærkede Broer, som tildeels nyligt ere byggede, sætte Dampskibene istand til at lade og losse med den største Lethed og Hurtighed. Her var Trængsel af Kjøretøier og Bøgne, der førte Flygtninge fra Sønderborg, og deres Gods og rørliche Eiendomme bedæk-

kede Quaien og alle Veie, Stier og Nabninger, der førte til den. De vilde Alle reise bort, nogle til deres Venner i Fyen eller Sjælland, andre andetsteds hen uden noget særligt Bestemmelsessted, blot begjærlige efter at komme bort. Naar den sidste Time kommer, da Terrainet ved Dybbøl og Sønderborg skal forsvares Tomme for Tomme, er det godt, at Armeen kan være fri for Byrden af alle Ikke-Kombattanter. Det Bærste er imidlertid, at kun de forsagte og egoistiske Personer, der ere raske og friske og i Besiddelse af Formue, reise bort i denne Hurlumhei. En stor Mængde bliver tilbage, nogle af reen Nødvendighed, andre af stivsinde Utilbøielighed til at forlade Pladsen. Jeg har slaaet min Bopæl op i et Privathuus, og jeg boer her alene med en gammel Kone og hendes Datter, som synes at tænke ligesaa lidt paa Bomber og Granater, som en mafferet Pjerrot eller Harlekin i Mailand eller Neapel paa de Sukkerfugler, som han bliver overdænget med paa Corso. Hvorledes skulde jeg kunne vende Nyggen til dette Sted, naar Kvinder vise en saa heroisk Foragt for Faren?

Midt under al denne Krigslarm, som vissefelig truer Sønderborg og dens Omegn med den yderste Delæggelse, og som muligviis vil udbrede stor Glendighed og ende med at ruinere Kongeriget Danmark, er det forbausende at see, hvorledes det sædvanlige Liv fortsættes uforstyrret og roligt, ikke paa Grund af tvær Stivsindehed og Fortvivlelsens Resignation, men paa Grund af daglig Bane og en vis dorst Sløvhed og Apathi,

der koncentrerer sin Virksomhed paa det Arbejde, som netop ligger for, forjager alle Tanker om en overhængende Fare og opfatter Alt til den sidste Dag med den instinktmæssige Aversion for Forandring, der er karakteristisk for det menneskelige Sind under sædvanlige Omstændigheder. Vi have Alle seet en søvrig Hund ligge i Solen paa en befaret Gade, tilshueladende saa dybt sovende, som om den var aldeles død for Rudsens tordnende Rost og knaldende Pidsk, der nødigt vil knuse det stakkels umælende Dyr. Men vent kun, indtil Hestens Hov er ligeved at træde paa Soverens laadne Pels, da vil den være paa Benene og i et eneste Dieblif borte, for snart igjen at lægge sig ned paa en anden ligesaa farlig Plads med den samme Uforsigtighed, for atter at flygte for en ligesaa overhængende Fare med den samme Hurtighed og Landsnærværelse. Paa samme Maade gaaer det disse Stakler af de lavere Klasser i Sønderborg. 3 Torsdags faldt Granater imellem dem, og de vare da i stort Oprør og flygtede i Hui og Hast. Men Kanonerne vendte deres Mundinger andetsteds hen, og de listede sig tilbage til deres Hytter, og her leve de, sye og strikke, spøge og lee, koge og vadske og gjøre, hvad de have at udrette, uden at tænke paa den Dag (maaskee imorgen eller endnu i Eftermiddag), da Granaterne ville falde ned imellem dem igjen saa thyt som Hagl, da deres Hytter ville styrte ned om Dyrerne paa dem, og de over Hals og Hoved maae flygte bort, hylende og grædende, ligesaa lidt istand til at hjælpe sig selv i den tolvte Time,

som de have været til at vise Estertanke og Forsynlighed i den ellers.

I dette Dieblif er netop ankommen fra Kjøbenhavn en stor og smuk Bataillon af Kongens Fodgarde, med Bjørneskindshuer og i lange mørke Skapper. Den sidste Strid, som snart synes at ville komme, vil sandsynligviis give dem nok at gjøre. Jeg gif langsmed deres hele Linie, da de stode opstillede i Byens Hovedgade med deres Musikkorps i Spidsen. De kunne omtrent tælle 1000 Mand, og jeg troer neppe, at man kan finde bedre Soldater i Henseende til Størrelse, Udseende og virkelig physisk Styrke blandt de stolte Regimenter af Dronningens Huusbrigade. De faae i Sandhed ud, som om de kunde binde an med hele Verden, og jeg nærer ingen Tvivl om, at de i Prøvens Time ville vise, at de kunne opfylde de Løfter, som deres Ydre giver.

Aften.

Preussjerne have aabnet Ilden fra Toppen af Awnbjerg. Det var blot for at forsøge deres Kanoners Skudvide, og de have endnu kun Feltpiecer i Stillingen. Ilden ophørte idag Kl. 2. Paa den danske Side var hele Tabet kun 11 Mand og 1 Officeer saarede.

De Danske beklage sig høit og lydeligt over de østerrigiske Soldaters Opførsel i Sylland. Jeg veed ikke, hvorvidt man kan troe Alt, hvad der fortælles, men jeg troer, at det er min Pligt at berette, hvad jeg hører. I Veile have Soldaterne plyndret Butiker

og Huse som Køvere. I Nærheden af sidstnævnte By, i Bellinge have de ført Præsten og Skolelæreren ud af Byen og have slæbt ikke blot Bønderne, men endogsaa de unge Lærlinge fra Skolelærerseminariet ud til Arbeide paa Skandserne ved Fredericia, hvor de i den meest fremskudte Stilling vare udsatte for de Danskes Ald.

XVIII.

Ilden fra Broager. — Stilheden paa Lunbjerg. — Arbeider paa Als. — Krigens Tillokkelser. — Dybbøl i Maanedstid. — Kong Kristians Ankomst. — Rygter om Baabensstilstand. — Kongens Væsen og Udseende.

Det danske Hovedvarteer, Sønderborg d. 22de Marts.

Igaar gik jeg ud til Dybbøl og gjorde en Tour rundt omkring i hele den danske Stilling. Den dovne Kanonade vedvarede under hele denne Tid, som den gjør hver Dag fra Kl. 10 til 3 eller 4 med et enkelt tilfældigt Skud paa andre Tider af Dagen. En skammelig Granat, der hvislede som en Slange, tog Retning efter det Sted, hvor jeg stod nærved Dybbøl Mølle, og sprang knap halvandethundrede Alen derfra. Men saavel Militaire som Civile behandle disse Sendebud med en Fortrolighed, der grændser til Foragt. Nogle Tusinder Rugler og Granater ere allerede kastede herover, og de have Intet eller næsten Intet udrettet. Hele Ilden kommer endnu fra Batterierne paa Broagerland og med Undtagelse af nogle faa Skud, der paa Lykke og Fromme ere afsyrede mod Møllen eller Leirbarackerne tætved den, have Preusserne anvendt alle deres Anstrengelser mod

Batteriet Nr. 2, som tilligemed Nr. 1 ligger yderst tilvenstre i den danske Stilling ved Kysten af Bemmingbund, og som danner den lettest tilgængelige Side af hele Linien, hvor den stormende Styrke kunde haabe at bane sig Vej, hvis Kanonaden engang bliver fulgt af en almindelig Storm. Vi ansaae det derfor for at være vor Pligt at gaae ud for at undersøge dette stærkt beskudte Batteri eller Skandse Nr. 2. Vi opholdt os der igaar i en halv Time og besaae i al Mag den Skade og Ødelæggelse, som 3 à 400 Skud havde gjort den, men efter Alt at dømme er der endnu frisk Mod og Liv i den gamle Jordvold; en Skandseskurv af Brystværnet kastes nok af og til op i Luften, og en Kanon eller to demonteres i Dagens Løb, men al Skade repareres, saasnart den er gjort; Morgensolen seer Skandsen i en ligesaa god Orden, som om der aldrig nogensinde havde været noget Galt, og Spillet kan blive ved at gaae paa samme Maade, indtil Kongen af Preussen har havt ligesaa mange Fødselsdage som Methusalem. Blokhuset er derimod i en sørgelig Tilstand. Det var ikke bygget saaledes, at det kunde modstaae Vægten af de Projektiler, som Fjenden var istand til at kaste imod det. Den eneste virkelige Ulykke og det eneste alvorlige Tab, der er tilføiet de Danske under dette støiende Bombardement, foregik i dette Blokhuis, da en Granat sprang midt iblandt de Officerer og Soldater, der opholdt sig i det. Men siden dette Uheld skjuler Ingen sig under dette usikre Tag, og det preussiske Artilleris Kaserni er spildt paa en tom Ruin. I de sidste to eller tre

Dage have Soldaterne opholdt sig ved deres Brystværn; de bevogte deres Fjende og hans Gjerninger, tale, drikke, spise deres Smørrebrød, og ved hvert Knald kaste de sig ned bagved deres sikke Jordvolde, og Fernbygen gaaer ganske uskadelig over deres Hoveder, eller hvis den gjør nogen Skade, giver den dem en velkommen Beskjæftigelse og en behagelig Udspredelse i den næste Time eller to.

Skandsen Nr. 2 er saa god som ny, men om den end kun var en Dynge af Ruiner, og ikke en Kanon eller en Mand vare tilbage for at forsvare den, hvad da? Nr. 1, som er langt nærmere og ligger mere i Veien for det fremrykkende Parti end Nr. 2, er neppe endnu engang bleven truffen, idet den er skjult for Fjenden. Om ogsaa Nr. 1 og Nr. 2 vare satte hors de combat, vilde Alden fra Nr. 3, 4 og 5 endnu være tilstrækkelig til at afsløre de Stormendes Mod. Kort sagt! Batterierne paa Broagerland kunne ikke gjøre en saadan Virkning paa Dybbølstillingen, at de kunne bane Vei for en almindelig Storm. Preussjerne maae kunne udrette meget mere fra deres nye Stillinger paa Aunbjerg og Dybbølbyes Kirkegaard. Men disse Pladser have været i deres Hænder siden sidste Torsdag, og hidtil have de gjort Lidet eller Intet for at anvende dem i noget hensigtsmæssigt Diemed. Staaende paa Batterierne i Skandsen Nr. 6 kunde jeg igaar see de preussiske Forposter paa en bår Plet paa Toppen af Aunbjerg ligesaa tydeligt, som jeg kunde see Palissaderne paa den Skandse, hvorpaa jeg stod. Toppen af Aunbjerg ligger neppe to Trediedele af en Tjerdings-

vei borte, og Dagen var saa reen og klar, som en
 skarp, sund Vestenvind kunde gjøre den. Jeg saae
 Preussjerne sværme omkring paa denne nøgne Plet Jord,
 og de havde opplantet tre eller fire Feltpiecer uden
 nogen Jordvold eller Skandje til at beskytte dem. Da
 jeg vendte mig mere tilhøire, saae jeg Landsbhyen
 Dybbøl, og i de nærmestliggende Huse stode Preus-
 serne ogsaa i Rhynger, neppe en kvart Fjerdingvei
 bort, nære nok til at de kunde prøve deres „Zünd-
 nadelgewehre“'s Sikkerhed paa mig og den danske Of-
 ficer, der viste mig dem, hvis de havde Lyst dertil.
 Dersom Preussjerne, før de storme, ville gjøre Skand-
 jerne utjensdygtige, hvorfor mon da deres Ild fra
 Batterierne paa Broagerland er saa langsom og ustabil,
 og hvorfor mon der hersker en saa stadig Stilhed paa
 Aonbjerg, paa Dybbøl Kirkegaard og paa de skov-
 bevorede Kanter af Klagebølhoiene? Vi havde troet, at
 Ilden langs hele Linien blev gjemt for at hædre Kong
 Vilhelm den Førstes Fødselsdag, men indtil dette Die-
 blik (Kl. 10 Formiddag) er Alt roligt, og jeg over-
 beviste mig igaar med mine egne Øine om, at der
 endnu Intet var færdigt til nogen stærkere Kanonade
 end en saadan, som nu næsten har lullet os i Søvn
 hele forrige Uge. Paa den anden Side, hvis de
 Danske virkelig mene det alvorligt, hvis de have Noget
 at frygte af Preussjernes Bajonetter eller Kanoner,
 hvorfor lade de det da være nok med ganske roligt at
 passe paa Fjendens Fremskridt? Dersom Frygt for at
 opoffre for mange kostbare Liv fraraader dem at gjøre
 noget Forsøg paa at drive Fjenden bort fra Aonbjerg

og Dybbøl By ved en Kamp Mand imod Mand, hvorfor have de da ikke saamegen sund Fornuft, at de banke hine Preussere bort, der saa fristende drive omkring saa nær, at de ikke blot kunne naaes af Kanonmen ogsaa af Riffelskud, oppe paa det nøgne Terrain paa Toppen af Alnbjerg? Hvorfor rette de ikke deres Feltkanoner mod Stedet? Hvorfor nedskyde de ikke Husene i Dybbøl By og de Fjender, der sværme omkring bagved dem? Hvorfor sørge de ikke for at bortrydde de Lunde og det Krat, der skjule de Forberedelser, som man muligt er ifærd med paa Rugebøl-Siden.

Hele denne Legen Krig har kostet de Danste betydeligt. Igaar begravedes ikke mindre end 32 Døde paa Sønderborg Kirkegaard. Det var Officerer og Soldater, som vare dræbte ved Affairen sidste Torsdag, den 17de, da Preusserne, som beholdt Besiddelsen af det bestridte Terrain ved Alnbjerg og Dybbøl By, paa deres Side gravede 25 af deres faldne Fjender. Paa den danske Side maa Tabet af Døde og Saarede have været kun lidt under 400, og Preusserne ere efter al Sandsynlighed ikke slupne billigere derfra. Jeg griber denne Leilighed til at bemærke, at hvad Omsorg for de Saarede og Fangnes Behandling angaaer, da opføre begge de krigsførende Partier sig lige human og civiliseret. Jeg kan svare for den Maade, paa hvilken de Tydske, der falde i de Danstes Hænder, behandles, og de Mænd, der nu ere komne tilbage fra Fangenskab paa den anden Side, ere rede til fuldkomment at erkjende den Omsorg og Omhyggelighed, der er viist dem i Fængsler og paa Lazareth.

Efter Fægtningen synes det, at Fjenderne atter blive Menneſter og ere lige berettigede til Alt, hvad Menneſkelighed kan udrette til Lindring af deres Lidelſer. Men medens de Danſke, under Indſlydſe af deres Fjenders uforklarlige Uvirksomhed, formindſke deres Anſtængelſe noget i Henſeende til en virksom Krigsførelſe, arbeide de deſto hurtigere bagved Linien, hvor de forberede Terrainet for ethvert Tilfælde, ſom Krigens Hændelſer maatte hidføre. Sønderborgs ſnevre Gader udvides, nye Veie aabnes ved Nedrivning af Huſene, og man ſørger for, at Forbindelſen mellem de forſkjellige Dele af Byen og Broerne kan foregaae let i Tilfælde af en pludſelig almindelig fremrykkende eller tilbagegaaende Bevægelſe. Foruden de to Broer, der allerede findes, kunne andre hvert Dieblik kaſtes over Sundet ved Hjælp af Tommerſlaader, ſom i dette Tiemed holdes beredte. Alle Anſtængelſer ere anvendte for at gjøre Den Als og Skandſerne paa den anden Side af Broen til en og ſamme Stilling ved at forøge Sikkerhedsmidlerne og den hurtige Kommunikation. Paa ſamme Maade ſikkres Eenhed i Handling mellem Stillingen ved Als i Mellemſleſvig og Fredericia i Jylland, forſaavidt Omſtændighederne ville tillade det. Droppetransporten fra det ene Punkt til det andet foregaaer uophørligt ved Hjælp af Dampſkibe. Dagen efter at Gardn var landet her, blev et Regiment indſkibet til Fredericia og vice verſa. Saaledes ſtræbe de Danſke at udrette ſaa meget ſom muligt med deres ſvage Kræfter, idet man deels ſøger at forøge dem ved at flytte dem, deels at narre Fjenden ved at lade dem

ffifte Plads, medens man dog bestandigt sørger for at denne vil finde det størst mulige Antal paa et givet Punkt, naar han har taget en Beslutning og for Alvor gaaer til sit Arbeide.

Eftermiddag.

De Forældre og Formyndere, der ønske at opdrage deres Børn og Myndlinge til fredelige Beskjæftigelser, maae sørge for at holde dem borte fra Scener som disse. Trods alle de Rædsler, der ere forbundne med susende Kugler og hvisslende Bomber, trods fyldte Kirkegaarde og Ambulancebaarer, der stilles op i Solen, for at det Blod, hvormed de ere besmittede, kan tørres, er der Noget, som henriver, i Krigens Glands, Hæder og afverlende Begivenheder. Endog jeg, som har naaet den Alder, da trætte Lemmer og formindsket Livlighed berøver Manden Smagen for denne Art af Glæder, kan neppe ride gennem en af disse stolte danske Batailloner, omringet af funklende Bajonetter, uden en jublende, opløstende Følelse. Den tilfredse og bestemte Mine, med hvilken rene Bønder gaae ud for at lade sig skyde for en Snees Stilling daglig, Fastheden i deres tunge Trin, Glandsen i deres Dine, den sikke Holdning, der stempler dem som sande Krigere trods deres noget plumpe Gang og keitede Bæsen, et Resultat af deres forrige landlige Beskjæftigelser, deres udholdende Udseende, deres raat sungne, men begejstrende Krigsfange, deres Hurraraab vække min Sympathi, saa jeg næsten uimodstaaeligt fristes til at vise den ved at dele deres Trængsler og Kaar. Der

maa være noget godt og helligt ved en Sag, for hvilken disse Mænd ere saa villige til at vove deres ringe, uskyldige, men ingenlunde værdiløse Liv, og man føler, at denne Sag maa være retfærdig nok, til at man kan gjøre den til sin egen. Det er bedre for en Mand at vove sit Hjerteblood for gamle Danmark end sin Hals i et Væddeløb. Desuden er der en Tiltrækningskraft ved selve Mæsken af Mennesker. Man begeistres, man rives med, man kan forstaae de Grækernes Følelser, der betegnede Studium som Lediggang og anstaae Krig for den eneste passende Forretning for Mænd. Jafte gik jeg ud mellem Kl. 10 og 11 for at see Dybbølsfjandsjerne ved Maaneskin. Natten var lys og klar, Luften skarp men stille, og Himlens Stjerner blegnede i Skinet af Solvlyset, saa at Sirius's og Orionsbeltets livlige Lysbilleder kun bleve synlige, lige da de vare isærd med at dukke ned i den vestlige Horizont. Bagtblusene skinnede i den danske Leir tæt ved Møllen, paa de forskjellige Skanser og bagved Sønderborg, hvor Kavalleriet og en Deel af Artilleriet havde opslaaet deres Telte, men et mere klart Skin havede sig paa min venstre Haand i Retningen af Broagerland, hvor et Huus, der var skudt i Brand af de preussiske Granater, langsomt brændte ned indtil Grunden. Den Veie, som jeg fulgte, var øde; paa Markerne var Alt stille, den store Mæsse danske Batailloner sov i deres Træbaracker. Men hist og her langs Veien og forbi Veirmøllen til Forposterne vare Skilbdagter opstillede, og Patrouiller slentrede frem og tilbage paa deres Poster ikke trættede, altid aarvaagne. Deres Dine vare klare

og faste; Bevidstheden om det Ansvar, der hvilede paa dem som Bevogtere af deres Kammeraters Søvn og Garantier for Armeens Sikkerhed, viste sig i deres Holdning. I Skandsjerne arbejdedes der hele Natten raff men thyst paa Istandsættelsen af den Skade, som Fjenden om Dagen havde gjort.

Åften.

Der er kommen Efterretning hertil, at Kongen af Danmark er gaaet i Land ved Høruphav.

Man siger, at Tydsjerne have kastet 1000 Granater ind i Fredericia i Søndags, den 20de; siden den Tid havde de holdt aldeles op.

23de Mars.

Som jeg i mit sidste Brev meddelte, udbredte det Nygte iastes sig i Byen, at Kongen var gaaet i Land ved Høruphav. Da jeg gik ud for at forvisse mig om Rigtigheden heraf, mødte jeg paa Hovedgaden fem eller sex Bøndervogne. I den forreste af disse sad Hans Majestæt Kong Kristian med den kommanderende General Gerlach, medens de andre Kjøretøier vare optagne af Krigsministeren, Oberst Lundby, og Personerne i Kongens Følge. Den danske Monarks Gjenkomst til Hovedkvarteret efter en Fraværelse af over otte Uger vakte ikke liden Overrasselse blandt Soldaterne og Byens Befolkning, og der opstilledes snart Formodninger om, at Regeringen i Kjøbenhavn endelig maatte have givet efter for det fremmede Diplomaties Tryk og samtykket i et midlertidigt Ophør af Fjendtlighederne, ligesom den

allerede havde samtykket i den foreslaaede Konference. Den blotte Mulighed af en Vaabenstilstand har en meget nedslaaende Indslydelse paa Armeen, skjøndt nogle af Officererne ere fornuftige nok til at indrømme, at Konference uden Vaabenstilstand neppe er mulig, at det ikke vilde være fordeelagtigt for den danske Armeen, om dette skulde blive Tilfældet, idet Tanken om, at den udøste sit Blod uden derved at indvirke paa Løsningen af et Spørgsmaal, der var henviist til Afgjørelsen af fredelige Forhandlinger, nødvendigt maatte øve en nedtrykkende eller endog til en vis Grad demoraliserende Indslydelse. De Danske her ere i den samme Stilling som en Boyer, der forsvarer sin Plads mod en Modstander af langt overlegen Styrke og fortsætter den ulige Strid alene ved Hjælp af sit dristige Mod og en indædt, harmfuld Bestemthed. Dersom der var altfor langt et Mellemrum mellem de enkelte Kampe, vilde Smerten i hans Saar snart frembringe Udmattelse og Svaghed, og det vilde blive mere og mere vanskeligt at bringe ham frem. Det vil ikke være klogt at lade Blodet afkjøles endog hos de udholdende Danske, og da dette uundgaaeligt vil blive Virkningen af en Samling af uvirkosomme Dage, vil Vaabenstilstanden nødvendigviis være yderst upopulair. Man mener, at det er for at forsone Armeen med denne bittere Nødvendighed, at Kongen holdt sit Indtog i Sønderborg iafte. „Forlyndelsen af denne uvelkomne Nyhed“, sagde man, „vil skee med bedre Anstand, naar den kommer fra ham i en Proklamation med den Bemærkning, at han ikke har været istand til at modstaae sine Allieredes Overhæng,

men at han ikkebestomindre er aldeles bestemt paa at opretholde enhver Tøddel af Danmarks Rettigheder, og at dersom Diplomatiets ikke kan finde nogen Løsning paa den slesvigholsteenske Gaade, vil han stole paa sine Soldaters stolte Mod, som vil løse enhver Knude med Sværdet". En Forsikring af denne Natur, i Forening med Fyrstens Nærværelse og nogle faa hjertelige Ord, udtalte til de meest fortjente af Soldaterne og Officererne, „ville“, siges der, „forgylde den Pille, som nødvendigt maa sluges". Denne Vaabensstilstand og Konferencen har været det Damoklessværd, som nu i saa mange Dage har hængt over den tappre danske Armees Hoved, og tilsidst troede man almindeligt, at Kongens Ankomst forkyndte dets Fald.

Disse Formodninger fandtes snart ugrundede. Den preussiske Kanonade, som aldeles ikke var livlig denne Morgen, ophørte atter Kl. 2 i Eftermiddag, en Omstændighed, der styrkede dem, som troede paa en Vaabensstilstand, i deres værste Formodninger, idet de meente, at de samme Nyheder, som de indbildte sig, at deres Konge bragte, maatte have naaet de Allieredes Armees netop paa samme Tid. Kongen opholdt sig imidlertid kun et Dieblis i Sønderborg, og derefter førte han med General Gerlach ved sin venstre Side og med alle de andre skrumlende Kjøretøier, der førte hans Følge, over Broen mellem Kl. 10 og 11 Aften for at besøge Dybbølskandskerne og Forposterne. Der var ikke blevet aflyret et Skud hele Eftermiddagen og Aftenen siden Kl. 2 Eftermiddag, saavidt jeg havde bemærket, men efter Andres Jagttagelser ikke siden Kl. 4. Nu fortalte man

os, at der faldt en enkelt Granat, som sprang ikke langt fra Kongens Bogn i Nærheden af Skandsen Nr. 2. Hans Majestæt vendte tilbage fra sin Inspektion sildigt om Natten og reiste til sin flydende Bopæl, Dampskibet Slesvig, der ligger for Anker i Høruphav.

Imorges var Alt roligt som sædvanligt indtil omtrent Kl. 10, da de preussiske Batterier paa Broagerland aabnede deres sædvanlige Ild paa Dybbøllinien og anvendte, som de hidtil bestandigt have gjort, deres yderste Anstrengelse mod Batteriet Nr. 2. Kanonaden syntes at være noget mere livlig denne Morgen. Jeg troer, at jeg saae og talte to eller tre Granater i Minuten. Alt dette forekommer mig dog endnu ikke som et virkeligt alvorligt Arbeide. Indtil Preusserne begynde at tordne mod den hele danske Linie, indtil de drage Fordeel af deres nye Stillinger ved Avnbjerg og Byen Dybbøl og verle Skud med Modstanderen ikke i halvanden Fjerdingveis Afstand, saaledes som de nu gjøre fra Broagerland, men i en halv eller totrediedel Fjerdingveis Afstand, og indtil de vedligeholde det samme uophørlige Angreb hele Dagen og Natten igjennem (vi have i de sidste sex Nætter havt et Maaneskin, der lyser ligesaa klart som Solen ved Middagstid), indtil de kaste deres Granater ikke i Hundred-, men i Tusindvis i hver 24 Timer, indtil de gjøre alt dette, som jeg nu har sagt, vil jeg vedblivende antage, at de blot lege med Granater og Kanonlugler. Den ubetydelige Indvirkning, som deres Skud kunne gjøre paa Skandsen Nr. 2, deres eneste stadige Angrebepunkt, bringer ikke deres Arbeider hurtigere

frem, end Penelopes Arbeide paa sin Bæv. Ratten udbedrer altid den Skade, der gjøres om Dagen, og med et Tab af fem eller sex Døde og Saarede pr. Dag kan endog den lille danske Armee holde ud i lang Tid. En virkelig Kanonade med Bombardement maatte ikke høre op et Dieblik; den skulde trætte Forsvarerne ved at tvinge dem til uophørlig Paapaasenhed, ved at dlynge Ruiner paa Ruiner, indtil det anstrengende Udbedringsarbeide igjen ikke længere kan fortsættes paa Grund af den virksomme Udelæggelse.

Den 23de Marts, Eftermiddag.

Kongen vil forlade Sønderborg og Høruphav i Morgen tidlig. Hans eneste Hensigt var, foruden at besøge Skandserne og Forposterne, at see til de Syge og Saarede paa Lazaretherne. Jeg mødte Hans Majestæt to Gange idag, først paa Hovedgaden i Augustenborg, hvorhen jeg selv var gaaet for at see Beboerne af Lazarethet, der er oprettet paa Slottet, som nu aldeles er indrettet til de militaire Lidendes Bekvemmelighed. Det andet Møde var paa Ulkebølveien, da Kongen var paa Veien til sit flydende Kvarter i Høruphav. Kongen har ikke sine Heste her og kører omkring i en af Bøndernes Bogne, et Kjøretøi i samme Smag som de tydske Char-à-bancs, en tung, klobset, stødende Tingest. Han sees imidlertid ogsaa tilføds, allevegne fulgt af sit talrige, men ingenlunde glimrende Følge. Senere paa Eftermiddagen forlod han Byen tilføds ad Ulkebølporten, og eftersaae, medens han gik, de Træbaraffer, der ere byggede til Soldaternes Be-

kvæmmelighed blandt Veirmøllerne, der krone Høiderne, paa hvilken denne Deel af Byen er bygget. Veien er overalt bedækket med marscherende Troppedetachementer, galopperende Ordonnantser og et aldrig endende Train af militaire og Bøndervogne, saa at det er vanskeligt for noget Menneffe at komme meget hurtigt frem, undtagen i sjeldne Mellemrum. Synet af Kongen faaer naturligviis enhver Hest og Vogn til at rykke tilside, og det er Brug her for alle Personer, der ere tilhest, og især for beredne Officererne, at stige af ved det ringeste Bink, som henvendes til dem fra Hans Majestæts Side. Det var et meget betydeligt Antal Personer, der saaledes hædredes ved, at Kongen henvendte sig til dem. Han bestræber sig øiensynligt for at vinde sine Undersaatters Hjerter, og han troer, at han ikke kan vise for megen Hoslighed og Taknemmelighed mod hans Armees Officerer, naar han skal gjengælde dem de Farer og Trængsler, som de i de sidste tre Maaneder have udholdt for hans og deres Lands Sag. Kongen synes at gjenkjende ethvert Ansigt, som han kun eengang har seet i sit Liv, og naar han taler med dem, viser han sig fuldkommen fortrolig med Alt, hvad der staaer i Forbindelse med dem, deres Familie, deres Udsigter og Interesser og med de Subalterne under deres Kommando. Han har en fuldkommen kongelig Sukommelse. Jeg stod længe i en ringe Afstand fra ham, og jeg kunde uden paafaldende Nysgjerrighed lægge Mærke til hans Bæsen og høre og tildeels forstaae hans Ord. I den elementaire Deel af Regeringskonsten, i de mindre Pligter, som hans Stilling kræver,

er han fuldkommen hjemme. Jeg troer neppe, at de af hans Undersaatter, der komme indenfor hans vindende Bæfens Omraade, ville tage Sæde i Hans Majestæts „Opposition“. Han har et vindende Smil, et aabent og velvilligt Udseende, som ingenlunde mangler Anstand og Klogskab. Han er ikke meget over Middelhøide; hans Figur er temmelig slank og afgjort elegant; han seer ud som en privat Gentleman, og jeg kunde idetmindste ikke opdage noget af den Høihed og Anstand, som Folk i Almindelighed er tilbøielig til at vente hos en Konge. Han bar Generalsuniform, en lang Kappe med Skulderstropper og Felthue, den almindelige Dragt for de fleste Officerer i Felten, simpel, men overordentlig net og bekvem, udmærkende sig ved fortræffeligt Snit og nøie passende. Kongens Træk ere gode, smukke og regelmæssige, Ansigtet er noget skarpt og magert, Ansigtetsfarven lys og klar, Dinene, saavidt jeg i en lille Afstand (der var temmelig stor for en saa nærsynet Person som mig) kunde see, lyseblaae; Haaret syntes at være kastaniebrunt, Moustacherne og Baffenbarterne, som ere temmelig tætte, lysebrune. Man fortæller mig, at Kongen er omtrent 46 Aar; dersom jeg skulde dømme efter Udseendet, vilde jeg have troet, at han var idetmindste ti Aar yngre.

Vi have kun havt den sædvanlige Kanonade fra Preussernes Side. Ilden blev vedligeholdt næsten med Liv indtil efter Kl. 12 Middag, da Middagstiden bragte os Ro, som ikke fiden er bleven afbrudt.

XIX.

Engelske Amateurer. — Nedrivning af Huse i Sønderborg. —
Gjæstfrihed paa Als. — Pastor Meyer i Ulkebol.

Det danske Hovedquarteer, Sønderborg d. 25de Marts.

I Onsdags affyrede Preusserne omtrent 1000 Kanon- og Geværskud mod Dybbølstillingen, men de Danske mistede ikke en eneste Mand. Igaar begyndte Al- den senere, end den pleier, efter Kl. 11, og var forbi Kl. 1, men den var i denne Tid noget livligere end sædvanligt. Fjendens Anstrengelser have hidtil hovedsagelig, om end ikke udelukkende, været rettede mod Skandsen Nr. 2, som synes at være det Punkt, der er meest udsat for deres Kanoner paa deres eneste Angrebslinie fra Kysten af Broagerland. Igaar bestrøg deres Ild imidlertid alle de danske Skandsjer, i deres fulde Udstrækning fra Nr. 1 til 10, og viste en særdeles Tilbøielighed til at indlade sig med Nr. 6, hvor nogle faa Folk bleve saarede. Inat holdt de os vaagne ved af og til at dundre løs, men jeg har endnu ikke uleiligtet mig med at undersøge, hvad de have udrettet. For Diebliffet, Kl. 8 Formiddag, er Alt roligt. Efter 8 Dages Angreb er Dybbølstillingen akkurat ligesaa sikker og urørt, som den var før.

Saa snart en Kanonade i et Bombardement op-
 hører at udsende sine Rædsler, morer man sig over
 den. Sønderborg er ikke blot kommen sig af den pa-
 niske Skræk, hvori den første Granatbygge havde sat
 den, men den har lært at sove roligt til de preussiske
 Kanoners Musik. Nogle faa af de mindre Fisserfartøier
 ere vendte tilbage til deres Ankerpladser, og i Onsdags
 saae jeg et Dampskib tage Kurs efter Havnen, med
 sit Dannebrog vaiende tiltrods for de Batterier, som
 i faa Sekunder kunde have skudt det isænk fra Kysten
 af Bemmingbund.

Et Antal af engelske Amateurer slokkes dagligt her
 hos os, alle bestemte paa at vise deres overlegne For-
 agt for Alt, hvad der kaldes Krigens Farer. Ved
 Enden af Broerne paa Sønderborgsiden ere Skildvagter
 posterede for at forhindre civile Folk fra at gaae over
 til Dybbøl, medmindre de ere forsynede med et Pas
 fra Hovedkvarteret. Stabsofficererne ere imidlertid saa
 liberale, at det er nærvædet at blive en Feil, og de
 drømme neppe om nogensinde at nægte et Kort til nogen,
 især en Engelsemand, naar han anmoder om det. For-
 synede med denne Talisman spadserer vore Tourister,
 der ere begjærlige efter slige Løier, op til Veirmøllen,
 gaae omkring fra Skandse til Skandse, springe op
 paa Brystværnene, krybe ind i Blokhuse, staae paa
 Glaciere, idet de udsøge de meest fremtrædende Punkter
 for at see paa Udvevlingen af Vernprojektilerne, saa iv-
 rige, som om der var Tale om et Langboldspil. Deres
 dristige Sorgløshed og deres underlige Rejsekostume
 forundre Officererne og vække usigelig Fornøielse hos

Soldaterne. En af disse Fremmede, en Yngling af ædelt Blod og Udseende, nylig kommen fra Oxford, klædt i en Slags Bøffellæders Cap-à-pie, have de givet Ogenavnet „Robinson Crusoe“, og hans uadskillelige Led-sager, en stor kraftig Mand, „brugelig til Alt“, hedder naturligviis Fredag. Officererne ved Hovedkvarteret, der ere Mænd af prøvet Tapperhed, ere altfor villige til at gjøre sig England og Engellskmændene forbundne, til at de skulle nægte disse Herrer den Fornøielse at faae sig slaaede ihjel, hvis de selv have Lust dertil, men de forstaae aldeles ikke den Ubesindighed, som bringer disse Albions Sønner til at udsætte sig for Fare for en Fremmeds Sag. De Danste vige aldrig tilbage for noget modigt Foretagende, naar det bliver paalagt dem som Noget, der skal udrettes, men naar Pligten ikke byder det, finde de ingen særlig Fornøielse i at passe paa og løbe omkring efter 24pundige Kanon-fugler. Livet har tilstrækkelige Glæder for dem, uden at de behøve at forhøie dets Smag ved unødvendigt at sætte det paa Spil ved et Terningkast. Hvis de ikke vurderede det saa høit, vilde de ansee det Offer, som bringes, naar Pligt mod Fanen og Kjærlighed til Fædrelandet kræver det, for mindre værdt. Den Fornøielse, der kan vindes ved at udsætte sig for at knække sin Hals ved et Vædderidt eller ved at klatre op til Toppen af et med Is bedækket Bjerg, er udelukkende engelsk. Udlændinger kunne dog ret vel forstaae denne Lust; thi Udviklingen af Styrke og Færdighed i at styre en Hest og af Kraft og Udholdenhed i at bestige Bjergene har noget hos sig, som smigrer den selbevidste

Stolthed hos dem, som besidde slike Gaver; men at dukke sig ned for en Granat for at have den Tilfredsstillelse at kunne sige, at man har været „i Ilden“ eller for maafkee at kunne fremvise Skjødets af sin Frakke eller af et af de nederste Klædningsstykker, som et Stykke af et af disse Sendebud har overstænket med Snavs, er Noget, som de Danske ikke kunne forstaae, og giver dem ikke noget megen høi Idee om engelsk Fornuft, hvad de end maae domme om engelsk Heroisme. Forleden var en reen Dreng paa 17 Aar klavret op paa Toppen af Dybbøl Veirmølle for at „see paa Vøerne“, ingen Bønner eller Bebreidelser kunde bevæge ham til at stige ned fra hans ophøiede Stilling. „Synet var saa spændende.“

Næst Fornøielsen ved at udsætte sig for Faren er det Menneffenes inderlige Onske at tage Deel i eller idetmindste at see paa Odelæggelsesværket. Igaar vaagne de jeg ved Dagens Frembrud ved den Støi, som foraarjagedes ved, at det Huus, der laae nærmest ved det, hvori jeg boede, blev nedrevet indtil Grunden. Ingenieurkorpset havde befalet Nedrivningen af omtrent en Snees Huuse, der laae iveien for den nye Tværgade, som skal aabne en bred Gjennemfart fra Byens Hovedgade i Nærheden af Raadstuen ned til Søen lige tæt ved Broerne. Denne Forholdsregel retfærdiggjøres uden tvivl ved Nødvendigheden af at sørge for ved ethvert Middell at lette Troppernes Bevægelse i Tilfælde af en hurtig Fremrykning eller Retraite, og Sønderborg vil ligesom Paris i Fremtiden have Marsag til at takke den bestemte Villie, der bevirker, at Dagslyset kan trænge ind i dets snevre, frogede, uregelmæssige

Gader. Iffedestomindre er det altid et sørgeligt Syn at see Familiernes Hjem ryddede bort, især naar Beslutningen om Nedrivningen kommer pludselig til dem, hvis Boliger ere dømte til Odelæggelse. Denne hurtige Bortrydning af hjært, om end kun simpelt Bohave, de vakkende Trin af gamle Folk, der drives bort fra de Vægge, som sandsynligviis have været Vidner til deres Fødsel, og indenfor hvilke de have gjort Regning paa usforstyrrede at drage deres sidste Aandedræt; denne Bortvandring af Fruentimmer og Børn, der ere uvidende om, hvor de skulle lægge deres Hoved næste Nat, den støiende Nabning af det huuslige Privatlivs sanctum sanctorum, Fremviisningen af Huusholdningens indre tillukkede Rum, disse smuldrende Vægge, pjaltede Tapeter, revnede Skorstene og vanhelligede Arnesteder, alle disse sørgelige Levninger af nedbrudte menneskelige Boliger have noget usigeligt Smertefuldt og Hjertesørende hos sig, med hvilke endog det herlige Syn af Rue Rivoli og Boulevard Sebastopol ikke lettelig kan forsone Følelsen. Men for dem, hvem dette Demoleringsarbeide ikke for Diebliffet angaaer, synes det at indeholde en Slags vild Fornøielse. De danske Soldater, der ere de godmodigste i hele Verden, arbeide, naar de bruge deres Jernstænger og Pikhager under Ingenieurkorpsets Anviisning, med en Villie, en Glæde og et Alvor, som de neppe nogensinde udvise, naar de istandsætte de Skandser, som dække deres Bryst mod Fjendens Kugler, eller endog ved Bygningen af de Træbaracker, som skulle beskytte dem mod Vinternætternes Kulde, naar de kampere ude; og Beboerne i Nabolaget, der ere

glade ved den Trængsel, der rammer deres Naboer og skaaner dem selv, samle sig i Klynger, Mændene rygende paa deres Piber med barst Fornøielse, Fruentimmerne gabende og snisende, Ungerne klappende i deres Hænder og raabende Hurra, naar Tag efter Tag og Bæg efter Bæg falder ned, medens de leilighedsviis gjøre Bemærkninger om den Flitter eller den Glendighed, som Odelæggenes uslaansomme Hænder affløre for Dagens Lys.

Dersom jeg vil rive mig løs fra de sørgelige Scener af denne Natur, behøver jeg kun at gjøre en kort Spadsere- eller Ridetour for at befinde mig mellem Folk, hvis hele Levemaade danner den meest gjennemgaaende Modfætning hertil. Krigens Tugtelsler traf visselig aldrig en Befolkning, der var mere berettiget til Fritagelse for dens Nædsler, end da den begyndte at plage disse gode Landdistrikter paa Als og det dermed forbundne Fastland. Der er neppe et Huus fra den største Gaard til den usleste Hytte, hvis Dør ikke er gjæstfrit aaben for den Forbigaaende, og der er neppe en aaben Dør, som jeg vilde betænke mig paa at træde ind af uden den mindste Frygt for at være paa-trængende. Især holder jeg meget af at besøge Præsterne. Det er blevet ligesaa naturligt for disse geistlige Herrer at see mig træde ind over deres Dørtærskel og sætte mig ned ved deres Bord, som om jeg i mange Aar havde boet i deres Huus. Deres gjæstfrie Velkomst er ikke indskrænket til min Person alene, men mine engelske Venner, som jeg ofte bringer med mig, modtages med den samme hjertelige Velvillie, som om

de kom i et eller andet rimeligt Grinde eller havde en anden Forretning end at tilfredsstille deres Nysgjerrighed. Man viser ikke Skygge af Overraskelse, selv om et talrigt Antal Besøgere indfinder sig paa en usædvanlig Time paa Dagen, ligesaa lidt som man indlader sig paa Spørgsmaal med Hensyn til den mulige Marsag til Besøget. At komme hele Veien fra Palmall eller Cornhill for at spise Frokost med en danff Præst synes Værten den meest naturlige Ting af Væden. Der er en prægtig Mand af denne Slags, som er Præst i en blomstrende Landsby omtrent en Fjerdingvei nordost for Sønderborg, og som jeg traf for omtrent en Maaned siden, da jeg optraadte som vandrende Ridder og tog et Slot for en Kro og en Kro for et Slot, og til hvem jeg siden har staaet i det hjerteligste Forhold. Hvilke Masser jordiske Velsignelser har Forsynet ikke skjænket denne værdige Forkynder af Evangeliet! Hvilken Række hyggelige, varme, komfortabelt møblerede og elegant dekorerede Værelser skjuler sig ikke bag den lange Række smaa og lave, men venlige, solbeskinne Vinduer under det høie og stærke Straatag! Hvilket smukt Udvalg af velindbundne Bøger, hvilken fuldstændig Samling af Blade, hvilken Overflod af knyttrende Ild, hvilken naturlig, reen, vellugtende Atmosfære i dette herlige Bibliothek! Hvilken Masse skyggefulde Spadseregange i denne Park, hvilket Bildnis af Blomster i disse Bede, hvilken deilig Udsigt fra dette Lysthuus til den speilblanke Vandflade af Augustenborg Fjord! Hvilket Spisekammer og Kjøkken, hvilken veldydende Brølen fra denne dampende Koftald, hvilken

Nethed og Friskhed i dette Meieri! hvilke udmærkede Heste bleve ikke for min Skyld trukne ud af denne velsyldte Stald! Hvilket jordist Paradiis kan vel sammenlignes med en dansk Præstegaard? Hvilken Rigdom kan opveie den Lod, som er tilfalden denne værdige Arbejder i Herrens Biingaard? Og paa samme Tid, hvilket Menneffe — han være enten Præst eller Lægmand — fortjener vel bedre Himlens Gunst end den herlige Pastor Meyer? Han er en velhavende Mand, uagtet han i den forrige Krig bragte Offre, som ikke vare ubetydelige, men følelige nok, for at bidrage til at gjøre Officererne Felttogets Besværlighed lettere, dengang da den danske Armee var indkvarteret i det samme Distrikt ved Dybbøl og Als, og stod ligeoverfor de Tydske. Præsterne i hele Nord- og Mellemflensvig have altid viist sig loyale og patriotiske endog til Heroisme og ere som Følge heraf blevene raat behandlede af det antidanske Parti. Pastor Meyer kan omtrent være 50 Aar gammel, men der er intet Spor af Affældighed at mærke i dette kraftige, brede Ansigt, i den stærke Skikkelse, dette stadige, glade Humeur, i denne dybe Stentorstemme. Maaskee spiser han alene til Middag med sin Kone og Søster, som udgjøre hele hans Huusholdning, men han sidder altid ved et Bord, ved hvilket han kan modtage og beværte en Snees Gæster. 10 eller 20 Fremmede kunne ankomme i samme Minut, og der vil blive sørget ligesaa hurtigt og villigt for dem, som om de havde været ventede i en Uge. Præsten kommer ikke frem med udsøgte Vine eller kostbare Læfkrerier; Alt er simpelt hos ham, tarve=

ligt men dog overslødigt. Dersom man ikke vil forsmaae hans hjemmesaltede Fleesk, hans Urtesuppe og Brødbudding, kan man intetsteds have det bedre end her; Luxus og Prunken maa man søge andre Steder, men dersom man vil finde udmærket Selskab, skal man tilbringe nogle Timer i Ulkebøl Præstegaard; man vil forlade den bedre fornøiet med sig selv og hele Verden. Heller ikke vil man blive mindre tilfreds, hvis man prøver sin Lykke hos en af hans Sognefolk, hvad enten Tilfældet fører os til det komfortable og smagfulde Hjem hos Forpagter Rosen paa Nonhave eller til den Hytte, der beboes af Huusmand Hansen i Kjør Vestermark. Man vil neppe komme i nogen Forlegenhed af Mangel paa et fælles Sprog. Enhver Dansk synes altid at have opsnappet nogle Stumper af et fremmed Tunge-
maal, som kan bruges til Udlændingernes Gavn. Efterat Hansen har tiet stille til alt det Tydske, som De bestræber Dem for at udtrykke Dem i, vil han overraske Dem med at fremstamme nogle faa underlige, men umiskjendelige franske Ord. Hans Kone og Børn ere ikke ligesaa dygtige til at tale, men de ere glade ved at see Dem og ønske Dem Velkommen med et Smil. Den eneste Modgang, som de have i deres ellers saa lykkelige Liv, er Eensomheden. Naar man besøger dem, betragtes man derfor som deres Velgjører. Synet af en Kommende er en Begivenhed, og dennes Udseende, Klædedragt og Tale, de Ord, som de forstaae og de, som de ikke forstaae, ville være Udspredelse for dem og tjene til Gjenstand for deres Underholdning i flere Uger. Giv dem Deres Kort eller skriv Deres

Navn i deres Bøger, og Deres Papiir eller Haandskrift vil være en Relikvi for Huset, saalænge som der findes Spor af det. Velvillie mod hele den menneskelige Slægt synes at være et Instinkt hos disse ukonstlede Folk. Ikke en Eneste synes at være istand til at gjøre eller forvolde Ulykker. Jeg har ikke seet et Baaben i noget af de Hundreder af Huse, som jeg har været inde i, ikke en landlig gammel Flint hængende som en Trophæ ved Arnestedet, ikke engang et Jagtgevær i en af Kjøkkenrogene. Lænehunden, der hviler paa Halmen ved Stalden, er ligesaavel venlig som dens Herre. Den seer aldrig Landstrygere eller Tiggere og gjør ikke ad Folk. Den dreier og vender sig, slider i sin Lænke, logrer med sin Hale og indbyder Dem til at karesfere sig med et umiskjendeligt Udtryk i sit stumme Sprog. Det er hos saadanne Folk, at nu omtrent 18000 af deres Lands Soldater ere indkvarterede, og det er hos dem, at — medmindre Vorherre vil hjælpe Danmark — ligesaamange eller flere fremmede Volds mænd om ikke lang Tid skulle indkvarteres. Himlen redde dem derfra!

25de Martis Aften.

Man har fortalt os her, at Østerrigerne have hævet Fredericias Beleiring og aldeles forladt Jylland.

XX.

Den ringe Virkning af den preussiske Beskydning. — Tegnet til større Virksomhed. — Fremmede Rejsende. — Kanonaden første Paaske-dag.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg, den 27de Mars.

Dersom den moderne Krigsførelse bestaaer i at tilføie en Fjende den størst mulige Skade med det mindst mulige Offer af Tid, Blod og Penge, maa det være mig tilladt at tvivle om, at Preusserne have naaet noget meget høit Trin i Konsten; dersom Krig endnu skal føres, saaledes som den føres blandt de Vilde, nemlig udelukkende for at dræbe Menneſker, maae Preusserne ogsaa ansees for rene Fuskere heri. Det er ikke mindre end 14 Dage (fra den 14de denne Maaned), siden de aabnede Ilden fra deres Batterier paa Broagerland. Kanonaden er siden aldrig ganske ophørt en heel Dag eller Nat igjennem. 3 Gjennemsnit ere ikke mindre end 500 eller 600 Kanon- og Granatſtud blevne affyrede dagligt; efter den laveste Beregning ere 7500 Stud blevne rettede mod Dybbøllſtandserne, men det er et Spørgsmaal, om de have gjort endog blot 75 danske Officerer og Soldater udhygtige til Tjeneste. Preus-

ferne kjøbe saaledes deres Fjenders Liv med en Udgift af 100 Skud pr. Hoved, og jeg har allerede havt Leilighed til i et foregaaende Brev at nævne det Faktum, at 1000 Kugler og Granater i Onsdags ikke frembragte en eneste Skramme eller Saar, der kunde lønne Artilleristerne for deres Uleilighed. 3 Gjennemsnit udgjøre Tabene i de danske Skandser neppe mere end tre eller fire Mand Dræbte og Saarede dagligt.

Hvad de andre Resultater angaaer, som Preussenerne have opnaaet ved Hjælp af deres Artilleri, da kunne vi i Virkeligheden sætte dem lig Nul. De oprode vel en Mængde Jord, de have næsten jevnet et eller to af de svagt byggede Blokhuse med Grunden, og i nogle af Skandserne ere Traverser og Brystværn betydelig sskrammede og surede. Men hvad gjør det? Vi gaae ud om Aftenen og finde en heel Deel Odelæggelse og Forskyrrelse i Nr. 2 eller Nr. 6, Lavetterne til en eller to af Kanonerne ere blevne sskudte i Splinter. Men hvad gjør det? Vi besøge den samme Plads Morgenen efter, og alt Gruset er bortskaffet, nye Skandseskurve bedække Brystværnet, Batteriet er saa godt som nyt, de Danske guide deres Hænder og ryste Snavset af deres lange Kapper, ventende paa den daglige Kugle- og Granatbyge, som de have lært at undgaae med stor Færdighed, og som de kun lee ad. Bliver dette Forhold uforandret, kan Beleiringen af Dybbøl vare ligesaa mange Aar som Trojas.

Igaar begyndte der imidlertid at vise sig Tegns til en langt større Virksomhed fra Tydsfernes Side. Ilden var overordenlig livlig mellem Kl. 11 og 1;

Jungen kan nægte, at Sigtet er udmærket, og dersom Kanonaden blev vedligeholdt hele Døgnet igjennem eller idetmindste fra Solens Opgang til dens Nedgang, dersom den udstrakte sig til hele Linien, og dersom Angrebet førtes nærmere ind til Skandsjerne, vilde vi sandsynligviis have noget andet at berette. Igaar blev et nyt Bateria paa 16 Stykker demasseret af Preussjerne paa en fordeelagtigt beliggende Plads mellem Landsbyen Dybbøl og Røgebøl, ligeoverfor Skandsen Nr. 8. Muligviis skulle vi idag høre Tordenen fra denne Kant. Men det maa ikke glemmes, at alle de danske Skandsjer med Undtagelse af Nr. 2 og 6 ere fuldkommen urørte. Som jeg fortalte, er der ikke tilføiet disse to Skandsjer nogen Skade, som ikke kan repareres næsten ligesaa hurtigt, som den anrettes. Indtil nu have de Danske været forunderlig sparsomme med deres Ammunition. De svare neppe mere end een Gang for hver tre af Sjendens Skud. Maaskee ville de vente, indtil en større Nærhed neutraliserer Fordelene ved Preussjernes riflode Artilleri; maaskee de forsmaae at øde Krudt og Kugler paa en unyttig Maade og ikke ville anstrenge sig, førend de kunne rette deres Kanoner mod deres Modstanders Bryst. Dersom Preussjerne kjendte de Mænd, som de skulle møde, ligesaa nøie som jeg, der har omgaaedes med dem i de to sidste Maaneder, kunde det meget vel undskyldes, hvis de vare bange for at komme i for nær Berørelse med dem. Der findes ikke i hele Verden kraftigere, stærkere eller bestemtere Folk end disse venlige, uskadelige og i det Hele uovede og uerfarne danske Soldater. Jeg troede neppe nogenfinde, at saa-

danne tykke Lemmer, et saadant rundt og høit Bryst, saadanne firkantede Skuldre, saadanne kraftige Kindbeen og massive Underkjaeber, saadant fast Kjød og friskt Blod kunde være en heel Hærs almindelig Character. Jeg kommer hver Dag forbi dem, naar de marschere fra Forposterne til Nattekwartererne og fra disse til Forposterne. Jeg seer mig da om i Massen og undersøger dem een for een med en Physiognomists Kjærlighed, og jeg forsikrer, at jeg forgjæves søger efter et Individ, som jeg kunde være tilbøielig til at beskrive som svagt eller forsagt. Disse svære Folk bevæge sig i Almindelighed langsomt og betænksomt, Gangen er flodset og plump, Udtrykket i deres Ansigter sløvt og roligt, men i Masse staae de som en Muur og skrække ved Bægten af deres Trin. Paa et aabent Terrain og Bryst mod Bryst vil jeg have ondt ved at bestemme, hvor mange Preussere der kræves for at drive dem en Tomme tilbage. Vi faae hver Dag Nye hertil. Den danske Regering anstrenger enhver Nerve for at sende sine Reserver. 5000 Rekrutter indøves i Kjøbenhavn.

Jeg har saa ofte knurret og klaget over vor fjedelige og usle Tilværelse paa dette Sted, at jeg anseer det for rigtigt at nævne den store Forbedring, som de senere Dage have frembragt i vor Stilling. For det Første har Veiret været smukt, klart, tørt, og slet ikke mere koldt, end vi pleie at have det i England paa denne Tid af Aaret. Dernæst blive vi daglig flere i Antal, og jo flere, jo muntre. Foruden syv eller otte Bladskrivere, der repræsenterer de fleste europæiske Nationers Presse, have vi underlige Reisende i Flokke,

især engelske Officerer, hvis første Instinkt tilskynder dem til at søge Omgang og Forbindelse med os Civilister. En halv Snees Stykker af os samles daglig; vor Samtale efter Middagsmaden, som oplives ved Stikpiller og Ordspil, indhyllede i en Mængde forskellige Tungemaalss brogede Dragt, krydrede og beaandede af de nationale Eiendommeligheder, hjælper os til at faae Ende paa de kjedsommelige Timer, der hidtil have hvilet saa tungt paa os. Det attiste Salt fra Boulevarderne blander sig ikke uwilligt med Affald fra Cornhill. Venstebank sluttes med meget kort Barsel, og godt Humeur og den fra Feltlivet udadskillelige Hjertelighed udvikler sig let i de elendige Kroer, hvor vi leve comme à la guerre. Soldaterne ere vante til vore Besøg paa enhver Tid af Døgnet; de hilse os med „Goddag“ eller „Godnat“ eller hvistte ligegyldigt til hverandre, at „Englænderne“ eller „Engelskmændene“ komme, Alt hvad der er sært, ubesindigt, uforflammet eller paatrængende ansees for at være reen engelsk Idiosynkrasi. Ingen Utaalmødighed paa vor Side kan bringe disse uforstyrrelige Nordboere i ondt Lune. Officererne ere alle uforanderlig høflige og forbindtlige; de nægte ingen Oplysninger og slye ikke nogen Konversation, i hvilken man indlader sig. Jeg har aldrig seet en Dans med Epauletter, uden at hver Tomme af ham var en Gentleman, og som jeg før omtalte, er jeg aldrig truffen paa en egenfindig, raa, gnaven eller uhøflig Soldat. Sidste Søndag mødte jeg rigtignok en drukken Mand paa Sønderborgs Hovedgade. Han var den første Mand, som jeg har seet her i denne Tilstand. Men han var

en Undtagelse, som kun godtgjorde Reglens Rigtighed, og den Maade, paa hvilken hans Kammerater stødte og skubbede ham bort ligesom en Slave, med Foragt og Brede i deres Udseende, viste, at Drukkenskab er ligesaa upopulair imellem dem som blandt Spartanerne i Oldtiden. De Danske ere ganske vist fornøiede over at see os dele deres Trængsler og til en vis Grad deres Farer. De see paa os, naar vi trave med dem igjennem Snavset, med en undrende Stirren, ligesom om de vilde spørge os, hvorledes vi synes om det, og dersom vi undertiden ere komne ud i deres Skandsjer, naar en Granat rasler i Luften, gribe de leende fat paa os og trække os ind i de Huller og Hjørner, hvor Erfaringen har lært dem, at de kunne afvente Projektilet med næsten fuldkommen Sikkerhed. Man kan ikke paa nogen Time af Dagen eller Natten med fuldkommen Sikkerhed besøge Skandsjerne uden at være udsat for Preussernes dumme Ild. Morgenen til Kl. 10 eller 11 og Natten fra omtrent Kl. 4 eller 5 om Eftermiddagen indtil Dagens Frembrud ere Perioder af sammenlignelsesviis Rolighed, og vi vælge derfor disse Tider til vore Ekursioner, men Broagerbatterierne kunne ikke siges at tie aldeles stille paa nogen Time af Dagen eller Natten. Af og til farer et Skud gjennem Luften næsten saa regelmæssigt som en Kirkeklokke, der slaaer hver Time. Virkningen er sublim, naar dette indtræffer i den stille Nat. Det høie, dybe Knald af det svære Skjots, som Echoerne fra det bakkede Land og den steile Søkhst gjentage, den hvislende eller rettere hvinende og pibende Lyd af Granaten, naar den gennemfarer sin Bane som

en Slange eller et Meteor, Alt dette griber Die og Dre paa en saadan Maade, at den meest fuldendte Fyrværker ikke kan rivalisere dermed, og et saadant Syn er vel den Uleilighed og den lille Risiko værd, som det koster at nyde det.

Saadanne ere Sorgerne og Glæderne, Fordelene og Manglerne ved vor Tilværelse, og lad mig da spørge: „Hvem vil ikke være Korrespondent?“

Den 27de Marts, Aften.

Det er idag Paaske dag, og Preussjerne synes derfor at ville opvarte os med en Kanonade af usædvanlig Livlighed. Ilden aabnedes efter Kl. 12 Middag, men i over en halv Time var den saa voldsom, at vi kunde tælle ikke mindre end sex og endog undertiden ti Skud i eet Minut. Batterierne paa Broagerland ere mere talrige, eller snarere, de ere blevne satte i Forbindelse med hverandre, saa at nu næsten hele Kysten kun frembyder en vedvarende Linie af Ild. Omtrent Kl. 2 sagtnede Ilden og ophørte snart aldeles. Det synes virkelig, som om Preussjerne have et vist Antal, f. Ex. 500 eller 600, Kanonkugler og Granater til dagligt Forbrug, og at det ikke gjør noget til Sagen, enten de brænde alt deres Krudt af i saa Minuter, eller om de sende det ud i smaa Portioner, saa at de vedligeholde Alarmen hele Dagen. Man føler sig for thyvende Gang fristet til at spørge: „Kæmpes her for Alvor?“

Nogle af vort Selskab gik ud i Eftermiddag, saasnart som Preussernes Ild viste Tegn til, at den omtrent vilde ophøre. De besøgte Batteriet Nr. 2, i

hvilket der imellem Nr. 12 og 3 var faldet omtrent 327 Kugler og Granater. Brystværnene var for en stor Deel skudt bort, og Levningerne af et Blokhuus vare næsten forsvundne, men Skandsen selv var endnu i Hovedsagen urørt, og Kanonerne besvarede Fjendens Ild til det Sidste. Tabet var kun to Mand Saarede. Igaar var der tre Saarede.

Fra Batteriet Nr. 8 kunde man meget nøiagtigt see det preussiske Batteri, som er bygget mellem Landsbyerne Dybbøl og Røgebøl omtrent 3000 Alen fra den danske Linie. Kun sex Skydeskaar ere synlige. Kanonerne ere endnu ikke monterede.

En Franskmænd, der igaar kom fra Sylland, fortæller os, at Fredericias Beleiring blev hævet paa Grund af, at de ungarske og venetianske Tropper under Gablenz vare i aabent Mytteri. Det kan være muligt nok, at der hersker Misforstøielse blandt en Deel af de østerrigske Soldater.

XXI.

Stormen paa Dybbøl den 28de Marts. — Kolf Krafes Deeltagelse. — De engelske Amateurer. — Indbringelsen af Saarede og Døde.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg, den 28de Marts.

Idag have vi endelig havt alvorligt Arbeide, og vi have faaet fuldkommen Erstatning for de mange Ugers trættende Uvirksomhed og skuffede Forventninger. Preussjerne have prøvet paa at storme hele Dybbøllinien og ere blevne drevne fuldstændigt tilbage. De ere i Sandhed blevne saa fuldkomment besejrede og overvundne, at det er et Spørgsmaal, om de ville fornye deres Angreb. Tre saadanne Dage som denne ville godtgjøre Dybbølliniens uovervindelige Styrke og tvinge Tydskerne til at opgive Beleiringen som det allerværste Stykke Arbeide.

Jeg blev vækket imorges omtrent Kl. 3 ved den dumpe Lyd af et Kanonskud. Først brød jeg mig ikke om det, da jeg vidste, at Preussjerne vare vante til at sende denne tordnende Støi op til Himlen istedetfor en Morgenbøn, og jeg troede, at der ikke vilde falde flere Skud, førend Kanonaden begyndte for Alvor længe efter

Frokosttiden; thi den beleirende Styrke har i de sidste to Uger vænnet os til denne Slags Underholdning. Denne Gang hørte jeg imidlertid en skarpere Lyd, der i Begyndelsen lød som en tung Vogns Rullen paa den ujævne Steenbro, men som snart viste sig at være en vel vedligeholdt Musketilds Knalden. Det varede ikke mange Minutter, førend jeg var ude paa Gaden og paa Veien til Broen. Geværildten var den livligste, jeg endnu havde hørt, det var ikke Pelotonsalver, men en stadig Skyden, der fortalte om en almindelig, bevæget og noget uordenlig Fægtning. De preussiske Batterier paa Broagerland vare fuldkommen tause. Kanonaden kom dennegang fra de danske Skandsjer, fra næsten ethvert Punkt af Dybbøllinien. Jeg saae strax at Preusserne havde forsøgt at overrumple og storme nogle af Skandsjerne, og at det var umuligt for dem at anvende deres Kanoner, uden at udsætte deres eget fremstkudte Mandskab for Ilden. Mine Tanker viste sig at være rigtige; Preusserne vare først komne frem mod Skandsjen Nr. 6, derefter paa et Punkt mellem Skandsjerne Nr. 8 og 9 og endelig over hele Linien.

Dybbølstillingen er maaskee den bedste af alle Stillinger for en neutral Tilskuer. Intet var lettere end at see Fægtningen fra flere Punkter uden at udsætte sig for den mindste Risiko. Da jeg naaede Broen, var det først min Hensigt at gaae over til Dybbøl-Siden og naae frem i selve Stillingen, men jeg betænkte, at det ikke var min Opgave at tage Deel i Slaget, men kun at beskrive det, samt at en unødvendig Udsættelse af Liv og Lemmer snarere vilde hindre end hjælpe mig

i Udførelsen af min særlige Pligt. Efter betænksomt Overlæg gjorde jeg derfor en Vending tilvenstre og begav mig først til den saakaldte „Slotsstandse“, et høit beliggende Punkt, med en Veirmølle paa Toppen, som nu er forvandlet til en Skandse paa Nordsiden, en lille Kvartfjerdingvei fra Sønderborg paa den sydvestlige Side. Herfra havde jeg en prægtig Udsigt over Bemmingbund og Dybbølsstandserne, langs hvis hele Rand Ilden nu glimtede, saa at den fik Lighed med en sumpig Egn i et sydligt Klima, oplivet af Sværme af lysende Insekter.

Klokken var ikke mere end 3½, og det var en af de smukkeste Morgener, jeg nogensinde har seet her. Luften var fuldkommen stille, og Værkerne hævede sig allerede i Luften med deres smukkeste Morgensange, Maanen stod langt nede i den vestlige Horizont, fulgt af en Morgenstjerne, som jeg antager har været Merkur. Alle Stjernerne vare fremme; bagved os saae vi den allerførste svage Stribe af Morgengryet. Kanonaden fra de danske Skandser var forfærdelig; Granaterne sprang hvert Dieblit, og ved Siden af denne stærke Lyd hørtes Musketilden høiere og høiere. Samtidig med den noget dæmpede Knittren af de danske Rifler, horte vi den skarpe, syngende Lyd fra det preussiske Bagladningsgevær. Luften var opfyldt af Ildglimt, og Røgen laae bleg og trykkende over det store Landskab, den samlede sig deels fra de tusinde Skud fra store og smaa Skydevaaben deels fra en stærk Ildbrand, der hævede sig fra de til Undergang indviede Huse i den uhyggelige Dybbølby. Det var en Scene, som det

var værdt at gaae mange Snefe Miil for at see, og som det kunde lønne sig at vente paa mangan en lang og trættende Dag. Gjennem Kanonerne og Geværernes Kvalden kunde vi høre Preussernes og de Danskes Hurraraab.

Klokken var over 4, førend Trompeterne blæste Allarm i Sønderborg, Ordonnantjer havde imidlertid længe galloperet omkring i alle Retninger, og snart var hele den lille danske Armee i Bevægelse. Den ene Bataillon fulgte efter den anden, Kavalleriet efter Infanteriet, og Artilleriet derefter. Gangen gik snart over til Løb, og hurtigt og ivrigt rykkede Kolonnerne frem i den beundringsværdigste Orden. De tappre Danskes Kamplyst rokkede mit kloge Forsæt. Jeg fulgte Kaptein Fallesens Batteri — det 11te — over Broen, besteg Skandsen i Brohovedet og fulgte derpaa med opad Beien hen til Nærheden af Dybbøl Veirmølle. Hele Bevægelsen lededes med den roesværdigste Orden og Præcision. Ingenieurerne vare paa deres Plads paa Pontonerne, Palissaderne vare besatte med Skarp-skytter, enhver Soldat fandt sin Plads ligesom ved Instinkt, og Infanterikolonnerne deploherede, efterat være komne over Brohovedet i lange, tætte Linier langsmed Høienes Rand. Klokken var omtrent 5, da jeg naaede Dybbøl Veirmølle, og en halv Times Tid standfede nu Geværilden noget. Preusserne vare siensynligt drevne tilbage ved deres første Angreb og forberedte nu et nyt. Klokken $5\frac{1}{2}$ begyndte Fægtningen igjen, og den sagtnede nu kun een Gang henimod Klokken 7. Da jeg hørte en stærk Kanontorden fra Bemmingbundsiden,

begav jeg mig hurtigt tilbage til mit første Observationspunkt ved Veirmøllebatteriet og blev der Vidne til et af de meest glimrende Syn, som jeg nogensinde har været Vidne til. Kolf Krake, det eneste danske Pantserfisk i disse Farvande, havde faaet Dampen op og seilede ind i Bemmingbund for at beskyde Preussernes høire Fløi. Ved at gaae langsmed Kysten omtrent en halv Fjerdingvei kunde jeg fra et fremspringende Punkt noget paa den anden Side af Sønderborg Ladegaard følge det stolte Skibs Bevægelser og see den voldsomme Ild fra de to 64-Pundigere, hvormed hvert af dets Taarne ere armerede. Preusserne trak sig imidlertid hurtigt tilbage paa denne Side, og Pantserfisket, der havde fuldendt sin Mission, seilede derefter langsomt til sin Ankerplads. Det valgte sin Retraitelinie langs med Broagerland tæt inde under disse frygtelige preussiske Batterier, hvis Ild i de sidste to Uger saa uafbrudt har lydt i vore Ører. Der var ikke en af de preussiske Kanoner, der undlod at sende det sin Hilsen, og Granaterne faldt i Mængde foran det, bagved det, og paa Siden af det, efterhaanden som det gik fremad, saa at Vandet sprøitede op i Søiler af hvidt Skum som Vandstraalerne fra en Flok Delfhiner eller Hvaler. Jeg saae ingen af Granaterne ramme Skibet, men det blev dog siden sagt mig, at Kolf Krake ikke kom aldeles urørt forbi denne lange Linie af Kanoner, men det havde valgt sin Kurs med stor Klogskab; thi dersom det havde holdt sig ovre paa Dybbølsiden, vilde Fjendens Ild, skjøndt i en større Afstand, have gjort mere Birkning; men ved at gaae lige ind under de Høie paa

Broagerland, hvorpaa Batterierne ere anlagte, gjorde Chefen det vanskeligere for de sjenntlige Artillerister at ramme Skibet. De fleste Skud gik langt hen over det og begravedes i Bølgerne uden at gjøre Skade. En Mængde Tilskuere havde forsamlet sig paa Kysten af Als, vi svingede vore Hætte og tiljublede det med vore Stemmers fulde Kraft vore Hurraer.

Smidlertid var Ilden paa Høiderne bleven svagere. Kloften var bleven 8, Geværerne havde gjort deres Gjerning, og kun de danske Kanoner brugte endnu deres Kugler til at fremskynde Preussernes Tilbagegang. Et tredie Angreb af Tydskerne var ligeledes bleven afviist, og efterat de havde vedligeholdt en spredt Geværild en Timestid eller to, trak Preusserne alle deres Tropper tilbage og begyndte atter deres stærke Kanonade fra Batterierne paa Broagerland mod de forskjellige Skanser i Dybollinien.

Efterat jeg nu saaledes har givet en ligefrem og upartist Beretning om det, som jeg med mine egne Dine saae af Gaarsdagens Affaire, skal jeg tilføie nogle enkelte Træk, som jeg har samlet efter andre Personers Udsagn.

I nogle af mine foregaaende Breve har jeg nævnt, at der havde samlet sig et Selskab af unge Englændere, som ere nysgjerrige efter at see en virkelig Krig, og jeg har fremsat min oprigtige Mening om den Dumdriftighed, hvormed de hele Tiden have udsat sig for unødvendig Fare. Jeg har hidtil ikke nævnet deres Navne, fordi deres Opsørsel ikke syntes mig at være enten rigtig eller fornuftig. Men efter denne Dags Affaire ere de Dagens Helte, og da jeg har faaet Til-

ladelse af dem til at opgive deres Navne, troer jeg, at det er min Pligt at yde dem den Smule Roes, som min stakkels Pen formaaer. En af dem er Hr. Luberon Herbert, en Broder til Jarlen af Carnarvon, hans Rejsekammerat er Hr. E. W. Hall, og hertil kommer Kapitain Alfred Bond. De danske Soldater have i flere Dage været fortrolige med dem. Noget Særheder i deres Koftume og deres usuldkomne Kjendskab til nogetsomhelst Sprog, som kunde hjælpe dem, have gjort dem berømte. Ved ofte at see dem midt i den fjendtlige Ild uden nogen Nødvendighed eller Hensigt, have disse gode Danske faaet den Idee, at „Englænderne af og til lide af Livskjede, og at naar de faae Anfald af denne Sygdom, ville de være mere glade end bedrøvede ved at finde en Leilighed til at blive slaaede ihjel og blive befriede baade for denne og alle andre Sorger.“ I dag var Soldaternes og Officerernes Tale om disse Herrer meget forskjellig. Det var en stor Opmuntring for Soldaterne ved en saa varm Leilighed at see ubevæbnede Civilister dele deres Farer, og da Mr. Herbert, midt under den heftigste Ild, sprang ud fra sin dækkede Stilling i Nr. 4 og gif ud med Ambulancebærerne for næsten midt inde imellem Fjenderne at hente de Saarede, hvis Blod plettede den samme Bøffellæders-Kjole, der havde været Gjenstand for saa mange spottende Bemærkninger, var der ingen Grændse for Troppernes Enthufiasme for „den tappre Englænder“, og derved fremkaldtes en kjærlig Følelse i deres Hjerter for det Land, fra hvilket disse uventede Hjælpetropper kom. Af disse udmærkede Dienvidner fra Fronten og fra mange andre Billeder erfarede jeg, at Preussernes første Angreb, som

jeg sluttede mig til, var rettet mod Nr. 6, den Skandse, som de haabede at have bragt til Taushed ved deres Ild iovergaars, og at de havde gjort et samtidigt Angreb paa et Punkt mellem Nr. 8 og 9, hvorfra Striden snart udviklede sig til hele Linien. De saae, at de preussiske Kolonner vare opstillede i god Orden ved Landsbyen Dybbøl, og at de rykkede frem med Kjøkhed, indtil de naaede indenfor de danske Kanoners Skudvide, hvorpaa de vendte om og rendte hurtigt derfra; de saae paa den anden Side de Danske samlede i store Masser mellem Skandserne, og hvorledes de brød ud derfra for at forfølge de Flygtende. Føgtningen indskrænkedes til en reen Udvevling af Infanteriild, da Preusserne ikke vilde vente efter en Bajonetsføgtning. Vore Venner have ikke nogen høi Mening om de danske Infanteristers Sikkerhed i Skydningen, og ansee de tydske Skarpskytter for at overgaae dem i Brugen af deres Vaaben, men derimod fige de, at den danske Artilleri-Ild er fortræffelig. Det er klart, at denne Ild er for stærk for Preusserne. Det Samme gjentog sig her, som jeg ved tidligere Leiligheder har omtalt i et af mine Breve, og enten de preussiske Officerer anvendte haarde eller milde Midler for at faae deres Soldater til at gaae frem mod Kanonerne, vilde det ikke lykkes. Hundreder af Danske fortalte mig, hvorledes de imorges hørte de fjendtlige Officerer raabe: „Vorwärts, vorwärts“, men til samme Tid ligesaa tydeligt Soldaterne svare „Nein, nein!“ De have formodentlig fundet, at de selv bedst vare istand til at dømme om, hvormegen Fare de vilde ud-

sætte sig for, og hvormange Hindringer, de vilde have at overvinde. „Hvor en Granat faldt“, forsikre mine Benner, „fløi det preussiske Infanteri fra hverandre som Avner for Vinden“. Nogle enkelte Regimenter viste imidlertid en bedre Holdning og stode bedre fast paa deres Plads.

Paa min Vei til Dybbøl Veirmølle maatte jeg begge Gange passere forbi nogle Vogne, der kjørte med danske Saarede. Nogle bleve baarne forbi paa de stærke Ambulancesoldaters Skuldre. For Størstedelen blødte de i Hovedet, idet de havde faaet dette beskadiget bag ved Skandernes Brystværn. Ikke faa vare livløse, og jeg saa en blandet Masse af Kjød og Blod, om hvilken jeg neppe vilde have troet, at den kunde have været et Menneffe, naar man ikke havde fortalt mig det. De Danske ere imidlertid i Besiddelse af Nerver, der ikke blive rystede af Bagateller. Jeg saa Lømrere, der lavede Pigtister til de Døde tæt ved den samme Plads, hvor Soldaterne togte deres Middagsmad. De gaae stadigt og uafbrudt til det Arbejde, der foreligger, fuldkommen ubekymrede ligeoverfor enhver skrækelig Gjenstand, der kommer dem for Die, og uden at bryde sig om noget som helst Varsel eller Omen, som vilde forstyrre andre Folks Ligevægt eller tilintetgjøre enhver Andens Appetit.

En fiesvigsk Afdeling (10de Regiment) i dansk Tjeneste opførte sig med udmærket Tapperhed. Da Affairen begyndte, bad den om, at Hæderspladsen maatte blive betroet den, og den indløste hæderligt den Borgen, som den saaledes frivilligt havde givet for sin Trofskab.

Preusserne have forlangt og faaet to Timers Vaabenstilstand for at kunne i No optage deres Døde og Saarede.

Kun fire danske Regimenter vare i Alden, og Reserven ventede med Geværet i Armen i anden Linie. Dersom vi kunne troe de preussiske Fanger, vare Fjenderne ogsaa kun rykkede frem med to Regimenter eller sex Batailloner.

Preusserne ville forsøge paa at give det Udsæende af, at denne Affaire kun har været en større Rekognoscering. Men saadanne Bevægelser finde i Almindelighed ikke Sted midt om Natten. Min egen Overbeviisning er, at de forsøgte paa at overraske de Danske, men, efterat være slaaede tilbage, vendte de atter og atter tilbage til Angreb, og opgave først Forsøget, da det viste sig at være aldeles forgjæves.

Efter de officielle Beretninger havde de Danske 14 Dræbte. Antallet er sandsynligviis urigtigt opgivet og vil vel vore til 24 eller 34. Blandt de Døde ere tre Officerer. De Saarede udgjorde 110 til 120, blandt disse 6 Officerer. Der toges 25 preussiske Fanger, hvoriblandt 4 Officerer, 1 Kapitain og 3 Lieutenanter, en af de Sidste var saaret. 5 døde Preussere bleve ogsaa indbragte. De preussiske Soldater viste en meget usømmelig Glæde og dreve Løjer med den Skam og Fornedrelse, som var overgaaet dem. De ere for Størstedelen fra Posen.

XXII.

Sagtning i Beskydningen. — Mr. Herberts Afreise. — Soldaternes No og Fæsthed.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg d. 30te Marts.

Efter Stormen og Kampen i Mandags have vi faaet Stilhed igjen. Preusserne gave neppe noget Tegn til Liv igaar, og de indskrænkede deres Virksomhed til kun omtrent et Dusin Kanonstod, der affyredes paa Lykke og Fromme med en halv eller en heel Times Mellemrum, men deres høitlydende Artilleri forstyrrede dog ikke den smukke Foraarsdags rolige Stilhed. Vi beskylde dem for, at de pønsede paa store Planer under deres ildevarslende Tausshed. Vor Søvn var urolig og afbrudt i de korte Timer i Mandags Nat og inat, da vi naturligtviis ventede at høre en lignende Reveille som den, der havde jaget os ud af vore varme Senge Kl. 3 i Mandags Morges. Der skete imidlertid Intet. I dette Dieblit have Preusserne ikke bedre Udfigter til at bemægtige sig Dybbølskandsjerne ved Storm, end de havde den 8de Februar, da de førstegang fik dem at see. Deres Kanonade vil heller ikke kunne svække de danske Batterier saaledes, at de kunne forberede et Angreb, medmindre den bliver en heel Deel

mere livlig og bedre vedligeholdt, end den har været i de sidste 2 Uger, en Tid, under hvilken omtrent 8000 Kugler og Granater kun have gjort lidet mere Virkning paa de danske Jordvolde og Brystværn end et Knappenaalsstik. Arbeidet maa begyndes paany, og Himlen alene veed, hvor kjedsommelig Gjentagelsen af de samme forgjæves Anstrengelser vil være for Fortælleren om disse utilfredsstillende Hændelser.

Mr. Herbert og hans Ven, Mr. Hall, forlode os imorges efter et Ophold her af kun 9 Dage. Den førstnævnte Gentleman er efter i 9 Dage at have været Gjenstand for den danske Hærs Undren afreist som Dagens Helt. Jeg spadserede og red ud med ham igaarmorges og i aftes, og vi kom neppe forbi en eneste Soldat eller Officeer, tilfods eller tilhest, uden at disse hilsede ham som en tapper Ven og Kammerat. Ikke faa traadte ud af Geledderne, da de marscherede forbi os i Kolonner og rystede hans Haand, indtil de næsten havde vredet hans Arm af Led. Jeg har aldrig seet en saa naturlig Enthusiasme hos disse høihjertede, og saavidt man kan domme efter deres Udseende, phlegmatiske Folk. Mr. Herberts stadige Ophold i Skandserne og ved Forposterne har gjort ham bekendt for den store Flerhed af de danske Soldater; men endog de, der ikke før havde seet ham, kunde kjende ham ved første Øiekast efter den Beskrivelse, som Kammeraterne havde givet af ham. De Øverstbefalende i Hovedkvarteret synes at være ligesaa slaaede af hans høihjertede Indfald som de Menige, med hvilke denne Gentleman har sluttet Venskab og Kammeratskab. Man har bedet Mr.

Herbert medtage Depescher til Krigsministeriet i Kjøbenhavn, og vi nære her kun liden Tvivl om, at Overgeneralen, General Gerlach, har nævnet Engellsmændens Navn blandt Kandidaterne til Dannebrogordenen.

De Danskes Beundring for den engelske, frivillige „Ambulancesoldat“, gjengjældes af denne. Mr. Herbert selv, saavel som hans Ven Mr. Hall og Kapitain Bond hvilke alle Tre stode bagved det forreste Brystværn, tale meget om den Ro og Fasthed, hvormed disse kolde Nordboer indtog deres Pladser i Skandserne, som de kun besatte tyndt og svagt med deres usorholdsmæssig ringe Antal, med fuld Bevidsthed om, at idetmindste tre Mænds Arbeide hvilede paa enhver af dem, og med den Beslutning at udføre, hvad der var paalagt dem, eller ogsaa at lade deres Liv under Forsøget paa at gjøre det. Man har fortalt os, at Preussjerne ikke angrebe Dybbøllinien med mere end 6000 Mand, og forsaavidt vare de ikke deres Modstandere meget overlegne, men bagved disse sex Batailloner stode 20,000 opmarscherede, og dersom Avantgarden paa nogetsomhelst Sted i den danske Linie havde fundet et gennemtrængeligt Punkt, vilde Hovedstyrken være kommen frem med et saa mægtigt Angreb, at de svage danske Linier neppe vilde have kunnet modstaae det, men de Danske forsvarede deres Plads med Kolighed og Fasthed. De kunde see de sjenntlige Kolonner, der dannede store Masser i liden Afstand, men de fyrede dog med koldt Overlæg, og da Touren kom til dem at danne Kolonner og at bryde frem til Skjærmydslen, forlode de deres svage Skjul og marscherede ud i den graa Morgendæmring uden at spørge,

om de skulde kæmpe to eller ti mod een. Men alligevel forekommer det de andre Engelskmænd ligesom mig, at Størstedelen af disse Danske snarere see ud som Landeværnsmænd end som virkelige Soldater. De have kun ringe militair Holdning, Gang eller Mine; de ere neppe halvt indøvede, have kun liden Færdighed i Brugen af deres Rifler og kjende kun lidet til Evolutioner i større, ja ikke engang i mindre Masser. De ere udresserede, tunge og keitede, men de ere gjorte af Jordens allerbedste Stof, og de ere beundringsværdigt vel stikede til Forsvar, og velegnede til at vise det Taalmodigheds-Arbejde og den kolde Landsnærværelse, som her kræves af dem.

General Gerlach offentliggjorde idag en Dagsbefaling, i hvilken han tildelte de Regimentter, der vare engagerede i Affairen i Mandags, deres velfortjente Roes, tilligemed en Beretning om det Tab, der var lidt i denne. Det er ikke synderlig forskjelligt fra Beretningen i mit sidste Brev. De Dræbte siges at være 4 Officerer og 30 Soldater, de Saarede 3 Officerer og 111 Soldater. Der toges 4 preussiske Officerer og 27 Menige tilfange.

XXIII.

Landstabet's Skjønhed og No. — Fortsættelse af fredelige Beskjæftigelser. — Preussernes første Parallel.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg d. 1ste April.

Naar den nuværende Krig engang faaer Ende, og disse Egne atter faae Lov til at aande frit efter de frygtelige Storme, der ødelægge dem, vil maaskee den i hele Europa vakte Interesse faae Skarer af ørfesløse Vandrerere hertil, som gjennemsoge de meest ubekjendte eller forglemte Kroge af Jordkloden for at finde Adspredelse. De, som saaledes fristes til at komme og see „Krigsskuepladsen“, ville her finde en Egn, som Naturen har bestemt til at være det meest velsignede Opholdssted for Freden. De Haandbøger, hvormed en Reifende forshner sig til en projekteret Reife i Danmark, nævne aldeles ikke saadanne Pladser som Den Als eller dettes Sund, eller Fredericia og Indløbet til Lillebelt. Disse Egne ere dog i Besiddelse af særdeles Skjønheder og Ynder, og i Sommermaanederne ville de vel ikke blot være et forbigaaende Besøg værdt men ogsaa et længere fast Ophold. Jeg troer i Sandhed ikke, at nogen Deel af Kontinentet eller endog de bedste Landdistrikter i England kunne fremvise en saadan Forbin-

delse af yndige hjemlige Scener, af almindelig Tilfreds-
hed og Overflødighed, af fuldkommen Ro og Belvære.

Vi ere nu komne paa denne Side Jevndøgn, og
Solen begynder at besfinne disse nordiske Lande mere
stadigt. Dagene længes, efterhaanden som vi skride
fremad mod den Periode af Aaret, da Aften og Mor-
gen kun udgjøre een Kreds af Dagslys. Hvilken Mor-
gen var det ikke igaar! Hvor smuk var ikke Himlen
og Jorden! Jeg spadserede langsmed Strandbredden
fra Sønderborg til Høruphav og saae foran mig Dyb-
bølhøiderne, med deres vidtberømte Beirmølle paa Top-
pen, det aabne Bemmingbund, Broagerhalvøens skov-
bevorede Kyst og længere borte ved Indseilingen til
Flensborgsfjord, den brede Bugt ved Gjelting og den
lave Bred af Slesvigs Fastland samt endnu længere
borte Eliens snevne Indløb. Der var en Stilhed i
Luften, en Klarhed og Reenhed i Skyerne, en Rolig-
hed over den hele brede Vandflade, som vilde have
beroliget selv en Løve i dens Fieberraseri. Den rolige
Søes blaa Gjennemsigtighed, de langt bortliggende Sko-
ves Purpurfarver, de uldne Skyers Solbrande, Alt
syntes at tilhøre lykkeligere sydlige Klimaer, og hvis
Landskabet ikke havde været saa mildt, hvis der ikke
havde manglet Klipper og høie Forbjerge, kunde jeg
have indbildt mig, at jeg var paa Bredderne af Mittel-
havet og seilede langs Kysten af Bonifaciostrædet eller
passerede Piombino-Kanalen.

Paa den anden Side i lidt over en Fjerdingveis
Afstand skimtede de hvide sandede Bakker paa Broager-
land i Solen, og langs alle disse Bakker findes de

preussiske 24 Pundigere, af hvis Barmhertighed Sønderborg og dens Ladegaard og hele Kysten næsten indtil Mundingen af Høruphav er afhængig. Naar man har meget skarpe Dine, kan man let opdage Mundingerne af disse frygtelige Maskiner og de Artillerister, der ligge og doerne rundt omkring dem. Paa denne Side staaer en dansk Officeer bagved Brystværet af Slots- eller Veirmøllebatteriet med en lille Tavle i Haanden, hvorpaa han nedskriver ethvert Skud og enhver Granat, der bliver kastet imod Batterierne Nr. 5 og 6 i Dybbøllinien. I Størstedelen af Natten, og siden Solen stod op, have disse Batterier været stille, som om de vare blevne formildede ved den udsigelige Ro hos alt Skabt. Men nu hæver den ildevarslende Røg sig fra Skydehullet. Man kan tælle 16 Sekunder, og da vækker det dybe, skraldende Knald Echoerne paa den ujævne Bred af Bemmingsbund; endnu nogle faa Sekunder mere og et andet dæmpet Knald underretter om, at en Granat springer mod Jordværkerne, og at den muligt har dræbt en Dansk, som har været uorsigtig nok til at see ud efter Dødens Sendebud eller for langsom til at søge det Skjul, under hvilket hans Kammerater have dækket sig.

Saaledes er Preussernes Morgenforfølgelse. Saaledes eller med meget liden Forskjel ere deres Manøvrer den største Deel af Dagen. Den virkelige Skade, som de gjøre, er kun en Bagatel, men Stoien er enten overordenlig veltlydende eller i høieste Grad ubehagelig efter den forskjellige Natur og Smag hos Tilskuerne.

Længere tilvenstre driver Ugerbruget endnu sine Arbejder udenfor de preussiske Kanoners Omraade med en lykkelig Ringeagt for Faren. Forpagter Petersen, Fader til de 12 Døttre, som jeg tidligere har omtalt, kjører i Marken med sine Heste med den fuldkomneste Rolighed, skjøndt han veed, at Straataget paa hans Ladegaard paa ingen Maade er bombefrit, og at et eneste vildfarende Skud til enhver Tid kan sætte hans Straatage i Flamme. De 12 Piger og den øvrige kvindelige Deel af hans Huusholdning have forladt Gaarden, men Familiens Hoved bliver tilbage, og Gaarden vedbliver at være i Drift trods den Masse Soldater og Officerer, Ryttere og Heste, Kanoner og Ammunitionsvogne, der besvære, nedtrampe og ere iveien for Alt. Gaardens Jorder maae pløies, endsskjøndt Gaarden er en Leir; Kornet maa groe og modnes, skjøndt det er tvivlsomt, om Danske eller Tydske skulle høste det, og om indfødte eller fremmede Bagere ville tilberede dets Frugt til Føde for de Levende.

Den 1ste April Eftermiddag.

Vi havde en søvnløs Nat. Preusserne have gravet og opkastet Paralleler i en meget farlig Nærhed af Dybbøllskandserne, og de Danske, som opdagede deres Forehavende, aabnede Ilden paa dem strax efter Midnat, og den vedbliver endnu. Dersom Preusserne skulde bringe deres Forehavende til Udførelse og fyre paa Skandserne fra deres nye Batterier i Fronten, vil det neppe flaae fejl, at deres Projektiler ville naae Byen, og vi kunne da ikke holde ud her. Selve Hovedkvarteret maa da flyttes til Ulkebøl eller Augustenborg.

XXIV.

Begyndelsen af Enden. — Kanonadens Voldsomhed. — Sønderborgs Bombardement og Flugten derfra.

Det danske Hovedkvarter, Sønderborg d. Den April Kl. 11 Efterm.

Dette er den første Dag, at jeg har seet saa alvorligt Arbejde, at det kan antages at være Begyndelsen af Enden. Vi ere endnu bedøvede af den virkelige Krigs Støi, og det er kun med stor Bausfælighed, at jeg kan samle mine Tanker og berolige mit Sind saa meget, at jeg kan give en taalelig nøiagtig og forstandig Beretning om de Tildragelser, som ere foregaaede.

Jeg var redet en Tour ud med en Ben, da Klofken var noget over 3 i Eftermiddag. Det havde regnet imorges; men en heftig Nordvestvind havde drevet Skyerne bort fra Himlen, og Veiret var bidende koldt, skjøndt Luften var klar. Den sædvanlige langsomme og meningsløse Kanonade havde vedvaret hele Morgenstunden; men vi havde lært at foragte den, og vi gif aldrig nogenfinde ud for at undersøge, hvad dens Hensigt eller Resultater kunde være. Imidlertid tiltog Ilden fra Artilleriet paa Dybbølhøiderne i Hurtighed og naaede en Høide, som ikke blot var uovertruffen

i de foregaaende Phaser af denne Krig, men heller ikke kunde sammenlignes med noget, af hvad vi før havde hørt om eller seet i nogen Krig. Kanonaden var skrækkelig. Det var Slaget mellem Englene og Demonerne, saaledes som Milton forestillede sig det. I et Dieblig smigrede vi os med, at hele denne livlige Ild kom fra de danske Skandser. Vi vidste, at preussiske Batterier nylig vare blevne opdagede paa Toppen af Nonbjerg, paa adskillige Punkter omkring Byen Dybbøl og paa andre Steder langs med Linien og indbildte os, at de Danske, som havde i Sinde at ødelægge deres Fjenders Arbeider, ønskede at vise de dovne Tydskere, med hvilken Hurtighed og i hvilke Formaal Kanoner skulle bruges. Vi begave os nu tilføds til Veirmøllebatteriet paa den sydøstlige Strandbred; dernæst skiftede vi igjen Jagttagelsesplads og gik op paa Toppen af en Bakke midt imellem de Veirmøller, der ligge nordfor Sønderborg, hvor der fra et Vysthuus i et Hjørne af en Have findes den meest udstrakte Udsigt til Dybbølhøiene paa den anden Side af Sundet. Fra den fordeelagtige Plads, som vi saaledes havde indtaget, kunde vi see Glintet af ethvert Skud og følge enhver Granats Bane. Vi opdagede snart, at det ikke var de Danske, der havde taget Initiativet til Affairen; det var Preusserne, som efter denne 3 Ugers Kanonfarce aabnede deres Ild med Kraft og begyndte deres Arbeider, som om de virkelig havde ifinde at gjøre Ulykker. Muligviis vare de hidtil vedblevne at lege med Kanonflugterne for at faae Tid til at fuldføre deres Arbeider i Fronten af de danske Linier, eller

muligt har ogsaa deres Regering nu tilfidsst opgivet alle Forhaabninger om eller Frygt for en Konference og har telegrapheret til sine Befalingsmænd, at Tiden til Spøg nu var forbi, og at Tiden nu var kommen til at vise, at Lemfældigheden fra deres Side ikke hidrørte fra Svaghed. Hidtil havde de indskrænket deres Virksomhed til at kaste nogle faa hundrede Granater daglig fra deres Batterier paa Broagerland. Kun eengang havde de prøvet Skudviden af nogle faa Feltpiecer fra Toppen af Aunbjerg, men idag have de demasteret deres Batterier fra denne Top og fra Landsbyen Dybbøl, og deres 24 Pundigere tordnede løs langs hele Linien fra den yderste venstre Side til den yderste høire. Alden blev saa vel vedligeholdt, at det var vanskeligt for en Tilskuer at følge Kuglernes, efterhaanden som de fulgte ovenpaa hverandre, ofte to og flere ad Gangen. Nogle af os talte 25 Skud i Minutet, og en Englænder forsikkrede os, at der var sloiet 2500 Granater gennem Luften i en Time. Hele dette rasende Angreb var hovedsagelig rettet mod Dybbølskandserne, hvor de Danske viste den bedste Holdning og i lang Tid gave Fjenden ligesaa meget igjen, som han sendte dem. Imidlertid sandt Batterierne paa Broagerland Leilighed til foruden at hjælpe med til det Arbeide, der laae tæt ved dem, at anvende noget af deres Opmærksomhed paa Sønderborg, og omtrent 100 af deres Granater vare rettede mod Slottet, Brohovedet og de lavere liggende Bygninger i Byen, som laae nærmere indenfor deres Skudvide. Jeg har endnu ikke været istand til at forviise mig om, hvormegen Skade hele

denne Byge af Projektiler kan have gjort paa den danske Linie. Nogle af de Officerer, som netop ere vendte tilbage fra Forposterne, forsikre dem, der ville troe det, at Ødelæggelsen er ubetydelig, og at Skandserne ingen Skade have taget af den græsselige Støi, som i over sex Timer uophørligt er bleven vedligeholdt mod dem. Men vore egne Dines Bidnesbyrd bringe os imidlertid til at nedsætte disse sangvinske Paastande noget. Da Dagen nærmede sig sin Ende, gjengjældtes Preussernes Ild med mindre Liv af de Danske, og det er vanskeligt at faae dette til at stemme overeens med den Paa-stand, som gjøres gjældende ved Hovedkvarteret, at Preusserne efter Dagens Arbeide ville være ligesaa langt fra at have det i deres Magt at vove en Storm imorgen, som de vare ved deres foreløbige Forsøg den 17de og 28de forrige Maaned. Vi have allerede overbeviist os om, at ingen af Batterierne paa denne Side er bragt til Taushed. Trækbroen til Nr. 6 er imidlertid brændt, og ved Nr. 10 har man hørt Geværild, en Omstændighed, der bringer os til at troe, at Preusserne have viist sig i en ubehagelig Nærhed.

Svorledes end de materielle Følger af Dagens Affaire ere for begge de krigende Parter, har det blotte Syn i Afstand været forfærdeligt for os Neutrale. Den heftige Blæst drev Røgen og Lugten af Krudtet lige ind i Ansigtet paa os, og vi kunde see hvert eneste Kanonglimt. Bøndergaardene, som paa mange Punkter af Landskabet brændte ned indtil Grunden — Noget, som altid ledsager disse Ødelæggelses-scener — brændte i denne Afstand med en næsten ufjendelig Flamme eller

Røg, i den Grad jog den rædsomme Storm al Røg bort. Da Solen gik ned, og Mørket bredte sig ud over Jorden, brød Ilden ogsaa ud paa fire eller fem forskjellige Steder i Træbarakkerne tætved Skandserne, og den brændte med en mørkerød Flamme, der lignede Lavaen fra en Vulkan; Emmerne ulmede og knittede, dæmpede ved den overvældende Magt af det samme Element, som almindeligviis vedligeholder Ilden. En Klynge af Soldater, blandet med nogle af Byens Folk, havde samlet sig rundt om den Top af Høien, paa hvilken vi stode, og en maaløs Forfærdelse, en ubestemt Skræk og en Slags vild Glæde afmalede sig paa ethvert Ansigt. Den Scene, der laae foran os, var ophøiet nok til at flaae endog den meest udannede Natur med dyb Bevægelse.

I selve Byen var Stemningen mere bevæget og aktiv. Hele Befolkningen var ifærd med at tage Flugten. Flokke af Kvinder med diende Børn ved Brystet, gamle Folk med Børn ved Hænderne, velklædte Damer og affældige Invalider skyndte sig alle bort fra deres Huse, som de vilde have gjort ved et Jordskjælv, hastede bort fra deres Døre og nedad Gaderne uden at bekymre sig om Trængslen af marscherende Regimenter, rullende Artilleri, Ammunitionsvoagne, Læs med Flyttegøds, Ambulancebaarer og Kjøretøier, der befordrede de Saarede fra Slagmarken og de Syge fra Lazaretherne. Det var en almindelig Udvandring. Ikke blot enhver Person, der var istand til at bevæge sig, men enhver Ting, der var istand til at flyttes, var underveis. Ikke mindre end fire Granater havde ramt det

gamle Slot, en var falden i Hovedkvarteret, en anden paa „Holfsteinisches Haus“, adskillige andre havde antændt dette eller hiint Huus, og Forsærdelse var udbredt overalt. Mellem 90 og 100 havde ramt Byen, før vi naaede vort Logis efter Tusmørket. Stabsofficererne vare flyttede til et Huus, der laae langt oppe i Byen, thi det Huus, som de hidtil havde opholdt sig i, var nu kun en Dynge af Ruiner. Adskillige af Borgernes Huse, der vare daarligt og svagt byggede, vare nu tildeels faldne ned og laae i Ruiner. Deres Tage vare blevne slaaede itu og knuste, som om de havde været lavede af Papir. Kun et af Husene tæt ved Slottet antændtes, men Flammerne udbredte sig ikke og bleve snart slukkede, sandsynligviis paa Grund af Brandkorpsets anstrængte Virksomhed og maaskee ogsaa paa Grund af Vindens overordenlige Styrke, som hindrede den fuldstændige Afbrænding af Barakkerne paa Dybbøllhøiene og i Virkeligheden blæste Luerne ud som Lys. To af Byens Indvaanere ere dræbte; en Snees mere eller mindre alvorligt saarede. Man saa overalt Officeersbagage og Haandheste flyttes til sikke Pladser under Soldaternes Beskyttelse. To af Repræsentanterne for den franske Presse, som først igaar ankom hertil, erklærede, at de havde seet nok og begave sig tilbage til Høruphav, belæstede med deres Batsække. Nogle af os engelske Korrespondenter boede i de meest udsatte Huse i Byen. Vi gik til vore Bopæle en masse, hjalp hverandre med at pakke ind og flytte vor Bagage og samledes da i Hotel Reimuth, en Gæstgivergaard uden Vært, i de forladte og tomme Værelser,

hvor vi tændte Ilden og Lysene, og hvor jeg nu be-
 finder mig Kl. 3 om Morgenen, bestræbende mig for
 at slutte dette Brev i et forholdsviis sikkert Opholds-
 sted. Det var en stjerneklar Aften, da vi først kom
 ind til Byen, men Veiret forvandlede sig strax efter til
 en komplet Syndflod af Regn, som til en vis Grad
 har sagtnet, men ikke gjort Ende paa Fjendens Ild, og
 som vil gjennembløde Markerne saaledes, at den vil
 forjage enhver Tanke om et Angreb imorgen. Den
 Orden og Rolighed, som er uadskillelig fra alle den
 danske Armees Bevægelser, og som maaskee har sin
 Grund i Folkets passive og undertiden noget lang-
 somme Natur, fornægtede sig ikke ved denne Leilighed.
 Omtrent 40 Døde og Saarede bleve indbragte fra
 Skandserne. Ambulancesoldaterne befordrede dem maa-
 skee med altfor stor Hast, og det strenge Arbeide, som
 de havde med at flytte de Syge fra Lazaretherne, gjorde
 dem noget hensynsløse for deres Byrders Lidelser. En
 stakkels Soldat, paa hvem begge Been vare affkudte,
 kom forbi under vore Binduer. Smerten i Stumperne
 afløkkede ham hjerteskjærende Skrig, som ikke ville blive
 glemte af dem, der have hørt dem, noget Usædvanligt
 blandt disse udholdende Nordboer, som for det Meste
 døe uden at udstøde en Klage. Soldaterne, der vare
 opstillede i lange Rækker langsad den Gade, gjennem
 hvilken det sørgelige Tog af deres saarede Kammerater
 passerede, saae paa dem med deres sædvanlige tause
 Sindsro ikke uden en medlidende Mine, men med fast
 Beslutning om at gaae frem og indtage deres Plads,
 færdige til at dele deres Skjæbne, naar Pligten maatte

befale det. Preusserne kunne begrave de Danske under en Regn af Kugler og Granater, men disse tappre Soldaters Uforsagthed vil — det er jeg vis paa — vedvare lige til det sidste.

Den 3die April Morgen.

Kanonaden fortsattes hele Natten igjennem, og den er atter siden Dagens Frembrud begyndt med sin hele forrige Livlighed. Klokkeren er nu 7, og der er intet Tegn til et Angreb fra Fjendens Side. Det vaade og mørke Veir vil efter al Sandsynlighed afholde Preusserne fra at forsøge et saadant. De danske Standsere ere ligesaa rede til at modtage en Storm, som de vare, førend Kanonaden begyndte.

XXV.

Fortsettelsen af Sønderborgs Bombardement. — Preussernes barbariske Opførsel. — Beskydningen af Byerne paa Als.

Ullebof, den 3die April.

Det stakkels Sønderborgs sidste Dag er oprunden, og jeg er bleven fuldstændigt jaget bort fra Byen. Mit sidste Brev sluttede jeg Kl. 7 imorges, og da jeg som sædvanligt helst vilde bringe det paa Posthuset med mine egne Hænder, vovede jeg mig ud fra Keimuths Hotel. At gaae fra dette Sted til den lavere liggende Deel af Byen var et Foretagende, der var forbundet med ikke ubetydelig Fare. Hvad der før kaldtes det Kongelige eller Byens Posthuus, var blevet ramt af to Granater og udgjorde nu kun en Dynge af Ruiner. Feltposten eller den militaire Post pakkede ind med en forfærdelig Hurtighed, da den ingen Udfigt havde til at undgaae en lignende Skjæbne. Den voldsomme Kanonade igaar Eftermiddags havde foraarsaget langt større Ulykker, end vi vare vidende om. Jeg berettede, at de Døde og Saarede af Byens Befolkning iastes Kl. 9 vare omtrent 22. Før Natten var forbi, var deres Antal stegen til 57. Ved Dagens Frembrud begyndte Granatregnen atter med den yderste

Hestighed, og Granaterne, som hidtil kun havde udbredt Udelæggelse blandt Bygningerne i den lavtbeliggende Deel af Byen, toge nu en dristigere Flugt over hele den beboede Deel af Byen indtil Høiderne, hvorpaa Byens Veirmøller ligge. Der var ikke Sikkerhed at finde i nogen Deel af Sønderborg. Hovedkvarteret pakkede ind i Hast, og General Verlach gjorde sig færdig med hele sin Stab til at flytte til Ulkebøl, hvor min gode Ven, Pastor Meyers, Gjæstfrihed ventede dem. Skrækken og Forstyrrelsen i Byen havde naaet sit høieste Punkt. En stor Mængde af Flygtningene fra iastes, som kun søgte at undgaae den overhængende Fare, havde uden at tænke paa Fremtiden blot forladt deres Huse i den Deel af Byen, der laae nærmest Vandet, for at flytte til deres Benneres Boliger i den øvre Deel af Byen. Men om Morgenen vare de høiere Dele blevne ligesaa usikre som alle de øvrige, og de Flygtendes Antal voxede med hvert Minut. Kun en eller to Boliger brændte igaar i Løbet af Eftermiddagen, og det raske kjøbenhavnske Brandkørs var strax saaledes Herre over Ilden, at det kunde dæmpe dennes Hestighed og forhindre, at den udbredte sig. Imorges brændte ikke mindre end 20 Huse, og da Blæsten tiltog, var der alle Udsigter til en almindelig Ildbrand. Men det Antal af Huse, der jevnedes med Jorden, begyndte at blive meget stort. Raadhuset, „Holssteinisches Haus“ og „Alsund“, to simple Gjæstgiverier i den lavtbeliggende Deel af Byen laae i Ruiner. Borgermesteren og Physikus vare begge drevne ud fra deres tagløse Huse. Apotheket, en stor Bygning,

hvor Hovedkvarteret havde været etableret, var faldet ned, og den samme Skjæbne var overgaaet Nabohuset, der tilhørte en Uhrmager. Efterhaanden hørte vi om disse Episoder af Gaarsdagens Trængsler, uedens Dagens Ødelæggelser skrede fremad rundt omkring os. Granatregnen voxede og voxede som en fremrykkende uundgaaelig Flod. Der var Intet andet tilbage selv for den meest Haardnakkede end at gaae sin Vej, og ved Bortfjernelsen af Hovedkvarteret gaves selvfølgelig ogsaa Signal til Afreise for mig.

Sønderborg er aldeles ødelagt eller vil blive det, og det synes, som om Preusserne havde besluttet ikke at lade en eneste Steen blive liggende paa den anden. Gaarsdagens Kanonade var hovedsagelig rettet mod Dybbølsfæstningerne, og de Granater, som fra Batterierne paa Broagerland kastedes paa Byen, syntes næsten tilfældigt at blive affyrede blot for en kaad Fornoielses Skyld, og vare sandsynligviis snarere beregnede paa at indgyde Frygt end paa at anrette nogen virkelig Fortred. Men imorges udgød de preussiske Kanoners hele Kaseri sig over den til Undergang indviede By. Fjendernes skuffede Forhaabninger om Fremgang i Sundeved synes at have gjort dem rasende forbittrede paa Alts hjælpeløse Hovedstad. Preusserne vare ikke tappre nok til at vise deres Mod ved et Stormangreb paa de danske Bajonetter, men de vare ikke bange for uden nogen Fordeel at opoffre en aaben By. De Danske ere rasende over det, som de kalde en „feig Skjændighed“, „et Brud paa alle Krigslove“ og „en Afvigelse fra alle den moderne Civilisations Principer“. „Det var for at hævde

deres Karakter som en krigerisk Nation", sige de, „at Preusserne, efter at de havde truffet det korteste Straa i saamange Sammenstød, bade om Cresposten foran Dybbøl og opstillede en saadan Styrke af Artilleri mod denne Stilling, at de burde kunne have blæst denne og hele dens Besætning bort som Støvkorn. Men alligevel vare de ikke fornøiede med at udføre ved en Kanonade, hvad de ikke turde gjøre ved en Storm, og deres Kanoner rettedes ikke mod de Mænds Hjerter, som forsvare Stillingen men mod en stakkels Hob Kvinder og Børn, som næsten ligesaa lidt ere istand til at flygte som at kæmpe.“

Jeg har været villig til at gjøre mig til Tolf for disse de Danskes almindelige Udtalelser, fordi jeg, endstjøndt jeg søger at holde mig neutral med Hensyn til alle omtvistede Punkter, dog troer, at det vilde være vanskeligt at finde en holdbar Undskyldning for Preussernes Opførsel med Hensyn til Bombardementet af Sønderborg, selv om de havde handlet saaledes paa Grund af de Nødvendigheder, som undertiden paalægges et svagere Parti ved Selvbefryttelsens naturlige Love, eller selv om Krigen fra deres Side var en Forsvarskrig istedetfor en Angrebskrig. Den General, der kommanderede de fjendtlige Tropper mod Fredericia, aabnede ikke Bombardementet paa Byen uden en betimelig Advarsel til dens Indbyggere, idet han lod dem have 24 Timers Bærsel til at drage bort fra dens Omraade; Fredericia var dog en Fæstning, og de Folk, der vare blevne tilbage i den, maatte være belævede paa at dele Skjæbne med dens Garnison, medens Sønderborg

neppe er en integrerende Drel af Dybbølliniens Skandfer, som alle maae tages, før der opstaaer nogen Nødvendighed for at tilbyde Sønderborg Balget mellem Overgivelse og Odelæggelse.

Forestil Dem de 4000 Indbyggere i Sønderborg og de Tusinder af Soldater og Officerer, der vare indkvarterede hos dem, pludselig spredte langs enhver Vej og Sti paa hele Den, søgende efter Kvarteer i ethvert Bondehuus, enhver Landsby, Flække og Hytte, som alle i de sidste ni Uger allerede have været saa fulde af saa mange militaire Gæster af alle Rangklasser, som Huse, Stalde, Lader og Hølofter kunne rumme, og tænk Dem da, hvilken Udsigt der kan være for en Fremmed, selv om han gaaer fra Dør til Dør, til at finde Logis, især naar denne uhyggelige Fremmede har sex andre Kammerater med sig, der heller ikke have Tag over Hovedet, og som ellers maae ligesom han sove under aaben Himmel. For at tydeliggjøre de nuværende Forholde paa denne lille Ø, skal jeg blot nævne, at med en Krigslist, som fuldkommen lader sig retfærdiggjøre under disse Omstændigheder, præsenterede jeg og enhver af mine Kammerater os een for een for ligesaa mange Ciere af de smaa Fisserbaade, der laae for Anker ved Broerne ved Høruphav og spurgte dem, om de ikke skulde have Plads for een Mand i deres Fartøi, men Svaret lød, at de alle vare udlovede, nogle til to og nogle til tre Familier af Sønderborgs Borgere, og at de ikke vare istand til at disponere over en Tomme Plads hverken paa Dækket eller nedenunder dette.

XXVI.

Sønderborg efter Bombardementet. — Udslytningen. — Manglen paa Huusrum. — Gjenoptagelsen af Bombardementet.

Ulkeboel, den 5. April.

Endsfjøndt det er min faste Overbeviisning, at en Korrespondent skal være en Ting og ikke en Person, og at han saa lidt som muligt maa lade sig paavirke af de Scener, som han beskriver, idet han maa slye den ædle Egoist Dantes Exempel, som ikke saae noget andet i Helvede, Skjærsilden og de andre Regioner end sig selv, sine politiske Grillen og theologiske Spidsfindigheder, kan der dog ogsaa gives Leiligheder, hvor Fortællerens egne Eventyr og de Omvexlinger, som han har været underkastet, maae hjælpe ham til at fremstille de mindre Omstændigheder ved Situationen, der ellers neppe vilde finde Plads i en mere alvorlig og officiel Beretning. Det er under Indslydelsen af disse Betragtninger, at jeg nu vil fortsætte Skildringen af, hvorledes jeg blev nødt til atter at begive mig tilbage til Ruinerne af det, der før var Sønderborg.

Efterat have spadseret omtrent hele Dagen fra Huus til Huus i det falske Haab at faae Tag over Hovedet lykkedes det mig endelig om Aftenen paa

hiin mindeværdige Søndag i Augustenborg at faae Aftenomad, en Sopha og et Skriverbord. At finde et Leie var imidlertid lettere end at finde Hvile paa dette, thi den barmhjertige Samaritan, som tog sig af os, bestræbte sig for at vise den samme Gjæstfrihed mod alle de andre Kommende, som han havde viist mod os, og da han forlangte den samme Told af alle andre, som han havde forlangt af os, nemlig en omstændelig Beskrivelse af „Bombardementets Rædsler“, var Bantning paa Dørene, Stampning paa Gulvene og Mumlen af Stenmerne altfor forstyrrende, til at man kunde sove, om end Vinene vare nok saa tunge.

Omtrent Kl. 11 om Aftenen sluttede vi vore Breve til Posten, og da vi ønskede at see et sidste Glimt af det ødelagte Sønderborg, trassede vi afsted i Mørket, vaade og blændede af Regnen, ned til Chausseen tværs over Augustenborg Fjord, og der kunde vi, staaende foran den brede Vandflade, beundre det sørgelige Syn af en imponerende, vidt udstrakt Ildbrand i omtrent en Miils Afstand. Luften var saa tyk, og Regnen saa tung, at Flammerne forgjæves søgte at oplyse Himmelhvælvingen, og alt, hvad vi kunde opdage, var en lav rød Stribe, med mørke Skygger svævende op og ned paa dens glimrende Overflade, som lignede ligesaa mange Dæmoner, der dansede og sværmede i deres hjemlige Element, medens de rørte op i det og nærrede det, som om de frygtede for, at det skulde slukkes, og derfor vilde ophidse det til at gjøre mere ubarmhjertig Fortræd.

Vi stode tidligt op om Morgenens; da Kloffen var lidt over 8 gik vi ud for at opsjøge vort vandrende Hovedkvarter. Man havde fortalt os, at dette ikke havde fundet Plads nok i alle Bærelserne i den rummelige Ulkebøl Præstegaard, og at det var flyttet længere mod Vest til en smuk Gaard, der kunde glæde sig ved det skønne Navn „Morgensstjerne“. Feldtposten og den kongelige Post, Telegraphkontoi-ret og alle de andre Institutioner, med hvilke vi stode i en mere inderlig Forbindelse, vare ligeledes vandrede om den hele Nat, tiggende om en Krog eller et Hjørne, hvor de kunde lægge deres Hoved til Hvile, og ingen af dem havde endnu fundet et Opholdssted nogetsteds. Regnen var ophørt for adskillige Timer siden, og Dagen var smuk og rolig. Det Meste af den lille Berden paa Als var ude tilligemed os, og ved hvert Trin mødte vi Venner og Bekjendte, som lykønskede hverandre ligesom halvdruknede Søfolk efter Frelse fra et Skibbrud. Kanontordenen høretes nu og da, men Ilden sagtnede, medens vi gik fremad, og den var aldeles ophørt, da vi fik Veirmøllerne i Sønderborg isigte fra Omdreiningen ved Ulkebøl. Ulkebøl ligger noget lavt og sladt, omtrent i en Fjerdingveis Afstand fra Sønderborg, og ved Omdreiningen, lige før man kommer til Kirken, udvider Veien sig til en bekvem rummelig Allee, som gaaer tæt op til Byen og danner en Modsigetning til alle de andre Veie gennem Landsbyerne paa Den, der ere saa snevre og krumme, som den ivrigste Elsker af det Pittoreske vilde kunne ønske sig dem. Sandsynligviis havde Preusserne lagt sig til at sove efter

deres Arbeide, og vi besluttede at drage Fordeel af denne No efter Stormen til at gaae og see, hvad der var ladet tilbage af Als's lille Hovedstad efter næsten 48 Timers Bombardement. Dphøret af Skuddene havde bragt Flygtningene i den falske Tro, at der var blevet sluttet Vaabenstilstand, og Folk strømmede ligesaa stærkt ind med os som ud imod os. Mange Personer, der havde frelst sig fra Aftenens Rædsler, vare begjærlige efter at redde, hvad de havde ladet tilbage. Tomme Bogne rullede hurtigt ind efter Meubler og belæssede Bogne kom ud med Meubler. Hele Veien var levende og lignede en Myretue. Scenen var tildeels munter trods den Elendighed, som de stakkels Folk havde ladet bagved sig eller havde foran sig, thi Morgenen var frisk og Solen skinnede klart, og al denne Travlhed og Puffen og Støden var styrkende og oplivende; Indtrykket af, at man flygter bort fra Faren, giver en Trøst, som selv Udsigt til Elendighed i Fremtiden ikke kan undertrykke. Læs efter Læs rullede langsomt forbi os, Læs med Børn og Kvinder, Læs med Kister, Stole og Borde, men især med Senge og Sengesteder, thi Hjemmet synes i dette Land mere end andre Steder at være identificeret med Dyner og Bolstre, og enten nu Sengen redes under Tag eller i en Grøft under aaben Himmel, synes den gode Ufsinger at tænke, at Alt dog endnu ikke er tabt, saalænge som han kan have sin egen tunge Dyne over og under sig. Meget af Huusgeraadet saae usfelt og ringe ud i det glimrende Dagslys, som det ikke var bestemt til at ffue; snarvæde og medtagne vare mange af disse stak-

fels Folk, som laae ovenpaa deres Gods, men ikke Faa, især af det smukkere Kjon, havde end ikke under disse Trængsler forsømt at bære Omfarg for deres Udseende; deres Haar var glat, og deres Ansigter vare varme og rødmussede; deres Dine smilede og glimrede, og en munter Spøg fremkaldte livlige Svar. Man skulde have troet, at hele denne Mængde var ude paa en Lysttour, at en Pikkentour, et Marked eller en anden Fornøielse ventede dem ved Enden af deres Reise. Jeg saae en smuk, barhovedet ung Pige paa 18 Aar, med lange Lokker, sidde ved Siden af Rudsken paa det forreste Sæde af en af de bedste Char à bancs. Hun havde et stort Speil paa sit Skjod, som hun holdt en Arms Længde frem foran sig ligesom Sandhedens Gudinde; da det polerede Glas kastede Solstraalerne tilbage paa nogle Folk, fortalte disse hende, at „hun hellere skulde vende det den anden Bei og see sit smukke Ansigt i det“, men hun svarede med munter Raffhed „at hun havde studeret det længe nok og kjendte det udenad“. Speilet var for denne glade Pige det dyrebareste af alle hendes Lares og Penates, og paa samme Maade havde ethvert Bæsen under Flugtens Al grebet efter en eller anden Ting, som var hans Hjerte nærmest, og som han hængte ved i levende Live, ligesom han vilde have hængt ved det i Døden. Da vi mojsommeligt fortsatte vor Bei imod Byen, kunde vi see Sønderborgs Møller, der alle stode i god Behold der, hvor vi havde forladt dem, og paa den anden Side af Sundet laae Dybbøl Mølle høi og rank, aldeles uskadt paa sin Plads, den Dybbøl Veirmølle,

som de Danste have givet Navnet: „Den Tappreste af de Tappre“, da ikke en Mand i hele Armeen er saa stadigt i Alden uden at trække sig tilbage, og ikke en Gæste synes saa bestemt paa at forsvare sin Plads til det Sidste. To Gange i forrige Krig blev denne tappre Mølle skudt ned og afbrændt, to Gange reiste den sig atter af sin Aske. Den er Danmarks og den danske Armees Palladium, og Preusserne have ikke nogen stor Udsigt til Held mod de 10 Eskadser, saa længe som deres Kanonerers hele Færdighed bliver spottet af den tappre Efterkommer af hine hundredarmede Kæmper, som vare istand til at slaae den spanske omvandrende Ridder til Jorden ved eet Slag paa Hovedet.

Men vi fortsatte vor Vej ind til Byen; vi gik forbi Møllerne og Barakkerne, og inden vi naaede vort hjære, gamle, snarvsede Kvarteer i Reimuths Hotel, saae vi, at skjøndt Granaterne havde gjort lyst hist og her, var den Skade, der var anrettet, dog høist ubetydelig. Et Hul i et Tag eller et knust Bindue gjør ikke stor Forskjel i en Byes hele Ydre eller Indre; men da vi nærmede os „Stadt Hamburg“, saae vi, at vor gamle Feldtpost kun var en Dynge af Ruiner ligesom det kongelige Posthuus lige tæt derved paa den modsatte Side, hvor det røde Skilt med det kongelige Vaaben, som hang paa Døren, var næsten Alt, hvad der endnu stod tilbage, og paa samme Maade var det gaaet alle Husene uden Undtagelse rundt om til høire og venstre i hele Byens Centrum ned til Raadhuset samt Husene i Hovedgaden og i de Sidegader, der gik her-

fra op til Høien eller skraaned ned til Søen; de laae alle i Ruiner. Her stod alene et Skorsteensrør, hist en Forfide, og her hang endnu en Deel af Taget, som var knust og revet istykker, ved Hovedbjelken. Dagslyset skinnede nu gennem Sønderborgs snevre Gader. Borgemeesteren og de militaire Ingenieurer havde i mange Uger ivrigt arbeidet paa at aabne en bred Tværgade fra Raadhuset til Søen, men Preusserne havde expederet ti Gange saa meget Arbeide i neppe ligesaa mange Timer. Der var noget næsten Fornøieligt i denne brede aabne Plet; Folk streifede omkring i Ruinerne og undersøgte med barsk Glæde, hvorledes deres Naboer vare komne derfra. Der er altid en vis hemmelighedsfuld vild Fornøielse i Betragtningen af en Ødelæggelse efter en stor Maalestok. Jeg for min Part følte, at mit Hoved brændte paa Grund af Mangel paa Hvile i to Nætter, og min Phantasi svævede frit omkring, fremmanende gamle Erindringer om det ødelagte Gaeta og blandede disse sværte Skorsteenspiber og ituflaaede Gavle med de brudte Søiler og revnede Hvalvinger paa det romerske Forum. Ikke mindre end 90 eller 100 Boliger vare blevne gjorte aldeles ubeboelige; omtrent en Snees vare nedbrændte indtil Grunden, og i nogle knittede og dampede det endnu; ved mange vare de Meubler, der vare frelst fra Ruinerne, stablede op midt paa Gaden i en ynkværdig Dunge. Folk dreve omkring, gabende paa det Hele og glemte deres egne Vrinder i maalløse Betragtninger over andre Folks Ulykker. Handelen syntes ikke at være ophørt i Byen; Livet saae ikke ud til

at være uddød. De fleste Butikker vare aabne, thi de havde slet ikke været lukkede; Eierne passede ikke paa det, som var deres Eiendom, og Ingen begjærede Noget af det, der ikke syntes at tilhøre Noget. De to Gader, der paa hver sin Side af Raadhuset skraane ned mod Vandet, vare sammenlignelsesviis ubeskadigede, men de vare de meest øde og forladte i hele Byen. Al Interessje koncentrerede sig om de stakkels Fragmenter i Centrum. Ved det Vindue hist pleiede en smuk Modehandlerinde, den største Kokette i hele Byen, at sidde, og hun sad der endnu indtil iafte. Paa det Hjørne her standsede den gode gamle Doktor Dig og, opfyldt af gjæstfrie Tanker, tilbød han Dig en Seng, idet han indbildte sig, at hans Huus ved sin Beliggenhed var befjærmet mod Fjendens Ild. Hvor er nu Sengen og Huset? Hvad er der blevet af Doktoren? Hvor er Modehandlerinden? Frelste et eller andet Sted sandsynligviis, men deres Hjem existerer ikke mere. I det Huus der spiste General Verlach igaar til Middag, og længere borte bøde Stabsofficererne Dig for ikke 24 Timer siden velkommen med venlige Smiil. Dette var Byens Posthuus, hiint Armeens Posthuus; paa hiin Side laae „Holsteinisches Haus“, hvor vi i lang Tid have været vante til at forfriske os med Smørrebød med harff Smør og bittert Lyndtol. Saaledes ere alle de Tilholdssteder, som vi have havt i de sidste to Maaneder, ryddede bort med eet Slag; vore kjæreste Forbindelser med det beleirede Sønderborg ere forsvundne som en Drøm. Og disse stakkels Indbyggere! De Steder, hvor de havde tilbragt deres

Ungdom og Alderdom og til hvilke deres hele Liv var knyttet, ere for evigt forsvundne. Preusserne have gjort deres Hjem til en Prøveffive for deres Artilleri, og alle deres Livs Grindringer ere blevne forstyrrede.

To og tyve Døde og Saarede bleve trukne ud af Ruinerne i Lordags Aftes, og endnu 57 føiedes til Listen over Tabene om Natten og i Søndags Morges. Koner og Børn vare blandt de Døde. En ung Handlende og hans nette Kone havde luffet deres Huus og stode i Døren færdige til at forlade det, da en Granat sprang næsten lige ved deres Fodder, og deres Lemmer spredtes saaledes imellem hverandre, at man ikke kunde skille den Enes fra den Andens. Disse Granater ere skrækkelige Indretninger, og de, der haandtere dem, burde vel betænke, hvor de kaste dem hen. Der er ikke blevet givet noget Varjel om det paa-tænkte Bombardement; Preusserne have ikke tilstaaet Skkefombattanterne en Minut til at bortfjerne sig. De maae vide, at Sønderborgs fuldstændige Ødelæggelse ikke vil demontere en eneste Kanon i Dybbølsfandsjerne, og alle de sidste to Dages Ulykker have ikke svækket den danske Stilling en eneste Øit. Noget mere Anyttigt, mere Hensigtsløst eller Resultatløst end hele denne Kanonade kan Krigens Annaler ikke opvise. Det Ophold, som vi benyttede os af til at besøge de ryggede Ruiner, var ikke, som vi troede, en Følge af en Vaabenstilstand. De Danske havde ikke forlangt noget Ophør af Fjendtlighederne, og der havde ikke fundet nogen Udvevling af Parlamentairer Sted. Preusserne aabne

deres Ild, naar de finde for godt, og de ophøre igjen med den, naar det synes dem. Igaar — Mandag — herskede der fuldkommen Stilhed indtil Kl. 1½ eller 2, hvorefter Ilden vedvarede indtil Aften. I dag have deres Batterier igjen været fuldkommen ørkesløse indtil dette Dieblif (Kl. 1½ Eftermiddag), da Tordenen atter høres, buldrende høit over Stormens Brusen. Denne Slags Krig maa sandelig enten være meget vanskelig at lede eller ogsaa maae vor Tids Tydsfere være nogle af de største Juffere i den. Her have de nu i to Maaneder skudt løs paa Dybbøl, og hele Resultatet er den unyttige Ødelæggelse af en Trediedeel af det uskyldige Sønderborg.

Det kan neppe beskrives, hvilken Forvirring og Uro der forarsagedes ved denne Fordrivelse af 4000 Indbyggere fra deres Huse. Da jeg gik forbi saa mange hjælpeløse Klynger, da jeg passerede saa mange Døre, der mildt, men ubevægeligt ifølge en uundgaaelig Nødvendighed bleve lukkede for saa mange Stakler, der bade om Tilladelse til at gaae ind, da jeg saa saa mange velklædte Kvinder, saa mange spæde Børn, staaende paa eller ved Siden af de belæssede Bogne uden at vide, hvor de skulde gaae hen for at lægge deres Hoveder til Hvile og med Udsigt til at tilbringe en kold, vaad Nat uden Ly, undrede jeg mig over, hvorledes saa stor Elendighed kunde samle sig paa en saa lille Plet af Jordkloden. Sønderborgs Brand og Ødelæggelse forholder sig som en Storm i et Glas Vand til Moskøvs Brand, men endog her maatte Hundreder af uskyldige og hjælpeløse Væsener gjennem-

gaae en Mængde Lidelser. Denne Preussernes sidste Bedrift vil bringe tohundrede Familier, der aldrig have fornærmet dem, til Bettelstaven. De smaa Kjøbmænds Beholdninger, de fattige Haandværkeres Redskaber ere gaaede tabte. Den medlidende Landbefolkning vil, saavidt det staaer i dens Magt, ikke lade Byens vandrende Indvaanere omkomme, men den militaire Okkupation lader kun liden Plads tilovers endog i de største Gaarde. Den danske Armee har vel snarere kvadrupleret end doubleret Als's oprindelige Befolkning. De 4000 Vandrerere maae gaae over til Fyen og Sjælland. Himlen give, at de maae faae desto bedre Lykke, jo længere de blive tvungne til at vandre!

Vi ventede halvveis et Angreb af Preusserne iastes, men Natten hengik under fuldkommen Fred. Endog saa den Ild, som begyndte for en Timestid siden, er aldeles døet ud. Men Elementerne kæmpe og have hele Dagen kæmpet med stor Voldsomhed. Det var Frostveir inat; det har blæst forfærdeligt den største Deel af Morgenstunden med Sneehyger. Dette er muligviis Grunden til Fjendens Uvirksomhed. Preussere ere efter de Danskes Mening: „Godt Veirs Soldater“.

d. 5. April, Kl. 4 Eftermiddag.

Efter et Ophold paa over 24 Timer begynder nu det barbariske Bombardement paa Sønderborg igjen. Mange af Indbyggerne, som havde faaet Mod paany

ved den lange Taushed, og troede, at Preusserne havde angret deres unyttige Grusomhed, nølede enten med at forlade Pladsen eller vare gaaede tilbage for at see til de Huse, som endnu eksisterede, samt til disses Indhold. De ere saaledes fangne i en Fælde, og vi ville komme til at begræde flere Tab.

XXVII.

Forsøg paa en Overtumpling. — Fortsættelse af Beskydningen.
— Staden i Sønderborg. — Sønderborg Ladegaard.

Det danske Hovedkvarter Ulkebøl, den 6te April.

Imorges har jeg ikke skrevet, og der er heller ingen særdeles Grund til at gribe til Pennen i Eftermiddag. Jeg kan ikke berette om noget Fremskridt af Krigen i Danmark. Afstanden mellem Preusserne ved Landsbyen Dybbøl og de Danske i Dybbølskandserne er i det Høieste en Trediedeel af en Hjerdingvei, men det vil vare flere Uger, førend nogen af Parterne kommer over denne snevre, men haardt omtvistede Strimmel Jord. Preusserne synes at være tilbøielige til at ville fuldføre ved Overtumpling, hvad de ikke kunne opnaae ved deres Kraftanstrengelse. Nætterne ere meget mørke, og Dybbølskandselinien er lang; den Soldat, der ikke har Mod nok til at storme rask frem, kan maaskee nok bruges til at forsøge paa at krybe ind som en Tyv. Et saadant Forsøg gjordes inat. Omtrent Kl. 11 viste sig en lille Afdeling Tydsere — to Kompagnier, mene de Danske — imellem Skandserne 4 og 5, dreve de danske Forposter tilbage og satte sig fast i disses Skyttegrave. Her laae de rolige hele Natten, thi de Danske,

som i lang Tid stadigt havde ventet et natligt Angreb, syntes ikke, at det var flogt at gjøre Udfald i Mørke og levere en Træfning med disse faa Tirailleurer, men foretrak at vente, indtil Fjendens Hovedkorps kom indenfor deres Kanoners Skudvide, hvis det maatte være tilbøielig dertil. Imidlertid blev der blæst Alarm i den danske Leir, og hele Armeen paa Sundved og Als stod kampfærdig. Da det dagedes, saae man imidlertid, at hine to smaa Afdelinger af ubudne Gjæster krøb alene omkring i de danske Løbegrave og ved det første Tegn fra dansk Side til at sende Tropper frem for at jage dem ud, gif de tilbage igjen, overladende det til de danske Forposter at gjenindtage deres Stilling fra iastes.

Igaar brøde Tydskerne Nattens og Morgenens Stillehed ligesom Dagen før og næsten i samme Time, nemlig mellem Kl. 2 og 3; der fandt en temmelig livlig Kanonade Sted imod Dybbølskandsjerne tilligemed en Fortsættelse af det stakkels Sønderborgs Bombardement. I dag er Underholdningen den samme, men den er vedbleven nogle faa Timer længere. Marmen begyndte mellem Kl. 10 og 11 i Formiddags og synes gradviis at aftage, medens jeg skriver (Kl. 5½). Ilden mod Dybbølskandsjerne er, det maa jeg gjentage, en reen Dødsen med Krudt og Kugler, endskiøndt Kanonerne, der rettes imod disse Skandser, ikke længere ere i halvanden Fjerdingveis Afstand, men neppe, som jeg har sagt, en Trediedeel eller i det Høieste en halv Fjerdingvei borte. Skiøndt de preussiske Kanoners Række er vidt udstrakt fra Aunbjerg, Dybbøl Kirkegaard,

Kagebøl og andre Pladser langsmed Linien, vedligeholdes deres Kanonade ikke kraftig nok til at anrette vedvarende Skade. Enten dette nu kommer af Mangel paa fast Beslutning eller paa tilstrækkelig Ammunition, eller fordi der mangler Energi og Udholdenhed, eller fordi de nyopfundne Kanoner let komme i Uorden ved forfat Brug, saa er det et Faktum, at Regnen af Projektilerne ikke nogenjinde har været saa tyk og saa stadig, at den kunde tage Veiret fra Forsvarerne, berøve dem Landsnærværelsen og trætte og overanstrengte dem saaledes, at det kunde forhindre dem i at staae fast ved deres Kanoner og reparere den Skade, som deres Skandjer lide. Efter næsten fire Ugers Kanonade kan Preussernes Fremskridt berettes i hine saa ofte gjentagne Ord: „Dybbølstillingen er ubefskadiget“.

Det Samme kan ikke siges om Sønderborg. Paa den Tid, da jeg bragte mit Brev paa Posthuset, var omtrent en Trediedeel af Byen enten brændt eller totalt ødelagt. Siden den Tid have de svære Kanoner paa Broagerland to Gange atter været i Virksomhed mod de Kvarterer, der endnu stode, og de have føiet Ruin til Ruin. Jeg har netop idag været ude for at see paa det sædvanlige Skuespil, og jeg tog Plads paa den sydostlige Strandbred, hvorfra jeg kunde beherske Udsigten over Ilden fra hele Linien. Omtrent een Granat faldt hver anden eller tredie Minut paa Byen, og dobbelt saa hurtige vare de Skud, der samtidigt udverledes mellem de preussiske og danske Batterier paa Dybbølhøiene. De skarpe Knald af de sidste kontrasterede stærkt mod de førstes mere varige og pompeuse

Skrald. Batterierne paa Broagerland fyrede imod Binden, og man kunde høre Granaterne arbeide sig frem gjennem Luften, idet de raslede som et Torden-skrald fulde 20 Sekunder, før de naaede deres Maal. Disse Batteriers Anstrengelser vare idag i Særdeleshed rettede imod de Huse, der laae paa Skraaningen af Høien mellem Raadhuset og Slottet. Nogle af Bygningerne tæt bagved Raadhuset antændtes, og deres Røg førtes af Blæsten tilhøire over Bemmingbund op til selve Mundingen af den samme Kanon, hvorfra den antændende Granat havde begyndt sin Bane. Røgmasser viste sig ogsaa fra mere end eet Punkt bag Randen af Dybbølhøiene, hvor nogle af Husene i Landsbyen Dybbøl udentviol vare faldne som Dffre for Dybbølskandfernes raserende Kanonade. Røgen spillede en stor Rolle i Dagens Scene, og hvis Effekten af de forskjellige Farver kunde være bleven overført paa Lærredet, vilde den have hævet vedkommende Maler til en Konstner af første Rang. Luften holdtes fri for Skyer af den heftige Nordostvind, men en tung og tyk Taage svævede over Horizonten i Vest og dannede en Baggrund til de phantastiske Linier, som Røgen frembragte; Krudtrøgen fra Kanonerne svævede hist og her langs med Høienes Toppe, Sviler af Røgen fra Ildbrandene hævede sig langsomt op imod Himlen, blege som Aske øverst oppe, hvor de forsvandt i den blaa Himmel, mørke og røde ved deres Basis, hvor Ildtunger saaes inde i dem. Den Skade, Byen havde lidt, syntes ikke at være meget alvorlig, naar man saae den udvendig fra. De fleste af de Tøge, der vare

synlige fra det Sted, hvor jeg stod, vare endnu urørte, og Raadhuset er næsten den eneste Bygning, gjennem hvis knuste Vægge Dagslyset skinner. I det Indre er imidlertid den virkelige Skade forfærdelig, hvilket jeg var istand til at overbevise mig om ved de sidste to Dages personlige Jagttagelse. Borgermesterens Huus, Dr. Matthiesens Huus og mange andre i den lavere Deel af Byen nærvæd Vandet, som vare undgaaede Bombardementets Raseri den første Dag, ere senere blevene forfærdeligt beskadigede. Slottet, den forreste Gjenstand paa Strandbredden, som ligger netop paa det Sted, hvor Alsund udgyder sig i det aabne Hav mellem Bemmingbund og Høruphav, er gjentagne Gange bleven truffet, men det staaer dog næsten fuldkommen uskadt. Det vilde just ikke være noget stort materielt Tab, om det blev jævnet med Jorden, thi de Bagter og Sygevogtere, der boede i dets tomme og forfaldne Værelser, ere nu flyttede ud, og dets Fald vilde ikke koste noget Liv. Hvad Bygningen selv angaaer, da er den ikke i Besiddelse af anden Skønhed end sin Masse; den er en flad, firkantet, guul Muursteensbygning med runde, lave Taarne i de fire Hjørner, en hæslig Hindring paa en stor Plads, som meget bedre kunde benyttes i Skibsfartens Interesse ved at anvendes til Dokker og Pakhuse. Imidlertid besidder den nogen historisk Interesse, da det var i dette Slot, at den ubarmhertige Tyran, Kristian II af Danmark, i syv Aar holdtes fangen af sine oprørske Underfaatter, indtil han flyttedes til et andet Slot i Sjælland. Han udsøndede her ved lange Lidelser de Forbrydelser, med

hvilke han havde plettet de tidligere Aar af sin Regering. Det skumle Fængsel, i hvilket den ulykkelige Monark var indesluttet, fremvistes endnu af Byens Politibetjent for Penge. Om endog de preussiske Granater lode Dagslyset skinne ind i dette Fængsels Mørke, er det dog ikke sandsynligt, at de Grindringer, der knytte sig til det, ville forgaae, eller at en saadan Lærdom, som Kristians Skjæbne giver Despoterne, skulde gaae tabt.

Den totale Odelæggelse af det ulykkelige Sønderborg er den eneste forstaaelige Deel af det preussiske Program, og endog Udførelsen heraf vil koste dem megen Tid og meget Arbeide. Forøvrigt troer jeg, at Preusserne tage aldeles feil, naar de haabe, at deres Bombardement skal foraarsage nogen permanent eller uerstattelig Skade paa Broerne (ikke et Bræt af disse er hidtil blevet truffet) eller besværliggjøre Kommunikationen mellem Sønderborg og Dybbøl i en saadan Udstrækning, at det faaer nogen Betydning. Der er heller ikke megen Udsigt til, at de skulle fange de Danske ved Overrumpling, thi disse ere næsten altfor aarvaagne, og nogle af de mere magelige Officerer beklage sig over Hyppigheden af unødvendig natlig Allarming. At bringe Batterierne i Dybbøllinien til Tausked og at bemægtige sig Skandserne ved en Storm er et Foretagende, der vil udfordre en livligere Ild, end Preusserne hidtil have været istand til at tilveiebringe, og et større Mod, end de hidtil have viist. De Danskes Forventning er spændt til det Yderste, og hver Nat gaae vi tilfængs med det Haab, at vor Slummer snart

skal blive afbrudt ved de Trompeter, der give os Bar=sel om et Angreb. Men just fordi de Danſke ſaa brændende ønſke det, er det naturligt, at Preuſſerne ville vente, førend de ſtride til, hvad der vil blive et fortvivlet Forſøg.

Sønderborg Ladegaard, den 7de April.

Sønderborgs Indvaanere ſynes bestemte paa hellere at vove tusinde Liv end at lade deres Meubler blive et Kov for de Flammer, der graadigt fortære deres ødelagte Huſe. Endnu ſtedſe drage Proceſſioner af belæſede Bogne med deres gamle Huusgeraad frem ad alle Veiene gjennem Den. Dampſkibene i Høruphav og de fleſte af de mindre Seilſkibe have forladt deres Ankerpladſer. En ſtor Deel af den vandrende Befolkning fra den bombarderede Stad har indſkibet ſig og ſøgt en Tilflugt paa Nabøen Fyen.

Natten har ſom ſædvanligt været rolig, naar vi ikke regne de Kanonſkud med, ſom Preuſſerne have affyret med ligesaa regelmæssige Mellemrum, ſom et Uhrs Timeslag. Morgenen er fuldkommen rolig, og naar jeg ſeer ud fra Vinduet i den Forpagtergaard, hvori jeg har fundet Kvarter, er der Intet ſynligt eller hørligt, der kan erindre mig om, at jeg kun befinder mig i en ſaa kort Afſtand fra den virkelige Krigſſtuepladſ. Men denne Ladegaard ligger kun omtrent 150 Alen fra Strandbredden og ligesaa nær ved Batterierne paa Broagerland ſom ſelve Sønderborg Slot. Preuſſerne have hidtil havt altfor travlt med Byen til at faae Tid til at henvende deres Opmærkſomhed paa dennes mere landlige Tilbehør. Lade=

gaarden er et Landvæsenstablisement efter en kæmpe-
 mæssig Maalestok. Dets Lader bestaae af en Masse
 Bygninger, der neppe ere lavere end Scala-Theatret,
 men kun ikke slet saa solide eller elegante. Kostalden
 har Plads til 150 Stkr. Kreaturer, og Baaningshuset
 oplives, som jeg flere Gange har omtalt, under sæd-
 vanlige Omstændigheder ved Nærværelsen af 12 Døttre.
 Ikke mindre end to Batterier med alle deres Menige
 og Officerer ere indkvarterede hos den værdige For-
 pagter Petersen, og han har dog fundet Plads til et
 Par huusvilde, vandrende Korrespondenter. Det er
 rigtignok sandt, at de 12 Døttre ere blevne sendte til
 sikkre Kvarterer, og der er blevet Plads i den tomme
 Væsse, der har gjemt disse Juveler. Forøvrigt er
 Scenen omkring os lykkelig og fredelig. Artilleristerne
 strømme ud fra Staldene med deres Heste, som de
 vande i Dammen, og de kunne i deres medtagne Værre-
 ditler neppe skjælnes fra de Bønderkarle, som ride ud
 i samme Hensigt. Nyfoundlandshunden, som er læn-
 ket hist henne i et Hjørne af den store Gaard, piber
 snarere, end den gjør, og er aldeles ikke vred over
 saa mange Fremmedes Nærværelse, men snarere be-
 drøvet over, at der slet ingen er, der vil tage Notice
 af den. Her er brægende, nyfødte Lam, hist kurrende
 Duer, længere borte nyligt udrugede Kyllinger. Alt
 rundt omkring os taler om Ustydighed, Sikkerhed og
 Trofskab, men Broagerbatterierne hist ovre behøve kun
 at udtale Ordet, og Alt, hvad der er levende, maa
 søge at frelse sig ved Flugten, overladende Resten at
 dele det ødelagte Sønderborgs Skjæbne.

XXVIII.

De Danstes Opfattelse af Stillingen. — Deres Bedømmelse af Østerrigerne og Preusserne. — De preussiske Soldaters Uvillie til at gaae frem. — Konference og Vaabensjilstand.

Det danske Hovedkvarter, Alkehol, den 8de April.

Kanonaden var temmelig varm i Fronten af Skandserne største Delen af Gaarsdagen, men Sønderborg By glædede sig sammenlignelsesviis ved Rolighed og blev kun ramt af og til af en Granat fra Broagerland. Ilden i dens ruinerede Bygninger brændte nogle faa Timer imorges, men den gik ud før Aften.

Blandt de mange gode Egenstaber, som jeg har havt Veilighed til at beundre i de Danstes Karakter, maa jeg nævne deres totale Frihed for Indbildskhed og al Tilboielighed til Praleri og Stryderi. Jeg kan med rolig Samvittighed give mit Ord paa, at de aldrig have skjult for sig selv de forfærdelige Vanskeligheder og Farer ved deres Stilling. De have aldrig smigret sig med, at de kunne gjøre en meget lang Modstand mod de frygtelige Kræfter, som to saa kolossale Magter som Preussen og Østerrig ere enige om at bringe frem imod dem. De betragte deres isolerede Stilling med taus, men dyb Uro, efter at de Magter, som de

betragtede som deres naturlige Allierede, nemlig Sverige og England, hjerteløst have forladt dem. Men de ere ikke mindre bestemte paa at forsvare deres Plads som Mænd; de kjende hverandre tilstrækkeligt til at vide, at Verden aldrig vil kunne bebreide dem, at de have ladet Noget være ugjort, som Mænd kunde udrette. Men de vide ogsaa, at deres Dage ere talte, og at de selv, deres tappre Armee, deres gamle Monarki med Midler og Hjelpekilder som en Magt af tredje Rang og deres Sag, som i deres Dine er den meest retmæssige og hellige af alle, maa bukke under, hvis ikke Forsynet sender dem en uforudsæet Begivenhed. De have aldrig havt nogen indbildsk Mening om de berømte Stillingen, der i en vis Udstrækning erstatte deres Mangel i numeriske Kræfter. De vidste meget vel før Krigens Udbrud, at Dannevirke var en besættet Stilling, der ikke kunde besættes tilstrækkeligt med mindre end tre Gange saa mange Tropper, som de kunde monstre; heller ikke hører man nogensinde Ordet „undtagelig“ blandt dem, hverken om Dybbøls Skanser eller Fredericias Volde. De Danske toge Stilling bagved disse Linier med fuld Bevidsthed om, at de kunde og vilde gjøre deres Yderste, men ligeledes med fuldkommen Kundskab om, at disse Fæstningers Fald, den ene efter den anden, kun var et Tidsspørgsmaal.

Tiden har endnu behandlet dem mildt. I dag er det to Maanedes siden den danske Arriergarde endte sin besværlige Marsch fra Slesvig indensfor disse Fæstningsværker, tæt forfulgt af Tydskerne, der siden den Tid have affjølet deres Varme udenfor dem. I disse to

Maaneder er der forsøgt Alt, hvad Beleiring, Storm og Bombardement kunde udføre, men Beleirerne have endnu ikke opnaaet nogen materiel Fordeel, naar vi undtage Okkupationen af Landskhyen Dybbøl og Avnbjerg, hvorved deres Operationslinie er rykket betydeligt fremad, og den danske Stilling er udsat enten for en rasende Storm eller en pludselig Overraskelse. Iøvrigt er der ikke tilføjet Dybbølskandserne nogen alvorlig eller uerstattelig Skade, og et Forsøg paa at tage dem ved Storm vil endnu være et Foretagende, der vil faae et meget tvivlsomt Udfald, og det kan kun krones med Held paa Beføstning af en overordenlig stor Blodsudgydelse.

Men efter de Danskes Mening er Dybbøls Fald og endog Tabet af Als en Sag, der er vis og ikke længe vil lade vente paa sig, hvis Spillet tillades at gaae videre. Hvem kan forud læse de Tildragelser, ved hvilke Fæstninger kunne tabes og vindes? Hvilken Arvaagenhed og Forsigtighed kan sikke en Fæstning mod alle Svagheder og Rabninger? Hvilken Paapasenhed er sikket mod alle Arter Overraskelse? Hvilken Udholdenhed kan modstaae Indvirkningerne af uophørlig Anstrengelse?

De Danske ere bestemte paa at gjøre deres Pligt og møde deres Skjæbne som Mænd. Deres Ruin er uundgaaelig, medmindre en tilfældig Hændelse indtræffer. Den kan indtræde idag eller imorgen; den kan opsættes i to eller tre Uger eller ligesaa mange Maaneder. Hvad de stole paa, er alene deres ubetvingelige Mod og den Fortrosthing, at Verden aldrig skal kunne sige,

at der er blevet gjort mindre af dem, end der kunde ventes af dødelige Væsener.

Heller ikke have de Danste nogensinde undervurderet deres Fjender. Hvad Østerrigerne angaaer, da er de keiserlige Troppers Raffhed og Mod, deres Officerers Indsigt og Soldaternes gjennemgaaende Udholdenhed og Disciplin den hyppigste Gjenstand for Samtale i den danske Leir. Fra Busstrup til Oversjø og fra Gudstø og Veile til Fredericias Volde have de Danste ikke blot erkjendt dem for værdige Modstandere, men de rose Kroaternes og Ungarernes udmærkede Egenstaber saa stærkt, at de nedsætte deres egne ikke mindre modige, men noget tungere og klodsede Tropper. Hvad Preusserne angaaer, da er det muligt, at de see paa dem med mere indgroet Nag og Antipathi, men i Affairen den 17de forrige Maaned ydede de Danste det Mod, hvormed det preussiske Infanteri gik frem med Bajonetten under Fægtningen i Udkanterne af Byen Dybbøl, deres fulde Anerkjendelse. At de raa Rekruter i den preussiske Armee vakkede og trykkede sig ved at rykke frem baade den 22de Februar og den 28de Marts, da deres Officerer tvang dem til at gaae imod de svære Kanoner i Skandserne paa Dybbølhøien, er et Faktum, som jeg har anført efter det meest positive Vidnesbyrd fra mange danske Officerer, der ere Mænd af Ære og Gentlemen, paa hvis Sanddrubed jeg stoler ligesaa fuldt som paa min egen. Jeg gjentager, at paa den første Leilighed saae man preussiske Officerer slaae deres forsagte Soldater med Fladen af deres Sabler, og man hørte dem drive Folkene frem med

Udraabet: „Verdamnte Hunde!“ Ved den sidste Leilighed blev det høie Kommandoord „Vorwärts! Vorwärts!“ besvaret med et lydeligt „Nein, Nein!“ medens Soldaterne stødte Kolben af deres Geværer mod Jorden som Mænd, af hvilke der ventes Umuligheder, og som sætte den rene vis inertia mod Bønner, Trudsel eller Forestillinger.

Alt dette har virkelig tildraget sig ved disse Leiligheder. Jeg har sagt det og holder fast derved. Det bedste Beviis paa Sandsynligheden af Beretningen, om end ikke paa dens absolute Sandfærdighed, ligger i selve den Kjendsgjerning, at „die Hunde“ ikke kom saaledes frem den 22de, som man ønskede, og at de ikke kunde bevæges til at adlyde Ordet „Fremad“ den 28de. Dersom Officererne kun havde forlangt mulige Ting af dem, og Soldaterne havde været tilstrækkeligt disciplinerede, vilde vi ikke have kunnet diskutere om Udfigterne til Dybbøls forestaaende Fald, thi dets Skandser vilde da allerede for længe siden have deelt Skjæbne med hine ved Dannevirke. At Soldaterne ikke fulgte deres Førere, som de skulde have gjort, viser sig ogsaa af det meget store Misforhold mellem Tabene af Officerer og Menige, der kan læses i Preussernes egne officielle Beretninger, og som giver Vidnesbyrd om de overordenlige Anstrengelser, der krævedes af dem, som bare Spauletter, for at opretholde det synkende Mod hos Mændene i Geledderne. Men medens de Danske bemærkede og fortælle alt dette, vise de hverken Forbauselse eller Tilbøielighed til at hovmode sig over

denne øieblikkelige Bakken hos deres Fjender. De vidste fuldkommen vel, at den store Masse af den preussiske Armee bestod af meget unge Rekruter, som aldrig have været i Ilden, og de saae, at der krævedes af dem en Udvikling af Mod, som neppe længe prøvede Veteraner vilde kunne vise. Det er kun liden Skam for de preussiske Soldater, at de stode stille og vaklede foran Mundingerne af disse svære Dybbøl-batterier. At deres Mod svigtede dem ved denne første Leilighed, giver ikke de Danske nogen Sikkerhed for, at ikke de samme Mødere kunne blive Helte og komme frem med uimodstaaelig og fast Beslutning til et andet eller tredje Angreb.

Men hvilke Ulykker end Skjæbnen truer de Danske med, kunne de ikke overvinde sig til at troe, at Dybbøl vil falde, forinden Konferencen aabnes, eller i den første eller anden Uge af dens Sammenkomst. De smigre sig med, at deres Gesandter ville fremstille for deres Modstanderes Gesandter og for Europas mæglende Magter alle de Grunde, som kunne anføres for et svagt og lidet Folk, hvis Kraft dog endnu ikke er brudt, og som endnu ikke er underkuet. Danmark vil endnu være istand til at tale stolt og frygtløst, at staae fast paa sin egen Grund og at appellere til de beslægtede Nationers Agtelse, men ikke til deres haanlige Medlidenhed eller endnu mindre til deres golde Sympathi.

Derjom Konferencen kan møde og deliberere i fem eller sex Dage, førend uheldige Nyheder om alvorlige

Ulykker for de Danske ved Dybbøl naae den, da maa, hvis man ellers ikke aldeles skal opgive alt Diplomati, et af de første Spørgsmaal, som bringes for og løses paa en tilfredsstillende Maade, være en Suspension af Fjendtlighederne. Tydskerne have havt to fulde Maa-neder til at udvikle deres overvældende Magt og til at slaae et afgjørende Slag, derjom de troede, at en slet eller idetmindste en tvivlsom Sag kunde gøres god ved en endelig Seir. Da de have taget Sagerne saa koldt og saa mageligt, medens der ikke var noget Diplomati, som kunde binde deres Hænder, burde de være mindre utilboielige til nu at lade Vaabnene hvile og at give den fredelige Underhandling Tid til om muligt at gjøre mere Blodsudgydelse unødvendig. De Danske maae være berettigede til at trække Beiret. Man maa erindre, at de ere blevne meget mod deres Villie drevne til Konferencen, at de bestandigt have viist den meest uindskrænkede Afsty for den blotte Nævnelse af Ordet Vaabenstilstand. Europas hjerteløse Reaktion har drevet dem til Fortvivlelse, en rasende Forbittrelse har grebet dem ved Tanken om de falske Løfter og troløse Tilskyndelser, ved hvilke de indvuggedes i en uforsigtig Sikkerhed og bragtes til at opgive Rendsborg, Frederiksstad og maafee endog Dannevirke under Indskydelse af den falske Erklæring, at „de ikke skulle blive ladte ene i Kampen“, hvis de lyttede til deres Benneres velmeente Advarsel. Det Onde, som Diplomati har gjort dem, skulde Diplo-matiet søge at erstatte dem. Hæderlige Fredsbetingelser

funne endnu fravristes det uenige og ubestemte Tydsk-
land, og i alle Tilfælde er der ingen Grund til, at
Kanonernes Brolen ikke skulde tie paa Valpladsen,
medens de diplomatiske Viismænds mumlende Svissen
høres i Kabinettet.

XXIX.

Virkningerne af den vedholdende preussiske Ild — Chancerne for et heldigt Udfald af en Storm — De Danskes Udholdenhed.

Ulkeboel, den 9de April.

Dybbølstillingens Beleiring begynder nu at blive en temmelig alvorlig Sag og nærmer sig sin Ende, hvad end Resultatet bliver. Den Kanonade, som har fundet Sted hele Gaarsdagen og tildeels iformiddags, kan kun beskrives med et eneste Udtryk: „den var forfærdelig“. Omtrent 10 Bomber og Granater sendte Preusserne i Gjennemsnit hver Minut, og af den hele Masse Skud vare ikke færre end 1500 rettede imod Skandsen Nr. 4. De Danske vare fra deres Side heller ikke ørkesløse, og de havde henimod Aften saagodtsom udtømt deres Ammunitionsforraad. Dybbøl-batterierne ere heelt omgivne af en Kreds af ikke færre end 14 tydske Batterier, som alle spillede hele Gaarsdagen uden Ophør. Matten hengik ikke destomindre roligt, og imorges efter Kl. 10—11 begyndte Kanonaden at sagtne og er nu ganske ophørt, Noget, hvori muligviis det taagede Veir er Skyld eller maaskee Mangel paa Kugler og Krudt i den preussiske Leir.

Det maa ikke glemmes, at den danske Stilling er samlet og sammensluttet; friske Munitionsforraad ere altid tilføede til at fylde de tomme Magaziner, og den frie Forbindelse tilføes sikker baade Uls og Dybbøl mod enhver Mangel, medens det er muligt, at Jernbanen fra Hamborg til Flensborg og Veien fra det sidste Sted til Nybøl og Broager ikke kan yde Tydskerne den samme Tjeneste. Maa skee foranlediger ogsaa Hurtigheden og Letheden i Betjeningen af Bagladningskanonerne, at de tyske Artillerister ere mindre sparsomme med deres Ammunition, hvoraf Følgen er, at deres Ild ikke er virksom i samme Forhold som den er heftig. Dette gjælder ogsaa med Hensyn til deres Infanteri; Soldaterne sigte ikke saa godt, som de vilde gjøre, hvis de vare bevæbnede med mindre lette og bekvemme Vaaben end deres „Zündnadelgewehr“. Erfaringen synes at have viist, at Soldaten er meget tilbøielig til at ødsle med sit Skud, naar Ladningen kun koster ham ringe Uleilighed. Under de sidste italienske Krige vidste Tyroler-Skarpsskytten, som brugte flere Minutter til at lade sin Kiffel, at hver af hans Rugler bragte en Fjende Døden, og han affyrede derfor aldrig sit Skud, førend han var sikker paa sit Maal.

Trods Uengsteligheden og den krampagtigē Uro i Preussernes Fjren vilde det imidlertid være urimeligt at paastaae, at denne uhyre Masse Krudt bortskydes forgjæves, eller at ikke endog den blotte Larm har en bedøvende og forstyrrende Virkning. Artilleriofficerer, der have tilbragt en heel Dag og Nat i de danske

Løbegrave, komme tilbage til os om Morgenens, svæ-
tede, blege, udmattede og afkræftede. Deres egen og
Mandskabs Kræfter sættes paa den høieste Prøve,
og den danske Styrke begynder allerede i ligesaa høi
Grad at lide under Overanstrengelse, som dengang
man fandt det raadeligt at trække sig tilbage fra
Dannevirke. Skjøndt Veiret er mildere, er det dog
neppe mere tjenligt for Troppernes Helbredstilstand,
og den Maade, hvorpaa enkelte Afdelinger siden Søn-
derborgs Bombardement have maattet udsætte sig for
det umilde Veirlig, har just ikke medført glædelige Re-
sultater i saa Henseende. Feber af temmelig ondartet
Karakter er udbrudt i Lazarethet paa Augustenborg,
og der sendes mange Soldater derhen, som kun lide
under Indsyldelsen af de udholdte utrolige Anstrengelser.
Paa den anden Side er de Danskes Tab som Følge
af den egenlige Kamp ikke meget betydeligt. Den
preussiske Granat er ikke af nogen særdeles morderisk
Karakter, og synes væsentligst at udøse sit Kaseri over
Løbegrave og Brystværn. I et eneste Batteri blev i
Løbet af Gaarsdagen ikke færre end 4 Kanoner demon-
terede, og selve Batteriet, Brystværn, Traverser, Blok-
huse osv. vare saa at sige skudte sønder og sammen.
Bistnok er det sandt, at Odelæggelsen neppe har fundet
Sted,* før den atter er repareret, men det med et saa-
dant Sisyphusarbejde beffjæstigede Mandskabs Kræfter
maae da ogsaa derved anstreges i høiere Grad, end
et Menneffe formaaer at udholde.

Ikke en eneste Mand i den danske Leir bringes
dog herved til at fortvivle. Demonteringen af en

Deel af Skandfen forhindrer, efter deres Anskuelse, ikke Brugten af den øvrige Deel, og om endog en heel Skandse i de Ti's Række blev gjort aldeles udygtig, vilde dog Ilden fra de øvrige Ni ikke være utilstrækkelig til at forsvare hele Stillingen; ja! om endog tre eller fire eller alle Batterierne tilsammen bragtes til Taushed, vilde Liniens naturlige Fordele dog endnu sætte den istand til at gjøre en meget tapper Modstand mod Fjendens Angreb. Bagved Skandfernes svære Batterier have de Danske talrige Feltpiecer, og desuden have de en heel Deel af hvide Espingoler, som i 1849 gjorde en saa fortrinlig Virkning baade her og ved Fredericia.

Saalænge Krigen indskrænkes til en blot og bar Artillerikamp, ere Preusserne unægteligt paa deres egen Boldgade, eftersom de ere i Besiddelse af et baade talrigere og stærkere Artilleri og et saa stort Antal Mænd, som de behøve til at betjene det; men naar Kanonen har udrettet sin Gjerning, naar Signalet gives til en Storm, og Beleirerne maae stille sig Ansigt til Ansigt mod deres Fjender, da maa det sandelig gaae haardt til, hvis de Danskes mindre svære Artilleri i anden Linie ikke skulde kunne tage det op med de ubeskyttede Infanterimæsser. Der er under Stormen et slemt Kvarteerstid for Infanterikolonner, i hvilket Hundreder af Kanoner bag deres Linie ikke kunne hde dem nogen Beskyttelse, og i hvilket de Beleiredes Ild maa uholdes, uden at et Skud kan gjengjældes. Fortviølet Bestemthed, stor Hurtighed i Bevægelsen og et overvældende Troppental kan beseire denne ligesom

enhver anden Hindring, naar dette Sammenstød mellem de Danske og Preussiske finder Sted, og Kampens egentlige Time slaaer. I et Haandgemæng med blanke Baaben og Bajonetten have Preussiske Fordelen af deres større Troppemæsser; men den danske Linie er kun lidt over en Hjerdingvei lang. De Danske staae paa deres egen Jord, og de have Kraft og Styrke og Instinkt til at slutte sig sammen paa deres Side. Hvad Enden paa alt dette vil blive, dersom Krigen faaer Lov til at gaae til den sidste Yderlighed, vil Tiden vise. Men Et er vist, og det er, at en Storm paa Dybbølskandskerne vil koste Strømme af Blod, og at endog Dybbølskandskernes Fald ikke vil afgjøre Als's Skjæbne eller bringe Krigen til at ophøre. Alt dette forudsætter imidlertid hos de Danske en Udholdenhed, som næsten overgaaer menneskelige Kræfter. Jeg færdes blandt Soldaterne til enhver Tid, baade om Dagen og om Natten, og jeg kan give Vidnesbyrd om deres Fasthed og Taalmodighed. Jeg seer aldrig Tegns paa Mismod eller Modløshed. De rykke ud til Forposterne om Morgenen og komme om Aftenen tilbage i Natstillingen, de arbeide i Løbegravene, tømre paa Barakkerne, slye intet Arbeide, bæve ikke tilbage for nogen Fare. Marschen gjennem det sammensfudte Sønderborg, Marschen over Broerne, Bestigningen af Dybbølbjerg, Besættelsen af Barakkerne og enhver anden Handling maa foretages under Haglen af fjendtlige Projektiler. Krydsilden fra de 14 Batterier er saa forfærdelig, at Stabsofficerer og Ordonnanser stige af deres Heste og gaae tilfods for ikke unødvendigt

at udsætte sig for Kugleregnen. Diogenes stillede sig foran Skiven, mod hvilken en daarlig Bueskytte rettede sine Pile, da det var den eneste Plet, paa hvilken han ikke var udsat for at blive skudt. Paa samme Maade er den danske Soldat neppe nogetsteds saa sikker som ude i de Forter, paa hvilke Preussenerne flyde saa rasende løs hele Dagen igjennem, ikke saa meget fordi Preussenerne flyde slet, som fordi Alt i Fortet er beregnet paa at give Forsvarerne Ly, medens der udenfor er Fare for at blive ramt af et Projektil, der afviger en Smule fra sit Maal, eller af Brudstykkerne af dem, der briste nær deres Maal, og af Stenene og Splinterne, der flyve omkring i Luften, hvad enten Skuddet har ramt sit Maal eller ikke.

At de Danske have udholdt og endnu ville udholde meget, vil vistnok Enhver, der har læst mine tidligere Korrespondancer, føle sig overbevist om. Og dog er det, som bekjendt, en Draabe, der bringer Bægeret til at flyde over, og det Mod, som ikke kan høies, kan i Tidens Længde udtømmes og udmattes. Jeg seer endnu, som ovenfor sagt, intet Tegns paa synkende Mod hos Mandskabet, men nogle af de klogeste og tappreste Officerer see alvorlige ud og lægge en vis Uro for Dagen. Da jeg kjender dem som Mænd, der ville gjøre deres Pligt til det Alleryderste, tager jeg ikke i Betænkning at omtale denne deres Frygt, eftersom den er grundet paa et nøiagtigt Kjendskab til Situationen. Dybbølstillingen, siges de, er vel stærk, men ikke uovervindelig, og en Forskandsning, hvis Besætning har opgivet at vove et Udfald, kan vel

i lang Tid afvende, men ikke undgaae sin Skjæbne. Jeg troer ikke, at jeg ved denne aabenhjertige Skildring af de Vanskeligheder, med hvilke den danske Armee har at kæmpe, gjør mig skyldig i nogensomhelst Indiskretion eller bringer mine danske Venners Sikkerhed i Fare. Dersom det Børste skulde skee, vil det være godt for de Danske, at der i Europa ikke er blevet næret falske Forestillinger om Stillingens absolute Uovervindelighed. Dvertimod, det vil være godt, at den offentlige Mening er forberedt paa alle Muligheder. Hvad der end skeer, vil det blive indrømmet, at de Danske have gjort Alt, hvad Pligten kan fordre af dem. Intet Slag af Skjæbnen kan berøve dem den Hæder, at de have gjort en lang og heroisk Modstand. Hvilket end Udfaldet bliver af deres ulige Kamp, vil Verden tage Uligheden i Kræfter med i Betragtning, og den vil beundre de Danske, alene fordi de have indladt sig paa Kampen, ligesom den altid vil gjøre deres Fjenders Held til Galde og Malurt for dem ved at slynge dem „Fire mod Een“ i Ansigtet. Lad os vel huske paa, at de Danske kun ere Mennesker og alene kunne udrette, hvad der ligger indenfor Grændserne af Menneskets Kræfter, og lad os vente og see, hvad meget faa Uger, maaskee blot et Par Dage, kunne bringe.

XXX.

Mit nuværende Opholdssted. — Sønderborgs Tilstand. — Et
Mønster paa en Gentleman.

Ulkebøl, den 10de April.

Det danske Hovedkvarter er i en lille Gaard i Ulke-
bøl, og jeg daterer mine Breve fra den Plads, paa
hvilken de skrives. Jeg har imidlertid ikke valgt min
Bopæl i denne Landsby, men i den store Gaard, som
kalder Sønderborg Ladegaard. Fra denne Gaard ind-
til den ødelagte By, omkring hvilken saa megen euro-
pæisk Interesse i den senere Tid har koncentreret sig,
er der kun en Afstand af en lille Kvartssjerdingsvei ad
den lige Landevei, der gaaer tværs over Markerne tæt
ved Strandbredden forbi det sydlige Beirmøllebatteri,
indtil den løber ud i Sønderborg bagved Slottet. Paa
den Tid, da Byens Bombardement var stærkest, var
denne Vei langs Vandet ikke sikker for vildfarende Gra-
nater, der fløi derover fra de ubarmhjertige Batterier
paa Broagerland. Til Lykke for os var der imidlertid
en anden Markvei, der gaaer i en buet Retning tværs over
Marken, og som fører til den anden Ende af Byen,
hvad Franskmændene vilde kalde un chemin de circon-
vallation. Ad denne détour ere vi istand til at naae
Ulkebølveien uden at udsætte os videre for Fjendens Ild;

lidt maae vi altid udsætte os for saadanne Projektiler, der ikke i Virkeligheden ere bestemte for os; thi som jeg forhen har berettet, staaer det altid i Preussernes Magt ikke blot at drive os ud af Ladegaarden, men endog at forurolige os paa vor Flugt derfra, hvis de vælge at benytte sig af deres Kanoners frygtelige Skudvide i sin fulde Udstrækning. En hjæk Dragon, som er bleven stillet til min Disposition som Ordonnants og besørger min Opvartning, mødte forgangen Dag med en blodig Næse og fortalte os, at en Granat var sprungen ikke langt fra den Hests Hov, som han førte med sig; den kastede en Deel Jord op i hans Ansigt som traf dettes meest fremragende Deel til ikke liden Skade for dets smukke Proportioner.

Efterat have ødelagt det Halve af Sønderborg og drevet Indbyggerne bort fra den anden Halvdeel synes disse støiende Batterier paa Broagerland at skamme sig over deres Arbeide, og Virksomheden af Bombardementet paa Byen er hastigt aftaget. Nogle faa Granater udslynges ikke destomindre af og til mod de Løvninger, der staae opreiste endnu, men de føie lidet eller intet til Ødelæggelsen i den lavere Deel af Byen. Det nordre Kvarteer er endnu ubeskudt og ikke aldeles forladt. Den zigeuneragtige Opvarterse er endnu tilstede i Reimuths Hotel og uddeler endnu skummende Kruse med Øl til de tørstige Sjæle, som besøge dets tilrøgede Skjænkstue. Jeg besøgte Pladsen igaar og fandt ikke nogen meget kjendelig Forskjel i Byens Ydre, fra hvad den var for to Dage siden. Pladsen er rigtignok død for alle Forretninger; men nogle faa Vandrerere dvæle

endnu omkring Levningerne, og der er ingen Tvivl om, at Sønderborg, der kun eksisterer paa Grund af sin udmærkede Beliggenhed ved den snævraste Deel af Als= sund, vil høre sig igjen af sin Afte ligesom Fuglen Phønix, strax efter at Krigen er forbi.

Der var et langt Dphør — længere end vi i flere Uger have havt det — i den preussiske Kanonade igaar Middags, om Aftenen og hele Natten igjennem. Man sluttede med god Grund, at Preusserne, der gjorde Regning paa den Forstyrrelse, som de havde anrettet blandt Eskaderner i Dybbøllinien, havde travlt med at indrette nye Batterier og skyde deres Paralleler fremad. Smorges Kl. 10 begyndte de med fordoblet Heflighed, men Ilden er senere aftaget, hvilket beviser, at de ikke troe, at de endnu ere færdige, om de end rykke fremad.

De sidste to Dage have været mørke og taagede, og jeg troer ikke, at een Mand i den danske Leir veed noget om, hvad Fjenden tænker paa eller i Virkeligheden tager sig for. Den Idee, at vi nærme os en eller anden Løsning af Sagen eller i alle Tilfælde et almindeligt Angreb, vinder mere og mere Terrain.

Det er sjældent, at en Mand, naar han er over 30 eller 40 Aar gammel, slutter nye Venstaber, men skjøndt jeg for længe siden er kommen over disse Grændseffjel paa Livets Bane, saa er denne uvurderlige Betsignelse dog virkelig bleven mig forundt under mit Livs aftagende Periode. Det er umuligt at finde en mere elskværdig Mand end den Artillerikapitain, som jeg oftere er kommen til at nævne i Løbet

af mine Korrespondancer, og som har været min næsten uadskillelige Ledsager, siden vi første Gang mødtes i Slesvig om Aftenen efter Affairen ved Mysunde. Jeg troer, at der er noget sandt i den gamle Definition af Ordet „Gentleman“ som „En, der aldrig træder paa andre Folks Ligtorne“. Ikke at fornærme Noget enten med eller uden Villie er viselig blandt de fornemste Egenheder, der kræves hos en velopdragen Mand. Men Høflighed skal ligesaavel være positiv som negativ, ligesaavel aktiv som passiv og skal desuden aldrig være tilbøielig til noget Anfald af Paatrængenhed eller besværlig Tjenstagtighed. Der er ikke en Eneste blandt de mange Fremmede, der siden Krigens Udbrud have besøgt den danske Leir, som min Ven, Artillerikapitainen, ikke har søgt og fundet Midler til paa tusinde Maader at gjøre sig forbunden, medens det stadigt saae ud, som han selv var dem overordenligt forbunden. Jeg har aldrig nævnt hans Navn og skal til det Yderste modstaae den Fristelse, som nu lægger det i Spidsen af min Pen, men der gives ikke en fremmed Korrespondent eller nysgjerrig Tourist, uden at han vil kunne kjende Originalen til den svage Skizze, som jeg nu vil forsøge paa at give af ham. Jeg har hørt en heel Deel om fransk Høflighed, om italiensk Artighed, og jeg har seet nogle udvalgte Prover paa de meest forekommende og fuldendte Gentlemen i det Land, der smigrer sig med at have Monopol baade paa Tingen og Ordet, men jeg har aldrig kjendt et saa fulbendt Mønster paa moderne Ridderlighed, som jeg har fundet i denne sjeldne Danfles Person. Et Blik paa ham er tilstrækkeligt til at

overbevise om, at han er tapper som en Løve, og han har viist en god Holdning ligeoverfor Fjendens Ald under adskillige Sammenstød især paa den temmelig varme Dag ved Bustrup. Han er mager, af Middelhøide, slank og hurtig i sine Bevægelser, han seer bedst ud tilhest. Han har et skarpt, blegt Ansigt med meget distingverede Træk og kolde graae Dine; han er saaledes en Typus paa det rene nordiske Blod, der virker som Suurdeig i denne noget tunge og klodsede, germaniserede danske Race. Hans Holdning og Figur er ikke Kongen af Danmarks ulig, og Ligheden slog mig især, da jeg saae Monarken og Undersaatten staae Ansigt til Ansigt i en Samtale, under hvilken den Sidstnævnte iagttog sin Stilling paa en ligesaa smuk og værdig Maade som den Førstnævnte. Skjøndt han kun er Chef for et Batteri, er min Artillerikapitain dog maaskee den Mand, der er bedst kjendt i hele Hæren; næsten alle Officerernes meest vurderede Ven og den meest populære Officeer blandt Soldaterne. Jeg fulgte med ham paa Retraiten, og hans skarpt klingende Stemme elektriserede de udmattede Soldater og holdt dem oppe paa den besværlige Marsch som en Klarinets høie Toner. Jeg seer ham nu her i Gaarden, hvor hans Batteri er indkvarteret, og et Smil fra ham, et halvt Ord, udtalt af ham, er tilstrækkelig Belønning for hans store, svære Kanonerer, hvor strengt Arbejde eller hvor stor en Fare han end vil udsætte dem for. Hans Oppasser og hans Ordonnans, hans Kudst og alle de andre plumpe Naturmennesker rundt omkring ham, synes ikke at attraae nogen anden Belønning end det Privilegium at maatte sørge for

hans Fornødenheder. Hemmeligheden i al denne fjærlige Vedhængenhed, den magnetiske Tiltrækning, som han udøver, ligger i hans Hjertes Udvidelighed, om jeg maa bruge dette Udtryk. Min Artillerikapitain lever mere for alle Andre end for sig selv. Det er langt fra tilstrækkeligt, naar jeg siger, at uden ham vilde mit Arbeide som Korrespondent ved det danske Hovedkvarter have været meget besværligt og møjsommeligt. Fra det Dieblig jeg traf paa ham, bar han Omhu for mig. Alt, hvad der kunde lette mine Arbeider eller bidrage til min Bekvemmelighed, blev der sørget og gjort Anstalt for, og han syntes aldrig selv at have noget dermed at gjøre, men enhver Mand, der hørte under hans Omraade, var en lydige Tjener af mine Ønsker og Interesser gjennem den usynlige Klokkestreg, der bandt Høie og Lave til hans Billie, som om de havde været hans Duffer. Kun naar en Mand selv er opfyldt af Selvfornægtelse, er han istand til at paalægge Andre en lignende Selvfornægtelse. Bestandigt fandt jeg min Bei næsten mirakuløst jevnet foran mig, og medens jeg pinte mig med at udfinde, hvem jeg var denne eller hiin Bekvemmelighed skyldig, syntes den hemmelige Bevæger af alle disse Tjedere at søge mit Selskab for dettes egen Skyld og gjorde mig næsten forelsket i mig selv paa Grund af min Glæde over den Opmærksomhed, som han viste mig. Som han fortryllede mig, saaledes var det samme Tilfældet med alle mine Kolleger, engelske eller fremmede, og med alle de andre Fremmede, som have været i Selskab med os. Han synes aldrig ligegyldig ligeoverfor noget af sine Medmennesker, eller

uopmærksom for deres Anliggender. Paa samme Tid — og dette er den vanskeligste Deel af en Gentlemans Rolle — gjør han aldrig et Spørgsmaal eller trænger sig frem, tilbyder aldrig uopfordret nogen Tjeneste med Ord eller er ødsel med sine Tilbud. Han gjætter med et Blik, hvad der kan være behageligt; Folks Duffer blive tilfredsstillede, og de kunne kun gruble over, hvem der har opfyldt dem.

Derjom hans Hensigt ved saaledes at udsaae Opmærksomheder er at høste Kjærlighed og Taknemmelighed, maa visse vel det Frø, der saa rigeligt spredes, nu og da falde i god Jord. Hvad mig og mine Venner angaaer, gaaer Kapitainen aldrig ud til Forposterne paa hans 24 Timers Vagt, uden at efterlade os alvorlige og tankefulde, som om det var vor egen Broder, der var udfat for Dødsfare, og han kommer aldrig tilbage, bleg og udmattet efter sin strenge Nat paa Marken, uden at finde os Alle paa Husets Dørtærskel, saa lykkelige ved at see ham komme frisk og sund tilbage, som om vort eget Liv havde været sat paa Spil. Forøvrigt er min Artillerikapitain i Besiddelse af intellektuelle Evner, der fuldkommen svare til hans Charakteres sjældne Egenheder. Virkelig aktiv Godhed findes i Sandhed neppe nogensinde forenet med Dumhed. Han er en Pennens saavel som en Sværdets Mand, har udgivet et Blad og har Sæde i Rigsdagen. Han har reist udenlands, han taler og læser Engelsk, er noie bekendt med det franske Sprog og elsker Frankrig og Franskmændene; han tager aldrig ud paa Forpost, uden han har en Miniaturudgave af Veranger i

sin Lomme. Hans Smag er god, ja fræsen og han har en fyrstelig Affky for simple Tanker eller Slibrig Konversation, som er sjelden hos Folk i Almindelighed og enestaaende hos en Soldat. Kortsagt, han er en „Gentleman“, en „Chevalier“, „Galantuomo“; ethvert Ord som i noget Sprog bruges for at betegne et Mønster paa gode Sæder, kan anvendes paa ham.

Den 10de April, Aften.

Kanonaden har været forfærdelig stærk fra Kl. 11 i Formiddags til Nattens Frembrud. Ilden var især heftig tilhøre paa Rugebølsiden. Udfskillige Granater faldt i Sønderborg. Dybbøl Veirmølle (le brave des braves) mistede sine Vinger og sit Tag ved Fjendens Ild. Den nøgne Bygning staaer endnu tilbage.

XXXI.

Beskjdningsens vovende Styrke og Varighed. — Et svagt Angreb.
Armeens frygtelige Lidelser. — Tabenes Størrelse — Manglen
paa Lazarethplads. — Konhaves Ddelæggelse.

Ullebof, den 11te April.

Ilden var igaar forfærdelig fra Kl. 11 om Morgenen til
Mattens Frembrud, og der var ingen synderlig Formindskelse
i dens Boldsomhed, efterat det var blevet mørkt. Man
talte ikke mindre end 17 og endog 20 Skud i Minuten,
og man beregner, at der faldt 5000 Granater i 24
Timer, de Danske havde i Fredags imellem 70 Døde
og Saarede, i Løverdags Morges ikke mindre end 17,
skjøndt Ilden ophørte Kl. 9 om Formiddagen. Den danske
Hær har omtrent 25 Procent Syge og Saarede i La-
zaretherne, og i Tilfælde af, at en eller anden stor
Affaire skulde bestrø Marken med Døde og Saarede,
maa det befrygtes, at der ikke vil findes Plads for de
Saarede hverken i denne Des Lazareth eller endog i
dem, der findes paa Fyen, Sjælland eller i selve Kjø-
benhavn, da alle Anstalter af denne Natur allerede ere
overfyldte.

Preusserne have draget Nytte af de Lærdomme,
som Erfaring har givet dem, og de vide nu, at deres

Ilds Virkning afhænger af dens Udstrækning langsmed hele Linien og ikke mindre af dens Bedvaren i alle 24 Timer. De Danske paa Skandserne udmattes tilbøde, og de, der affendes for at afløse dem, ere neppe mindre udmattede end deres Kamerater. Vi have havt to eller tre taagede Dage efter hinanden, hvilke have sat Beleirerne istand til at fremskyde deres Paralleler til en farlig Nærhed. Riffelknald begynde af og til at høres blandt Kanonernes uophørlige Brummen. De fjendtlige Batterier ere paa visse Punkter naaede indenfor de mindre Baabens Skudvide og et Løb over 700—800 Alen tør Jordbund kan i ethvert Dieblif bringe Striden ind paa Bajonettens Omraade.

Vi troede, at Diebliffet til den sidste Styrkeprøve var kommen imorges, vi vaagnede Kl. 5 imorges ved Trompeterne, der blæste Allarm og ved den Nyhed, der bragtes os paa Sengen, at Kolf Krake var ved at forlade sin Ankerplads. I en Minut vare vi paa Benene og skyndte os tværs over Markerne ned til Strandbredden, hvor vi rigtignok saae Pantserbatteriet i Bevægelse, men vi havde neppe vendt vore Rifflerter i Retning af den, førend Støien af raslende Jernkjæder underrettede os om, at Dampffibet havde kastet Anker. Affairen var allerede forbi ved Dybbøl, og Samvirkningen af Sømagten med Landmagten udfrævedes ikke længere.

Vi gik ud til Hovedkvarteret i Ulkebøl og lærte snart at kjende Enkelthederne ved Sammenstødet. Preussere smigrede sig med, at Skandserne, især Nr. 3 og 4, vare blevne skudte sammen, og at deres Kanoner vare bragte til Taushed, og medens de samlede nogle faa

store Kolonner foran disse Punkter, sendte de deres For-
tropper frem i den Hensigt at sætte sig i Besiddelse af
de Danskes Skyttegrave. De danske Forposter stode
imidlertid fast paa deres Plads, og Batterierne i Skand-
serne viste ved deres Torden, at der endnu er Liv i
den gamle danske Løve, hvorpaa de Stormende gjorde
Holdt, og da de nu saae, at Pantserbatteriet var fær-
digt til at komme tilhjælp, dette Pantserflib, som saa
mægtigt hidrog til deres Nederlag den 28de forrige
Maaaned — gif de tilbage igjen.

Dette var det svagest mulige Forsøg paa et An-
greb, og det maa fuldkommen have overbevist Preusserne
om, at Dybbøl ikke kan tages med Kanoner alene.
Med det Bulder, som deres Kanoner have vedlige-
holdt i de sidste fjorten Dage, skulde man synes, at
selve den Høi, der bærer hiint Navn, for ikke at
tale om Skandserne og deres Forsvarere nu maatte
være feiede reent bort. Men Stillingen er ikke væsen-
ligt roffet, og den lille Hær, som bevogter den, vil,
om den end er hderlig udmattet og overanstrengt, dog
ikke overgive en Tomme af den omstridte Grund.

Den Prøve, paa hvilken de danske Tropper ere satte,
vilde i Sandhed overvinde selv den meest heroiske
Udholdenhed. De ere udsatte for en Krydsild langs
med deres hele Bei fra Sønderborg og dets Broer,
under Opstigningen til Dybbølhøiene og paa Beien til
Skandserne. Ikke et af de Telte eller Baracker, ikke
en af de Huler, i hvilke de bivouakere, og i hvilke de
foge og sove og leve sammen i 24 Timer ad Gangen,
er sikker for de allestedsnærværende Granater. Idag

var jeg i Sønderborg og saae adskillige Lig blive indbragte og lagte ind i Lighuset for at blive begravede. Jeg saae en heel Deel Saarede, der bares bort af Ambulancesoldaterne paa Baarer; to af dem vare aldeles forte i Ansigtet og tilsmurte af Krudtet af den Granat, som var sprungen imellem dem, medens de laae paa Jorden og sov.

Kan Dybbøl under saadanne Omstændigheder holde ud meget længere? Vil den Dag komme, da Forsvarerne, bævende tilbage for den skrækkelige Død, som truer dem fra alle Kanter, ville vægre sig ved at gaae frem over Broerne, eller ville de Overstkommanderende, idet de komme en saadan Stemning blandt Tropperne i Forskjøbet, indsee det Ufordeelagtige i denne uerstattelige Tilintetgjørelse af Mennekeliv, og beslutte at overgive eller blot forlade Stillingen? At Dybbøl maa overgives til Preusserne, synes mig at være langt mere sandsynligt, end at den nogensinde vil komme i deres Hænder enten ved deres overlegne Vaaben eller ved et coup de main, ved Overrumpling. Vi lære af Preussernes egne Benner, at de ere omhyggelige for deres Soldaters kostbare Liv; de ville ikke prøve paa ved Blodsudgydelse at vinde, hvad de haabe at kunne opnaae ved at brænde Krudt af.

Den 12te April.

Vi have hørt op med at vove os over Broerne. Man behøver just ikke at frygte for hele denne uophørlige Granathyge, naar man hændelsesviis er født under

en lykkelig Stjerne, thi disse tølperagtige Kugler blive ikke rettede mod os med det grumme Forsæt og den fjendtlige Ondskab, med hvilken en Riffelkugle udpeger en bestemt Person blandt tusinde Andre, hvis hans ualmindelige Høide eller Epauletterne paa hans Skuldre eller Stjernen paa hans Bryst tiltrækker sig Skyttens Opmærksomhed. Dog! man maa være meget sikker paa at være født til at hænges, naar man troer, at man ikke kan drukne i saadant dybt Vand. Terrainet mellem Broerne og Skandserne er bogstaveligt ganske oppløiet af den ubarmhjertige Jernhagel. Soldaterne opsamle hele Bogulæs af Stykker af Granater, som de sælge til Cieren af et Jernstøberi i Sønderborg. En af de Artillerikapitainer, som er indkvarteret her paa Lade- gaarden, gik i Søndags Aftes ud med sit Batteri i komplet Stand; han kom tilbage minus to Heste, en Kanon og fire Mand. Han havde neppe sat sig ned for at spise tilasten, førend hans Lieutenant bragte ham den Melding, at en Kanon til var tabt. En anden Kapitain, der var taget ud for at afløse vor Ven, blev bragt svært saaret tilbage. Han var bleven ramt paa Veien til Forposterne. Alle disse Tab blive hurtigt og muntert erstattede, men der er Grændser for de danske Forsyningskilder, og Mennecker ere mere vanskelige at erstatte end enten Heste eller Kanoner. Det maa antages, at Armeens Tab maa staae i Forhold til den Skade, der er tilføiet disse Batterier. Det maa erindres, at disse Feltbatterier næsten ere opstillede i den forreste Linie; de ere fordelt rundt om i de forskellige Abninger mellem Skandserne og ere bestemte til

at optræde som Reserve i det Tilfælde, at det svære Artilleri i Stillingen skulde blive bragt til Taushed.

Der som Preusserne endnu kun føle sig for og ikke optræde med Fasthed og Bestemthed, kan det Samme ikke siges om de Danske, som fuldkommen have taget deres Beslutning og arbeide med Kraft paa at opfylde deres Program til sidste Bogstav. Deres Plan er at staae fast ved deres Kanoner og asvente, hvad Tiden bringer. Fjenden vil neppe nogensinde vide, naar Batterierne blive bragte til Taushed, thi de tie næsten bestandigt og systematisk. Dette kræver en fast Heroisme, som saa Tropper i Verden kunde være istand til at vise. Her staae de, sidde og ligge ned, Dag og Nat, søge Ly, hvor der findes noget, lade de vrede Granater spirre og rasle over deres Hoveder og springe imellem sig, idet de blot ryste det Snavs af deres Kapper, hvormed Fragmenterne bedække dem, og af og til reise sig op, naar et ødelagt Brystværn stal repareres, en nedfalden Skandsekurv erstattes, en demonteret Kanon flyttes, eller en dræbt eller saaret Kammerat skaffes bort. De ere ikke tvære under disse Omstændigheder og heller ikke ere de modløse, skjøndt de ikke ere slet saa oplagte til at synge, som de pleiede at være. De gaae med Alvor og Taushed til Arbeidet, med den usølsomme Fasthed, som karakteriserer dem baade i Held og Uheld. De ere beredte paa at udholde det Værste, og det Værste er at blive slaaet ihjel og komme ud af Forstyrrelsen. Det vilde jo rigtignok være behageligere ikke blot at modtage, men ogsaa at kunne gjøre Gjengjæld; og alle deres Lidelser vilde være mere end fuldkomment erstattede, naar de havde Udsigt til en Fægtning

Anfigt til Anfigt med deres Modstandere. Men endog dette er formeget at forlange, altfor meget; mere end de have nogen Aarsag til at vente; de maae være tilfredse med, at Kanonerne skulle være fuldkommen ørkesløse paa deres Side, og at Preusserne derimod ikke skulle lide noget Tab og udføre Arbeidet ganske efter deres eget Behag. De Danske have opdaget, at deres Artilleri ikke kan maale sig med den frygtelige Række af Batterier, der omringe dem paa alle Sider, og som fra Broagerland til Skovene ved Sandbjerg formørke selve Himlens Sol ved deres Krydsild og bestryge paa begge Sider det snevre Alsund, over hvilket deres eneste Vei til Slagmarken gaaer. Deres Opgave er at staae stille og blive stude paa, og alt dette med den visse Overbeviisning, at deres Opoffrelse til Slutning ikke vil gavne dem noget.

Eftermiddag.

Skandserne Nr. 4, 6 og 8 bleve næsten ganske stude sønder og sammen inat. Imorges er der blevet gjort store Anstrengelser for at sætte dem i nogenlunde taalelig Stand, men den preussiske Ild har ved den lange Dvelse opnaaet en dræbende Virkning, og for Nr. 6 vare Skandserne atter en Dynge Ruiner. Der begynder at httre sig en Slags trodsig, oprørsk Stemning blandt Ambulancebærerne, hine Folk, der ere „lystige som Bedemænd“, der altid synge høiest. De Saarede staae ikke i Fare for at blive forsmte fra deres Kammeraters Side, men de Døde efterlades hyppigt paa den Plads, hvor de ere faldne. De Danske

miste i Gjennemsnit 100 Soldater daglig. Hvorlænge vil det efter denne Tægt vare, førend deres lille Armee er aldeles ødelagt og opbrugt?

I Søndags afholdtes et Krigsraad i Ulkebol, hvor de forsamlede Officerer besluttede, at Dybbøl skal forsvares til sidste Blodsdraabe. Det er et Slagteri en gros uden noget andet Resultat end en endelig Ruin; et Offer, der bringes en Gressfølelse, som det ikke er muligt andet end at respektere endog for dem, der ikke kunne forstaae den. Under et af Oprørene i det sydlige Europa, da en Hob unge Studerende og andre Frivillige bleve slaaede af Despotismens disciplinerede Armeer, var al den Opmuntring, som Seierherrerne modtog af den europæiske Mening, kun den, „at de vare en Flok Rujoner“, og at ingen Nation er berettiget til Nydelsen af en uafhængig Eksistens, medmindre den er rede til at slaaes for denne Betsignelse, den største af alle: „Den, som vil være fri, maa slaaes for Friheden“. Denne Haan kan ikke slynges det med Døden kæmpende Danmark i Ansigtet. Dets Soldater slaaes ikke blot som Mænd; de slaaes som neppe nogensinde Mænd før have gjort. Men er der ikke en Haand i Europa, der vil hæve sig for at afvende deres Skjæbne eller hævne dem?

Den 13de April.

Naar vi læse eller høre om et stort Slag, i hvilket de Døde og Saarede ere strøede rundt paa Pladsen i Hundrede- og Tusindviis, bilde vi os ind, at vi ere blevne bekjendte med Krigen i dens meest skrækkelige Skikkelse, og at mindre Detailler ere forslidte og uin-

terefante. Vi omtale fjodesløft Bonapartes anden italienske Krig som „Kampagnen ved Marengo“, Osterreichs Undertvingelse ved Napoleon den Første som „Kampagnen ved Austerlitz“. Umindelige Kampe ere imidlertid Krigens Galladage, dens store Skuespil. Dens virkelige Rædsler maae søges i ubetydelige Skærmydsler, i trættende Marscher, i usunde Vivouakeringer, i alle disse tunge Lidelser, som Historien neppe lægger Mærke til, men som imidlertid, dersom de fremstillede rigtigt og fuldstændigt, langt snarere vilde helbrede Menneskeflægten for dens Tilbøielighed til Kamp og Ddelæggelse, end den Blodsudgydelse, der foregaaer i aaben Kamp og i Ophidselsens Dieblif.

Her have vi f. Ex. denne Krig i Danmark, der har vedvaret i de sidste to og en halv Maaned næsten uden noget virkeligt Slag. Der kræves ikke ringe Praleri for at stemple saadanne partielle Sammenstød som dem ved Bustrup eller Oversø eller Angrebene paa Dybbøl den 17de og 28de som betydelige krigeriske Tildragelser, der har, saavidt vi vide, ikke noget Sted været mere end to eller tre Regimenter i Ilden paa hver Side, og saadanne Affairer, som vi have at fortælle om, ere snarere Resultater af tilfældige Sammenstød af den ene Hærs Avantgarde med den andens Bagtropper, snarere et uundgaaeligt Sammentræf mellem Forposterne, der passe paa hinanden, end vel overveiede Kampe af en Hær, der er marscheret ud for at møde den fjendtlige Armee, med det faste Forsæt, at en af dem skal drives tilbage, slaaes paa Flugt og tilintetgjøres paa Pladsen.

Men hvilken Mængde Dræbte og Saarede have de Danske og Tydskerne ikke samlet, og hvilken Masse ere de ikke ifærd med at samle uden nogen virkelig Fægtning. Vore Benner, Officererne, komme tilbage fra deres skrækelige Nattearbejde, og hvilke frygtelige Fortællinger om ynkeligt ødelagte Liv have de ikke at meddele os. Hift er en Officeer af Artilleriet paa sin Bei til Forposterne bleven skudt ned fra sin Hest og er bleven baaret svært saaret tilbage; her sidder en Anden med sit Hoved indbundet paa Grund af et haardt Slag, som har ramt hans Hoved. En Major af Infanteriet er bleven saaret af en Granat i sit Telt, hvor han sad skrivende, midt i sin Bataillon, der laae i Leir rundt omkring. En anden Granat faldt imellem en Gruppe af sovende Soldater, dræbte sex og saarede een; saadanne Ting ere dagligdags Hændelser hos os. Det er saaledes i Smaasummer, at den danske Armee, uden at den kan løfte en Haand til sit Forsvar, aftager og smelter sammen for en usynlig Fjendes Ild. Hele Gaarsdagen vare vi bedøvede af Støien; hele Natten holdtes vi vaagne paa Grund af den uophørlige preussiske Kanonade. En af Granaterne faldt saa tæt ved den store Lade paa Sønderborg Ladegaard, mit Nattekvarteer, at hver Glasrude i vore Vinduer flirrede, og hele Huset rystede. Dmtrent en halv Snees flere have drevet det samme Spil i Løbet af denne Formiddag. Det er, talfet være Himlen, ikke enhver Kanonkugle eller enhver Granat, der dræber, og al denne skrækelige Støi, som synes at behude Verdens Undergang, har gjort meget mindre Skade, end vi ængstelige Tilskuere have været

tilbøielige til at forudsætte. Preussernes Ild er nu voxet til den tidobbelte Styrke. Kanonaden er fem Gange saa hurtig, og den vedligeholdes med fem Gange saa megen Vedholdenhed og Stadighed. Resultatet staaer følgende i Forhold til den voxende Udstrækning. Dengang Preusserne fyrede omtrent 500 Skud dagligt, var de Danstes omtrentlige Tab fire eller fem Døde eller Saarede. Vi kunne endog huske den Dag, da der faldt 1000 Granater, og vi dog intet Tab havde at begræde. Nu have Preusserne omringet Dybbølsfandserne med en Linie af Ild, fra hvilken der udsendes ikke mindre end 6 eller 7000 Granater mod de Danste hver 24 Timer; det er derfor intet Under, at nu fra 90 til 100 Mand føres til Sønderborg for at overgives til Lægens eller Gravens Omfarg. 3 Mandags havde vi 78 Døde og Saarede, igaar 137. Efter en Tært af 100 pr. Dag vil Tabet ved Dybbøls Beleiring snart svulme op til samme Størrelse som i et af Verdens meest afgjørende Slag, og det maa ikke forglemmes, at de Armeer, med hvilke kæmpemæssige Slag bleve tabte eller vundne, talte hundredtusinder, medens den Arme, fra hvilken der daglig trækkes Hundreder, neppe bestod af 18,000 Mand ved Begyndelsen af Beleiringen og ikke har holdt sig paa dette Tal trods de Forstærkninger, som stadigt ere blevne sendte til den. Danmark er en lille Stat, og hele dets Krigsapparat var anlagt efter en mindre Maalestok. De Saarede lide ingen Nød, forsaavidt Sundhedsdepartementets Midler strække til, men disse Midler ere ulykkeligviis utilstrækkelige til hvad der fordres. De Syge og Saarede bringes hjem i Antal,

paa hvilke Regeringens Anstalter ikke vare forberedte. Sønderborgs Bombardement har to Gange fremtvunget Evaluationen af Slotslazarethet, af Karoline Amalie-Skolen og andre improviserede Afskyer af denne Natur. Al den Plads, som offentlig eller privat Medlidenskab har skaffet tilveie til de militaire Lidende i Augustenborg, Hørup, Tandslet og i enhver Landsby paa Den, er fer længe siden optaget, og da jeg imorges red op til Høruphav, mødte jeg en meget lang Række af Bøndervogne, et sørgeligt Tog af syge og saarede Soldater, for hvilke der ikke kunde findes nogen Plads eller Leilighed paa nogensombhelst Deel af Als, og som maatte indskibes til Fyen eller Sjælland, endsskjøndt det er tvivlsomt, om mange, eller idetmindste nogle af dem kunne taale Reisen og levende naae deres Bestemmelsessted; endsskjøndt nogle af dem ved deres vilde og fortrukne Udseende lagde den Smerte for Dagen, som de klodsede Rjoretøiers Støden forvoldte dem, og Andre bare den med den Apathi, som ofte kun er et Resultat af en midlertidigt afbrudt Livsvirksomhed; endsskjøndt det er mere end tvivlsomt, om Lazaretherne paa de to større Øer og i selve Kjøbenhavn ville have nogen Plads rede for disse stakkels Vandrerere, da alle Bygninger, der ere stikkede til saadanne Diemed, allerede ere overfyldte. Ikke mindre end tolv Døde bleve imorges begravede paa Kirkegaarden i Augustenborg, som alle vare Offre for Typhusfeberen, der i adskillige Dage har raset i Lazarethets Lokaler. Krigens værste Ulykker falde tungt paa den til Døden indviede danske Hær. Det er intet Under, om Udtømmelsen begynder at blive kjendelig

i dens knappe Hjælpemidler, intet Under, om Forvirring aabenbarer sig selv i dens Raad. Om Morgenens og om Aftenen gaae de udholdende Soldater frem, fuldkommen vel bekyndte med den Skjæbne, som venter mange af dem, men dog endnu uden at vige tilbage for deres Pligt, uden at beklage sig over Trængsler eller Farer, medens de kum af og til knurre over, at „det er haardt, at de maae underkaste sig dette blinde, passive Slagteri“ og onske, at de havde Lov til at bryde frem fra deres Skandjer, at trænge midt ind imellem deres Fjender uden at bryde sig om Ullighed i Antal og at møde dem i en Kamp, i hvilken de ibetmindste kunde tage Liv for Liv og forbittre Preusserne deres Seir ved den dyre Priis, som de vilde have at betale for den. Men det maa ikke være saaledes. De Danske maae omkomme Alle som Een, og deres tyske Fjender have det i deres Magt at strække dem ned ved deres Kanoner i næsten fuldkommen Sikkerhed.

Forpagtergaarden Rønhave er bleven forladt, og dens 150 Køer ere drevne ud af deres Stalde og vandre nu uden Ly omkring i Ulkebøls Gader. Stafkels Forpagter Rosen! i et Huus, der laae tæt ved Sundet indenfor de preussiske Rislers Skudvide fra deres skjulte Poster i Skovene ved Sandbjerg og Storeflov paa den modsatte Side, har han hidtil havt en ængstelig Tid. Hans unge, smukke og dannede Kone og smaa Børn ere for længe siden blevne sendte bort til et sikkrere Hjem. Men Hr. Rosen dvælede selv paa Pladsen af Hensyn til de danske Officerer og Soldater, som vare indkvarterede hos ham, og imod hvem han

opfyldte Gjæfrihedens Pligter paa en liberal Maade. Hans Landbrug drives i den store Maalestok, som er almindelig i disse Egne, og var indrettet med en Orden og Omhyggelighed, der gjorde det værdigt til den Ære at kaldes en Mønstergaard. Mange ere de engelske Officerer og Rejsende, som han ifølge sin Introduktion med retfærdig Stolthed viste omkring i sin Gaard, og de vare enige i, at nettere Bygninger, renere Gaarde, sundere Kostalde, friskere Meierier, kort sagt, større Velstand, rigtigere Drift og bedre Ledelse ikke fandtes i de meest begunstigede Distrikter af det agerdyrkende England. Saa lykkeligt et Hjem, saa frugtbare Jorder, saa henrivende en Beliggenhed kunde han ikke forlade uden Sorg. Forpagter Rosen dvælede paa Pladsen, bød sine Fremmede velkommen, trak Proppen af sin ældste Flaske Rhinskviin op for dem, bød dem sin bedste Kasse Havannacigarer, lod sig aldrig genere af en talrig Forsamling i sine Bærelser, beklagede sig aldrig over de uundgaaelige Krav, der indkvarterede en halv Snees Officerer hos ham, lod sig aldrig ret meget forurolige af de Riffelkugler, der klirrede mod hans Binduesrunder fra den modfatte Strandbred af Alsundet. Hans Dag kom tilsidst. Preusserne have opreist deres Batterier ved Kanten af Sandbjergskovene. De aabnede Ilden mod Rønhave ligesom mod ethvert andet Punkt fra deres lange Linie, ikke saavidt man kan forstaae i nogen bestemt Hensigt, men alene fordi de have Kanoner og holde af at gjøre Støi med dem. Kun en Dag eller to og den uhyre Lade, Kostalden til 200 Kreaturer, Stalden med dens 20 Arbeidsheste, Hølofterne, Korn-

lofterne, hele denne dygtige og storartede Drift vil blive et Bytte for Flammerne. Odelæggelsen er gaaet hen over hele Dybbølegnen og den største Deel af Sundved. Røden vil nu komme til Den Als og de Huse, der ligge nærmest ved Søen, maae bære de første Stød af Krigen. Med Rønhave er det forbi. Vor kjære Sønderborg Ladegaard vil snart følge efter. Faarene ere blevne drevne ind i Skoven; for Hyrderne ville Skovbetjentenes Huse afgive et Tilflugtssted. Gaardens Heste og endeel af Kvæget vil maaskee undgaae den forestaaende Odelæggelse, og hvad der endnu er tilbage af Familien og dens Gjæster, Militaire saavel som Civile, ville efter al Sandsynlighed frelse sig itide. Granater og Stykker af disse have i de sidste tre eller fire Dage advaret dem i god Tid.

XXXII.

Preussernes Angreb paa Skyttegravene. — Den preussiske Kanonade. — Kønnaves Brand. — Foranstaltninger til et eventuelt Tilbagetog. — Forøgelse af Hæren.

Det danske Hovedkvarter, Ulkehol den 15de April.

Preussernes Ild begyndte ved Solnedgang i Onsdags at blive svagere, og endskjøndt den ikke nogensinde aldeles ophørte i Løbet af Gaarsdagen og endnu i dette Døgn blev vedbliver, er den dog meget aftaget i Forhold til den forfærdelige Hestighed, som den har udviklet i de foregaaende Dage. Igaarastes formodede jeg, at Tydskerne havde været uforsigtige nok til at opbruge deres Ammunition, og at de temmelig pludseligt vare komne til at mangle denne. Jeg har ingen Grund til at afvige fra min Formodning, og dersom dette var den eneste Årsag til deres sagtnede Virksomhed, vil den Frist, der skænkes de Danske, ikke vare længe; thi de Kommunikationsmidler, som Preusserne ere Herrer over, ville snart sætte dem istand til at skaffe friske Forraad.

I Onsdags Aftes Kl. 11 gjorde Preusserne pludseligt et Angreb paa de danske Skyttegrave, som ligge paa venstre Side omtrent 1200 Fod fra Skandsen Nr. 2 og bemægtigede sig dem. Et Kompagni dansk In-

fanteri gjorde siebliffeligt et Udfald i den Hensigt at tage de tabte Grave tilbage, men de vare kun 200 Mand. De fandt sig snart omringede af en stor tydsk Styrke og maatte trække sig tilbage, som de bedst kunde, efterladende 75 Mand Døde, Saarede og Fangne, og desuden forbleve de omtvistede Skyttegrave i Fjendens Hænder. Tabene i Skandserne samme Dag udgjorde over 100 Døde og Saarede.

Her beregne vi de preussiske Skuds Antal paa de varmeste Dage af Kanonaden til omtrent 6000—7000 daglig. I de tydske Blade er Antallet angivet meget høiere. Preusserne have, sige de, 18 Feltbatterier af Linien og ti Kompagnier Beleiringsartilleri. Dagligt skydes omtrent 10,000 til 12,000 Skud, og ikke mindre end 500,000 Kugler og Granater ere blevne sendte mod Dybbølskandserne, siden Bombardementet begyndte. I Forhold til denne uhyre Kraftanvendelse maa Resultatet siges at være ubetydeligt. Det har imidlertid meget alvorlige Følger for en saa lille Armee som de Danskes. Skandserne Nr. 1 og 2 ere frygteligt beskadigede, og Nr. 6 er i en ikke meget bedre Tilstand. Jordværker, Kanoner, Blokhuse, Alt giver efter, kun ikke de Danskes utrættelige Mod. Hvorledes det Hele vil ende, er let at forudsæe, men Tragedien opsættes fra Dag til Dag, og Konferencen vil maaskee endnu komme tidligt nok sammen til at frelse gamle Danmarks uplettede Hæder. 8de Infanteriregiment har alene mistet ikke mindre end 11 Officerer. Men Preusserne vise ganske vist nu større Lust til at gjøre Ende paa Sagen og handle efter en mere bestemt Plan. De aabnede

deres frygtelige Kanonade — jeg taler ikke om deres fuffende og famlende Arbeide i de foregaaende tre Uger men om den i Sandhed skrækkelige Kanonade mod Dybbøllinien — i Begyndelsen af denne Maaned og efter den første Hestighed forglemte de næsten Dybbøllskandferne for at vende al deres voldsomme Brede mod den forsvarsløse By Sønderborg. De synes senere tildeels at have angret denne unyttige Vandalisme, og de dundrede da atter i fem eller sex Dage i Råd løs paa Skandferne. Ilden var først næsten ganske rettet mod venstre Side; dernæst koncentrerede de pludseligt alle deres Kræfter mod høire Side. Hele denne Tid have de blot følt sig for. Igaar og overgaars syntes det atter, som om Preusserne kun bekymrede sig lidet hverken om Byen Sønderborg eller om Dybbøllskandferne, og alle deres Anstrengelser vare rettede mod Sundet. Jeg har allerede meddelt, at Volsgaarden Ronhave, der i mere end to Maaneder har været priisgivet Tjendens Barmhertighed, idet den laae inden for hans Skildvagners Skudvide over Vandet ved Sandbjerg, tilsidst blev Gjenstand for et forsætligt Angreb fra de preussiske Kanoner og derfor maatte forlades af Eieren, som kun fik Tid nok til at drive sine Kreaturer bort og flytte sine andre let bevægelige Eiendomme fra Husene. Hvad jeg fortalte om denne kjære, landlige Plads, maa nu lyde som en Piigsang over dens endelige Fald. Gaarden eksisterer ikke mere. Igaar hævede en meget stor Røgkolonne sig op mod Himlen i det nordvestlige Hjørne af Horizonen, og vi bleve snart overbeviste om, at der var Ild i Ron-

haves store Lade og Hø- og Kornlofter. Jeg mødte Hr. Rosen, Forpagteren, i Selskab med Præsten i Ulkebøl, der begge skyndte sig til Pladsen uden mindste Haab om at afvende Ulykken men kun for at forvisse sig om Udstrækningen af den. Gaarden vedblev at brænde fra om Morgenens til om Aftenen, og Røgen, som farvedes rød ved Solens Nedgang, afgav et saa ophøiet Skuespil, at jeg endnu ikke har seet et lignende under denne Krig, der dog har været rig paa Natursyn af denne Slags. Luften har været meget bidende men utrolig klar og reen i hele denne Uge baade om Dagen og om Natten, og da jeg igaarastes stod i Lysthuset bagved Sønderborg Veirmøller, kunde jeg næsten see hele Sundeved og de tilgrændsende Bønder og med eet Blik samle hele den Ildlinie, der hist og her blussede frem i flygtige Glimt, og som vedvarede uafbrudt men dovent og efterladent. Den røde Røgkolonne fra Nonhave formørkedes efterhaanden, som Dagslyset astog, og den forsvandt i Skyerne som et sort Phantom paa den Tid, da Nytaanen tiltraadte sit Herredømme over det stjerneklare Firmament. Nonhaves Skjæbne ramte ogsaa adskillige Bøndergaarde i Kjær og Ulkebøl Vestermark. Preusserne have ifinde at rydde enhver Ting bort, der ligger iveien for dem paa den østlige Side af Sundet fra Sønderborg til Arnkilsøre.

Hvor fast end de Danske have besluttet at forsvare Dybbøl, tænke de sig dog Muligheden af, at de kunne tabe Stillingen og ere forberedte paa at møde alle Ulykkestilfælde. Deres Troppers Tilbagetog er sikket ved Hjælp af brede Veie tværs over Markerne og ved

en Mængde Tommerflaader og Pontoner, som i For-
 ening med de Broer, der allerede eksistere, skulle lette
 Troppernes Retraite over Vandet, medens Tjendens
 Fremrykning vil blive opholdt ved Barrikader, Abattis,
 Chevaux-de-frise og andre saadanne Forhindringer, som
 den moderne Krigskonst anvender. Dersom Dybbøl
 skulde falde, maa der hengaae tre eller fire Dage, før
 end Preusserne kunne rykke frem med deres Artilleri
 og indtage saadanne nye Stillinger, at de kunne gjøre
 sig færdige til at prøve paa at gaae over Sundet.
 Det er ikke umuligt, at Konferencen inden den Tid kan
 bringe en Vaabensstilstand istand, der lader Armeerne
 staae in statu quo, hvorved de Danske i det værste Til-
 fælde ville forblive i uhindret Besiddelse af Den. Men
 jeg troer, at det vil være utidigt at slutte, at de enten
 ville trække sig tilbage eller endog blive drevne bort
 fra Dybbøl før den 20de.

Det vil vare nogen Tid, førend jeg glemmer det
 sørgmodige Blik, med hvilket den gode Hr. Rosen saae
 paa mig, da jeg igaar mødte ham og spurgte ham, om
 det var Rønhave, der brændte, og den sagte Tone,
 i hvilken han gav et bekræftende Svar. Det er
 ikke let for en Mand med Kolighed at see sit Hjem
 staae i Flamme og især et saa lykkeligt Hjem som
 Rønhave. Vi mødte nogle saarede Soldater og endog
 nogle Bønder, der fra samme Kant bleve førte til
 Augustenborg Lazareth; thi Preusserne toge intet Hen-
 syn, de fyrede uden Forskiel efter de Flygtende; men
 endog de smertelige Træk i disse Afsyn, der kæmpede
 med Døden, rørte mig mindre end Bevægelsen hos

den ullykkelige Mand, der saae Røgen af sit brændende Huus formørke Solen paa Himlen. Der hører meget til at ryste disse haarde Nordboers Sindssro eller overrasse dem i noget usædvanligt stærkt Udbrud af Følelse.

Nyligt er der kommet over 3000 Mand hertil til Forstærkning af Armeen, og vi modtage dagligt Soldater og Officerer fra Bornholm, en Ø ved Kysten af Sverig, der ligesom Island er fri for den danske Børnepligt, og hvis Militz kun er forpligtet til at forsvare sit eget Territorium. Mange Bornholmere komme imidlertid herover som Frivillige, idet de med Glæde hengive deres Liv i denne Strid for den fælles Sag.

Igaar kunde jeg ved et nyt Telegram bekræfte min Depesche af 3die denne Maaned, i hvilket jeg meldte, at Byen Sønderborg var bleven bombarderet uden noget forudgaaende Varsel. De tydske Blade have først aldeles modsagt dette Faktum, dernæst have de forsøgt at forklare det ved at sige „at Bombardementet af Sønderborg fandt Sted som Gjengjæld for den Ild, som de Danske rettede mod Landsbyen Dybbøl, hvor de saarede Preussere laae“. Dette Foregivende er fuldkommen urimeligt. Den omtalte By var aldeles forladt, da Preusserne toge den i Besiddelse, og den ligger kun en halv Fjerdingvei fra Kanonerne i de danske Skandser, medens de tydske Batterier ere opfasteede bagved dens Huse og paa dens Kirkegaard. Dersom Preusserne havde lagt deres Saarede ud her, maatte de selv betragtes som Mordere af disse stakkels Lidende. De kunde ligesaavel have indrettet

Lazarethet ved Forposterne og brugt deres Saarede som
Stjermbrædt for at dække deres Fremrykning.

Jeg har bragt i Erfaring, at Dannebrogordenens
Insignier, som af Kongen af Danmark ere tildelte Mr.
Auberon Herbert, ere blevne tilsendte denne Herre i
England gjennem Hds. Majestæt Dronningens Gesandt-
skab i Kjøbenhavn.

XXXIII.

Dybbøls Indtagelse.

Høruphav, den 18de April.

Den sidste Scene af den ulykkelige Krigstragedie i Danmark er spillet til Ende. Dybbøl er tabt. Jeg har oplevet en af de sorgeligste Dage i mit Liv, og skjøndt jeg er træt, er jeg dog nødt til at forsøge paa at beskrive de Indtryk, som jeg har modtaget, saavidt som mine aandelige og legemlige Kræfter ville tillade mig det. *)

Snat sov jeg i Sønderborg Ladegaard, den store Aulsgaard, som i de sidste fjorten Dage har været mit Tilflugtssted. Omtrent Kl. 11, netop da vi vare isærd med at gaae tilsæns, naaede det Nygte os, som vi isøvrigt ikke skjænkede synderligt Tiltro, at Dybbølstillingen ikke længere kunde holdes, og at den danske Armee vilde løste sig bort fra den og gaae tilbage over Broerne før Morgenstunden. Den Tilstand, hvori Dybbølsfæstningerne befandt sig, tillod ikke at troe paa Muligheden af en vedvarende Modstand. Nr. 1 og 2 havde for længe siden ophørt at eksistere; de vare ikke blot demonterede og bragte til Taushed, men de vare i Birkeligheden slettede ud af Linien. Nr. 3 og 4, hvilken

---

*) I det Følgende findes forskjellige Urigtigheder, som det dog ikke har været muligt at rette uden at gribe forstyrrende ind i hele Skildringen.

sidste danner Røglen til hele Stillingen, havde til- sammen neppe tre eller fire brugbare Kanoner tilbage. Skyttegravene udenfor disse Skanser vare faldne i Fjendens Hænder, og imellem deres Palisader og de preussiske Forposter var der kun en Afstand af 7—800 Alen, som var aldeles forladt af de danske Forposter. Hele den venstre Side af den danske Linie var aldeles forsvarsløs, og om høire Sides Stilling modtog vi omtrent ligesaa nedflaaende Nyheder. At de Danske i en saadan Tilstand maatte føle sig tilbøielige til at trække deres Styrke bort om Natten, var jo ingenlunde utroligt, men om et saadant Forsøg vilde kunne ud- føres med Held, medens Fjenden stod saa nær, og Maanen skinnede saa klart som selve Dagslyset, var et meget vanskeligt Spørgsmaal. Men desuden kom der Ordre fra Kjøbenhavn, at „Armeen skulde holde ud til det Sidste.“ De tappre Tropper havde intet Haab om at seire, de havde ikke den mindste Udsigt til Held for sig, men de vare bestemte paa at gjøre, hvad der endnu stod i deres Magt — nemlig at døe.

Jeg vaagnede adskillige Gange om Natten ved en frygtelig Kanonade og om Morgenens henimod Kl. 4 ved en Infanteriild, som vel var langsom og ustadig, men saa høi og tydelig paa Grund af den rene Natlufts fuldkomne Stilhed, at jeg et Dieblif troede, at Fjenden havde gjort Forsøg paa at lande paa Kysten tætved Ladegaarden, og at Fægtningen vilde endes tæt under mine Vinduer. Da Morgenens imidlertid skred frem, bleve vi noget beroligede, og da vi antog, at den tordnende Allarm af Kanonaden ikke varflede om

mere alvorlige Ulykker, end dem, som de sidste tre eller fire Ulger havde vænnet os til, steg jeg omtrent Kl. 8 tilhest og red tilligemed en Ven af mig til Høruphav for at bringe vore Breve ombord i Postdampffibet. Vi rede til Høruphav, derfra tværs igjennem Landet til Augustenborg og vendte da efter en Times Hvile vore Heste mod Hovedkvarteret i Ulkebøl. Her mødte vi to Stabsofficerer, som bragte os den Nyhed, at Eskaderner Nr. 3 og 4 befandt sig i Preussernes Hænder, og at Tjenden, der nu var Herre over hele den venstre Side af Stillingen, anvendte alle sine Kræfter paa at drive de Danske fra den høire Side. Da var Ilden saa skræffelig, at det er umuligt at skildre den. Kanonerne tordnede langsmed hele Linien. Tre Husse brændte i Kjør og Ulkebøl Bestermark, hvilket vi kunde see af de Røgkolonner, der hævede sig ligesom Søiler, faste og ubevægelige i den rolige Luft, medens vi rede fremad imod denne Egn fra Augustenborg. Vi forlode nu Ulkebøl og toge Veien tværs igjennem Landet rundt om den nordlige Ende af det, der endnu er tilbage af Byen Sønderborg, og søgte den bedste Wei til vort Kvarter i Ladegaarden. Fra enhver Deel af Dybbølshøiene og fra Broagerland krydsede en fuldstændig Hagelbyge af raslende Granater hverandre i disse elendige Levninger af Sønderborg. De sprang over Byen og hvislede og snurrede i enhver Retning vidt og bredt over Markerne. Da vi naaede saa langt, at vi havde Udsigt over hele Bemmingbund, saae vi, at Kolf Krake satte Dampen op og tog Retning mod den preussiske høire Side, men dens

Boug blev snart indhyllet i Røg; det smukke Pantserfrib var blevet ramt fortil; det saaes vagle og ryste, og det gik nu tilbage, forfulgt af Fjendens Ild, indtil det naaede sin sikke Ankerplads, hvilken det, som jeg troer, ikke mere forlod i Dagens Løb. Da vi nærmede os vort Bestemmelsessted, fandt vi, at vi ikke længere vare sikke i Sadlen; vi steg derfor af og førte vore Heste ved Tømmen, idet vi passede paa Granaterne, naar de kom, færdige til at løbe afveien, isald vor onde Stjerne skulde føre dem paa vor Bei. Vi vendte nu vort Ansigt mod Dybbølhøien, og fra det høie Terrain, hvorpaa vi stode, saae vi hele Skuepladsen for Fægtningen.

Efter den svære Kanonade om Natten og om Morgenen havde Preusserne tilsidst foretaget et Angreb mod venstre Side, og ved at storme frem mod Nr. 4 og 5's ødelagte Brystværn havde de omtrent Kl. 10 om Morgen i ti Minutter overvældet den svage Modstand, som det danske Infanteri kunde byde dem, og fra den Plads, som vi indtog, kunde vi tydeligt see deres Fane, som de triumpherende havde plantet i de sidstnævnte Skanser. De Danske, der ikke vare istand til længe at gjøre Modstand, havde fornaglet de faa Kanoner, som endnu kunde benyttes; men Preusserne havde rykket deres Artilleri frem, og da de Kl. 12 ogsaa havde bemægtiget sig Skanserne paa høire Side, fyrede de fra en Cirkel af omtrent en Miils Længde løs paa Brohovedet, der var det eneste Fæstningsværk, som de Danske havde tilbage paa hiin Side Bandet, paa Broerne, paa Byen og Slottet i Sønderborg, paa

Kirkebatteriet, paa det sydlige Veirmøllebatteri og paa alt det, som der endnu var tilbage af de stakkels svage Batterier langsmed Sundet. Deres Hensigt var at bemægtige sig Alt paa een Gang, at affjære den flygtende danske Armee i Dybbøl og at rense hele Terrainet langsmed Sundet paa Alsiden for saaledes at tilvinge sig Bei over Vandet. Vi havde neppe taget Plads i Udkanten af Skoven, før en skrækkelig Explosion i det sydlige Veirmøllebatteri tiltrak sig vor Opmærksomhed. Dette Batteri er beliggende halvveis imellem Slottet i Byen og Ladegaarden og følgerlig kun en halv Fjerdingvei fra det Sted, hvor vi stode. Krudtmagasinet var sprunget i Luften. Ifølge en stor Deel af disse stakkels Danske, der dømte om Afstanden efter deres gamle Artilleriers Skudvide, troede de sig i en saa fuldkommen Sikkerhed mod Angreb fra Broagerland, at alle deres Skandsers og Batteriers Magasiner havde Døre ud til denne Side. Følgerne af denne Uforsigtighed vare skrækkelige i Veirmøllebatteriet. Inden to Minutter stod Møllen i Brand tilligemed tre eller fire Huse i Nærheden. Møllen, der overalt var tækket med Straa, dannede i den rolige Luft en stor rødgloende Pille af Ild, og Røgen fra den og de nærliggende Huse skjulte snart Balpladsen for vort Syn. Gjennem Aabningen i de tætte Skyer kunde vi imidlertid see store Stræninger af det bølgeformige Terrain paa Dybbølhøien og Stykker af Beien, der skraanede ned fra Dybbøl Veirmøllebakker, og langsad denne Bei kunde vi see store Masser af dansk Infanteri, der trak sig tilbage i god Orden, endskjøndt de preussiske Kanoners morderiske

Ild nedstød dem i Sneseviis. Vi kunde flimte Eskadroner af tydsk Kavalleri sætte afsted over Markerne i længere Afstand for at falde de retirerende Danske i Ryggen. Hele Rækken af Standsler tabtes næsten uden Kamp, og Forsvarerne, der vege tilbage, haabede endnu at faae en Kamp ved Brohovedet. Men disse svage danske Værker og Brystværn, disse hastigt opreiste Palisader vare neppe skikede til at modstaae den overlegne preussiske Ilds Kaseri. De danske Stabsofficerer opdagede snart, at Dagen var tabt, og opgivende alt Haab om Dybbøl, mente de, at det endnu stod i deres Magt at holde Als, og de brøde derfor Broerne af og afstare deres egne Tropper Tilbagetoget. Dersom de ikke havde gjort dette, er der kun liden Tvivl om, at baade de Danske og Preusserne, Seierherrerne og de Overvundne imellem hverandre vilde have tiltvunget sig Overgang over hine Broer, og en eneste Dag ja endog næsten en eneste Time vilde have afgjort den danske Armees Skjæbne paa begge Sider af Sundet. Saaledes som det nu gif, opoffredes ikke mindre end tre Regimenter, og jeg hørte mere end een Officeer sige, at Danmark kunde takke sin gode Stjerne, dersom kun 3000 Mand vare tabte som Døde, Saarede og Fangne i denne Morgens Fægtning paa hiin Side Bandet. General du Plat, der kommanderede en Division, skal være mellem de Døde. Major Rosen, Souschef i Staben, en af de tappreste Officerer og en af dem, der viste sig meest venlig mod os Korrespondenter, siges ogsaa at være falden, — ikke som død, saaledes som man først fortalte, men som saaret — i Fjendens Hænder.

De Danske have i flere Dage vidst, at deres ødelagte og næsten tilintetgjorte Bærker kunde tages ved en Storm af Kolonner af en saadan Styrke, som det var aldeles umuligt for deres svage og udmattede Batailloner at modstaae. Dersom man havde lyttet til deres tappreste men meest diskrete Officerer, vilde den længe ventede Katastrophe enten kunne have været undgaaet ved et betimeligt Tilbagetog fra Dybbøl eller ved en hæderlig Kapitulation, eller den kunde have faaet en anden og smukkere Charakter ved et fortvivlet Udfald. Læserne af mine foregaaende Breve maae lettelig kunne have opdaget, at vi daglig ventede en sørgelig og tragisk Slutning paa de Danskes vanskelige Stilling. Mine Beretninger maatte nødvendigviis være tilbageholdne, for at ikke en uforsigtig Udtalelse skulde hyderligere skade den danske Armees allerede altfor kritiske Stilling, og forat jeg kunde gjøre mig værdig til min Part i den Tiltro, som dens Førelere have til alle de fremmede Korrespondenter, men de maae dog have været tydelige nok til klart forud at antyde de kommende Begivenheder. De Danske have i lang Tid fægtet som Mænd, der ikke blot fortvivlede om at vinde Seir, men som endog havde tabt alt Haab om nogensinde at faae et Glimt at see af den Fjende, der stod foran dem. Dag efter Dag begravede de deres Døde og førte deres Saarede hjem med den Vished, at der neppe var tilføiet Fjenden noget som helst Tab. De vege ikke tilbage fra deres Pligt; de beklagede sig ikke høit; de knurrede ikke engang over, at de sendtes frem i dette unyttige Slagteri, men de vidste, at ligesom Armeen hver Dag

skrumpede sammen og faldt Stykke for Stykke, saaledes vilde den Dag komme, paa hvilken den vilde blive slagtet i det Store, paa hvilken Preusserne vilde jage den foran sig, som Bildtet paa en Klapjagt og i Virkeligheden, som jeg før har sagt „blæse den bort fra dens Kanoner“. Hvad de Danstes virkelige Tab af Døde og Saarede kan have været, kunne vi endnu ikke domme om, men for min Part tager jeg ikke i Betænkning at udtale, at idetmindste det Halve af Armeen blev efterladt paa hiiin Side Broerne, og at endskjøndt mange kunne have valgt „hellere at døe end at leve“ faldt den største Deel dog levende i Preussernes Hænder. Hvad disses Tab angaaer, da er det sammenlignelsesviis vistnok ubetydeligt. Deres frygtelige Artilleri gav dem Fordelen over deres Modstandere. De brugte deres Fordeel a l'outrance; de „toge“ blot simpelthen den danske Stilling; de fyrede, men de fægtede neppe for den.

Dybbøl tabtes, men Slaget var derfor ingenlunde tilende. Ivertimod! medens vi gave Ngt paa den skrækkelige Kanonade fra Kl. 12 Middag til 3 eller 4 Eftermiddag, syntes Ildens Hestighed hvert Dieblit at vore. Man kan neppe forestille sig noget mere Sublimt end Synet og Alarmen, og vi stode forfærdede, som rodfæstede til Pladsen i en Tilstand, der holdt Midten mellem vild Ophidselse og stum Forfærdelse, en Stemning, der deltes af de danske Tjenestekarle, Dagleiere og andre Beboere med deres Koner og Børn, som samledes fra Marker, Skove og Hytter og flokkede sig i taupe forfærdede Grupper rundt omkring os. Glimtene

af det svære Artilleri vare saa hurtige, at man var ude af Stand til at opfange dem; Knaldene vare langt hurtigere end vore Pulsflug, og Gjenlyden af Tordenen i den vidtudstrakte Skov forlængede Bulderet og gav det en saa imponerende Karakter, at det blev til den meest storartede Musik endog for det sloveste Øre. Luften syntes at være aldeles fuld af Granater. Jeg har i min Levetid været Vidne til frygtelige Tordenbyger med Storm i de sydlige og tropiske Klimaer, men her syntes en Bragen af alle Uveir, som nogensinde have faaet Luft, at være samlede til een Times Orkan. Men dog bleve vi ikke bedøvede eller øre af al denne Larm. Den naaede os langsomt vibrerende gennem den stille Luft, mildnet og blodgjort ved Pladsens store Udstrækning, enhver Tone stod i beundringsværdig Harmoni med den almindelige Koncert — det største Skuespil, som den fuldkomneste pyrotechniske Kunst kunde opfinde til Lyst for Dødt og Dødt.

Vi maatte rive os løs fra dette sørgelige Skuespil. Vi rede tværs igjennem Skovene til Lambjerg og Volterup og atter op til Hovedkvarteret i Ulkebøl. Gaarden, hvori dette var, var forladt, og kun nogle faa Ordonanser med nogle Haandheste vare endnu tilbage paa Pladsen. Endog General Gerlach, den Øverstkommanderende, der neppe var kommen sig efter Følgerne af et slemt Fald fra sin Hest, lod sig bære ud til Fronten i en Lænestol, troer jeg. Belæssede Vogne med Officerernes Bagage talte ligeledes om almindelig Flytning, og hele Veien fra Sønderborg, fra Ulkebøl, fra Ronhave mødte vi andre Læs med Guds ved ethvert Trin,

og vi vidste vel, at dette bedrøvelige Tog fra alle Retninger styrede sin sørgelige Cours mod Broen ved Høruphav. Den Dag indskibedes for Aften ikke mindre end 600 Saarede i et eneste Dampfskib; 2—300 bleve efterladte paa Stranden af Mangel paa Plads, og den overveiende Deel af de Saarede, i Alt 8—900, vare faldne ikke paa Balpladsen ved Dybbøl men paa Kysten af Als, hvor Kirke- og Veirmøllebatterierne, Sønderborgs Skandse, og de Skandser, der laae paa Strandbredden langsmed Sundet, maatte modstaae den Ild, som rettedes imod dem af Preusserne, der allerede vare Herrer over Høi-berne paa den modsatte Side. — Preussernes Hensigt var, som jeg før omtalte, at ødelægge Alt foran sig, saa at de kunde have reen Mark til de Operationer, der skulde sætte dem istand til om Aftenen at gaae over Sundet. Sønderborg, eller Ruinerne af hvad der for var Sønderborg, brændte allerede fra den ene Ende til den anden. En ødelæggende Ild fortærede ligeledes Alt, hvad der var tilbage af Bøndergaarde og Huse langsmed Sundet. De danske Batterier besvarede tappert Ilden, og Infanteriet stod med sin sædvanlige Haardnakkethed fast paa sin Plads. Ved enhver Omdreining af Veien, fra enhver lille Landsby, gjennem enhver Abning i Skoven marscherede smaa Troppedetaschementer fremad, færdige til paa Føernes Ordre at forene sig til en Kamp, hvis Allarm næsten ene vilde have kunnet drive alle andre Soldater paa Flugt. Faste og i Masse kom de frem med deres Officerer i Spidsen, uforfrækkede trods deres ringe Antal, urørte ved de Saaredes blege Ansigter og forvildede Blikke, der paa

Hundreder af Ambulancebaarer kom forbi dem, ubetvungne af Grindringen om det Artilleries Magt, der saa længe havde udbredt Odelæggelse mellem deres Ræfker, og imod hvilket de vidste, at hele deres Tapperhed ikke nyttede dem noget. Den danske Armee døde, som den havde levet; den var bleven sendt hertil for at blive slagtet for Landets Vres Skyld, og den gik til Slagteriet ikke med en glad men visseelig med en ædel, resigneret, usforfærdet Mine. Disse Mænd vare upaatviveligt en bedre Skjæbne værd.

Saavidt vi af vore egne Jagttagelser kunne domme, eller efter hvad vi kunne erfare efter almindelige Beretninger, have Preusserne endnu ikke været istand til at bane sig Vej over Sundet. Deres Artilleries Torden begyndte at aftage ved Solens Nedgang og var aldeles ophørt før Kl. 9 eller 10 om Aftenen.

Jeg befinder mig nu, Kl. 12 Midnat, ombord i det lille Dampskib, Haderslev, der er bestemt til at gaae til Assens i Fyen imorgen tidlig, og det Brev, som jeg nu skriver, vil blive nedlagt i dets Postkasse. Dersom Preusserne skulde vinde Fodsætte paa Den, antager jeg, at mit Arbeide som Korrespondent ved det danske Hovedkvarter vil være tilende, og jeg vil da følge med mit Brev i det samme Skib. Men da dette imidlertid for Diebliket synes usandsynligt, vil jeg igjen stige tilhest imorgen tidligt, og jeg haaber da at være istand til at samle friskere og mere bestemte Beretninger om denne Dags sørgelige Katastrophe og at blive Vidne til de Tildragelser, der ville følge efter.

XXXIV.

General Gerlachs Sygdom og Stabens Overansirengelse. —
 Tabet ved Stormen. — Uvirkjsomheden paa Als. — Udplyndringen
 af de faldne Officerer. — Major Rosen. — Stilheden i Sonder-
 borg. — De faldne Officerer i Ulkebol Kirke. — Kolf Krates Tab.

Ulkebol, den 19de April.

Imorges var jeg efter min Bestemmelse tidligt i Sædlen og søgte af bedste Evne at lære alle de enkelte Træk at kjende ved Dybbøls Fald, om hvilket jeg gav en hastig og noget afbrudt Beretning i mit Brev fra igaarastes. Jeg hørte da, at Skandsjerne til Venstre vare blevne tagne næsten uden nogen Fægtning. General Gerlach har længe været syg, og Stabsofficererne, som vare udmattede af den uophørlige Forposttjeneste, vare saa forføreligt trætte, at de vare næsten aldeles uskikkede til at tage Ansvaret ved den øverste Kommando paa sig. Den lille danske Armee, som der var paalagt en saa haard og fortviolet Kamp, havde desuden det Uheld at være uden en Fører. Jeg er just ikke meget tilbøielig til at troe, hvad jeg hører, men man forsikkrede mig om, at medens Skandsjerne strax efter Kl. 10 vare faldne i Fjendens Hænder, naaede Efterretningen om dette Uheld først til Hovedkvarteret Kl. 12½. Muligt ere

nogle af Adjutanterne blevne skudte paa deres Bei fra Dybbølsheiene til Broerne. Muligt ogsaa, at Oberstlieutenant Stjernholm, der ikke havde faaet Hvile i mange lange Nætter, var overmandet af en Søvn, som hans Underordnede nødtigt vilde forstyrre. Major Rosen, den Næstkommanderende ved Staben, var ude ved Dybbøl, hvorfra kun hans døde Legeme blev sendt tilbage i Eftermiddag. Ilden fra de preussiske Kanoner var saa heftig, at Soldaterne i Skandserne neppe turde see ud. Preusserne rykkede frem, og de Danske gik tilbage; det er hele Historien om Dybbøls Fald.

Man fortalte mig, at der blev gjort noget længere Modstand ved Brohovedet. Men det preussiske Artilleri vendtes imod det fra de erobrede Høie, og der var intet andet Valg end at afbryde hele Kommunikationen med Sundeved og Als ved at ødelægge Broerne. De danske Infanteribatailloner, omringede af overlegne tydske Mæsser og overdængede af en fuldkommen Hvirvelvind af Granater samt affkaarne fra ethvert Tilbagetog, havde kun liden Udsigt til en heldig Modstand. En General, sex Oberster og Oberstlieutenanter og 33 Officerer af lavere Rang bleve dræbte. Vi vide endnu ikke bestemt, hvor stort Tabet af Soldater er. Vi kunne kun slutte os til det efter Proportionens Love. Det Antal Soldater, som efterlodes paa den anden Side af Broerne, nævnes ubestemt som 2000, 4000 og endog 7000 eller 8000. Dette er Døde, Saarede og Savnede paa en Balplads, hvor der næsten ingen egentlig Fægtning fandt Sted. Der fandtes ikke en Mand, uden at han jo i længere Tid i sine egne Tanker havde forberedt sig paa

en saadan skræffelig Katastrophé. Det var en fast Overbeviisning hos alle de Officerer, der vare kyndige i Krigs-kunsten, at Dybbøl skulde forlades, og at der skulde gjøres Forsøg paa hemmeligt om Natten at fjerne Stillingens Forsvarere. Denne Mening deltes fuldkomment af Alle i Hovedkvarteret. Endog Astenen før Stormen affendtes der et Telegram til Kjøbenhavn for at forlange Tilladelse til at handle i Overeensstemmelse med denne Anskuelse. Telegrammet afgik, og som jeg fortalte, var det de Flestes Mening, at Tropperne vilde drage bort før Morgenens Frembrud. Svaret lød: „Dybbøl maa holdes for enhver Priis“*). Her cirkulerer et Rygte om, at „den danske Premierministers Haardnakkethed indgydes ham af den engelske Regering“. Jeg er ikke i Besiddelse af Midler til at dømme om, hvormegen Sandhed der er i dette Rygte, og for min egen Part skal jeg ikke kunne afgjøre, hvor stor Betydning der kan tillægges denne Beretning. Men i alle Tilfælde kunde hverken London eller Kjøbenhavn kjende Bigtigheden af den Underretning eller Befaling, som der siges, at de have givet.

Mellem Kl. 1 og 2 stod jeg paa Toppen af en af disse Jordhøie, der give Landskabet i dette Land en særegen Karakter, og hvorfra jeg havde en meget udstrakt Udsigt over Dybbølhøiderne. I Standserne Nr. 3, 4, 10 og flere saae man betydelige Mængder af preussiske Tropper samlede ligesom i en stor Slagorden. Nu begyndte lange Infanterikolonner at rykke frem fra Dybbøl-

*) Efter hvad der er bekendt, er denne Fremstilling ikke ganske nøiagtig.

veien, Sottrupveien og alle de andre Veie, der førte til Brohovedet. De rykkede langsomt frem med deres Faner vaiende i Luften, uden at bryde sig det mindste om Batterierne paa Alsiden, af hvilke adskillige i Sandhed kun vare en Dynge Ruiner, men af hvilke et idetmindste, nemlig Kirkebatteriet, der havde 16 store Kanoner, var i kampfærdig Stand og efter Behag kunde bestrøge de aabne Marker paa den modsatte Side i hele deres Udstrækning og kunde have knust disse nedstigende Preussere i Hundredevis. Jeg var overordentlig forbausset over de Danskes Uvirksohmhed ved denne Leilighed og spurgte Alle, som jeg mødte, om Aarsagen, men enten mødte jeg reen Tvivl om mine Paastande, eller ogsaa var den eneste Forklaring, som jeg fik, den, at „der var Ingen til at give Ordre, og at Kanonerne ikke kunde gaae af af sig selv“.

De Danske ere imidlertid maaskee blevne holdte tilbage ved Synet af en Parlamentair, som marscherede foran alle disse Kolonner; men paa samme Tid fyrede de preussiske Batterier endnu lystigt fra Røgebøl, og under alle Omstændigheder syntes det mig temmelig besynderligt, at en heel Division skulde rykke frem, medens der forhandlede om en Vaabenstilstand. Man kom imidlertid overeens om Vaabenhvilen, og den skulde vare indtil Kl. 7 i aften. Jeg drog Nytte af dette Ophold, ved rundtom og ind i Sønderborg, og ved at staae i Lysthuset i den Have mellem de nordre Veirmøller, der, som jeg oftere har nævnt, er mit bedste Observatorium paa denne Side af Sundet, saae jeg, at de preussiske Kolonner havde opløst sig, og at hele denne Masse af

Soldater sværmede frit omkring paa Skraaningen af Høiene ned indtil Vandet tætvod den Plads, hvor Broerne før laae, det er 180—220 Alen fra Sønderborg Slot og Landingsbro. Denne Grav er nu alt hvad der skiller de Danske fra den fremtrængende Fjende.

En Tummel imellem Skarerne kaldte mig ned til Landingspladsen paa vor Side, hvor et sørgeligt Syn mødte mig. En Baad med preussisk Flag seilede over Sundet, den indeholdt 36 Lig af danske Officerer, der vare blevne dræbte under Affairen igaar, som Fjenden overgav deres Kammerater, for at disse kunde vise dem den sidste Vre. De nøgne Kroppe vare næsten alt det, som blev sendt tilbage af disse hæderligt faldne Krigere. Ikke blot vare deres Lommer vendte og tømte, men endog Knapperne i deres Frakker, som vare blevne antagne for Sølv, men som kun vare Blet, vare revne eller skaarne af, og alle Ligene havde man berøvet Støvlerne. Det er intet Under, at der findes Marodeurer i den preussiske Leir, thi den danske Armee staaer ene med Hensyn til den fuldkomne Sikkerhed, der hersker i dens Midte; men hvis de preussiske Autoriteter vilde have opført sig høfligt og ædelmodigt mod en falden Fjende, burde de have sat en Vresvagt rundt omkring hine Døde og ikke tilladt, at de vanhelligedes af de Røvere, der streifede omkring i deres Leir.

Den 20de April, Morgen.

Baabenstilstanden udløb iafstes Kl. 7, og den preussiske Kanonade begyndte sieblikkeligt; den sagtnede imid-

lertid henimod Solnedgang, og intet Vigtigt passerede hele Natten igjennem. Det er temmelig tidligt for Diebliffet at dømme om Tydskernes Lyst til at komme over Sundet og ende deres Foretagende med Den Als's Erobring. Dette vil aldeles afhænge af deres egen Tilboielighed til at forsøge Overgangen og de Danskes Villie til at forhindre det. Igaar var der neppe en Mand i den danske Armee, uden at han var halvdød af Træthed og syntes at være bleven 20 Aar ældre paa een Dag af Uergrelse og Ydmygelse. Men en Nats Hvile har gjort Vidundere imellem dem, og dersom de blive godt kommanderede, vil Den ikke blive noget let Bytte endog for en Fjende, der er opblæst af sin friske, altfor lette Seir.

Iaftes flyttede General Gerlach sit Kvarter fra Ulkebøl til Hørup Præstegaard, han vil snart indsfibe sig til Fyen. General Steinmann vil sandsynligviis afløse ham i Kommandoen.

Staffels Major Rosen! der fandtes ikke en tapprere eller dueligere Officeer i hele den danske Armee. Hans Udnævnelse til hans nuværende Rang foregik først for en Uge siden og tilstodes ham som Belønning for udviist Tjeneste. Jeg mødte hans Broder, min Ven, Forpagter Rosen fra Rønhave, iaftes i Hørup. Hans sørgmodige Ansigt gjorde et dybere Indtryk paa mig end alle de skrækelige Saar, med hvilke de sidste to Maanedes have gjort mig fortrolig. Jeg vovede ikke at tiltale ham. I dag overgaves hans Broders døde Legeme til ham, og for saa Dage siden blev hans deilige Hjem Rønhave med alt sit Indhold et Bytte for Flammerne.

Han og hans Familie have nu intet andet Ly end det, Benners Gjæstfrihed tilstaaer dem. Lad dem leve der med deres Sorger og erstatte deres Tab, forsaavidt de kunne. Disse Kosener ere fødte og baarne Holstenere, men Danmarks Krone har intetsteds mere loyale eller tappre Underfaatter. Deres Hengivenhed for deres Lands Sag har kostet dem meget. Men dette er kun nogle af de sørgelige Episoder af Krigen, som intet Kapitel af Historien dvæler ved.

Høruphav, den 21de April.

De Krigsførende her synes at forekomme Londonerkonferencens Beslutninger. Armeerne ere ophorte med Fjendtlighederne for at lade Diplomaterne have Tid til at bestemme Betingelserne for en Vaabensstilstand. I Tirsdags var Alt roligt til omtrent Kl. 1 eller 2 om Eftermiddagen, paa hvilken Tid den preussiske Parlamentair roede over Sundet ledsagende de danske Officerers døde Legemer, som bleve gjengivne deres Benner til Begravelse. Man troede da, at vi skulde have Vaabenhvile til Kl. 7 om Aftenen, og først ved denne Tid begyndte Kanonernes Torden igjen. Men efter to eller tre Skud fra høire (Nagebølsfiden) fyredes der ikke mere, og Stilheden vedvarede uafbrudt hele Natten igjennem, hele Gaarsdagen og indtil Kl. 5 Morgen. Jeg søgte forgjæves at faae Bished om, hvorvidt nogen videre Parlamentering over Vandet har fundet Sted, men efter den Underretning, som jeg har kunnet faae, er der ikke blevet vexlet et eneste Ord, og vi skylde alene Preusserne disse rolige Timer, da disse synes at

være noget uwillige til at begynde paa Operationer, som det første Telegram fra London saa hurtigt kan afbryde.

Paa den anden Side synes de Danske at være bestemte paa at lade Fjenden slaae det første Slag. De Danske have ikke rørt sig, siden de i Tirsdags Morges, uden at lægge Hindringer iveien derfor, saae paa, at de preussiske Kolonner marscherede nedad Dybbølhøiene til Brohovedet og lod dem samle sig paa Kysten af Sundved i neppe 300 Alens Afstand fra Sønderborgs Kirkebatteri, som kunde have oprevet dem aldeles. For de første 24 Timers Vedkommende kan denne Uvirksomhed tilskrives den store physiske Udmattelse og den Bedøvelse, som Ulykken havde fremkaldt. Men nu ere to Nætter hengaaede, og den samme uvisse Nølen gaaer igjennem alle deres Bevægelser. Næsten enhver Officeer, som jeg møder, forsikrer mig om, at „Als ikke skal forlades“ og at „der er truffet Foranstaltninger til et fortviolet Forsvar“, men disse Forsikringer synes i høi Grad at afvige fra alt det, som foregaaer lige for Dinene af mig. General Gerlach er fra Ulkebøl flyttet til Høruphav, og iaftes har han indskibet sig til Fyen. Hans personlige Bevægelser ere af liden Vigtighed; thi han har ligget syg i den sidste Uge eller to og kun af Navn ført Kommandoen; men hvad der er af større Vigtighed er, at Hovedkvarteret tidlig igaarmorges er fulgt efter Generalen, og det befinder sig nu omtrent en Fjerdingvei fra Høruphav og følgelig over 3 Fjerdingvei fra Sønderborg, Ulkebøl og ethvert andet Punkt af Sundet, fra hvilket Fjendtlighederne kunne fortsættes. Det tyder

snarere paa Armeens Tilbagetog og Indslibning end paa Bevægelser imod Fjenden, thi man maa dog i sidste Tilfælde antage, at Stabsofficererne vilde komme her- til for at styre og lede det Hele. Ikke mindre end tre Regimenter eller rettere Levningerne af tre Regimenter forlode forrige Nat denne Havn for at gaae til Fyen og Andre fulgte inat efter. Materiel udsfibes uophør- ligt. Det skeer maaskee alt for, som de sige, „at klare Dækket til Bataillen“ ved at befrie sig fra alt Strammel og at afløse de Soldater, som de uhorde Trængsler i de sidste tre Maaneder og sidste Mandags Katastrophe i en vis Grad have demoraliseret. De mene, at Halvdelen af de Tropper, som de havde, førend Dybbøl tabtes, ville være mere end tilstrækkelige til at forsvare Als. Den vil efter deres Mening ligesaa sikkert bukke under for Fjendens overlegne Styrke som Dybbølstillingen, der kun var dens Udenværk paa Fast- landet. Men deres Valgsprog er at holde ud til det Allersidste. For deres Uresfølelses Skyld have de opoffret deres Armee paa den vestlige Kyst af Alsun- det. Den anden Halvdeel skal offres til den samme Afgud paa den østlige Kyst.

Saaledes er vor Tilstand og vore Udsigter, med- mindre Konferencen kan finde en bedre Løsning af det flesvigholsteenske Spørgsmaal.

Den usigelige Lindring ved en rolig Dag, der smukt harmonerer med det stille Foraarsveir, kan kun til- fulde vurderes af Mennesker, der som vi saalænge have været forstyrrede af den skrækkelige Kanonades Støi. Jeg red fra Høruphav imorges, og efterat have tilbragt Formiddagen

i nogle Officerers Kvarterer i Klinting Skovriderbolig og andre henrivende Skovomgivne Pladser, vendte jeg Hests Hoved mod Sønderborg Ladegaard og red fremad langs Strandbredden forbi det ødelagte sydlige Veirmøllebatteri til de sydlige Dele af den bombarderede By, hvilke jeg længe ikke havde besøgt. Fra Ladegaarden til Slottet mødte jeg ikke et eneste levende Væsen og i den øvre Ende af Byen neppe fire eller fem Personer. Jeg vidste ikke, hvorledes jeg skulde forklare denne Taushed, og denne No virkede endog stærkere paa mig, end den forfærdelige preussiske Ild tidligere havde gjort. Ligeoverfor mig paa den anden Side af Sundet dovnede de tydske Soldater ved Siden af deres Geværer, der vare satte op i Pyramider. I omtrent ti Minuter var jeg kun i 300 Alens Afstand fra dem, og jeg tilstaaer, at min Hæl næsten usfrivilligt kom i Berørelse med min Hests Sider og nødte den til et hurtigere Trav. Først da Slottets og de lavere Bygningers Levninger laae mellem mig og de fordømte Risler, aandede jeg atter frit; thi man har ikke hørt et Ord om nogen formelig Baabenstilstand, og Risler gaae undertiden hændelsesviis af.

Da jeg red ned ad den snevre og steile Gade, der førte til Raadhuset, blev endog min Hest bange over Forandringen paa disse velbekjendte Steder, med hvilke den var ligesaa fortrolig som jeg selv, den blev bange for Larmen af sine egne Hove paa den øde Steenbro og fly for de Dyrger Gruus, hvormed de nedfaldende Huse havde overstrøet Gaden. Der saaes ikke en levende Sjæl blandt Ruinerne op til og forbi Rei-

muths Hotel. Som jeg har berettet, er en Trediedeel af Byen bleven gjort total ubeboelig ved de 48 Timers Bombardement den 2den og 3die. Den følgende ustadige Ild har fuldkommen demoleret en anden Trediedeel.

Jeg opholdt mig ikke længe i denne Orken, men da jeg tilfældigviis slog ind paa Veien til Ulkebøl, var enhver Plet ligesaa uddød; i vort Vndlingsvagttaarn, Vysthuset i Haven mellem Veirmøllerne, fandtes ikke en eneste ørkesløs Nysgjerrig, og kun to eller tre Soldater, der laae i Skjul paa Høiens Straaning, dristede sig af og til til at figge frem over dennes Top. Der laae noget i Preussernes Taushed, som langtfra indgjød Sikkerhed, og denne ubestemte, uvisse Fare syntes at indvirke stærkere end før, da den viste sig i sin synlige og følelige Skikkelse. Jeg steg af ved Ulkebøl Kirke, hvor jeg vidste, at Ligene af de 36 Officerer, der vare faldne den sidste Dag ved Dybbøl, vare blevne henlagte. Et overfladisk Blik paa den sorgelige Dynge, medens den laae i Baaden, havde overbeviist mig om, at deres Lommer, som jeg har fortalt, vare plyndrede, Snorene og Galonerne paa deres Kraver og Skuldre revne eller skaarne af og Støvlerne tagne af Fødderne paa de Døde. Men i Ulkebøl Kirke saae jeg nogle af Ligene aldeles afflædte, paa andre hang Klæderne i Laster, idet Lemmernes Stivhed øiensynligt havde tilintetgjort deres Plyndreres Anstrengelser, der havde anvendt Magt paa at faae dem af. Paa to af Ligene vare Fingrene affkaarne, naturligviis for Ringenes Skyld.

Det var et trøstesløst og ynkeligt Syn endog for den, der stod aldeles udenfor Sagen. Det var meget sørgeligt for mig; thi jeg havde i saa lang Tid været en god Ven af mange af disse ædle Døde. Rosen, Lassen, og mange andre havde trykket mig i Hænderne, førend de gik ud til Forposterne i Søndagsaftes, og her laae de med knust Hoved eller gjennemboret Bryst, medens deres Træk tildeels endnu havde bevaret Præget af den stolte, vilde Anstrengelse, under hvilken de havde mødt Døden og udaandet deres sidste Suk. Læseren behøver ikke at frygte for, at det er min Hensigt at dvæle ved disse Rædsler. Mine danske Benner ere i stor Ophidselse, og Beretninger cirkulere i Leiren om „Officerer og Soldater, der med koldt Blod ere blevne slagtede af Preusserne“, om, „at der ikke er blevet givet Pardon paa Forlangende derom“, osv. Krig er Krig i alle Lande og under alle Omstændigheder, og Preusserne have vistnok ikke viist sig mere civiliserede eller disciplinerede end andre Folk. Sønderborgs Bombardement og de døde Officers Udplyndring vil man visseelig kunne bebreide dem; men Dybbøls Indtagelse opnaaedes uden noget Slagteri Ansigt til Ansigt. De Danske bevægedes til at trække sig tilbage alene ved Granater, Kardætscher og Riffelkugler. Et Bajonettik vilde være det samme som et Mord, og der findes nogle mistænkeligt udseende Skrammer i nogle af Eigene i Ulkebøl, som virkelig synes at være blevne tilføiede med koldt Staal. En Officeer blev med 16 af sine Soldater funden død ved Skandsen Nr. 7. Saaledes berettede den preussiske

Parlamentair, og dette Faktum forekommer de Danske meget mistænkeligt.

I dag hørte vi ogsaa sørgelige Nyheder fra Kolf Krafte. To Granater gik igjennem dens Dæk, som kun er beskyttet af Plader, der ere een og en halv Tomme tykke, og dræbte en ung Officeer, saarede flere Mand og bragte Alt i en Forvirring, som tvang Pantserbatteriet til at trække sig tilbage.

Jeg red tilbage fra Ulkebøl til Vollerup og Hørup, og hverken paa den ene eller den anden af disse Veie eller paa nogen anden saae jeg disse store Troppemasser, som ellers pleiede at fylde alle Veie før Dybbøls Fald, da fire Regimenter tilfidsst altid laae i Leir paa hiin Side af Vandet. Jeg mødte kun nogle faa Omstreifere, der vare trætte og nedslaaede. „Hvor“, spurgte jeg mig selv, „er den danske Armee?“ Paa dette Spørgsmaal kan jeg ikke faae noget tilfredsstillende Svar. Muligt den ene Halvdeel af den er paa Sundeved fangen i Preussjernes Hænder, og den anden Halvdeel enten dagligt eller hver Time „lister sig bort“. Alle forsikre mig dog endnu om, at de kun savne 3000 eller 4000 Mand fra sidste Mandag, og at Den Als skal forsvares til det Sidste!

XXXV.

Udsigterne til Als's Forsvar. — General du Plats Fald. —
Overbringelse af hans Lig.

Copenhav, den 2den April.

Dette er det sidste Brev dateret „det danske Hoved-
kvarter“, som vil naae Dem fra nogen Plet af Den
Als. Stabsofficererne ville idag eller imorgen følge
General Gerlach til Den Byen. Her bliver kun een
Division tilbage til Forsvaret af Als under General
Steinmanns Kommando. De Danske have her ikke
efterladt mere end 24 Stykker Feltartilleri foruden de
Kanoner, der endnu staae i de ilde tilredte Batterier
langs Sundet. Kirkebatteriet ved Sønderborg er næsten
urørt, men saaledes er det ikke gaaet med det, der lig-
ger tætved den søndre Veirmølle eller med noget af
dem tilhøre for Byen, ved Surlykke, Baadsager, Køn-
have osv. Nye Værker ere imidlertid hurtigt blevne
byggede, baade i Byen Sønderborg og paa Strandbred-
den Nord for den, hvor indskaarne Batterier ere blevne
indrettede istedetfor hine svage Skandser over Jordfladen,
blandt hvilke den preussiske Kanonade har anrettet saa
skrækelige Ødelæggelser. Med saadanne svage Forsvars-

midler kunne de Danske ikke smigre sig med i Dage eller endog i Timer at udholde et alvorligt Angreb.

Der er ikke en eneste høiere Officeer, som i mindste Maade nærer dette falske Haab; men de have Ordre til „at forsvare sig, saalænge de kunne“ og ere færdige til at opoffre sig selv uden at knurre. Endog Broerne ved Sønderborg ere kun usuldkomment fjernede. Lange Rækker af Bontoner rage endnu frem fra Bredderne paa begge Sider som Skibsbroer. Det staaer utvivlsomt i Preussernes Magt at bestryge den østlige Strandbred fra det fordeelagtige Terrain paa Broagerland, fra Dybbølhøiene, fra Brohovedet og fra Røgebøl indtil en eller to Fjerdingvei ind i Landet, medens de lægge de afbrudte Broer sammen, og at gaae over i store, uimodstaaelige Masser vil da være et Diebliks Sag. Jeg gjør ingen Hemmelighed heraf, thi Dybskerne maae ligesaa let kunne begribe dette som de Danske selv.

Paa den anden Side skride Preusserne til Bærket med deres sædvanlige Forsigtighed og Langsomhed. De ville vide sig fuldkommen sikke. Vi see dem fra vore Bagtstationer stimle sammen paa den modsatte Bred nede ved Bandet, medens de indrette sig, som om de vare hjemme, i de Telte og Baracker, som de Danske have efterladt, de flytte Kanonerne fra Dybbølskandserne, oplaste nye Batterier paa Skraaningen midt imellem Høiens Top og dens Fod og flytte deres frygtede Kanoner fremad indtil et lille Steenkast fra Kysten af Als. Endnu have de imidlertid ikke affyret et Skud. Igaar hed det sig, at „der skulde være Vaabenhvile fra Kl. 4 til 8 om Aftenen“, men før og efter denne Tidsperiode vare

Fjendtlighederne ligesaa fuldstændigt ophørte. Dersom Preusserne i det Hele ere tilbøielige til at handle, bruge de en god Deel Tid til at forberede sig til det. De slibe langsomt og betænksomt den Kniv, der skal overskjære deres Offers Strube, og dette afventer roligt og resigneret sin Skjæbne, vel vidende, at ingensomhelst Anstrengelse fra dets Side kan enten afværge eller forhindre det, Danmarks Dpoffrelse er sandelig et melankolsk Syn for en Neutral at være Vidne til.

Krigen, som for Diebliffet hviler her, synes at være flyttet til en anden Egn. Man har berettet os, at 10,000 Preussere ere marscherede nordpaa, og at der er gjort alvorlig Forberedelser til et andet Bombardement af Fredericia. Maaskee er det paa Grund heraf, at det danske Hovedkvarter er blevet flyttet til en Plads paa Den Fyen, hvor det vil være istand til ligegodt at vaage over Fremskridtene af Operationerne ved Indløbet til Lillebelt og Alsund. Jeg vil snart have at følge det derhen, men for Diebliffet er jeg begjærlig efter at gjætte mig til, hvilke Preussernes Hensigter i Virkeligheden ere, og i Tilfælde af, at de forsøge paa at tiltvinge sig Bei her over Vandet, ønsker jeg at see Als's Fald, hvis det skal falde.

General du Plats Lig blev tilligemed adskillige andre Officerers igaar ført over Sundet af Preusserne. General du Plat var Dybbøl=Dagens virkelige Helt. Han var blandt de Bageste i de retirerende Kolonner, han tog nogle faa Mand med sig, og gjorde dristigt Front mod Fjenden, men blev da truffen af flere Riffelkugler, der strakte ham til Jorden. Hans Ledfagere

vare siebliffelig ved hans Side og forsøgte at løste ham op, men han afflog al Hjælp, idet han sagde, at han var dødeligt saaret, og bad sine Venner om at holde ud saa længe som muligt mod de overlegne Tydskere. Hans Duffer bleve opfyldte og han sank tilbage, efter alt Udseende livløs, men han hævede sig med en sidste Anstrengelse atter op, og hans Stemme høretes endnu gjentagende: „Hold ud, mine Venner! Hold ud for Gud og Danmark!“ I dette Dieblif var det, at Major Rosen, underrettet om Generalens Fald, kom til; men han havde neppe naaet Pladsen, førend han faldt dødelig saaret ved Siden af sin døde Ven.

General du Plats Lig var, da det blev overgivet i hans Venners Hænder, prydet med to Laurbærkrands, der vare vundne om Hovedet, og den preussiske Officeer, der kom over med det, underrettede os om, at disse Krands, vare lagte om den døde Helts Tinding af ikke mindre ophøiede Hænder end Prinds Friderich Karl og Marschal Wrangel, som ønskede for hele deres Armees Dine at vise, i hvilken Ære de holdt en Fjendes Mod. Det er beklageligt, at Generalens Tapperhed ikke gjorde ham værdig til at faae sine Støvler tilbage, men Tydskerne ere siensynligt begjærlige efter dansk Læder; thi Ligene af alle dem, der faldt ved Dybbøl, bleve uden Undtagelse bragte tilbage til os uden Støvler.

